

AN INSPECTOR WALLANDER MYSTERY

'WALLANDER IS AMONG THE VERY
BEST FICTIONAL CRIMEBUSTERS'
DAILY TELEGRAPH

Henning
Mankell
Faceless Killers

VINTAGE

Henning Mankell
UBICE BEZ LICA

Naslov originala:
Henning Mankell
Mördare utan ansikte
(1991.)

1

Nešto je zaboravio, to je znao sa sigurnošću kuda se probudio. Nešto što je sanjao tokom noći. Nešto čega bi trebalo da se seća.

Pokušava da se priseti. Ali, san je kao crna rupa. Bunar koji ne otkriva ništa od svog sadržaja.

Ipak nisam sanjao o bikovima, razmišlja. U tom slučaju bih bio znojav, kao da sam se tokom noći borio sa groznicom. Ove noći su me bikovi ostavili na miru.

Leži u mraku i sluša. Disanje njegove žene pored njega toliko je slabo da jedva može da ga razazna.

Jednog jutra će ležati mrtva "pored mene, a ja to neću primetiti, razmišlja. Ili ću ja biti taj. Jedno od nas će umreti pre onog drugog. Jedno svanuće će u sebi sadržati da je jedno od nas dvoje ostavljeno samo.

Pogledao je na sat koji stoji na stolu pored kreveta. Kazaljke se presijavaju i pokazuju četvrt do pet.

Zašto sam se probudio, razmišlja. U normalnim slučajevima spavam do pola šest. Tako sam činio preko četrdeset godina. Zašto sam se sada probudio?

Osluškuje u mraku i odjednom je potpuno budan.

Nešto je drugačije. Nešto više nije onako kako bi trebalo da bude. Pažljivo opipava jednom rukom dok ne dosegnu lice svoje žene.

Vrhovima prstiju osetio je da je topla. Dakle nije to. Još uvek ni jedno od njih dvoje nije ostavljeno samo.

Osluškuje u mrak.

Konj, razmišlja. Ne rže. Zato sam se probudio. Kobila obično njišti noću. Ja to čujem, a ne probudim se i u svojoj podsvesti znam da mogu da nastavim da spavam.

Pažljivo ustaje iz kreveta koji škripuće. Imali su ga četrdeset godina. To je bio jedini komad nameštaja koji su kupili kada su se venčali. To je ujedno i jedini krevet koji će imati u životu.

Oseća bol u levom kolenu dok preko drvenog poda odlazi do prozora.

Star sam, misli. Star i istrošen. Svakog jutra kada se probudim podjednako sam iznenađen što već imam sedamdeset godina.

Gleda u zimsku noć. Osmi je januar 1990. godine, a ove zime nije pao sneg u Skoneu. Lampa ispred kuhinjskih vrata baca svetlost na

baštu, na ogoljeni kesten i na oranice u daljini. Čkilji prema susednom posedu na kom žive Levgrenovi. Bela, niska i dugačka kuća je u mraku. Na štali, koja se nalazi u uglu prema kući u kojoj žive, iznad crnih stal-skih vrata visi bledožuta lampa.

Tamo je kobila u svom boksu i tamo ona iznenada zarže kada se uznemiri tokom noći.

Osluškuje u mrak.

Krevet iza njega škripuće.

- Šta radiš? - promrmlja njegova žena.

- Spavaj - odgovara. - Ispružiću noge.

- Da li te bole?

- Ne.

- Spavaj onda! Nemoj tako da stojiš i da se smrzavaš pa da se posle razboliš.

Ėuje je kako se okrenula na stranu.

Nekada smo se voleli, razmišlja. Ali se oslobađa ove, zarad druge svoje misli. To je jedna isuviše lepa reč. Voleti. To nije za ovakve kao mi. Čovek koji je više od četrdeset godina bio seljak i stajao nagnut nad teškom skonskom ilovačom, u svoja usta ne uzima reč voleti, kada govori o svojoj ženi. U našim životima je ljubav uvek bila nešto drugo...

Posmatra susednu kuću, čkilji, pokušava da se probije kroz mrak zimske noći.

Rži, razmišlja. Rži tamo u tvom boksu, pa da znam da je sve kao i obično.

Pa da mogu da legnem pod ćebe još koji trenutak. Dan penzionisanog i izrabljenog zemljoradnika je ionako dug i beznadežan.

Iznenada primećuje da posmatra kuhinjski prozor sused-ne kuće. Nešto je izmenjeno. Sve ove godine bi s vremena na vreme bacio pogled na prozor svojih komšija. Sada tamo nešto iznenada izgleda drugačije. Ili je to samo mrak koji ga zbunjuje? Zažmurio je i izbrojao do dvadeset da bi odmorio oči. Onda ponovo pogleda u prozor, i sada je bio siguran da je otvoren. Prozor koji je uvek tokom noći stajao zatvoren, iznenada je otvoren. A i kobila nije rzala...

Kobila nije rzala pošto stari Levgren nije obavio svoju uobičajenu noćnu šetnju do štale, kada ga je prostata opominjala i isterivala iz

toplog kreveta...

Priviđa mi se, govori sebi. Oči su mi mutne. Sve je kao i obično. Šta bi zapravo moglo ovde da se dogodi? U malom selu Lenarp, severno od jezera Kade, na putu za lepo jezero Krageholm, u srcu Skonea? Ovde se ništa ne događa. Vreme stoji u ovom malom selu, gde život ide napred poput potoka bez energije i volje. Ovde živi nekolicina starih seljaka koji su svoju zemlju prodali ili je dali drugima u nasledstvo. Ovde živimo mi i čekamo ono neizbežno...

Ponovo je pogledao u kuhinjski prozor i pomislio da ni Marija niti Johanesh Levgren ne bi zaboravili da ga zatvore. Sa starošću se došunjava strah, sve je više i više brava, i niko ne zaboravlja da zatvori prozor pre nego se noć spusti. Biti star znači strahovati. Onaj strah od pretećeg koji je postojao dok je čovek bio dete, vraća se kada čovek ostari...

Mogao bih da se obučem i izađem napolje, pomisli. Dok mi zimski vetar udara u lice, da odšepam kroz baštu do ograde koja razdvaja naše posede. Mogao bih sopstvenim očima da se uverim u ono što vidim.

Ali se odlučuje da ostane. Uskoro će Johanesh da ustane iz kreveta da bi skuvao kafu. Prvo će upaliti lampu u toaletu, a potom lampu u kuhinji. Sve će biti kao i obično...

Stoji uz prozor i oseća da mu je hladno. Staračka hladnoća koja se uvlači, čak i u najtoplije sobe. Razmišlja o Mariji i Johanesu. Sa njima smo takode bili u braku, razmišlja, kao komšije i kao zemljoradnici. Pomagali smo jedni drugima, delili muku i loše godine. Ali smo, takođe, delili i dobar život. Zajedno smo slavili Ivanjdan i jeli božićni ručak. Njihova i naša deca trčala su između ove dva poseda kao da su pripadala oboma. I sada delimo ovu dugačku, razvučenu starost...

I ne znajući zašto, otvori prozor, pažljivo, da ne bi probudio Hanu, koja je spavala. Čvrsto drži okvir prozora da mu ga olujni vetar ne bi istrgao iz ruke. Ali, napolju je potpuno mirno i tada se seti da vremenski prognostičari na radiju ništa nisu rekli o nadolazećem nevremenu iznad skonske ravnice.

Zvezdano nebo je vedro i veoma je hladno. Upravo je hteo ponovo da zatvori prozor, kada mu se učini da je čuo neki zvuk. Osluškuje i okreće levo uvo prema napolje. Ono dobro uvo, nasuprot onom

desnom, koje mu je oštećeno od sveg vremena koje je proveo zatvoren u zagušljivim i bučnim traktorima.

Ptica, pomisli. Noćna ptica, koja krešti.

Potom se uplašio. Od nekuda se pojavljuje strah i obuzima ga.

Zvuči kao čovek koji dovikuje. Očajan, da bi dopro do drugih ljudi.

Jedan glas koji zna da mora da se probije kroz debele kamene zidove da bi probudio pažnju svojih komšija...

Umišljam, ponovo razmišlja. Niko ne viče. Ko bi to bio?

Toliko snažno je zatvorio prozor da je saksija sa ovećem poskočila i probudila Hanu.

- Šta radiš? - pita ga i on čuje da je iznervirana. Kada je trebalo da odgovori, odjednom bi siguran. Strah je opravdan.

Kobila ne rže, kaže i seda na ivicu kreveta. I kuhinjski prozor je otvoren kod Levgrenovih. I neko dovikuje.

Ona se pridiže i sede na krevet.

- Šta kažeš?

Ne želi da odgovori, ali je sada siguran da to što je čuo nije bila ptica.

- To je Johanes ili Marija - kaže. - Neko od njih dvoje doziva u pomoć. Ona ustaje iz kreveta i odlazi do prozora. Velika i široka stoji u svojoj beloj spavaćici i posmatra u mrak.

- Kuhinjski prozor nije otvoren - šapuće. - Polomljen je. On odlazi do nje i sada mu je toliko hladno da drhti.

- Neko doziva u pomoć - kaže i glas joj podrhtava.

- Šta da radimo? - pita je.

- Idi tamo - kaže mu. - Požuri!

- Ali ako je nešto opasno?

- Zar nećemo pomoći našim najboljim prijateljima ako im se nešto dogodi?

On se brzo oblači, uzima džepnu lampu koja stoji u kuhinjskom radnom delu pored osigurača i tegle sa kafom. Ilovača je zaleđena pod njegovim nogama. Kada se okrenuo video je Hanu kako se nazire u prozoru.

Staje napred kod ograde. Sve je mirno. Sada vidi da je kuhinjski prozor polomljen. Pažljivo preskače nisku ogradu i približava se beloj kući. Ali ga nikakav glas ne doziva.

Umislio sam, pomisli ponovo. Ja sam starac koji više ne može da razlikuje ono što se zaista događa. Možda sam noćas ipak sanjao o bikovima? Onaj stari san o bikovima koji su trčali prema meni kada sam bio dete i učinili da shvatim da ću jednog dana umreti...

Tada ponovo začu povike. Tihi su, poput jadikovanja. To je Marija.

Odlazi do prozora spavaće sobe i pažljivo proviruje kroz rupicu između zavese i okvira prozora.

Iznenada shvata da je Johanes mrtav. Osvetljava džepnom lampom i snažno zažmuri pre nego što se naterao da pogleda.

Prikovana za pod, sedela je Marija, privezana za stolicu. Lice joj je krvavo, a njeni veštački zubi leže polomljeni na isprljanoj spavaćici.

Potom ugleda jednu Johanesovu nogu. Može da vidi samo nogu. Ostatak tela je zaklonjen iza zavese.

On ustuknu i ponovo preskoči ogradu. Koleno ga je zbolelo dok je očajno posrtao preko zaleđene ilovače.

Prvo je pozvao policiju.

Potom uze pajser iz jednog ormara u kom je mirisalo na sredstvo protiv moljaca.

- Ostani ovde - reče Hani. - Ovo ne moraš da vidiš.

- Šta se dogodilo? - upita ga očiju suznih od straha.

- Ne znam - odgovara. - Ali ja sam se probudio zato što kobila noćas nije rzala. U to sam potpuno siguran.

Osmi je januar 1990. godine. Još uvek nije svanulo.

Poziv je u policiji u Istadu registrovan u 5 sati i 13 minuta. Primio ga je iznureni policajac koji je na dužnosti bio gotovo neprekidno od novogodišnje noći. Slušao je drhtavi glas koji je dolazio kroz slušalicu telefona i pomislio da je to bio samo neki duševno rastrojani starac. Ali nešto je ipak probudilo njegovu pažnju. Počeo je da postavlja pitanja. Kada je razgovor okončan samo je na trenutak razmislio pre nego što je ponovo podigao slušalicu i okrenuo broj koji je znao napamet.

Kurt Valander je spavao. Prethodne večeri je ostao budan isuviše dugo i slušao snimak Marije Kalas koji mu je iz Bugarske poslao jedan dobar prijatelj. Iznova se vraćao njenoj „Travijati“, i bilo je blizu dva kada je konačno legao. Kada ga je telefonsko zvono sada prenelo, bio je u dubokom erotskom snu. Kao da bi se uverio da je ovo samo sanjao, ispružio je ruku i opipao pokrivač. Ali, bio je sam u krevetu. U njemu nije bilo, ni njegove žene, koja ga je napustila pre tri meseca, niti one obojene žene s kojom je nedavno imao odnos.

Pogledao je na sat istovremeno se hvatajući za slušalicu. Saobraćajna nesreća, brzo pomisli. Proklizavanje i neko ko je vozio isuviše brzo i sleteo sa puta E 14. Ili svađa sa izbeglicama koje su došle jutarnjim brodom iz Poljske.

Pridigao se u krevetu i prislonio slušalicu na obraz tamo gde ga je peckala izrasla brada.

- Valander!
- Nadam se da te nisam probudio?
- Do đavola, ne. Budan sam.

Zašto čovek laže, pomislio je. Zašto ne kažem kako je? Da bih se najradije vratio i uhvatio odbegli san u obliku gole žene?

- Mislio sam da tebe treba da pozovem.
- Saobraćajna nesreća?
- Ne, ne baš. Zvao je jedan stari zemljoradnik koji je rekao da se zove Nistrom i da živi u Lenarpu. On tvrdi da njegova komšinica sedi vezana na podu i da je neko mrtav.

Brzo je razmislio o tome gde se nalazi Lenarp. Ne isuviše daleko od Marsvinsholma, u neobično brdovitom predelu za Skone.

- Zvučao je ozbiljno. Mislio sam da je najbolje da pozovem direktno tebe.

- Koga imaš sada u stanici?
- Peters i Noren su napolju i traže nekoga ko je polomio prozor na Kontinentalu. Da li da ih pozovem?
- Reci im da se odvezu do raskrsnice između Kadesjoa i Katslosa i da tamo sačekaju dok ja ne dođem. Daj im adresu. Kada je dignuta uzbuna?
- Pre nekoliko minuta.
- Jesi li siguran da nije zvao neki pijanica?
- Nije tako zvučao.
- Ne. U redu, onda.

Brzo se obukao ne tuširajući se, sipao je solju mlake kafe koja je ostala u termosu i pogledao kroz prozor. Živeo je u ulici Marija u centru Istada, a fasada kuće preko puta njegovog prozora bila je ispucala i siva. Zapitao se da li će ove zime biti snega u Skoneu. Nadao se da će ga izbeći. Sa skonskim snežnim olujama uvek su dolazili periodi neprekidne muke. Saobraćajne nesreće, zavejane žene koje treba da se porode, starci koji žive u krajevima udaljenim od naseljenih mesta. Sa snežnim olujama stizao je kaos, i mislio je da je bio slabo opremljen da se susretne sa takvim kaosom ove zime. Još uvek je u njemu goreo strah zato što ga je žena ostavila.

Vozio je ulicom Regement dok nije izašao na Istočni put. Kod ulice Dragon zaustavilo ga je crveno svetlo i on u kolima uključi radio da bi čuo vesti. Uzbudeni glas je govorio o tome kako je jedan avion pao na nekom udaljenom kontinentu.

Živeti i umreti u pravo vreme, mislio je dok je odstranjivao san iz očiju. To je bila izreka koju je formulisao pre mnogo godina. Tada je bio mladi policajac koji je patrolirao ulicama svog rodnog grada Malmea. Jednom prilikom je neki pijani čovek iznenada izvukao veliki nož kada su hteli da ga odvedu iz Pildam parka. Zadobio je duboki ubod sasvim pored srca. Nekoliko milimetara ga je delilo od iznenadne smrti. Tada je imao dvadeset i tri godine i za ozbiljno je shvatio šta znači biti policajac. Izreka je bio njegov način da se brani od sećanja na ovaj događaj.

Izvezao se iz grada, prošao pored novosazidane robne kuće nameštaja koja se nalazila kod ulaza i video odraz mora u daljini. Bilo je sivo ali neobično mirno za sredinu skonske zime. Daleko na horizontu ocrtavao se brod koji je plovio na istok.

Dolaze snežne oluje, pomislio je.

Pre ili kasnije, nadviće se nad nama.

Isključio je radio i pokušao da se skoncentriše na ono što ga je čekalo. Šta je, zapravo, znao?

Jedna starica, vezana na podu? Jedan čovek koji tvrdi da ju je video kroz prozor? Povećao je brzinu kada je prošao izlaz za Bjerjesjo i pomislio da to mora da je bio samo neki starac koga je obuzela sve jača senilnost. Tokom mnogih godina kao policajac je više nego jednom doživeo da stari i usamljeni ljudi koriste policiju kao krajnji poziv u pomoć.

Policijski auto ga je čekao kod izlaza za Kadesjo. Peters je izašao i posmatrao zeca koji je skakutao napred-nazad na njivi.

Kada je ugledao Valandera da dolazi u svom plavom pežou, podiže ruku u znak pozdrava i sede za volan.

Zaleđeni šljunak je pucketao pod automobilskim točkovima. Kurt Valander je vozio iza policijskog automobila. Prošli su pored razdvajanja puta za Trunerup, nastavili uz nekoliko strmih uzbrdica i stigli u Lenarp. Skrenuli su na jedan mali livadski put koji jedva da je bio išta više od traktorskih tragova. Posle jednog kilometra, stigli su. Dva dvorišta, jedno pored drugog, dva niza konopaca za sušenje veša, i brižljivo negovane bašte.

Stariji čovek im je užurbano prišao. Kurt Valander vide da hramlje, kao da ga je bolelo jedno koleno.

Kada je izašao iz automobila, primeti da je počelo da duva. Možda je sneg ipak bio na putu?

Èim je ugledao ovog starca, znao je da ga očekuje nešto zaista neprijatno. Iz čovekovih očiju isijavao je takav strah koji nije mogao da bude umišljen.

- Provalio sam vrata - ponavljao je uznemireno, sve iznova. - Provalio sam vrata pošto sam morao da vidim. Ali će ona uskoro umreti, i ona.

Ušli su kroz razvaljena vrata. Kurta Valandera zapahnu opor miris koji imaju stari ljudi. Tapete su bile staromodne i morao je da čkilji da bi video u polumraku.

- Šta se to ovde dogodilo? - pitao je.

- Unutra - odgovorio je starac. Potom je počeo da plače. Tri policajca se pogledaše.

Kurt Valander odgurnu vrata jednom nogom.

Bilo je gore nego što je pretpostavio. Kasnije će reći da je to bilo nešto najgore što je ikada video. A ipak, video je mnogo.

Spavaća soba starog para bila je sva u krvi. Čak je bila isprskana i porcelanska lampa koja je visila sa plafona. Strovaljen preko kreveta, ležao je starac ogoljenog gornjeg dela tela i srozanih dugačkih gaća. Lice mu je bilo smrskano do neprepoznatljivosti. Izgledalo je kao da je neko pokušao da mu odseče nos. Ruke su mu bile vezane na leđima, a leva butna kost polomljena. Bela kost sijala je naspram svega ostalog crvenog.

- Ah, do đavola - iza sebe je čuo Norena kako je zaječao, i osetio je da mu se i samo zgadilo.

- Ambulantna kola - reče dok je gutao knedlu. - Brzo, brzo...

Potom se nadvio nad ženu koja je u poluležećern položaju bila na podu, privezana za stolicu. Onaj ko ju je vezao, vezao je i omču oko njenog mršavog vrata. Slabo je disala i Kurt Valander doviknu Petersu da pronade neki nož. Isekli su debeli kanap koji se duboko urezao u njene ručne zglobove i vrat, i pažljivo je položili na pod. Kurt Valander je držao njenu glavu na svojim kolenima.

Pogledao je Petersa i uvideo da su obojica mislili na istu stvar.

Ko je mogao da bude toliko zao da ovo učini? Da obavije omču oko vrata bespomoćne starice?

- Sačekaj napolju - reče Kurt Valander uplakanom starcu, koji je stajao u vratima. - Sačekaj napolju i ništa ne diraj.

Āuo je da mu je glas zvučao kao da viče.

Vičem zato što sam uplašen, pomislio je. U kakvom mi to svetu živimo? Potrajalo je gotovo dvadeset minuta dok ne stigoše ambulantna kola.

Ženini udisaji su postajali sve neravnomerniji, i Kurt Valander je počeo da se plaši da će stići isuviše kasno.

Prepoznao je vozača ambulantnih kola, koji se zvao Antonson.

Njegov pomoćnik bio je jedan mladić koga nikada ranije nije video.

- Hej - reče Valander. - On je mrtav. Ali ona je živa. Pokušajte da je održite u životu.

- Šta se to dogodilo? - upita Antonson.

- Nadam se da će na to ona moći da nam odgovori, ako preživi. Sada požurite!

Kada su ambulantna kola nestala sa pošljunčanog puta, Kurt Valander i Peterson izadoše napolje. Noren je obrisao lice maramicom. Polako se razdanjivalo. Kurt Valander pogleda na svoj ručni sat. Dva minuta do pola osam.

- Pa, ovo je klanica - reče Peters.

- Još gore - odgovori Valander. - Zovi i traži da se ovde obavi potpuna intervencija. Reci Norenu da ogradi prostor. Ja ću do tada da odem i razgovaram sa starcem.

Upravo kada je to rekao, začu nešto što je zvučalo kao vrisak. On se trže i tada se vrisak ponovi.

Bio je to konj koji je njištao.

Odoše do štale i otvoriše vrata. Unutra je u polumraku jedan konj nemirno strugao kopitom u svom boksu. Mirisalo je na toplo gnojivo i urin.

- Daj konju vodu i seno - reče Kurt Valander. - Možda ovde ima i drugih životinja.

Kada je izašao iz štale, zadrhtao je. Crne ptice su kreštale na jednom usamljenom drvetu koje je stajalo daleko na njivi. Kroz grlo je udahnuo hladan vazduh i primetio da se vetar pojačao.

- Vi se prezivate Nistrom - reče čoveku koji je prestao da plače. - Sada morate da mi ispričate šta se dogodilo. Ako sam vas dobro razumeo, vi živite u susednoj kući?

Čovek klimnu glavom.

- Šta se to dogodilo? - upita drhtavim glasom.

- Nadam se da ćete vi o tome moći da nam kažete -reče Kurt Valander. - Možda bismo mogli da odemo kod vas?

U kuhinji je na stolici sedela sklupčana žena u demode kućnom kaputu i plakala. Ali, čim se Kurt Valander predstavio, ustade i poče da kuva kafu. Seli su za kuhinjski sto. Valander ugleda božični ukras koji je i dalje visio u prozoru. Tamo je, takođe, ležala jedna stara mačka i neprekidno ga posmatrala. Pruži ruku da je pomiluje.

- Ujeda - reče Nistrom. - Nije naviknuta na ljude. Druge, sem Hane i mene.

Kurt Valander pomisli na svoju ženu koja ga je napustila, i zapitao se odakle da počne. Bestijalno ubistvo, pomislio je. I ako zaista nemamo sreće, uskoro će to biti dvostruko ubistvo.

Iznenada pomisli na nešto. Pokucao je Norenu na prozorsko staklo.

- Izvinite me na trenutak - reče i ustade.
- Konj je imao i vode i sena - reče Noren. - Nema drugih životinja.
- Postaraj se da neko ode do bolnice - reče Kurt Valander. - U slučaju da se osvesti, da kaže nešto. Ona mora da je videla.

Noren klimnu glavom.

- Pošalji nekog sa dobrim sluhom - reče Kurt Valander. Po mogućstvu nekog ko može da čita sa usana.

Kada se vratio u kuhinju skinuo je sa sebe kaput i stavio ga na kuhinjsku sofpu.

- Ispričajte mi - reče. - Ispričajte mi sada, i nemojte ništa izostavljati. Ne žurite, iskoristite sve vreme koje vam je potrebno.

Posle dve šolje slabe kafe shvatio je da ni Nistrom, niti njegova žena nemaju ništa značajno da mu ispričaju. Dobio je nekoliko podataka o vremenima zbivanja i životnu priču napadnutog para.

Preostala su još dva pitanja.

- Da li znate da li su kod kuće čuvali veće sume novca? - pitao je.
- Ne - reče Nistrom. - Sve su stavljali u banku. I penzije. A nisu bili bogati. Kada su prodali zemlju, životinje i mašine, novac su dali deci.

Drugo pitanje mu se činilo besmisleno. Ali ga je ipak postavio. S obzirom na situaciju, nije imao izbora.

- Da li znate da li su imali nekih neprijatelja? - upita.
- Neprijatelja?
- Nekog ko bi ovo mogao da uradi?

Èinilo se da nisu razumeli njegovo pitanje. Ponovio ga je.

Dvoje staraca su ga posmatrali s nerazumevanjem.

- Ovakvi poput nas nemaju neprijatelje - odgovori čovek. Valander je mogao da primeti da je zvučao uvređeno. - Dogodi se da se ponekad zavadimo. Zbog održavanja puta ili kuda prolazi granica zasađene repe. Ali ne ubijamo jedni druge.

Valander je klimao glavom.

- Uskoro ću vam se ponovo javiti - reče i ustade držeći kaput u ruci.
- Ako se setite još nečega, nemojte oklevati da pozovete policiju. Tražite mene, Kurta Valandera.

- Ako se oni vrata...? - pitala je starica. Kurt Valander je odmahnuo glavom.

- To neće uraditi - reče. - Ovo je sigurno bio pljačkaš. Oni se ne vraćaju. Nema potrebe da se uznemiravate.

Mislio je da bi trebalo da kaže još nešto da bi ih smirio. Ali šta bi to moglo biti? Kakvu sigurnost je mogao da ponudi ljudima koji su upravo doživeli da im najbliži komšija bude brutalno ubijen? I kojima je sada samo preostalo da čekaju da umre još jedno ljudsko biće?

- Kobila - reče on. - Ko će joj davati seno?

- Mi ćemo - odgovori starac. - Ona mora da dobije ono što joj je potrebno.

Valander je izašao u hladno svitanje. Vetar se pojačao i on se pogurio dok je išao prema svojim kolima. Zapravo bi trebalo da ostane i pomogne kriminalističkim tehničarima. Ali bilo mu je hladno i osećao se loše, i nije želeo da ostane duže no što je neophodno. Uostalom, video je i to da je Ridberg došao interventnim kolima. To je značilo da tehničari neće završiti svoj posao pre nego što preokrenu i istraže svaki kutak mesta zločina. Ridberg, koji je za nekoliko godina trebalo da ode u penziju, bio je strastveni policajac. Iako je mogao da deluje kao pedantan i usporen, bio je garancija da će se pretraga mesta zločina obaviti onako kako bi trebalo.

Ridberg je imao reumu i koristio je štap. Sada mu je prilazio šepajući preko dvorišta.

- Ovo nije bilo lepo - reče. - Tamo unutra izgleda kao klanica.

- Nisi prvi koji to kaže - odgovori Kurt Valander. Ridberg je izgledao ozbiljno.

- Imamo li nešto što bismo tražili? Kurt Valander odmahnu glavom.

- Baš ništa? - u Ridbergovom glasu se osećao poziv u pomoć.

- Komšije ništa nisu ni čule ni videle. Mislim da se radi o običnim pljačkašima.

- Nazivaš li ti ovu bezumnu brutalnost običnom? Ridberg je bio uznemiren i Kurt Valander je zažalio zbog svog izbora reci.

- Naravno da mislim da se radi o nekim đavolski neobičnim osobama koje su radile noćas. Sorta koja se izdržava tražeći usamljene, udaljene posede u kojima žive usamljeni stari ljudi.

- Moramo da uhvatimo ove - reče Ridberg. - Pre nego što ponovo udare.

- Da - odgovori Kurt Valander. - Ako i ne uhvatimo nikoga drugog ove godine, ove moramo da uhvatimo.

Seo je u automobil i odvezao se odatle. Na uskom poljskom putu umalo se u jednoj krivini nije sudario sa jednim automobilom koji mu

se približavao velikom brzinom. Prepoznao je čoveka koji je vozio. Bio je to novinar koji je radio za jedne od velikih državnih novina i koji je hitno odlazio na izvršenje svog zadatka kada bi se u ovoj oblasti dogodilo nešto od većeg značaja.

Valander se provezao nekoliko puta napred i nazad kroz Lenarp. Svetlelo je u prozorima, ali napolju nije bilo ljudi.

Šta će misliti kada saznaju? pitao se za sebe.

Osećao je neraspoloženje. Prizor stare žene sa omčom oko vrata nije ga ostavljao na miru. Surovost je bila neshvatljiva. Ko je mogao da poćini takvu stvar? Zašto nisu ženu udarili sekirom u glavu pa da sve bude gotovo u jednom momentu? Čemu ovo mućenje?

Pokušavao je da zamisli istragu, dok je sporo vozio kroz ovo malo selo. Kod ukrštanja puta prema Blentarpu je stao, uključio grejanje u kabini pošto mu je bilo hladno, i potom sedeo potpuno mirno i gledao prema horizontu.

On je bio taj koji će voditi istragu, znao je. Neko drugi jedva da je bio zamisliv. Posle Ridberga bio je kriminalistički policajac u Istadu sa najdužim iskustvom, iako je imao samo 42 godine.

Veći deo istrage će biti rutinski posao. Ispitivanje mesta zloćina, ispitivanje ljudi koji su živelu u Lenarpu i duž mogućih puteva kojima su pobećli pljaćkaši. Da li je neko video nešto sumnjivo? Nešto neobićno? Pitanja su mu već bubnjala u glavi.

Ali, Kurt Valander je iz iskustva znao da su slučajevi pljaćke na posedima često bili teško rešivi.

Ono čemu je mogao da se nada, bilo je to da starica preživu. Ona je videla. Ona je znala.

Ali, ako bi ona preminula, dvostruko ubistvo bi bilo teško rešivo. Bio je neraspoložen.

U normalnim uslovima bi ga uznemirenost podstakla da razvije veliku energiju i radnu snagu. Pošto je to bio preduslov za sav policijski posao, mislio je da je dobar policajac. Ali sada se osećao nesigurno i umorno.

Primorao je sebe da ubaci u prvu brzinu. Automobil se zarulao nekoliko metara. Potom ponovo stade.

Izgledalo je kao da je tek sada shvatio šta je doživio ovog ledenog zimskog jutra.

Ova bezobzirnost i surovost u napadu na stari nezaštićeni par, plašili su ga.

Dogodilo se nešto što uopšte ne bi trebalo da se dogodi ovde. Pogledao je kroz prozor automobila. Vetar je fijukao i zviždao oko automobilskih vrata.

Sada moram da počnem, pomislio je. Upravo je onako kako je Ridberg rekao.

One koji su ovo počinili moramo da uhvatimo.

Odvezao se pravo do bolnice u Istadu i liftom se popeo do odeljenja intenzivne nege. U hodniku je odmah primetio mladog policijskog aspiranta, Martinsona, koji je sedeo na stolici ispred nekih vrata.

Kurt Valander primeti da se iznervirao.

Zar zaista nije postojao niko drugi ko bi bio poslan u bolnicu sem mladog i neiskusnog policijskog aspiranta? I zašto je sedeo ispred vrata? Zašto nije sedeo uz ivicu kreveta, spreman da uhvati i najtiši šapat ove zlostavljene žene?

- Zdravo - reče Kurt Valander. - Kako si?

- U nesvesnom je stanju - odgovori Martinson. - Lekari uopšte ne deluju kao da ima nade.

- Zašto sediš ovde? Zašto nisi unutra?

- Reći će mi ako se nešto dogodi.

Kurt Valander je primetio da je Martinson bio nesiguran. Zvučim poput starog, mrzovoljnog nastavnika, pomislio je.

Pažljivo je odškrinuo vrata i provirio unutra. U čekaonici smrti usisavale su i pumpale vazduh različite mašine. Creva su krivudala poput crva duž zidova. Jedna medicinska sestra je baš stajala i čitala neki dijagram kada je on otvorio vrata.

- Ovde ne smete da ulazite - reče odsečno.

- Ja sam policajac - odgovori Kurt Valander tiho. - Samo sam želeo da čujem kako joj je.

- Dobili ste obaveštenje da sačekate napolju - reče sestra.

Pre nego što je Kurt Valander stigao da odgovori, u sobu užurbano ude jedan lekar. Pomislio je da lekar izgleda iznenađujuće mlado.

- Voleli bismo da ovde ne bude nikog neovlašćenog - reče mladi lekar kada je ugledao Kurta Valandera.

- Ja ću otići. Ali samo sam želeo da čujem kako joj je. Zovem se Valander i policajac sam. Kriminalistički policajac - razjasnio je,

nesiguran da li je to predstavljalo neku razliku. - Ja vodim istragu o onom čoveku ili onim ljudima koji su ovo učinili. Kako joj je?

- Iznenadjuće je da ona i dalje živi - reče lekar i klimnu mu glavom da ga prati do kreveta. - Još uvek ne možemo da odgovorimo na pitanje koliko je zapravo polomljena i povređena. Prvo moramo da vidimo da li će preživeti. Ali, vrat joj je teško deformisan. Kao da je neko pokušao da je zadavi.

- Upravo se to dogodilo - reče Kurt Valander i pogleda u mršavo lice koje se naziralo između čaršava i creva.

- Trebalo je da je već mrtva - reče lekar.

- Nadam se da će preživeti - reče Kurt Valander. - Ona je jedini svedok koga imamo.

- Mi se nadamo da će svi naši pacijenti preživeti - odgovori lekar odbojno, pa je zatim studirao ekran, gde su zelene linije iscrtavale neprekidne talasaste pokrete.

Kurt Valander napusti sobu pošto je lekar rekao da ništa ne može da kaže. Ishod je bio neizvestan. Marija Levgren je mogla da premine ne povrativši svest. Niko nije mogao da zna.

- Umeš li da čitaš sa usana? - pitao je Martinsona.

- Ne - odgovorio je ovaj iznenađeno.

- Šteta - reče Kurt Valander i ode.

Iz bolnice se svojim kolima odvezao pravo do smeđe policijske stanice koja se nalazila uz istočni izlaz iz grada.

Seo je za svoj pisaci sto i gledao kroz prozor u daljinu, prema starom, crvenom vodenom tornju.

Možda naše vreme zahteva neku drugu vrstu policajca, pomislio je. Policajca koji ne reaguje kada ga u rano januarsko jutro primoraju da uđe u klanicu ljudi u selu na jugu Švedske? Policajca koga ne obuzima moja nesigurnost i agonija?

Misli mu je prekinula zvonjava telefona. Bolnica, brzo je pomislio.

Zovu da kažu da je Marija Levgren mrtva.

Ali, da li je uspela da se vrati u život? Da li je rekla nešto? Zurio je u telefon koji je zvonio.

Do đavola, pomislio je. Do đavola.

Bilo šta, samo ne to.

Ali, kada je podigao slušalicu, bila je to njegova ćerka. Skočio je tako da mu telefon umalo ne pade na pod.

- Tata - reče ona i čuo je kako je upao novčić.

- Zdravo - reče on. - Odakle se javljaš?

Samo da nije iz Lime, mislio je. Ili Katmandua. Ili Kinšase.

- Ja sam u Istadu.

To ga je obradovalo. To je značilo da će moći da se sretne sa njom.

- Došla sam da bih te posetila - rekla je. - Ali sam se predomislila. Stojim na stanici. Sada ću da otputujem. Samo sam htela da ti kažem da sam u svakom slučaju planirala da se sretne.

Potom se prekinula veza i on je ostao da sedi sa telefonskom slušalicom u ruci.

Bilo je to nešto mrtvo, nešto odsečeno, što je držao u ruci.

- Prokleta derište - pomislio je. - Zašto se tako ponaša? Njegova ćerka koja se zvala Linda imala je devetnaest godina. Sve dok nije napunila petnaest godina, njihov odnos je bio dobar. Njemu se, a ne svojoj majci, obraćala kada je imala nekih poteškoća, ili kada se radilo o nečemu što je žarko želela, ali nije imala hrabrosti da uradi. Video ju je kako se od debeljuškaste devojčice pretvara u mladu ženu prkosne lepote. Dok nije napunila petnaest godina, nije otkrila da u sebi nosi neke tajne demone koji de je jednog dana odvesti u neke nesigurne i tajnovite predele.

Jednog prolećnog dana, neposredno pošto je napunila petnaest godina, iznenada je pokušala da izvrši samoubistvo. To se dogodilo neke subote poslepodne. Kurt Valander je popravljao jednu od bašenskih stolica, a njegova žena je prala prozore. Odložio je čekić i ušao u kuću, vođen nekim iznenadnim nemirom. Ona je ležala na krevetu u svojoj sobi i sebi je žiletom presekla vene na rukama i vratu. Kasnije, kada je sve završeno, lekar mu je rekao da bi umrla da on nije došao baš tada, i da nije bio toliko priseban da joj ranu pritisne zavojem.

Šok ga nikada nije ostavio. Odnos između njega i Linde bio je narušen. Ona se povlačila u sebe i on nikada nije uspeo da razume šta je to što ju je navelo da pokuša da izvrši samoubistvo. Napustila je školu, radila nekoliko privremenih poslova i uspevala je da iznenada nestane na duže vreme. Dva puta ga je njegova žena naterala da je prijavi za poteru. Njegove kolege su videle bol koji je osećao kada je Linda postala predmet njegove lične istrage. Ali se jednog dana ponovo vratila, i samo je tajnim preturanjem po njenim

džepovima i prelistavanjem njenog pasoša uspevao da prati njena putovanja.

Zaboga, mislio je. Zašto ne staneš? Zašto si se promenila?

Telefon je ponovo zazvonio i on privuče slušalicu sebi.

- Tata je - reče, bez razmišljanja.

- Šta time misliš? - reče njegov otac- Šta misliš time što se na telefon javljaš sa tata? Mislio sam da si policajac?

- Nemam vremena da sa tobom sada razgovaram. Mogu li da te pozovem kasnije?

- Ne, ne možeš. Šta je to toliko važno?

- Jutros se dogodilo nešto ozbiljno. Zvaću te kasnije.

- Šta se to dogodilo?

Njegov vremešni otac ga je zvao gotovo svakodnevno. U nekoliko navrata je službenici na centrali rekao da mu ne prosleđuje njegove pozive. Ali ga je otac onda prozreo i počeo je da se različito predstavlja i da menja glas kako bi zavarao telefonistkinje.

Kurt Valander je video samo jednu mogućnost da ga izbegne.

- Doći ću kod tebe večeras - reče. - Možemo onda da pričamo.

Otac je zvučao nevoljan da se povinuje.

- Dođi u sedam sati. Onda imam vremena da te primim.

- Doći ću u sedam. Zdravo.

Spustio je slušalicu i isključio telefon za nove pozive.

Brzo je pomislio kako bi trebalo da uzme automobil i da se odveze do stanice i pronađe svoju ćerku. Da razgovara sa njom, da pokuša ponovo da probudi onaj odnos koji su tako zagonetno izgubili. Ali je znao da to neće učiniti. Nije želeo da reskira[^]da ćerka za sva vremena pobegne od njega.

Vrata se otvoriše i Neslund proturi glavu.

- Zdravo - reče. - Je l' da ga uvedem?

- Koga da uvedeš?

Neslund pogleda na svoj ručni sat.

- Devet je sati - reče. - Juče si rekao da želiš da saslušaš Klasa Monsona u ovo vreme.

- Kog Klasa Monsona? Neslund pa pogleda radoznalo.

- Onog što je opljačkao butik na Istočnom putu. Jesi li ga zaboravio? Tada se setio, i istovremeno je shvatio da Neslund očigledno nije znao za ubistvo koje je počinjeno tokom noći.

- Možeš ti da preuzmeš Monsona - reče. - Noćas smo imali ubistvo u Lenarpu. Možda dvostruko ubistvo. Jedan stari par. Možeš da preuzmeš Monsona. Ali poguraj to. Moramo prvo da organizujemo istragu u Lenarpu.

- Monsonov advokat je već stigao - reče Neslund.

- Ako ga pošaljem kući biće to pakleni život.

- Organizuj pripremno saslušanje - reče Kurt Valander.

- Ako advokat posle i dalje diže buku, tu ne možemo da pomognemo. Zakaži mi sastanak u vezi sa istragom za deset, u mojoj kancelariji. Svi treba da budu prisutni.

Iznenada se pokrenuo. Sada je ponovo bio policajac. Agonija za ćerkom i ženom koje su ga napustile, morala je da sačeka. Sada je trebalo da započne mukotrpan lov na ubicu.

Sa stola je počistio gomilu papira, pocepao listić sportske prognoze, koji ionako ne bi stigao da ispuni, izašao u trpezariju i napunio solju kafom.

U deset sati su se svi okupili u njegovoj kancelariji. Ridberg je pozvan da dođe sa mesta zločina i sedeo je na naslonjači uz prozor. Policajci od kojih su neki sedeli a neki stajali ispunili su kancelariju, ukupno ih je bilo sedmorica. Valander je pozvao bolnicu i uspeo da dobije informaciju da je staričino stanje bilo nepromenjeno kritično.

Potom je izložio ono što se dogodilo.

- Izgledalo je gore nego što možete sebi da predstavite - reče. - Šta kažeš ti, Ridberg?

- Tako je - odgovori Ridberg. - Kao u američkom filmu. Čak je i mirisalo na krv. Obično nije tako.

- Moramo da uhvatimo one koji su ovo počinili - završi Kurt Valander svoje izlaganje. - Jednostavno, ne smemo da dopustimo da takvi luđaci slobodno šetaju.

U prostoriji je zavladała tišina. Ridberg je lupkao prstima po rubu stolice. Sa hodnika se čula neka žena kako se smeje.

Kurt Valander pogleda oko sebe. Svi su oni bili njegove kolege. Ni jedan od njih mu nije bio blizak prijatelj. Ali su išli u paketu.

- Dakle - reče. - Šta ćemo da radimo sada? Moramo odmah početi. Bilo je dvadeset do jedanaest.

3

U petnaest do četiri posle podne, Kurt Valander shvati da je bio gladan. Nije stigao da ruča tokom dana. Posle jutarnjeg sastanka grupe, vreme mu je prošlo u pokretanju lova na ubice iz Lenarpa. Sve vreme je na ubicu mislio kao na više od jednog. Bilo mu je teško da sebi predstavi da je jedan čovek, sam, mogao da izvede takvo krvoproliće.

Napolju je bio mrak kada je utonuo u stolicu iza svog pisaćeg stola da bi pokušao da formuliše saopštenje za štampu. Na njegovom stolu je stajala gomila poruka o pozivima, koje mu je tu stavila jedna od devojaka sa centrale. Pošto je među papirićima bezuspešno tražio ime svoje ćerke, stavio ih je na gomilu u fijoku sa prispelom poštom. Da bi izbegao izlaganje neprijatnostima da stoji ispred televizijskih kamera Sidnitsa i govori kako policija zasada nema nikakvih tragova za praćenje jednog ili više zločinaca koji su izvršili ovo brutalno ubistvo staraca, na Ridberga je prebacio ovaj zadatak. Ali saopštenje za štampu će sam napisati. Izvadio je papir iz fijke pisaćeg stola. Ali šta da napiše? Posao koji je obavljen toga dana jedva da je sadržao bilo šta drugo do da je sakupljen veliki broj pitanja.

Bio je ovo dan proveden u iščekivanju. Na odeljenju intenzivne nege ležala je starica koja je preživela omču oko vrata i koja se borila za svoj život.

Da li će ikada saznati šta je ona videla tokom te užasne noći na usamljenoj, udaljenoj farmi? Ili će ona umreti ne stigavši da da glasa od sebe?

Kurt Valander pogleda kroz prozor, napolje u mrak.

Umesto saopštenja za štampu, poče da zapisuje rezime onoga što je urađeno tokom dana i onoga od čega policija zapravo može da počne.

Ništa, mislio je, kada je završio. Dvoje starih ljudi, bez neprijatelja, bez sakrivenih para, brutalno su ubijeni, mučeni. Komšije ništa nisu čule. Tek kada su nasilnici otišli, shvatili su da je jedan prozor polomljen i čuli staricu kako doziva u pomoć. Ridberg još uvek nije pronašao nikakve tragove. To je sve.

Stari ljudi na izolovanim farmama su uvek bili izloženi pljačkama. Oni su, takođe, bivali vezivani, tučeni, ponekad čak i ubijani.

Ali ovo je nešto drugo, pomislio je Kurt Valander. Jedna omča će ispričati sumornu priču o uznemirenju i mržnji, možda i o osveti.

U ovom napadu bilo je nečeg što nije štimalo.

Sada je samo trebalo nadati se. Nekoliko policijskih patrola je celog dana razgovaralo sa stanovnicima Lenarpa. Možda je neko video nešto? Često su vršeni napadi na stare ljude koji su živeli izolovano pošto su zločinci pre napada ispitivali mesto. I možda bi Ridberg, uprkos svemu, mogao da pronađe neke tragove na mestu zločina?

Kurt Valander pogleda na sat.

Kada je poslednji put zvao bolnicu? Pre četrdeset i pet minuta? Jednog sata?

Odlučio je da sačeka dok ne napiše svoju izjavu za štampu.

Na uši je stavio slušalice malog kasetofona, a u njega kasetu Justi Bjerling. Izgrebani zvuk snimka iz tridesetih godina nije uspeo da nadvlada dobar zvuk muzike „Rigoleta“.

Izjava za štampu je bila osam redova dugačka. Kurt Valander ode do jedne službenice i zamoli je da je prekuca na mašini i da je potom iskopira. Istovremeno je iščitavao upitnik koji je trebalo poslati poštom svima onima koji su živeli u okolini Lenarpa. Da li su videli nešto neobično? Nešto što je moglo da se poveže sa ovim brutalnim napadom? Nije imao mnogo vere u to da je formular sadržao išta drugo do neugodnosti. Znao je da će telefoni neprekidno zvoniti i da će dva policajca biti primorana da sve vreme slušaju zapažanja koja nisu značila ništa.

Ipak, to mora da se uradi, pomislio je. Uprkos svemu, moramo da saznamo da niko ništa nije video.

Vratio se u svoju kancelariju i ponovo telefonirao u bolnicu. Ali, ništa se nije promenilo. Starica se još uvek borila za život.

Baš kada je spustio slušalicu, u njegovu kancelariju uđe Neslund.

- Bio sam u pravu - reče.
- U pravu?
- Monsonov advokat je pobesneo. Kurt Valander slegnu ramenima.
- Moraćemo da živimo s tim.

Neslund se počesa po čelu i upita kako je slučaj napredovao.

- Ništa novo, za sada. Pokrenuli smo stvar. To je sve.
  - Video sam da je stigao preliminarni izveštaj sudske medicine.
- Kurt Valander podiže obrve.

- Zašto ga nisam dobio?
- Bio je kod Hansona.
- Tamo, do đavola, ne treba da bude!

Kurt Valander ustade i izađe u hodnik. Uvek je bila ista stvar, pomislio je. Papiri su dospevali tamo gde ne bi trebalo. Iako je sve više policijskog posla registrovano kroz kompjutere, i dalje su važni papiri imali lošu naviku da stignu na pogrešno mesto.

Hanson je telefonirao kada je Kurt Valander pokucao i ušao. Video je da je sto ispred Hansona bio pun loše sakrivenih tiketa za kladenje i programa sa različitih konjskih trkališta u zemlji. U policijskoj stanici bese sve poznatije da je Hanson najveći deo svog radnog vremena provodio zivkajući razne trenere konja da bi ih molio za neki savet. Večeri je potom provodio smišljajući razne razumne sisteme igre koji bi mu garantovali najveći dobitak. Širile su se i glasine da je Hanson u nekim prilikama dobio veliki zgoditak. Ali to niko nije znao zasigurno. A Hanson, teško da je živeo na visokoj nozi.

Kada je Kurt Valander ušao, Hanson prekri slušalicu rukom.

- Izveštaj sudske medicine - reče Kurt Valander. - Da li je kod tebe? Hanson ispod ostalih papira poturi program staze iz Jegersroa.
- Upravo sam hteo da ti ga donesem.
- Broj četiri u trci broj sedam je siguran pobednik - reče Kurt Valander i uze plastičnu fasciklu sa stola.
- Šta pod tim misliš?
- Mislim da je on siguran pobednik.

Kurt Valander izađe i ostavi Hansona koji je zinuo od iznenađenja. Pogledao je na sat u hodniku i video da je ostalo još pola sata do konferencije za štampu. Vratio se u svoju kancelariju i pažljivo pročitao lekarski izveštaj.

Brutalnost primenjena pri ubistvu je izgledala, ako je to uopšte bilo moguće, još jasnija nego jutros kada je otišao u Lenarp.

Prilikom prvog pripremnog ispitivanja leša, lekar nije mogao da utvrdi koji je predmet prouzrokovao smrt.

Jednostavno, bilo je isuviše stvari između kojih je moglo da se bira.

Telu je naneto osam dubokih udaraca ili uboda nekim oštrim i reckavim predmetom. Lekar je predložio da bi to mogla biti testera. Pritom je i desna butna kost bila polomljena, kao i leva nadlaktica i

ručni zglob. Na telu je bilo znakova rana od opekotina, mošnice su mu bile nadute a čeona kost ulegnuta. Još uvek nije mogao da se sa sigurnošću utvrdi stvarni razlog smrti.

Lekar je napravio zabelešku uz zvanični izveštaj:

„Mahnito delo“, napisao je. „Ovaj čovek je izložen tolikom nasilju da bi ono bilo dovoljno da oduzme živote četvoro ili petoro ljudi.“

Kurt Valander odloži izveštaj. Bio je sve neraspoloženiji.

Bilo je nečega što nije štimalo.

Plijačkaši koji su napadali stare ljude retko su bili ispunjeni mržnjom. Oni su tražili novac.

Èemu ovo nerazumno nasilje?

Kada je uvideo da sebi neće moći da da zadovoljavajući odgovor na ovo pitanje, ponovo pročitao rezime koji je napisao. Da li je nešto zaboravio? Da li je prevideo neki detalj koji bi kasnije mogao da se pokaže kao značajan? Iako se kod policijskog posla najvećim delom radilo o strpljivom traganju za činjenicama koje bi mogle da se kombinuju jedne sa drugima, iz iskustva je naučio i da je prvi utisak sa mesta zločina bio važan. Naročito kada je policija bila među prvima koji su stigli na mesto, pošto je zločin bio počinjen.

U rezimeu je bilo nečega što je napisao a što ga je činilo zamišljenim. Da li je, uprkos svemu, zaboravio neki detalj?

Dugo je sedeo ne setivši se šta je to.

Devojka otvori vrata i ostavi prekucanu i iskopiranu izjavu za štampu. Na putu ka sali za konferencije za štampu svrati do toaleta i pogleda se u ogledalu. Primetio je da bi trebalo da se ošiša. Smeđa kosa mu je padala na oči. I, trebalo je da oslabi. Tokom tri meseca koja su prošla od kako ga je žena iznenada napustila, ugojio se sedam kilograma. U toj neizdrživoj samoći nije jeo ništa drugo sem brze hrane i pića, masnih hamburgera i vinerbreda{1}.

- Masni đavole - glasno reče sebi. - Da li ćeš zaista da izgledaš kao oklembešeni matorac?

Odlučio je da pod hitno promeni svoje navike u ishrani. Ako je bilo neophodno da bi oslabio, razmislio bi i o tome da ponovo počne da puši.

Pitao se od čega je to zapravo zavisilo. Da je svaki ili svaki drugi policajac bio razveden. Da su žene napuštale svoje muževe? Kada

je jednom prilikom čitao kriminalistički roman, uzdišući je zaključio da je i tamo bilo podjednako loše.

Policajci su bili razvedeni. I tačka...

Prostorija u kojoj je trebalo da se održi konferencija za štampu bila je puna ljudi. Najveći broj novinara mu je bio poznat. Ali, tu je bilo i nepoznatih lica, a jedna devojka bubuljičavog tena neprestano je na njega bacala pogled dok je zašrafljivala svoj kasetofon.

Kurt Valander razdeli tanušnu izjavu za štampu i sede na malo uzvišenje u jednom kraju prostorije. Zapravo je trebalo da prisustvuje i šef istadske policije, ali se on nalazio na zimovanju u Španiji. Ako Ridberg uspe da završi sa televizijom, obećao je da će doći. Inače je Kurt Valander bio sam.

- Dobili ste izjavu za štampu - počeo je. - Nešto više, zasada, zapravo nemam da kažem.

- Mogu li da postavim pitanje? - reče jedan novinar koga je Kurt Valander prepoznao kao lokalnog dopisnika za „Arbetet“.

- Zbog toga sam ovde - reče Kurt Valander.

- Ako smem da kažem šta mislim, onda je ovo jedno neobično loše saopštenje za štampu - reče novinar. - Morali biste da možete da nam kažete nešto više.

- Nemamo nikakvih tragova napadača - reče Kurt Valander.

- Bilo ih je, dakle, više od jednog?

- Verovatno.

- Zašto mislite tako?

- Verujemo da je tako. Ali ne znamo.

Novinar napravi grimasu na licu i Kurt Valander klimnu glavom prema drugom novinaru koga je prepoznao.

- Kako je ubijen?

- Spoljašnjim nasiljem.

- To može da znači užasno mnogo različitih stvari!

- Još uvek ne znamo. Lekari još uvek nisu završili ispitivanje u sudskoj medicini. Potrajaće nekoliko dana.

Novinar je imao nekoliko pitanja, ali ga prekinu bubuljičava devojka sa kasetofonom. Kurt Valander je na poklopcu mogao da pročita da je došla iz lokalnog radija.

- Šta su pljačkaši odneli sa sobom?

- Ne znamo - reče Kurt Valander. - Mi čak ne znamo ni da li je reč o pljački.

- A šta bi, u suprotnom, moglo da bude?

- To ne znamo.

- Postoji li nešto što govori da se ne radi o pljački?

- Ne.

Valander primeti da se znojio u ovoj sobi u kojoj je bila gužva. Setio se kako je kao mladi policajac sanjao o tome da drži konferenciju za štampu. Ali, u njegovim snovima nikada nije bilo gužve ni znoja.

- Postavio sam pitanje - čuo je jednog od novinara koji je stajao pozadi u prostoriji.

- Nisam ga čuo - reče Kurt Valander.

- Da li policija ovo smatra važnim zločinom? - pitao je novinar. Valandera je iznenadilo pitanje.

- Naravno da je važno da rešimo ovo ubistvo - reče. - Zašto ne bi bilo?

- Da li ćete zahtevati dodatna sredstva?

- Prerano je da se o tome izjašnjava. Naravno, nadamo se skorom rešenju. Ja i dalje ne razumem vaše pitanje.

Novinar koji je bio veoma mlad i nosio teške naočare, probi se kroz prostoriju. Kurt Valander ga nikada ranije nije video.

- Samo sam mislio sledeće: danas se u Švedskoj niko više ne brine o starim ljudima.

- Mi to radimo - odgovori Kurt Valander. - Mi ćemo učiniti sve što je u našoj moći da uhvatimo ove zločince. U Skoneu živi mnogo starih i samih ljudi na usamljenim, udaljenim posedima. Oni bi u svakom slučaju trebalo da budu sigurni da činimo sve što možemo.

Ustade.

- Obavestićemo vas kada budemo imali nešto da kažemo - reče. - Hvala što ste došli.

Devojka iz lokalnog radija mu prepriča put kada je hteo da napusti prostoriju.

- Nemam ništa više da kažem - reče.

- Ja poznajem vašu ćerku Lindu - reče ona. Kurt Valander stade.

- Zaista? - reče. - Kako?

- Ponekada smo se sretale. Tu i tamo.

Kurt Valander je pokušao da razmisli da li ju je poznavao. Da li su bile školske drugarice?

Ona odmahnu glavom kao da mu je pročitala misli.

- Mi se nikada nismo sreli - reče. - Vi me ne poznajete. Linda i ja smo naletele jedna na drugu u Malmeu.

- Aha - reče Valander. - Lepo.

- Ja je veoma volim. Mogu li sada da vam postavim nekoliko pitanja?

Kurt Valander u njen mikrofon ponovi ono što je malopre rekao. Najradije bi razgovarao o Lindi, ali nije mogao da se natera.

- Pozdravite je - reče ona dok je pakovala kasetofon. Pozdravite je od Ketrin. Ili Ketis.

- Hoću - reče Kurt Valander. Obećavam.

Kada se vratio u svoju kancelariju, osetio je krčanje u stomaku. Ali, da li je to bilo od gladi ili od nervoze?

Moram da se podignem, pomislio je. Moram da shvatim da me je žena napustila. Moram da uvidim kako teško mogu učiniti išta više do da čekam da Linda sama uspostavi kontakt sa mnom. Zapravo, moram da uvidim da je život takav kakav je...

Nešto pre šest sati, policajci se ponovo sastaše. Iz bolnice nije javljeno ništa novo. Kurt Valander na brzinu napravi raspored zamena za noć.

- Da li je to neophodno? - pitao je Hanson. - Stavi tamo kasetofon tako da bilo koja sestra može da ga uključi ako se starica probudi.

- Neophodno je - reče Kurt Valander. - Ja mogu da preuzmem od ponoći do šest. Ima li dobrovoljaca do tada?

Ridberg klimnu glavom.

- Mogu da sedim u bolnici kao i bilo gde drugde - reče.

Kurt Valander pogleda okolo. Svi su delovali iscrpljeni na neonskoj svetlosti koja je dolazila sa plafona.

- Jesmo li dospeli negde? - pitao je.

- Završili smo sa Lenarpom - reče Peters koji je predvodio posao kucanja na vrata. - Niko ništa nije video. Ali, obično potraje nekoliko dana pre nego što ljudi razmisle. Inače je narod tamo uplašen. Đavolski je neprijatno. Gotovo samo starci. I jedna prestravljena mlada poljska familija koja se tamo verovatno obrela ilegalno. Ali sam ih ostavio na miru. Moraćemo da nastavimo sutra.

Kurt Valander klimnu glavom i pogleda Ridberga.

- Ima mnogo otisaka prstiju - reče. - Možda nam oni nešto daju. Ali sumnjam. Inače me najviše zanima jedan čvor.

Kurt Valander ga pogleda ispitivački.

- Jedan čvor?

- Čvor na omči.

- Šta to u vezi njega?

- Neobičan je. Nikada ranije nisam video sličan čvor.

- Da li si ranije video omču kojom je neko udavljen? -dobaci Hanson koji je nestrpljivo stajao u vratima i hteo da krene.

- Da - reče Ridberg. - Jesam. Treba da vidimo šta ovaj čvor može da nam kaže.

Kurt Valander je znao da Ridberg ne želi ništa više da kaže. Ali, ako ga je zanimao čvor, bilo je to onda zato što je mogao da bude od značaja.

- Ponovo ću otići do komšija sutra ujutru - reče Valander. - Da li je, usput, neko pronašao Levgrenovu decu?

- Martinson se time bavio - reče Hanson.

- Pa, Martinson je bio u bolnici? - reče Kurt Valander iznenađeno.

- Zamenio se sa Svedbergom.

- Pa, gde je on onda sada, do đavola?

Niko nije znao gde je bio Martinson. Kurt Valander pozva centralu i dobi informaciju da je Martinson otišao pre jednog sata.

- Pozovi ga kući - reče Kurt Valander. Potom pogleda na svoj sat.

- Imaćemo novi sastanak sutra u deset - reče. - Hvala vam za danas, vidimo se.

Baš je ostao sam u kancelariji kada su ga sa centrale povezali sa Martinsonom koji je bio na vezi.

- Izvinite - reče Martinson. - Zaboravio sam da treba da se sastanemo.

- Kako napreduju deca?

- Samo bog zna da li Rikad ima boginje.

- Mislio sam na Levgrenovu decu. Na dve ćrke. Martinson je zvučao iznenađen kada je odgovarao.

- Je li niste dobili moju poruku?

- Ništa nisam dobio.

- Dao sam je jednoj od devojaka na centrali.

- Potražiću je. Ali mi prvo ispričaj.

- Jedna ćerka, koja ima pedeset godina, živi u Kanadi. U Vinipegu, gde god to bilo. Potpuno sam zaboravio da je tamo sredina noći kada sam telefonirao. Odbijala je da shvati ono što sam joj govorio. Tek kada je njen suprug došao do telefona, shvatili su šta se dogodilo. On je, usput, policajac.

Pravi kanadski policajac na konju. Treba sutra ponovo da se čujemo. Ali ona leti kući, to je sigurno. Druga ćerka je bila problematičnija, pošto živi u Švedskoj. Ona ima četrdeset i sedam godina i priprema hladna jela u „Rubinu“ u Geteborgu. Navodno je trener u nekom rukometnom timu koji je u Skienu u Norveškoj. Ali su oni obećali da će je obavestiti o ovome što se dogodilo. Na centrali sam ostavio spisak sa ostalim Levgrenovim rođacima. Ima ih koliko god hoćeš. Najveći broj njih živi u Skoneu. Možda će ih se javiti još kada sutra pročitaju vest u novinama.

- Dobro je - reče Kurt Valander. - Možeš li da me zameniš u bolnici sutra ujutru u šest sati? Ako ona do tada ne umre.

- Dolazim - odgovori Martinson. - Ali, zar si zaista takve sreće da sediš tamo?

- Zašto da ne?

- Ti si taj koji će voditi istragu. Trebalo bi da spavaš.

- Jednu noć ću izdržati - odgovori Kurt Valander i završi razgovor. Sedeo je sasvim mirno i posmatrao pravo ispred sebe.

Hoćemo li uspeti da se izborimo sa ovim, mislio je. Ili su oni već u prevelikoj prednosti?

Obuče kaput, isključi lampu na pisaćem stolu i napusti svoju kancelariju.

Hodnik koji je vodio do prijavnice, bio je prazan. Proturio je glavu u stakleni boks u kom je sedela dežurna telefonistkinja i prelistavala novine. Video je da je to bio program konjskih trka. Da li se danas svi klade na konje, razmišljao je.

- Trebalo bi da je Martinson ostavio neke papire za mene - reče. Telefonistkinja koja se zvala Eba i koja je u policiji radila preko trideset godina prijateljski klimnu glavom i pokaza na pult.

- Imamo ovde jednu devojkicu preko Omladinske službe za zapošljavanje - reče. - Slatka je i dobra, ali potpuno beskorisna. Da li je, možda, zaboravila da ti ih da?

Valander klimnu glavom.

- Idem sada - reče. - Verujem da ću biti kod kuće za nekoliko sati. Ako se nešto dogodi, pozovi me kod mog oca.

- Misliš na onu jadnu staricu koja leži u bolnici - reče Eba. Kurt Valander klimnu glavom.

- Užasna priča.

- Da - reče Kurt Valander. - Ponekad se pitam šta se to događa sa ovom zemljom.

Kada je izašao kroz staklena vrata policijske stanice udari ga vetar. Bio je hladan i grizao je, i on se zgrči dok je užurbanim korakom išao prema parkiralištu. Samo da ne bude snega, mislio je. Bar ne pre nego što uhvatimo ove posetioce Lenarpa.

Uđe u automobil i dugo je birao među kasetama koje je držao u pregradi za rukavice. Ne mogavši sasvim da se odluči, ubaci u kasetofon Verdijev „Rekvijem“. U automobilu je imao montirane skupocene zvučnike, i moćni tonovi se razlegoše ka njegovim ušima. On skrenu nadesno i nastavi da vozi ulicom Dragon, dole prema Istočnom putu. Preko puta se lišće vrtelo u kovitlacima, a jedan biciklista je, pružajući otpor, vozio protiv vetra. Na automobilskom satu je video da je bilo šest sati. Glad ga je ponovo potpuno obuzela i on pređe preko glavnog puta i odveze se do kafeterije OK. Navike u ishrani ću promeniti od sutra, mislio je. Ako kod ćaleta stignem minut posle sedam, slušaču kako sam ga ostavio.

Pojeo je jedan hamburger-obrok.

Toliko brzo je pojeo da je dobio proliv.

Dok je sedeo u toaletu, primeti da bi trebalo da zameni gaće.

Iznenada oseti koliko je bio umoran.

Nije ustao sve dok neko nije zalupao na vrata.

Natočio je benzin i odvezao se ka istoku, kroz Sandskugen i skrenuo na put ka Koserberji. Njegov otac je živeo u maloj kući koja je ležala bačena na polju između mora i Lederupa.

Bilo je četiri minuta do sedam kada je skrenuo na put od šljake koji je vodio do kuće.

Put od šljake je bio razlog za poslednju i dugotrajnu raspravu između njega i njegovog oca. Ranije je tu bio tucanik, podjednako star kao i kuća u kojoj je živeo otac. Iznenada je jednog dana smislio da stavi šljunak. Kada se Kurt Valander usprotivio, razbesneo se.

- Nije mi potreban staratelj! - urlao je.
- Zašto bi uništio taj tucanik? - pitao je Kurt Valander. Potom su se svađali.

I sada je prilaz bio prekriven sivim šljunkom koji je pucketao ispod automobilskih guma.

Video je da je svetlelo u pomoćnoj zgradi.

Sledeći put bi to mogao da bude moj otac, pomislio je iznenada.

Ubica može da ga odabere kao pogodnog starca za pljačkanje, a možda ga i ubije.

Niko ga ne bi čuo da doziva u pomoć. Ne, po ovakvom vetru, sa petsto metara do najbližeg komšije. Koji je i sam starac.

Konačno, slušao je „Dizare“ pre nego što je izašao iz automobila i ispravio leđa.

Ušao je kroz vrata pomoćne zgrade koja je bila atelje njegovog oca. Tamo je on slikao svoje slike, što je stalno radio.

Bilo je to jedno od Kurt Valanderovih najranijih sećanja iz detinjstva. Kako se oko njegovog oca "stalno širio miris terpentina i ulja. I kako je on stalno stajao ispred zamazanog štafelaja u tamnoplavom kombinezonu i skraćenim gumenim čizmama.

Tek kada je Kurt Valander napunio pet ili šest godina, slivatio je da njegov otac slikao jednu istu sliku godinu za godinom.

Bio je to motiv koji se nikada nije promenio.

Slikao je melanholičan jesenji predeo, s jezerom površine ravne poput ogledala, jednim čvornovitim drvetom sa granama koje pri zemlji nisu imale lišća, a u daljini na horizontu se nazirao planinski venac, uokviren oblacima koji su se presijavali na neverovatnoj svetlosti večernjeg sunca.

Ponekad bi dodao tetreba koji bi stajao na panju u levom uglu slike. Njihovu kuću su u ujednačenim razmacima posećivali ljudi u odelima od svile i s teškim zlatnim prstenjem na rukama. Dolazili su u zarđalim kombijima ili izglancanim američkim kantastim vozilima, i kupovali su slike, sa ili bez tetreba.

Tako je njegov otac slikao isti motiv celog svog života. Prihode su imali od njegovih slika koje su prodavane na vašarima ili aukcijama.

Živeli su u Klagshamnu izvan Malmea, u staroj preuređenoj metalskoj radionici. U detinjstvu ispunjenom mirisom terpentina, Kurt Valander je tamo rastao zajedno sa svojom sestrom Kristinom.

Tek kada je njihov otac postao udovac, prodao je staru metalnu radionicu i preselio se na selo. Kurt Valander zapravo nikada nije shvatio razlog, pošto se njegov otac neprestano žalio na samoću.

Kurt Valander otvori vrata pomoćne zgrade i vide da je otac radio na jednoj slici na kojoj neće biti tetreba. Upravo je slikao koren drveta. Promumlao je nešto u znak pozdrava i nastavio da crta četkicom.

Kurt Valander sipa solju kafe iz prljavog bokala koji je mirisao na špiritus.

Pogledao je svog oca kome je bilo gotovo osamdeset godina, malog i pogrbljenog, ali u kome su ipak postojali energija i snaga volje koji su zračili.

Da li ću izgledati kao on kada ostarim, pomislio je.

Kao dete sam ličio na majku. Sada ličim na dedu. Možda ću kada ostarim ličiti na mog oca?

- Uzmi solju kafe - reče otac. - Brzo ću da završim.

- Uzeo sam - reče Kurt Valander. - Sipaj, onda još - reče otac. Neraspoložen je, pomisli Kurt Valander. On je tiranin promenljivog raspoloženja. Šta on zapravo hoće od mene?

- Imam puno posla - reče Kurt Valander. - Radiću, zapravo, cele noći. Razumeo sam da si nešto hteo.

- Zašto ćeš raditi cele noći?

- Sedeću u bolnici.

- Zašto? Ko je bolestan?

Kurt Valander uzdahnu. Iako je lično obavio na stotine ispitivanja, nikada neće uspeti da postigne tu mudrost kojom bi odgovarao na očeva ispitivanja o njemu samom. I to, iako njegov otac ni najmanje nije bio zainteresovan za njegov posao policajca. Valander je znao da je otac bio duboko razočaran kada je sa osamnaest godina odlučio da postane policajac. Ali nikada nije uspeo da iščačka čemu se njegov otac zapravo nadao od njega.

Pokušavao je da s njim o tome razgovara, ali nikada nije uspeo. Prilikom onih retkih slučajeva kada bi uspeo da se sretne sa svojom sestrom Kristinom, koja je živela u Stokholmu i imala ženski frizerski salon, pokušao bi da je pita, pošto je znao da su ona i otac bili u dobrim odnosima. Ali ni ona nije znala razlog.

Pio je mlaku kafu i mislio da je otac možda želeo da on jednog dana preuzme četkicu i nastavi da slika isti motiv još jednu generaciju.

Iznenada otac odloži četkicu i obrisa ruke prljavom krpom. Kada je prišao Kurtu Valanderu i sipao solju kafe, primeti da mu je otac zaudarao na prljav veš i neoprano telo.

Kako čovek saopštava svom ocu da smrdi, razmišljao je Kurt Valander. Možda je postao toliko star da više ne može da se stara o sebi?

I šta ja onda da uradim?

Ne mogu da ga vodim kući, ne ide. Uništili bismo jedan drugoga. Posmatrao je oca koji rukom obrisa nos, dok je istovremeno usrkivao kafu.

- Toliko dugo me nisi posetio - reče prekorno.
- Pa bio sam ovde prekjuče?
- Na pola sata!
- Bio sam ovde u svakom slučaju.
- Zašto ne želiš da se vidamo?
- Naravno da želim! Ali, zapravo, ponekad imam prilično posla.

Otac sede na jedne stare izandale sanke koje su pucketale pod njegovom težinom.

- Samo sam hteo da ti kažem da me je tvoja ćerka juče posetila.

Kurt Valander se iznenadi.

- Linda je bila ovde?
- Zar ne čuješ šta ti govorim?
- Zašto?
- Želela je jednu sliku.
- Sliku?
- Za razliku od tebe, ona zapravo ceni ovo što ja radim. Kurtu Valanderu je bilo teško da poveruje u ono što je upravo čuo.

Linda nikada nije pokazala neko interesovanje za svog dedu, ne bar od vremena kada je bila sasvim mala.

- Šta je htela?
- Da joj dam jednu sliku, rekao sam ti! Pa ti me uopšte ne slušaš!
- Slušam! Odakle je došla? Kuda se uputila? Kako je, do đavola, došla ovde? Zar moram sve da izvlačim iz tebe?

- Došla je kolima - reče otac. - Dovezao ju je jedan mladić crnog lica.

- Šta misliš time? Crnog?

- Jesi li čuo za crnce? Bio je veoma učtiv i odlično je govorio švedski. Dobila je sliku i potom su se odvezli. Mislio sam da bi želeo da znaš, pošto ste u tako lošem kontaktu.

- Kuda su se odvezli?

- Kako bih ja to mogao da znam?

Kurt Valander uvide da niko od njih nije znao gde je ona živela. Ponekad bi prespavala kod svoje majke. Ali bi potom, vrlo brzo, ponovo nestajala na svojim nepoznatim putevima.

Moram da razgovaram sa Monom, pomislio je. Rastavljeni ili ne, moramo da razgovaramo. Ne mogu ovo više ovako da podnesem.

- Želiš li čašicu pića? - pitao je otac.

Najmanje što je Kurt Valander želeo bilo je neko piće. Ali, znao je da nema svrhe da kaže ne.

- Da, hvala - reče.

Pomoćna zgrada je jednim prolazom bila povezana sa kućom u kojoj je živeo, a koja je bila niskog svoda i slabo nameštena. Kurt Valander odmah primeti da je neočišćeno i prljavo.

On to ne primećuje, pomislio je. A, zašto ja nisam ništa video?

Moram da razgovaram sa Kristinom o ovome. On više ne može da živi sam.

U istom trenutku je zazvonio telefon. Otac podiže slušalicu.

- Za tebe je - reče - ne pokušavajući da sakrije svoju iziritiranost. Linda, pomislio je. Sigurno je ona. Bio je to Ridberg iz bolnice.

- Umrla je - reče.

- Da li se probudila?

- Zapravo, jeste. Na deset minuta. Lekari su mislili da je kriza prošla.

Potom je umrla.

- Da li je išta rekla?

Ridbergov glas je zvučao razborito dok je odgovarao.

- Mislim da je najbolje da dođeš u grad.

- Šta je rekla?

- Nešto što ti se neće svideti da čuješ.

- Dolazim u bolnicu.

- Bolje dole u stanicu. Mrtva je, rekao sam ti. Kurt Valander spusti slušalicu.

- Moram da idem - reče. Otac ga je ljutito posmatrao.

- Tebe ja uopšte ne zanimam - reče.

- Vратиću se sutra - odgovori Kurt Valander i pitao se šta da učini u vezi sa stanjem u kom je živeo njegov otac.

- Sasvim sigurno dolazim sutra. Možemo da sedimo i razgovaramo. Možemo da skuvamo neko jelo. Možemo da igramo poker, ako hoćeš.

Iako je Kurt Valander bio loš kartaroš, znao je da će to omekšati oca.

- Doći ću u sedam - reče. Potom ode nazad u Istad.

U pet minuta do osam prošao je kroz ista ona staklena vrata kroz koja je prošao dva sata ranije. Eba mu klimnu glavom.

- Ridberg sedi u trpezariji - reče.

Tako je i bilo, sedeo je nadvijen nad šoljom kafe. Kada Kurt Valander ugleda njegovo lice, shvati da ga je čekalo nešto neprijatno.

4

Kurt Valander i Ridberg su bili sami u trpezariji. U daljini se čula buka koju je pravio neki pijanac protestujući što su ga priveli. Inače je bilo tiho. Samo je moglo da se čuje tiho pucketanje iz radijatora.

Kurt Valander sede naspram Ridberga.

- Skini kaput - reče Ridberg. - U suprotnom ćeš se smrznuti kada ponovo izađeš na vetar.

- Hoću prvo da čujem šta imaš da mi kažeš. Posle ću odlučiti da li ću skinuti kaput ili ne.

Ridberg slegnu ramenima.

- Umrta je - reče.

- To sam shvatio.

- Ali se probudila trenutak pre nego što je otišla.

- I tada je progovorila?

- To je možda previše reći. Šaputala je. Ili, ispuštala piskutav zvuk.

- Jesi li snimio na kasetofon? Ridbeg odmahnu glavom.

- Nije moglo da se izvede - reče. - Bilo je gotovo nemoguće čuti je šta je govorila. Najveći deo toga bilo je buncanje. Ali, zapisao sam ono što sam siguran da sam shvatio da je rekla.

Ridberg izvadi iz džepa jedan poderan notes. Bio je obavijen širokim lastišem i jedna hemijska olovka je bila zataknuta među listove.

- Izgovorila je muževljevo ime - poče Ridberg. - Mislim da je pokušavala da sazna kako mu je. Potom je mumlala nešto što je bilo nemoguće razumeti. Tada sam pokušao da je pitam: Ko je došao tokom noći? Da li su ih poznavali? Kako su izgledali? To su bila moja pitanja. Ponavljao sam ih dokle god je bila budna. I mislim da je zapravo razumela ono što sam govorio.

- Šta je tada odgovorila?

- Uspeo sam da razumem jednu jedinu stvar. „Stranac“.

- „Stranac?“

- Baš tako. „Stranac.“

- Da li je htela da kaže da su oni koji su prebili nju i njenog mužu bili stranci?

Ridberg klimnu glavom.

- Jesi li siguran?

- Imam li običaj da kažem da sam siguran kada to nisam?

- Ne.

- Dakle. Sada, znači znamo da je njena poslednja poruka svetu bila reč stranac. Kao odgovor na pitanje ko je počinio ovaj bezumni čin.

Valander skide kaput i uze solju s kafom.

- Šta je, dodavola, mogla da misli? - progundā.

- Sedeo sam i razmišljao dok sam te čekao - odgovori Ridberg. - Mogli su da izgledaju kao da nisu Šveđani. Mogli su da govore nekim stranim jezikom. Možda su imali loš izgovor. Ima mnogo mogućnosti.

- Kako izgleda neko ko nije Šveđanin? - upitao je Kurt Valander.

- Znaš na šta mislim - odgovori Ridberg. - Tačnije, može se pretpostaviti šta je mislila.

- To je, dakle, moglo da bude i nešto umišljeno? Ridberg klimnu glavom.

- To je potpuno moguće.

- Ali ne naročito verovatno?

- Zašto bi iskoristila poslednje trenutke svog života da bi rekla nešto što nije istina? Stari ljudi nemaju običaj da lažu.

Kurt Valander otpi gutljaj mlake kafe.

- To znači da treba da počnemo tražiti jednog ili više stranaca - reče. - Voleo bih da je rekla nešto drugo.

- Ovo je, do đavola, tako neprijatno.

Neko vreme su ostali da sede u tišini, svaki udubljen u svoje misli. Pijanac se više nije čuo napolju na hodniku.

Bilo je devetnaest minuta do devet.

- Možeš li da zamisliš - reče Kurt Valander potom.

- „Jedini trag policije u slučaju dvostrukog ubistva u Lenarpu je da su počiniooci, verovatno, stranci.“

- Mogu da zamislim i nešto značajno gore - odgovori Ridberg. Kurt Valander je razumeo šta je ovaj mislio.

Dve milje od Lenarpa nalazio se veliki izbeglički kamp koji je u nekoliko navrata bio izložen napadima ljudi neprijateljski nastrojenih prema strancima. Tokom noći su u dvorištu paljeni krstovi, bacano je kamenje kroz prozore, fasade zgrada šarane su grafitima. Izbeglički kamp u starom zamku Hageholm bio je meta nasilničkih protesta ljudi koje su živele u okolini. I protesti su nastavljeni.

Netrpeljivost prema strancima je plamsala.

Kurt Valander i Ridberg su, povrh toga, znali nešto što nije znala javnost. Nekolicina onih koji su tražili azil u Hageholmu bili su uhvaćeni na delu prilikom upada u jednu firmu koja je izdavala mašine za obradu zemlje. Na sreću, vlasnik nije pripadao najokorelijim neprijateljima prihvatanja stranaca, i zbog toga je cela stvar mogla biti prećutana. A ona dvojica koja su počinila napad više nisu ni bila u zemlji, pošto im nije dat azil.

Ali, Kurt Valander i Ridberg su u nekoliko navrata razgovorali o tome šta je moglo da se dogodi da se saznalo za celu stvar.

- Teško mi je da u to poverujem - reče Kurt Valander.

- Da su izbeglice koje traže azil, počinile ubistvo. Ridberg zamišljeno pogleda u Kurta Valandera.

- Da li se sećaš da sam pomenuo omču? - upitao je.

- Nešto u vezi čvora?

- Nisam ga prepoznao. A ja znam dosta o čvorovima, pošto sam kao mlad provodio leta jedreći.

Kurt Valander je s razumevanjem posmatrao Ridberga.

- Na šta ciljaš? - interesovao se.

- Ciljam na to da je ovaj čvor teško uvezao neko ko je bio član švedskog udruženja izviđača.

- Šta, do đavola, misliš pod tim?

- Da je čvor vezao stranac.

Pre nego što je Kurt Valander stigao da odgovori, Eba uđe u trpezariju da bi uzela kafu.

- Idite kuće i naspavajte se, ako želite da izdržite - reče. - Usput, novinari neprestano zovu i žele da nešto kažete.

- O čemu? - reče Kurt Valander. - O vremenu?

- Čini se da su saznali da je žena umrla.

Kurt Valander pogleda u Ridberga koji odmahnu glavom.

- Večeras nećemo reći ništa - reče. - Čekaćemo do sutra.

Kurt Valander ustade i ode do prozora. Vetar se pojačao, ali je na nebu i dalje bilo oblaka. Ovo će biti još jedna hladna noć.

- Teško da ćemo moći da izbegnemo da kažemo kako stvari uistinu stoje - reče. - Da je stigla da progovori pre nego što je umrla. A ako to kažemo, moraćemo da kažemo i šta je rekla. A onda će izbiti neredi.

- Mogli bismo da pokušamo zadržati ovo za sebe - reče Ridberg, ustade sa stolice i stavi šešir. - Zbog istražne tehnike.

Kurt Valander ga pogleda iznenađeno.

- I da rizikujemo da kasnije izbije u javnost da smo od novinara krili važnu informaciju? Da smo čuvali leđa inostranim zločincima - Ovo će pogoditi toliko mnogo nedužnih - reče Ridberg. - Šta misliš da će se dogoditi tamo u kampu kada postane jasno da policija traga za strancima?

Kurt Valander je znao da je Ridberg u pravu. Iznenada se osetio nesigurno.

- Ostavićemo stvar da prenoći do sutra - reče. - Hajde da se samo ti i ja sastanemo sutra ujutru u osam. Tada ćemo da odlučimo.

Ridberg klimnu glavom i odgega do vrata. Tamo zastade i ponovo se okrenu prema Kurtu Valanderu.

- Postoji jedna mogućnost koju ne smemo da previdimo - reče. - Da su ovo, zapravo, počinile osobe koje traže azil.

Kurt Valander propra šoljicu od kafe i stavi je da se suši.

Zapravo, tome se nadam, mislio je. Zapravo se nadam da se ubice nalaze u onom tamo izbegličkom kampu. Tada bi možda došlo do promene u ovom stavu odobravanja i puštanja da bilo ko sa bilo kakvim motivima može da pređe preko švedske granice.

Ali to sigurno neće reći Ridbergu. To je bilo mišljenje koje je hteo da zadrži za sebe.

Suprotstavljajući se vetru, probio se do svojih kola.

Pošto je bio umoran, nije bio raspoložen da vozi do kuće. Svake večeri ga je samoća podsecala na svoje prisustvo.

Upalio je motor i promenio kasetu. Uvertira „Fidelija“ ispunila je kabinu automobila.

To da ga je žena iznenada napustila, potpuno ga je iznenadilo. Ali duboko u sebi je uvideo da, čak iako mu je bilo teško da to prihvati, mogao je da nasluti još odavno. Da je živeo u braku koji se polako urušavao od sopstvene dosade. Venčali su se prilično mladi i veoma kasno shvatili da su počeli da se razilaze. Možda je Linda bila ta koja je najjasnije od njih troje reagovala na prazninu koja ih je okruživala?

Kada mu je Mona one večeri u oktobru rekla da želi da se razvede, mislio je da je, zapravo, to i očekivao. Ali pošto je misao sadržala pretnju, odagnao bi je i uvek bi sebe krivio što ima previše posla.

Prekasno je shvatio da je ona svoj odlazak isplanirala do u najsitniji detalj. Jednog petka uveče rekla je da želi razvod, u nedelju ga je napustila i odselila se u stan u Malmeu, koji je unapred iznajmila. Osećanje da je napušten, ispunilo ga je stidom i besom. U tom bespomoćnom paklu, u kojem je ubogaljen čitav njegov svet osećanja, udario ju je po licu.

Posle je postojala samo tišina. Pokupila je znatan deo svojih stvari tokom dana kada on nije bio kod kuće. Ipak, ostavila je najveći deo stvari, i duboko je bio povređen time što se činilo da je spremna da ćelu svoju prošlost zameni životom u kom on nije postojao čak ni u obliku slike za sećanje.

Telefonirao joj je. Tokom kasnih večeri bi im se sreli glasovi. Neracionalan od ljubomore, pokušao je da sazna da li ga je napustila zbog nekog drugog čoveka.

- Zbog drugačijeg života - odgovorila je. - Zbog drugačijeg života, dok ne bude prekasno.

Molio ju je. Pokušao je da oda utisak kako je nezainteresovan. Molio je za oprostaj zbog sve one pažnje koju joj je uskratio. Ali, ništa od svega što je rekao nije moglo da naruši njenu odluku.

Dva dana pre Badnje večeri, poštom su stigli papiri za razvod.

Kada je otvorio koverat i uvideo da je sve gotovo, nešto je puklo u njemu. U pokušaju bega uzeo je bolovanje tokom božićnih praznika i uputio se na putovanje bez plana koje ga je odvelo do Danske. U severnom Šejlandu ga je zavejalo iznenadno nevreme, i Božić je proveo u ledenoj sobi u jednom pansionu kod Gileleje. Tamo joj je napisao duga pisma koja je potom iscepao i rasuo u more, kao simboličan gest da je, uprkos svemu, počeo da prihvata ono što se dogodilo.

Dva dana pre Nove godine vratio se u Istad i javio u službu.

Novogodišnju noć je proveo rešavajući jedno ozbiljno prebijanje žene u Svarteu, i doživeo je zastrašujuće saznanje da je i on sam mogao da pretuče Monu...

Muzika iz „Fidelija“ prestala je uz prodoran zvuk. Traka se zaplela.

Radio se automatski uključio i čuo je da je u toku prenos neke hokejaške utakmice.

Izašao je sa parkirališta i odlučio da se odveze kući u ulicu Marija.

Ipak se odvezao u suprotnom pravcu, izašao na put uz obalu, koji je vodio ka Treleborgu i Skaneru. Kada je prošao pored starog zatvora, povećao je brzinu. Vožnja automobilom uvek mu je bistrila misli...

Iznenada shvati da se odvezao sve do Treleborga. Veliki brod je upravo uplovljavao u luku, i on na brzinu odluči da tu ostane.

Znao je da su neki bivši policajci iz Istada postali kontrolori pasoša u pristaništu u Treleborgu. Pomislio je da je neko od njih možda na poslu baš ove večeri.

Prešao je preko luke koja se odmarala na bledožutoj svetlosti. Jedan veliki kamion je došao sa bukom, poput neke avetinjske praživotinje.

Ali, kada je ušao kroz vrata na kojima je pisalo da je nezaposlenima zabranjen pristup, nije prepoznao ni jednog od dvojice policajaca...

Kurt Valander klimnu glavom i predstavi se. Stariji od dvojice policajaca imao je sedu bradu i jedan ožiljak preko čela.

- Neprijatna je situacija kojoj ste izloženi - reče. - Jeste li ih uhvatili?

- Nismo još uvek - odgovori Kurt Valander. Razgovor bi prekinut pošto su putnici sa broda počeli da se približavaju pasoškoj kontroli. Uglavnom su to bili Šveđani koji su se vraćali kući sa proslave novogodišnjih praznika u Berlinu.

Ali, tu je bilo i istočnih Nemaca koji su koristili svoju novoosvojenu slobodu time što su putovali u Švedsku.

Posle dvadeset minuta ostalo je još devet putnika. Oni su na razne načine pokušavali da objasne da traže azil u Švedskoj.

- Večeras je mirno - reče mlađi od dvojice policajaca.

- Istim brodom može da dođe i do stotinu njih koji traže azil. Možeš da zamisliš kako je onda.

Petoro njih koji su tražili azil, pripadali su istoj etiopskoj porodici. Samo je jedan od njih imao pasoš i Kurt Valander se pitao kako su uspeli da prevale ovaj dugi put i da pređu sve granice sa samo jednim pasošem. Osim ove etiopske porodice, na pasoškoj kontroli je čekalo još dvoje Libanaca i Iranaca.

Kurtu Valanderu je bilo teško da se odluči da li ovih devetoro izbeglica izgledalo kako je očekivao, ili su bili uplašeni.

- Šta se događa sada? - pitao je.

- Malme dolazi i kupi ih - odgovori stariji policajac.
- Oni su večeras dežurni. Preko radija dobijamo obaveštenje o tome da li na brodovima ima mnogo onih koji su bez pasoša. Ponekad moramo da pozovemo pojačanje.
- Šta se događa u Malmeu? - pitao je Valander.
- Oni završavaju na nekom od brodova koji su ukotvljeni u Oljehamnenu. Tamo ostaju dok ne dobiju dozvolu za dalji prolaz. Ako mogu da ostanu u zemlji.
- Šta misliš o ovima ovde? Policajac sleže ramenima.
- Ovima će već biti odobreno da ostanu - odgovori.
- Želiš li kafu? Potrajaće dok ne stigne sledeći brod. Kurt Valander odmahnu glavom.
- Neki drugi put. Morao bih da krenem.
- Nadam se da ćete ih uhvatiti.
- Da - reče Kurt Valander. - Tome se i ja nadam.

Na povratku u Istad pregazio je jednog zeca. Kada je ugledao životinju na svetlosti farova, zakočio je, ali je zec udario u prednji levi točak uz mekani tup udarac. Nije zaustavio automobil da bi izašao i video da li je zec i dalje živ.

Šta je to sa mnom, pomislio je.

Tokom noći je spavao nemirno. Odmah posle pet se probudio uz trzaj. Usta su mu bila suva i sanjao je da je neko pokušavao da ga zadavi. Kada je shvatio da neće moći ponovo da zaspi, ustade i skuva kafu.

Termometar s druge strane kuhinjskog prozora pokazivao je šest stepeni ispod nule. Ulična svetiljka se njihala na vetru. Seo je za kuhinjski sto i razmišljao o razgovoru koji je prethodne večeri vodio sa Ridbergom. Dogodilo se ono čega se plašio. Mrtva žena nije otkrila nešto što bi im dalo neku smernicu. Njene reci o nečemu stranom bile su krajnje neodređene. Uvideo je da nemaju nikakve tragove koje bi pratili.

Kada je bilo pola sedam, obuče se i dugo je tražio dok nije pronašao debelu majicu.

Izašao je na ulicu, osetio kako vetar čepa i dere, i potom se vozio do Istočnog puta i skrenuo na glavni put ka Malmeu. Pre nego što se sretne sa Ridbergom u osam sati, ponovo će posetiti komšije mrtvog starog para. Nije mogao da pobegne osećaju da nešto nije štimalo.

Napadi na usamljene stare ljude bili su retko slučajni. Do njih je uglavnom dolazilo zbog glasina o sakrivenom novcu. I čak iako su napadi bivali brutalni, retko su bili obeleženi melodičnim besom, kojem je bio svedok na ovom mestu zločina.

Ljudi na selu ustaju rano izjutra, razmišljao je dok je skretao na uski put koji je vodio do Nistromove kuće. Možda su imali vremena da razmisle?

Stao je i ugasio motor. Istovremeno se ugasi svetio na kuhinjskom prozoru.

Uplašeni su, pomislio je. Možda umišljaju da su se ubice vratile?

Ostavio je upaljene farove na kolima kada je izašao iz automobila i preko šljunka otišao do spoljnog stepeništa.

Više je naslutio nego što je mogao da ugleda plamen iz cevi koji je izbio od iza jedne mladice drveta kraj kuće. Ova buka koja je zaglušivala uši učinila je da se naglavačke bacio na zemlju. Jedan kamen mu okrznu obraz i na trenutak pomisli da je pogođen.

- Policija - viknuo je. - Ne pucajte! Do đavola, ne pucajte!

Baterijska lampa mu osvetli lice. Ruka koja je držala lampu, tresla se i svetio je šaralo gore-dole. Bio je to Nistrom koji je stajao ispred njega sa starom sačmarom u ruci.

- Jeste li to vi? - reče.

Valander ustade i sa sebe otrese prašinu.

- U šta si nišanio? - upitao je.

- Pucao sam gore u vazduh - odgovori Nistrom.

- Imaš li dozvolu za oružje? - zanimao se Valander. - U suprotnom bi moglo da dođe do poteškoća.

- Noćas sam čuvao stražu - reče Nistrom. Kurt Valander je mogao da čuje koliko je čovek bio potresen.

- Ugasiću farove - reče Valander. - Posle ćemo da razgovaramo dalje, ti i ja.

Unutra u kuhinji, na stolu, bile su dve kutije s punjenjem za sačmaru. Na kuhinjskoj sofi nalazili su se jedan pajser i jedan malj. Crna mačka je ležala u prozoru i preteći ga pogledala kada je ušao. Žena je stajala uz šporet i mešala kafu u džezvi.

- Nisam mogao da znam da je to u stvari došla policija - reče Nistrom i zvučao je kao da se opravdava. - Ovako rano.

Kurt Valander pomeri malj i sede.

- Žena je sinoć umrla - reče. - Želeo sam da lično dođem i javim vam. Svaki put kada je Kurt Valander bio primoran da saopšti vest o nečijoj smrti, imao je isti osećaj nestvarnosti. Reći nepoznatim ljudima da im je dete ili rođak iznenada preminuo, i učiniti to na dostojanstven način, bilo je nemoguće. Smrtni slučajevi o kojima su obavestavali policajci, uvek su bili neočekivani, a često i nasilni i zločinački. Neko je seo u svoja kola da bi se provozao i otišao u kupovinu, i preminuo. Dete koje vozi bicikl biva pregaženo na povratku sa igrališta. Neko je pretučen ili opljačkan, počinio je samoubistvo ili se udavio. Kada policija stoji na vratima, ljudi odbijaju da prihvate poruku.

Dvoje staraca u kuhinji bili su tihi. Žena je kašičicom mešala kafu u džezvi. Čovek je držao prst na obaraču sačmare, i Valander se diskretno pomeri da ne bi bio na nišanu.

- Tako dakle, ode Marija - reče čovek sporo.
- Lekari su uradili ono što su mogli.
- Možda je i dobro - reče žena za šporetom, neočekivano žestoko.
- Zbog čega bi ona živela kada je on bio mrtav?

Čovek odloži pušku na kuhinjski sto i ustade. Valander primeti da ga je bolelo koleno.

- Idem da konju dam sena - reče i nataknu stari kačket na glavu.
- Imaš li nešto protiv da pođem sa tobom? - pitao je Kurt Valander.
- Zašto bih imao išta protiv toga? - reče čovek i otvori vrata.

Unutra u štali kobila zarza kada su ušli. Mirisalo je na toplu balegu i Nistrom vesto ubaci naramak sena u boks.

- Istimariću je kasnije - reče i pomilova konja po sapima.
- Zašto su se bavili konjem? - zanimao se Valander.
- Za jednog stočara prazna štala je poput mrtvačnice -odgovori Nistrom. - Ona ti je kao neka vrsta društva.

Kurt Valander je pomislio da može da počne da postavlja svoja pitanja ovde u štali.

- Noćas si čuvao stražu - reče. - Uplašen si i to mogu da razumem. Mora da si razmišljao o razlogu što su baš oni bili napadnuti. Mora da si razmišljao: Zašto oni? Zašto ne mi?

- Nisu imali nikakvog novca - reče Nistrom. - I ništa drugo što je bilo naročito dragoceno. U svakom slučaju, ništa nije nedostajalo. To sam rekao onom policajcu koji je juče bio ovde. Zamolio me je da

pregledam po sobi. Jedino što je možda nedostajalo bio je stari zidni sat.

- Možda?

- Može biti i da ga je dobila neka od ćerki. Čovek ne može svega da se seti.

- Nikakav novac - reče Valander. - I nikakvi neprijatelji. Iznenada mu pade na pamet jedna misao.

- Da li novac čuvaš kod kuće? - pitao je. - Može li se pomisliti da su oni koji su ovo počinili pogrešili kuću?

- Ono što imamo nalazi se u banci - odgovori Nistrom. - A nemamo ni bilo kakvih neprijatelja.

Vratili su se u kuću i popili kafu. Kurt Valander vide da je žena bila crvenih očiju, kao da je pazila da plače dok su bili napolju u štali.

- Da li ste приметили nešto neobično u poslednje vreme? - pitao je. - Posetioce kod Levgrenovih koje niste prepoznali?

Starci se pogledaše i potom odmahnuše glavom.

- Kada ste poslednji put razgovarali sa njima?

- Prekjuče smo bili preko, kod njih, i pili kafu - reče Hana. - Bilo je kao i obično. Pili smo kafu jedni kod drugih svakog dana. Preko četrdeset godina.

- Da li su delovali uplašeno? - pitao je Valander. - Zabrinuto?

- Johanes je bio prehladen - reče Hana. - Ali je inače sve bilo kao i obično.

Delovalo je beznadežno. Kurt Valander nije znao šta da pita. Svaki odgovor koji je dobijao bio je poput novih vrata u koja je ponovo udarao.

- Da li su imali poznanika koji su bili stranci? - upitao Čovek iznenađeno iskrivi obrve.

- Stranci?

- Neke koji nisu Šveđani - pokušavao je Valander.

- Pre nekoliko godina je nekoliko Danaca kampovalo na njihovom placu za Ivanjdan.

Kurt Valander pogleda na sat. Uskoro će biti pola osam. U osam sati je trebalo da se sretne sa Ridbergom i nije želeo da zakasni.

- Pokušajte - reče. - Ponovo razmislite. Sve čega se setite može biti od pomoći.

Nistrom ga je otpratio do kola.

- Imam dozvolu za pušku - reče. - I nisam nišanio. Samo sam hteo da zaplašim.

- Dobro si to izveo - odgovori Valander. - Ali mislim da treba da spavaš noću. Oni koji su ovo učinili, neće se vratiti.

- Da li bi ti mogao da spavaš? - pitao je Nistrom. - Da li bi ti mogao da spavaš kada su ti komšije zaklane poput divljih životinja?

Pošto je Kurt Valander smatrao da nema neki dobar odgovor nije rekao ništa više.

- Hvala za kafu - reče samo i sede u kola i ode. Ovo će otići do đavola, mislio je. Nijednog traga, ništa.

Samo Ridbergov čudni čvor i reč stranac. Stari par, bez novca u slamarici, bez starinskog nameštaja, ubijeni su na takav način da se čini da iza svega leži motiv pljačke. Jedno ubistvo iz mržnje ili iz osвете.

Mora da postoji nešto, mislio je. Nešto što narušava ono uobičajeno i normalno kod ovo dvoje ljudi.

Kada bi bar konj mogao da govori!

Bilo je nečega u vezi s ovim konjem što ga je uznemiravalo. Nešto što je bilo samo slabo naslućivanje. Ali je on, ipak, imao isuviše iskustva kao policajac da bi zanemario svoju uznemirenost. Bilo je nečega u vezi s ovim konjem!

U četiri minuta do osam zakočio je ispred policijske stanice u Istadu.

Vetar se pojačao i prerastao u olujni. Ipak se činilo kao da je otoplilo za nekoliko stepeni.

Samo da ne padne sneg, mislio je. Klimnu glavom Ebi, koja je sedela na svom mestu za recepcijom.

- Da li je Ridberg došao? - pitao je.

- U svojoj kancelariji je - odgovori Eba. - Svi su već počeli da zovu. TV, radio i novine. I načelnik sreske policije.

- Zadržavaj ih još neko vreme - reče Valander. - Prvo ću da razgovaram sa Ridbergom.

Skinuo je sa sebe jakni i okačio je u svojoj kancelariji pre nego što je otišao kod Ridberga, čija se kancelarija nalazila nekoliko vrata dalje niz hodnik. Dobio je gundajući odgovor kada je pokucao.

Ridberg je stajao i posmatrao kroz prozor kada je ušao. Valander primeti da ovaj nije delovao ispavano.

- Zdravo - reče Valander. - Da donesem kafu?
- Može. Ali bez šećera. Prestao sam da ga koristim. Valander uze dve plastične šolje s kafom i vrati se u Ridbergovu kancelariju.

Ispred prostorije, iznenada zastade.

Šta sam odlučio, pomislio je. Hoćemo li zadržati u tajnosti njene poslednje reči radi onoga što obično nazivamo tehničkim razlozima istrage? Ili da ih pustimo u javnost? Šta sam zapravo odlučio?

Nemam nikakvo mišljenje, razmišljao je iznervirano i odgurnu vrata donom cipele.

Ridberg je sedeo za pisaćim stolom i češljao svoju retku kosu. Valander se spusti u jednu fotelju za posetioce kojoj su federi bili dotrajali.

- Trebalo bi da nabaviš novu stolicu - reče.
- Za to nema novca - odgovori Ridberg i gurnu češalj u jednu fioku od stola.

Kurt Valander stavi šoljicu sa kafom na pod pored .

- Jutros sam se probudio tako đavolski rano - reče. - Odvezao sam se i ponovo razgovarao sa Nistromovima. Čiča je sedeo u zasedi u jednom žbunu i pucao na mene iz sačmare.

Ridberg pokaza ka njegovom obrazu.

- Nije sačma - reče Kurt Valander. - Bacio sam se dole na zemlju. Tvrdi da ima dozvolu za oružje. Đavo bi ga znao.

- Da li su imali da kažu nešto novo?
- Ništa. Ništa neuobičajeno. Nikakav novac, ništa. Ako oni ne lažu, naravno.

- Zašto bi lagali?

- Da, zašto bi?

Ridberg srknu kafu i načini grimasu na licu.

- Da li ti je poznato da su policajci naročito izloženi čirevima u stomaku?

- upitao je.

- To nisam znao.

- Ako je to istina, onda je to zbog ove loše kafe koju pijemo.

- Preko šolja kafe rešavamo naše zadatke.

- Kao ti?

Valander odmahnu glavom.

- Za šta mi zapravo možemo da se uhvatimo,? Nizašta.

- Isuviše si nestrpljiv, Kurt.

Ridberg ga pogleda i istovremeno se počeša po nosu.

- Izvini ako zvučim kao stari profesor, nastavi. Ali u ovom slučaju mislim da moramo da se uzdamo u strpljenje.

Ponovo su prošli kroz situaciju istrage. Policijski tehničari su tražili otiske prstiju i upoređivali su ih sa državnim centralnim registrom. Hanson je istraživao gde su se nalazili svi napadači na starije ljude, da li su bili u zatvorima ili su imali alibi. Razgovori sa stanovnicima Lenarpa će biti nastavljeni, možda će nešto dati i upitnik koji je razdeljen. I Ridberg i Valander su znali da je policija u Istadu obavljala svoj zadatak pažljivo i metodično. Pre ili kasnije će se pojaviti nešto. Neki trag, neka ideja. Trebalo je samo čekati. Raditi metodično i čekati.

- Motiv? - bio je uporan Valander. - Ako motiv nije novac. Ili glasina o sakrivenom novcu. Koji je onda? Omča kojom je zadavljena? Mora da si i ti razmišljao o ovome istom. Ovo dvostruko ubistvo podrazumeva osvetu ili mržnju. Ili obe stvari.

- Hajde da zamislimo nekoliko dovoljno očajnih pljačkaša - reče Ridberg.

- Pretpostavimo da su bili potpuno sigurni u to da je Levgren imao sakriveni novac. Zamislimo da su bili dovoljno očajni i ravnodušni prema ljudskom životu. Onda nismo daleko od mučenja.

- Ko može da bude toliko očajan?

- I ti podjednako dobro kao i ja znaš da postoji gomila narkotičkih preparata koji stvaraju takvu zavisnost da su ljudi spremni na bilo šta.

Kurt Valander je to znao. Iz blizine je posmatrao povećani stepen nasilja i gotovo uvek je u pozadini nazirao trgovinu narkoticima ili zavisnike. Iako je Istadski policijski okrug retko bio izložen vidljivim napadima ovakvog nasilja, nije gajio nikakve iluzije da se ono nije približavalo sve bliže i bliže.

Više nije bilo nikakvih slobodnih zona. Jedno malo beznačajno selo poput Lenarpa bila je potvrda toga.

Uspravio se na neudobnoj stolici.

- Šta ćemo da radimo? - reče.

- Ti si šef - odgovori Ridberg.

- Želim da čujem tvoje mišljenje.

Ridberg ustade i ode do prozora. Jednim prstom je opipao zemlju u saksiji sa cvećem. Bila je suva.

- Ako želiš da znaš šta mislim, onda ću ti reći. Ali treba da znaš da uopšte nisam siguran u to da mislim ispravno. Zapravo, mislim da za šta god se mi odlučili, nastaće gužva. Ali, možda je uprkos svemu pametno da to zadržimo za sebe nekoliko dana. Ima dosta toga što treba da se ispita.

- Šta to?

- Da li su Levgrenovi imali neke poznanike među strancima?

- To sam pitao jutros. Moguće je da su poznavali neke Dance.

- Eto vidiš.

- Pa ne mogu valjda to da budu neki Danci, kamperi?

- Zašto da ne? Kako god bilo, moramo to da ispitamo. A ima i drugih osim komšija koje treba pitati. Ako te juče nisam pogrešno razumeo, rekao si da Levgrenovi imaju brojnu familiju.

Kurt Valander uvide da je Ridberg bio u pravu. Postojali su tehnički razlozi istrage da za sebe zadrže istinu da traže nekog ili neke povezane sa strancima.

- Šta mi, zapravo, znamo o strancima koji počinu zločine u Švedskoj? - reče. - Da li postoje posebni registri u Državnoj policiji?

- Postoje registri za sve - odgovori Ridberg. - Stavi nekoga za kompjuter i priključi se na centralni krivični registar, pa ćemo možda pronaći nešto.

Kurt Valander ustade. Ridberg ga je iznenađeno pogledao.

- Zar nećeš da pitaš za konop? - zanimalo ga je.

- Zaboravio sam.

- U Limhamnu bi trebalo da postoji jedan stari proizvođač jedara koji zna sve o vezovima i čvorovima. Čitao sam o njemu u novinama jednom prilikom prošle godine. Mislio sam da odvojim vreme i pronađem ga. Nisam siguran da će nam dati nešto. Ali, za svaki slučaj.

- Želeo bih da prisustvuješ sastanku - reče Kurt Valander. - Posle možeš da odeš u Limhamn.

U deset sati se svi okupiše u kancelariji kod Kurta Valandera. Pregled pronađenog je bio veoma kratak. Valander je referisao šta je starica promucala pre nego što je preminula.

Dao je obaveštenje i da je ovo bila informacija koja, do daljnjeg, nije smela da procuri. Činilo se kako niko nije imao da doda bilo šta.

Martinson je postavljen za kompjuter da traži informacije o stranim zločincima. Policajci, koji su trebali da nastave sa ispitivanjima u Lenarpu, uputili su se tamo. Valander je Svedbergu dodelio da se naročito pozabavi poljskom familijom koja se verovatno ilegalno nalazila u zemlji. Želeo je da zna zašto žive u Lenarpu. U petnaest do jedanaest, Ridberg se uputio ka Limhamnu kako bi pronašao proizvođača jedara.

Kada je Kurt Valander ostao sam u svojoj kancelariji, stajao je neko vreme i posmatrao kartu koja je visila na zidu. Odakle su došle ubice? Koji su put kasnije koristile?

Potom sede za sto i zamoli Ebu da mu prebaci pozive koje je do tada zadržavala na centrali. Posle je preko sat vremena razgovarao sa raznim novinarima. Devojka sa lokalnog radija se, međutim, nije javila.

U dvanaest i petnaest Noren pokuca na vrata.

- Zar nisi u Lenarpu? - upitao je Valander iznenađeno.

- Da - reče Noren. - Ima nešto čega sam se setio.

Noren sede na naslon stolice pošto je bio moker. Počela je da pada kiša. Temperatura se sada popela iznad nule.

- Moguće je da ovo ništa ne znači - reče Noren. - Ovoga sam se samo setio.

- Većina stvari obično nešto znači - reče Valander.

- Da li se sećaš konja? - upitao je Valander.

- Naravno da se sećam konja.

- Rekao si mi da mu dam sena.

- I vode!

- Sena i vode. Ali ja to nisam uradio. Kurt Valander nabora čelo.

- Zašto ne?

- Nije bilo potrebe. Već je imao seno. Vodu takođe. Kurt Valander je sedeo ne rekavši ništa neko vreme i posmatrao je Norena.

- Nastavi - reče on potom. - Šta misliš? Noren slegnu ramenima.

- Imali smo konja dok sam bio mali - reče. - Kada je bio u štali i dobijao seno, jeo bi sve što bi dobio. Samo, mislim da mora da je neko konju dao seno. Možda samo neki sat pre nego što smo mi došli.

Valander se pomeri prema telefonu.

- Ako si mislio da telefoniraš Nistromu, ne moraš - reče Noren.

Kurt Valander pusti ruku da mu padne.

- Razgovarao sam sa njim pre nego što sam došao ovde. Ni on konju nije dao seno.

- Mrtvi ljudi ne hrane svoje konje - reče Kurt Valander. - Ko je onda to učinio?

Noren ustade.

- To deluje čudno - reče. - Prvo izubijaju jednog čoveka. Potom vežu omčom vrat drugome. A onda odu u štalu i daju konju sena. Ko, do đavola, radi nešto tako čudno?

- Ne znam - reče Kurt Valander. - Ko to radi?

- To možda ništa ne znači - reče Noren.

- Ili suprotno - odgovori Valander. - Dobro je što si došao i ovo mi ispričao.

Noren ga pozdravi i ode.

Kurt Valander je sedeo i razmišljao o onome što je čuo.

Sumnja koju je nosio u sebi pokazala se kao tačna. Bilo je nečega u vezi s tim konjem.

Razmišljanje mu je prekinuo telefon koji je zazvonio.

Ponovo ga je zvao neki novinar koji je hteo da razgovara sa njim.

U petnaest do jedan je napustio policijsku stanicu. Trebalo je da poseti jednog starog prijatelja koga nije sreo mnogo, mnogo godina.

5

Kurt Valander je skrenuo sa puta E 14 tačno gde je stajao putokaz za ruine tvrđave Šernsund. Izašao je iz automobila i stao da mokri. Kroz vetar je mogao da čuje zvuk motora džetova na aerodromu Sturup. Pre nego što je ponovo seo u automobil otresao je blato koje mu se zalepilo za cipele. Promena vremena je bila veoma brza. Termometar u kolima, koji je pokazivao spoljnu temperaturu pokazivao je pet stepeni iznad nule. Pocepani oblaci su lebdeli po nebu kada je nastavio dalje.

Odmah posle ruševina tvrđave, pošljunčani put se delio i skrenu nalevo.

On nikada ranije nije vozio ovim putem, ali je ipak znao da je taj bio pravi. Iako mu je put bio opisan pre gotovo deset godina, sećao ga se do u detalj. Imao je mozak koji je, činilo se, bio isprogramiran za predele i puteve.

Posle otprilike jednog kilometra, put je postao veoma loš. Mileo je napred i pitao se kako su velika transportna vozila uspevala da se ovuda probiju.

Put se iznenada završi strmo nadole, i ispred njega se ukaza jedan veliki posed s nizovima štala. Ušao je na veliki plato poseda i stao. Jato vrana se oglasi iznad njegove glave kada je izašao iz automobila.

Posed je delovao izrazito zapušteno. Jedna štalska vrata su udarala na vetru. Za trenutak se zapitao da li je, uprkos svemu, vozeći pogrešio.

Pustoš, pomislio je.

Skonska zima sa svojim kreštećim crnim pticama. Ilovača koja škripi pod cipelama.

Neka devojka svetle kose iznenada izađe kroz jedna od stalskih vrata. Na trenutak je pomislio da ga podseća na Lindu. Imala je istu kosu, isto mršavo telo, iste neuravnotežene pokrete kada je hodala. Pažljivo ju je posmatrao.

Devojka je počela da se penje uz merdevine, gore ka štalskom ambaru.

Kada ga je ugledala, ostavi merdevine i obrisa ruke o jahačke pantalone.

- Zdravo - reče Valander. - Tražim Stena Videna. Da li sam došao na pravo mesto?

- Da li si ti policajac? - upitala je devojka.

- Da - odgovori Kurt Valander iznenađeno. - Kako si to mogla da znaš?

- Čulo se u glasu - reče devojka i poče ponovo da se penje uz merdevine za koje se činilo kao da su se obesile.

- Da li je on kod kuće? - pitao je Kurt Valander.

- Pomozite mi sa merdevinama - reče devojka.

Video je da se jedna od prečki na merdevinama zaglavila u drveni zid štale. Uhvatio je merdevine i uvrtao ih je dok se prečka nije odglavila.

- Hvala - reče devojka. - Sten verovatno sedi u kancelariji.

Pokazala je na jednu crvenu građevinu od opeke koja se nalazila podalje od štale.

- Je li ti ovde radiš? - pitao je Kurt Valander.

- Da - reče devojka i brzo se uspe uz merdevine. - Sada se pomeri! Iznenađujuće jakih ruku počela je da izbacuje bale sena kroz otvor ambara. Kurt Valander ode do crvene kuće. Baš kada je hteo da pokuca na debela vrata, pojavi se čovek.

Prošlo je deset godina otkako je video Stena Videna. Ipak, činilo se da se uopšte nije promenio. Ista zamršena kosa, isto mršavo lice, isti crveni ekcem ispod donje usne.

- Kakvo iznenađenje - reče čovek nervozno se smejući. Pomislio sam da je došao potkivač. Kad, a ono ti. Verovatno naš rastanak nije bio juče.

- Jedanaest godina je prošlo - odgovori Kurt Valander. - Leto 1979.

- Leto kada su svi snovi pukli - reče Sten Viđen. - Želiš li kafe?

Ušli su u crvenu građevinu od opeke. Kurt Valander je osetio miris ulja koji se širio sa zidova. Neka zarđala žetelica nalazila se u polumraku. Sten Viđen otvori nova vrata, i jedna mačka klisnu, i Kurt Valander uđe u prostoriju za koju se činilo da predstavlja kombinaciju kancelarije i stana. Nenamešteni krevet je stajao uza zid. Tamo su bili i jedan televizor i video aparat, a na jednom stolu je stajala mikro-talasna pećnica. Na staroj fotelji ležala je gomila garderobe. Ostatak sobe je zauzeo veliki pisaći sto. Sten Viden je

sipao kafu iz termosu koji se nalazio pored telefaksa u jednoj od širokih prozorskih niša.

Kurt Valander pomisli na izgubljene snove Stena Videna o tome da postane operni pevač. Kako su obojica krajem sedamdesetih godina zamislili budućnost koju nijedan od njih dvojice nije uspeo da dostigne. Kurt Valander bi bio dirigent, a tenor Stena Videna bi se čuo sa svetskih opernih scena.

On je tada postao policajac. To je bio i sada.

Kada je Sten Viđen uvideo da njegov glas nije bio dovoljno dobar, preuzeo je propadajuću štalu svoga oca radi treniranja trkačkih konja. Njihovo ranije prijateljstvo nije uspelo da se odupre zajedničkom razočarenju. Od onda, kada su se sretali svakodnevno, do sada, prošlo je jedanaest godina, od njihovog poslednjeg viđenja. Uprkos tome što nisu živeli dalje od pet milja jedan od drugog.

- Ugojio si se - reče Sten Viđen i pomeri gomilu novina sa neke naslonjače.

- Ali ti nisi - reče Kurt Valander i primeti da je bio iziritiran.

- Treneri galopera su retko debeli - reče Sten Viđen i ponovo počeo nervozno da se smeje. Mršavi kosturi i mršavi novčanici. Osim velikih trenera, naravno. Han ili Štraser. Oni imaju dobre zarade.

- Kako ide? - upita Kurt Valander i sede na stolicu.

- Ne ide ni dobro ni loše - odgovori Sten Viđen. - Nemam ni sreće ni nesreće. Na treningu uvek imam nekog konja koji pristojno daje sve od sebe. Dobijam često neke nove mlade konje i sve se vrti u krug. Ali zapravo...

Prekinuo je ne završivši rečenicu. Onda se ispruži i otvori fioku na stolu i izvadi jednu poluispijenu flašu viskija.

- Želiš li? - upitao je.

Kurt Valander odmahnu glavom.

- Ne izgleda dobro ako jedan policajac bude zaustavljen zbog vožnje u pijanom stanju - odgovori. - Iako se čak i to dogodi s vremena na vreme.

- Živeli, u svakom slučaju - reče Sten Viđen i ispi iz flaše.

Izvadio je cigaretu iz izgužvane kutije i među papirima i trkačkim programima tražio je dok nije pronašao upaljač.

- Kako je Mona? - upitao je. - A Linda? I tvoj otac? A kako se zvaše tvoja sestra? Kerstin?

- Kristina.
- Tako je. Kristina. Nikada nisam imao dobro pamćenje, to znaš.
- Note nikada nisi zaboravljio.
- Zar nisam?

Ponovo je ispio iz flaše i Kurt Valander primeti da ima nešto što ga muči. Možda nije trebalo da ga potraži? Možda nije želeo da se podseti onoga što je bilo nekada?

- Mona i ja smo se razišli - reče. - A Linda živi sama. Otac je takav kakav je. Slika svoju sliku. Ali mislim da je počeo da biva senilan. Ne znam tačno šta da radim sa njim.

- Da li si znao da sam se oženio? - reče Sten Viđen. Valander obuze osećaj da uopšte nije pratio ono što mu je govorio.

- To nisam znao.

- Pa preuzeo sam ovu prokletu štalu. Kada je otac konačno uvideo da je prestar da se bavi konjima, počeo je ozbiljno da pije. Ranije je imao neku vrstu kontrole nad količinom pića koju je ulivao u sebe. Primetio sam da nisam mogao da se izborim sa njim i njegovim drugovima u piću. Oženio sam se jednom od devojaka koje su radile ovde u štali. To sam najviše učinio zato što se dobro starala o ćaletu. Tretirala ga je poput starog konja. Nije se mešala u njegove navike, ali je postavljala granice. Uzimala bi gumenu četku i timarila ga kada je bio isuviše ukaljan. Ali, kada je ćale umro, kao da je počela da miriše poput njega. Tako da sam se razveo.

Ponovo ispi iz flaše i Kurt Valander primeti da je postajao pijan.

- Svakog dana mislim da ću prodati ovu prokletu štalu - reče. - Ono što ja posedujem je samo imanje. Verovatno bih mogao da dobijem milion za sve. Kada otplatim dugove, možda bi mi preostalo četiristo hiljada. Onda bih kupio prikolicu i otišao.

- A kuda?

- Upravo to. Ne znam. Nema mesta na koje bih želeo da odem.

Kurt Valander je osetio neprijatnost zbog onoga što je čuo. Iako je Sten Viđen spolja bio onaj isti od pre deset godina, činilo se da je iznutra prošao kroz velike promene. Imao je neki avetinjski glas koji mu je govorio, izlomljen i pometen. Pre deset godina je Sten Viđen bio veseo i vedar, prvi koga biste pozvali na zabavu. Sada je delovao kao da su mu sve životne radosti nestale.

Devojka koja je pitala da li je Kurt Valander policajac projaha ispred prozora.

- Ko je ona? - pitao je Kurt Valander. - Shvatila je da sam policajac.

- Zove se Luis - odgovori Sten Viden. - Sigurno je mogla da nanjuši da si policajac. Boravila je u raznim zavodima od dvanaeste godine. Ja sam joj staratelj. Ume sa konjima. Ali mrzi policajce. Tvrdi da ju je jednom silovao jedan policajac.

Ispi još jedan gutljaj iz flaše i napravi pokret ka nena-meštenom krevetu.

- Ponekad spava sa mnom - reče. - Bar tako osećam. Da ona spava sa mnom, i da nije obrnuto. Možda je to kažnjivo?

- Zašto bi bilo? Pa, ona valjda nije maloletna?

- Ima devetnaest godina. Ali staratelj možda nema pravo spava sa onima o kojima se stara?

Kurtu Valanderu se učinilo da Sten Viden postaje agresivan. Iznenada zažali što je došao.

Āak i da je imao tehničke razloge istrage da ga poseti, pitao se da li je to možda bio beg od stvarnosti? Da li je tražio Stena Videna da bi razgovarao o Moni? Da bi potražio utehu?

Više nije znao.

- Došao sam da bih sa tobom razgovarao o konjima -reče. - Možda si u novinama video da je u Lenarpu pre neku noć počinjeno dvostruko ubistvo?

- Ne čitam novine - odgovori Sten Viden. - Čitam trkačke programe i štalske liste. To je sve. O onome što se događa u svetu ne brinem se.

- Dvoje starih ljudi je izmrcvareno - nastavi Kurt Valander. - A oni su imali jednog konja.

- Da li je i on bio mučen?

- Ne. Ali zato mislim da su mu ubice dale seno pre nego što su otišle. I to je ono o čemu sam hteo da razgovaram sa tobom. Koliko brzo konj sažvače jednu balu sena.

Sten Viden isprazni flašu i upali novu cigaretu.

- Da li se ti to šališ? - upitao je. - Jesi ti to došao ovde da bi me pitao koliko je vremena potrebno jednom konju da bi pojeo balu sena?

- Zapravo sam mislio da te zamolim da pođeš sa mnom i da pogledaš konja - reče Kurt Valander i brzo se odluči. Primetio je da je počinjao da se ljuti.

- Nemam vremena - reče Sten Viđen. - Potkivač dolazi danas. Imam šesnaest konja koji treba da prime vitaminske injekcije.

- Sutra?

Sten Viđen ga pogleda očima koje su dobile staklasti sjaj.

- Da li se plaća? - pitao je.

- Biće ti plaćeno.

Sten Viđen napisa svoj broj telefona na prljavom papiru.

- Možda - reče. - Pozovi me sutra ujutru.

Kada su izašli na plato, Kurt Valander primeti da se vetar pojačao. Devojka dojaha na konju.

- Lep konj - reče.

- Maskerad Kvin - reče Sten Viden. - Nikada u životu neće pobediti ni u jednoj trci. Ona je vlasništvo jedne bogate udovice građevinskog preduzetnika iz Treleborga. Zapravo sam bio dovoljno iskren kada sam joj predložio da konja proda nekoj školi jahanja. Ali ona misli da će pobediti. I ja dobijam svoje pare za trening. Ali ona neće pobediti ni u nekoliko prokletih trka.

Rastali su se kod automobila.

- Da li znaš kako je umro moj ćale? - pitao je Sten Viđen iznenada.

- Ne?

- Jedne jesenje noći je odtumarao do ruševina tvrđave. Imao je običaj da tamo gore sedi i pije. A onda se skotrljao dole u rov i udavio se. Tamo su toliko gusto izrasle alge da ništa nije moglo da se vidi. Ali je njegov kačket ostao da pluta. „Živi život“, pisalo je na kačketu. Bila je to reklama jednog turističkog biroa koji je prodavao seksi putovanja za Bangkok.

- Drago mi je što smo se videli - reče Kurt Valander. - Zvaću te sutra.

- Učini kako hoćeš - reče Sten Viden i uputi se ka štali.

Kurt Valander ode odatle. U retrovizoru je mogao da vidi kako je Sten Viden stajao i razgovarao sa devojkom koja je sedela na konju.

Zašto sam dolazio ovde, ponovo je pomislio.

Jednom, davno, bili smo prijatelji. Delili smo jedan nemogući san. Kada je san nestao poput čarolije, ništa više nije ostalo. Možda je

istina da smo obojica voleli operu. Ili je možda i to bilo samo umišljeno?

Vozio je brzo, kao da je puštao da njegova uznemirenost upravlja pritiskom na papučicu gasa.

Baš u trenutku kada je zakočio ispred znaka za zaustavljanje pred glavnim putem, zazvonio mu je mobilni telefon. Prijem je bio toliko loš da je jedva uspeo da čuje da ga je to Hanson pozvao.

- Najbolje bi bilo da dođeš - vikao je Hanson. - Čuješ li šta govorim?

- Šta se dogodilo? - vikao je Kurt Valander.

- Ovde sedi jedan seljak iz Hagestada i kaže da zna ko je isprebijao ono dvoje staraca - vikao je Hanson.

Kurt Valander oseti da je srce počelo jače da mu lupa.

- Ko? - vikao je. - Ko?

Razgovor se prekinu. Pištalo je i zavijalo iz telefonske slušalice.

- Do đavola - reče glasno za sebe.

Odvezao se natrag u Istad. Prebrzo, pomislio je. Da su Noren i Peters danas vršili saobraćajnu kontrolu, sigurno bih otišao tamo.

Na padini koja je vodila ka centru grada, motor iznenada poče da brekće.

Nestalo mu je goriva.

Kontrolna lampica koja je trebalo da ga upozori, očigledno, prestala je da radi.

Stigao je do benzinske pumpe koja se nalazila dijagonalno od bolnice, pre nego što je motor potpuno zamro. Kada je hteo da stavi novac u automat, uvide da kod sebe nije imao ništa. Otišao je do bravarske firme koja je imala svoju radionicu u istoj zgradi kao i benzinska pumpa i pozajmio dvadeset krana od vlasnika, koji ga je prepoznao jer je pre nekoliko godina radio na istrazi vezanoj za jednu provalu.

Zakočio je na svom mestu za parking i požurio u policijsku stanicu. Eba je pokušala da mu kaže nešto, ali je on odmahnuo rukom.

Vrata Hansonove kancelarije behu otvorena i on uđe ne pokucavši. Bila je prazna.

U hodniku je naleteo na Martinsona koji je dolazio sa rukama punim odštampanih papira.

- Tebe sam hteo da uhvatim - reče Martinson. - Iskopao sam neki materijal koji bi mogao da bude zanimljiv. Samo, đavo ga zna da li su ovo uradili Finci.

- Kada nešto ne znamo, obično kažemo da su Finci - odgovori Kurt Valander. - Sada nemam vremena. Da li znaš gde je Hanson?

- Pa, on valjda nikada ne izlazi iz svoje kancelarije?

- Onda ćemo morati da ga potražimo. Sada nije tamo, u svakom slučaju. Pogledao je u trpezariju, ali je tamo bio samo neki službenik koji je pravio omlet.

Gde je, do đavola, taj Hanson, pomislio je i zalupio vrata svoje kancelarije.

I tamo je bilo prazno. Pozvao je Ebu na centralu.

- Gde je Hanson? - upitao je.

- Da nisi toliko žurio, mogla sam to da ti kažem kada si došao - odgovori Eba. - Pozdravio te je i rekao da ide do Ferenings banke.

- Šta će tamo da radi? Da li je neko otišao sa njim?

- Da. Ali ne znam ko je to bio. Kurt Valander zalupi slušalicu. Šta je to Hanson radio?

Ponovo podiže slušalicu.

- Možeš li da mi potražiš Hansona? - reče Ebi.

- U Ferenings banci?

- Ako je tamo, onda ga potraži tamo.

Veoma retko je molio Ebu za pomoć da mu traži ljude kada je želeo da sa njima stupi u kontakt. Nikada se nije mogao navići na pomisao da ima sekretaricu. Ako je hteo nešto da obavi, sam bi to uradio. Ranije je mislio da je to bila loša navika koju je poneo iz detinjstva. Samo su oni bogati i nadmoćni slali druge da im odrade posao. Nemogućnost da potražiš broj u telefonskom imeniku i da sam podigneš slušalicu bila je lenjost koju nikako nije mogao da prihvati...

Misli mu je prekinuo telefon. Bio je to Hanson, koji je zvao iz Ferenings banke.

- Mislio sam da ću stići da se vratim pre nego što dođeš - reče Hanson. - Možda se pitaš šta radim ovde?

- Svakako!

- Hteli smo da bacimo pogled na Levgrenov bankovni račun.

- Ko to mi?

- Zove se Herdin. Međutim, najbolje bi bilo da lično razgovaraš sa njim.

Vraćamo se za pola sata.

Potrajalo je, međutim, gotovo sat i četvrt dok Kurt Valander nije sreo tog čoveka po imenu Herdin. Bio je skoro dva metra visok, mišićav i mršav, a kada se Kurt Valander rukovao sa njim, učinilo mu se kao da je za ruku uhvatio nekog džina.

- Malo je potrajalo - reče Hanson. - Ali, dalo je rezultate. Saslušaj ono što Herdin ima da kaže. I ono što smo otkrili u banci.

Herdin je sedeo visok i nem u naslonjači.

Kurta Valandera obuze osećanje kao da je obukao najfiniju garderobu za posetu policiji. Iako se radilo o izlizanom odelu i košulji sa kitnjastom kragom.

- Možda bi bilo najbolje da počnemo iz početka - reče Kurt Valander i privuče notes.

Herdin ga pogleda iznenađeno.

- Je li sve da ispričam? - upita.

- Pa, bilo bi najbolje - reče Hanson.

- To je duga priča - započe Herdin neodlučno.

- Kako se zoveš? - reče Kurt Valander. - Mislim da je najbolje da počnemo odatle.

- Lars Herdin. Kod Hagestada imam imanje od četrdeset jutara. Pokušavam da preživim od uzgajanja stoke za klanje. Ali, teško da je to izvodljivo.

- Imam ja njegove lične podatke - ubaci se Hanson, i Kurt Valander pomisli da se Hansonu žurilo da se vrati svojim trkačkim programima.

- Ako sam ispravno razumeo, ovde si došao pošto smatraš da imaš informacije vezane za ubistvo supružnika Levgren - reče Kurt Valander i požele da se izrazio jednostavnije.

- Jasno je da se radilo o novcu - reče Lars Herdin.

- Kojem novcu?

- Svem novcu koji su imali!

- Možeš li da se izraziš malo jasnije?

- Nemačkom novcu.

Kurt Valander pogleda Hansona koji diskretno slegnu ramenima. Kurt Valander ovo protumači tako da mora da ima strpljenja.

- Morali bismo ovo malo da pojasnimo - reče. - Da li bi mogao da budeš malo detaljniji?

- Levgren i njegov otac su zarađivali novac tokom rata, reče Lars Herdin.

- U tajnosti su na nekoliko šumskih pašnjaka gore u Smolandu držali stoku za klanje. I kupovali su izrabljene konje. A posle su ih prodavali na crno za Nemačku. Zarađivali su dobre pare na mesu. Nikada ih niko nije uhvatio. A Levgren je bio i škrt i sposoban. Ulagao je novac i on se uvećavao tokom godina.

Misliš na Levgrenovog oca?

On je umru odmah posle rata. Mislim na Levarena. Misliš, dakle, da su Levarenovi bili imućni?

Ne familija. Samo Levaren. Ona ništa nije znala o novcu.

- Zar bi on od svoje žene krio da je imućan? Lars Herdin klimnu glavom. Niko nije bio toliko obmanut kao moja sestra - reče. Kuri Valander iznenađeno podignu obrve.

- Marija Levaren je bila moja sestra. Ona je ubijena žato što je on sakrio bogatstvo.

Kurt Valander ču njegovu potisnutu gorčinu. Možda se, dakle, radilo o mržnji, pomislio je.

- A taj novac je čuvan kod kuće?

- Samo ponekad - odgovori Lars Herdin.

- Ponekad?

- Kada je uzimao velike svote.

- Možeš li da pokušaš da nam ispričaš detaljnije?

- Johanes Levaren je bio mekušac - reče. - Bolje je sada kada ga nema. Ali, to da je Marija morala da umre, ne mogu da mu oprostim...

Lars Herdinov izliv besa bio je toliko iznenađan da ni Hanson niti Kurt Valander nisu stigli da reaguju. Lars Herdin ščepa jednu pepeljaru od debelog stakla, koja je stajala na stolu pored njega, i punom snagom je baci o zid, odmah pored glave Kurta Valandera. Polomljeno staklo se rasprsnu i Kurt Valander oseti da mu je srča pogodila gornju usnu.

Mir koji je nastupio posle ovog izliva besa zaglušivao je uši.

Hanson je ustao sa stolice i delovao je kao da je spreman da se baci na visokog Larsa Herdina. Ali, Kurt Valander odmahnu rakom i

Hanson ponovo sede.

- Izvinjavam se - reče Lars Herdin. - Ako imate metlu u đubrovnik, počistiću staklo. Platiću za pepeljaru.

- O tome će se pobrinuti čistačice - reče Kurt Valander. - Bilo bi bolje da nastavimo da razgovaramo.

Lars Herdin je ponovo delovao potpuno smireno.

- Johanes Levgren je bio mekušac - ponovi. - Pretvarao se da je poput drugih. Ali je samo razmišljao o parama do kojih su on i njegov otac došli prevarom tokom rata. Umeo je da se žali kako je sve bilo skupo i koliko su seljaci bili siromašni. Ali on je imao novac koji se uvećavao i uvećavao.

- I taj novac je držao u banci?

Lars Herdin slegnu ramenima.

- U banci, u akcijama, obveznicama, šta ja znam.

- Zašto je ponekad čuvao novac kod kuće?

- Johanes Levgren se spetljao sa jednom kurvom - reče Lars Herdin. - Imao je ljubavnicu u Kristianstadu, sa kojom je tokom pedesetih godina dobio dete. O tome ni Marija nije znala. Ni za ljubavnicu, ni za dete. Ljubavnici je on svake godine davao više novca nego što je Mariji priuštio za ceo njen život.

- O koliko se novca radilo?

- Dvadeset pet, trideset hiljada. Dva, tri puta godišnje. Novac je uzimao u gotovom. Potom bi pronašao neki pogodan izgovor i odlazio do Kristianstada.

Kurt Valander malo razmisli o ovome što je čuo. Pokušavao je da se odluči koja su pitanja bila najvažnija. Trajalo bi satima da razrade sve detalje.

- Šta su rekli u banci? - upita Hansona.

- Ako nemaš uredne papire o vođenju istrage u banci ti uglavnom ne kažu ništa - reče Hanson. Nisam smeo da bacim pogled na njegovo stanje na računu. Međutim, ipak sam uspeo da dobijem odgovor na jedno pitanje. Da li je bio u banci u poslednje vreme.

- I bio je?

Hanson klimnu glavom.

- U četvrtak. Tri dana pre nego što ga je neko ubio.

- Sigurno?

- Jedna žena sa šaltera je znala kako je izgledao.

- I podigao je veliku svotu novca?
- Na to nikako nisu hteli da daju odgovor. Ali je blagajnica klimnula glavom kada je direktor banke okrenuo leđa.
- Moraćemo da razgovaramo sa tužiocem kada zabeležimo ovo svedočenje - reče Kurt Valander. Tako da možemo da uđemo u njegove prihode i pregledamo stanje.
- Krvav novac - reče Lars Herdin. Kurt Valander se zapita da li će ovaj ponovo početi da oko sebe baca stvari.
- Mnogo je pitanja koja ostaju - reče. - Ali, jedno pitanje je sada važnije od svih ostalih. Otkud to da znaš sve ovo? Ovo za šta tvrdiš da je Johanes Levgren krio od svoje vlastite supruge. A ti to znaš?
- Lars Herdin nije odgovorio na pitanje. Nemo je gledao u pod. Kurt Valander pogleda Hansona koji je odmahnuo glavom.
- Morao bi da odgovoriš na pitanje - reče Kurt Valander.
- Uopšte ne moram - reče Lars Herdin. - Nisam ja taj koji ih je ubio. Da li bih ubio svoju rođenu sestru?
- Kurt Valander je pokušao da pitanju priđe sa druge strane.
- Koliko ljudi zna za ovo što si mi upravo ispričao? - upitao je. Lars Herdin nije odgovorio.
- Ono što kažeš ostaće u ovoj prostoriji - nastavio je Kurt Valander.
- Lars Herdin je gledao u pod.
- Kurt Valander je instinktivno znao da treba da sačeka.
- Hoćeš li da nam doneseš malo kafe - reče Hansonu. Vidi da li ima i nekog peciva.
- Lars Herdin je nastavio da zuri u pod, a Kurt Valander je čekao. Hanson dođe s kafom i Lars Herdin pojede jedan suvi vinerbred. Kurt Valander je smatrao da je vreme da ponovo postavi pitanje.
- Pre ili kasnije, bićeš primoran da odgovoriš - reče. Lars Herdin podiže glavu i pogleda ga pravo u oči.
- Još kada su se venčali, osećao sam da je Johanes Levgren bio neko drugi, neko ko se krio ispod one prijateljske i nepričljive fasade. Mislio sam da postoji nešto podmuklo. Marija je bila moja mlađa sestra. Želeo sam da joj bude dobro. Bio sam sumnjičav prema Johanesu Levgrenu od prvog momenta kada je počeo da trčkara i udvara joj se u kući mojih roditelja. Trebalo mi je trideset godina da saznam ko je on. Kako sam to izveo moja je stvar.
- Da li si ispričao svojoj sestri ono što si saznao?

- Nikada. Ni jednu reč.
- Da li si ispričao nekom drugom? Tvojim ženama?
- Nisam oženjen.

Kurt Valander pogleda čoveka koji je sedeo ispred njega. Bilo je nečeg tvrdog i oštrog u njemu. Poput čoveka koji bi bio othranjen granitom.

- Sada još jedno, poslednje pitanje - reče Kurt Valander. - Sada znamo da je Johanes Levgren imao dosta novca. Možda je imao i veliku svotu novca kod kuće kada je bio ubijen. To ćemo moći da saznamo. Ali ko je o tome mogao da zna? Osim tebe?

Lars Herdin ga pogleda. Kurt Valander iznenada otkri da je u njegovim očima postojao tračak straha.

- Ja za to nisam znao - odgovori Lars Herdin. Kurt Valander klimnu glavom.

- Staćemo ovde - reče i odloži notes u kom je sve vreme vodio zabeleške.

- Ali, biće nam potrebna tvoja pomoć i u nastavku istrage.

- Mogu li da idem? - reče Lars Herdin i ustade.

- Možeš da ideš - odgovori Kurt Valander. - Ali nemoj da otputuješ a da pre toga prvo ne razgovaraš sa nama. I ako se setiš još nečega što bi nam ispričao, javi se.

Kod vrata zastade Lars Herdin, kao da je bilo još nešto što je želeo da kaže.

Onda odgurnu vrata i ode.

- Reci Martinsonu da ga proveri - reče Kurt Valander. - Verovatno nećemo ništa pronaći. Ali, najbolje je biti siguran.

- Sta misliš o ovome što je rekao? - zanimao se Hanson. Kurt Valander promisli pre nego što je odgovorio.

- Ima nečeg ubedljivog kod njega. Ne verujem da je lagao ili da je umislio, ili da je fantazirao. Verujem da je otkrio da je Johanes Levgren vodio dvostruki život. Verujem da je štitio svoju sestru.

- Da li veruješ da bi mogao biti umešan? Kurt Valander je bio siguran kada je odgovorio.

- Lars Herdin ih nije ubio. Takođe, ne verujem da on zna ko je to učinio. Verujem da nam se obratio iz dva razloga. Želi da nam pomogne da pronađemo jednu ili više osoba kojima može i da se zahvali i da ih pljune u lice. One koji su ubili Johanesa Levgrena i, po

njemu, učinili dobro delo. I one koji su ubili Mariju i kojima bi trebalo odrubiti glave na javnom mestu.

Hanson ustade.

- Reći ću Martinsonu. Želiš li sada još nešto? Kurt Valander pogleda na svoj ručni sat.

- Sastaćemo se kod mene za jedan sat. Vidi da li možeš da nađeš Ridberga. Otišao je za Malme da bi pronašao nekoga ko popravlja jedra.

Hanson ga je pogledao ne razumevši o čemu govori.

Omča - reče Kurt Valander. - Čvor. Shvatićeš kasnije. Hanson ode i on ostade sam.

Jedan prodor, pomislio je. Sva uspešna istraživanja zločina imaju jednu tačku gde probijaju zid. Ne znamo tačno šta ćemo videti. Ali negde će se pojaviti rešenje.

Otišao je do prozora i pogledao u sumrak. Tukla je hladnoća od nenabijenih prozorskih okana, a po uličnoj svetiljci, koja se klatila, mogao je da vidi da se vetar još pojačao.

Pomislio je na Nistroma i njegovu ženu.

Èitav život su živeli u blizini jednog čoveka koji uopšte nije bio onaj za kog se izdavao.

Kako će reagovati kada se obelodani istina?

S negodovanjem? Gorčinom? Iznenadjenjem?

Vratio se do stola i seo. Prvo osećanje olakšanja koje je pratilo jedan prodor u istrazi zločina, često je imalo običaj da splasne veoma brzo. Sada je postojao zamisliv motiv, najuobičajeniji od svih. Novac. Ali još uvek nije postojao ni jedan nevidljivi prst koji bi pokazivao u određenom pravcu.

Nije bilo nikakvog ubice.

Kurt Valander ponovo baci pogled na sat. Ako bi požurio, mogao bi da stigne da ode do kioska sa roštiljem kod železničke stanice i pojede nešto pre nego što počne sastanak. Čak će i ovaj dan proći, a da on neće promeniti svoje navike u ishrani.

Upravo je hteo da navuče jaknu na sebe, kada zazvoni telefon. Istovremeno neko pokuca na vrata.

Jakna pade na pod kada on uze slušalicu i povika „uđi“.

Ridberg je stajao na vratima. U ruci je imao pozamašnu plastičnu kesu. Kroz slušalicu je čuo Ebin glas.

- Televizija insistira da te snimi - reče.

Brzo se odlučio da će prvo razgovarati sa Ridbergom pre ponovnog druženja sa medijima.

- Reci im da sam na sastanku i da ću biti slobodan tek za pola sata - reče.

-Sigurno?

- Šta?

- Da ćeš razgovarati sa njima za pola sata? Švedska televizija ne voli da čeka. Pretpostavljaju da svi treba da padnu na kolena kada se oni pojave.

- Ja ne padam na kolena zbog njihovih kamera. Ali ću moći da razgovaram sa njima za pola sata.

Spustio je slušalicu.

Ridberg sede na stolicu uz prozor. Brisao je kosu papirnom maramicom.

- Imam dobre vesti - reče Kurt Valander. Ridberg nastavi da briše kosu.

- Mislim da imamo motiv. Novac. I mislim da bi ubice trebalo tražiti među ljudima koji su na neki način bili u Levgrenovoj blizini.

Ridberg baci onu vlažnu maramicu u korpu za otpatke.

- Imao sam đavolski dan - reče. - Dobre vesti su dobrodošle. Kurt Valander utroši pet minuta da bi prepričao sastanak sa zemljoradnikom Larson Herdinom. Ridberg sumorno pogleda u komadiće stakla koji su ležali razbacani po podu.

- Jedinstvena priča - reče Ridberg kada je Kurt Valander ućutao. - Dovoljno je jedinstvena da bi mogla da bude istinita.

- Pokušaću da rezimiram - nastavio je Valander. - Neko je znao da je Johannes Levgren s vremena na vreme kod kuće imao velike svote novca. To nam daje pljačku kao motiv. I pljačka se razvija u ubistvo. Ako je Lars Herdinov opis Johanesa Levgrene tačan, to jest da je bio neobično škrta osoba, sigurno je odbijao da otkrije gde je sakrio novac. Marija Levgren, koja nije mogla da razume mnogo od onoga što se dogodilo tokom poslednje noći u njenom životu, morala je da pravi društvo Johanesu na poslednjem putovanju. Pitanje je, dakle, ko je osim Larsa Herdina mogao da zna za ova neredovna, ali velika podizanja novca. Ako dobijemo odgovor na to, dobićemo odgovor na sve.

Ridberg je sedeo zamišljen pošto je Valander začutao.

- Da li sam nešto zaboravio? - pitao je Valander.

- Mislim na ono što je ona rekla pre nego što je umrla - reče Ridberg. - Stranac. I mislim o ovome što imam u kesi.

Ustade i isprazni sadržaj kese na sto. Bila je to gomila parčića kanapa. Svaki sa umetnički uvezanim čvorem.

- Proveo sam četiri sata sa jednim starim proizvođačem jedara, u stanu u kom je smrdelo gore nego što možeš da zamisliš - reče Ridberg i napravi grimasu na licu. - Pokazalo se da taj čovek ima blizu devedeset godina i da je na dobrom putu da postane senilan. Razmišljam da li bi trebalo da pozovem neku socijalnu službu. Starac je bio toliko zbunjen da je verovao da sam njegov sin. Jedan komšija mi je posle ispričao da je taj sin mrtav već trideset godina. Ali, znao je sve o čvorovima i vezovima. Kada sam konačno mogao da krenem, shvatio sam da sam bio tamo četiri sata. Ove parčiće kanapa sam dobio na poklon.

- Da li si saznao ono što je trebalo?

- Starac je pogledao kanap i rekao da smatra da je čvor ružan. Potom mi je trebalo tri sata da ga nateram da mi ispriča nešto o tom ružnom čvoru. U međuvremenu je stigao i malo da odspava.

Ridberg sakupi parčiće kanapa u kesu, dok je nastavljao:

- Iznenada je počeo da govori o vremenu koje je proveo na moru. I tada reče da je takav čvor video u Argentini. Argentinski mornari su imali običaj da vezuju takve čvorove kao povoce za svoje pse.

Kurt Valander klimnu glavom.

- U pravu si - reče. - Čvor jeste stranog porekla. Sada je pitanje kako se ovo uklapa sa pričom Larsa Herdina.

Izašli su u hodnik. Ridberg nestade u svojoj kancelariji dok je Kurt Valander otišao do Martinsona da bi prostudirao njegove kompjuterske izvode. Pokazalo se da je postojala neverovatno obimna statistika o stranim državljanima koji su počinili zločin ili su bili osumnjičeni za zločin u Švedskoj.

Martinson je stigao i da izvrši kontrolu ranijih napada na starije osobe. Najmanje četiri različite osobe ili družine su u toku poslednje godine počinili napade na usamljene ljude u Skoneu. Ali Martinson je takođe mogao da ga obavesti da su te osobe trenutno bile u

različitim ustanovama. Još uvek je čekao na obaveštenje o tome da li je neko od njih bio na dopustu tokom onog dana.

Održali su sastanak istrage u Ridbergovoj kancelariji pošto se jedna od službenica ponudila od počisti pod kod Kurta Valandera. Telefon je zvonio gotovo neprekidno, a ona se nije obazirala.

Sastanak istrage je potrajao. Svi su se složili da je priča Larsa Herdina predstavljala prodor. Sada su imali pravac koji će pratiti. Istovremeno su ponovo prešli kroz sve što se do tada saznalo kroz razgovore s ljudima koji žive u Lenarpu i sa onima koji su pozvali policiju ili odgovorili na razdeljeni upitnik. Automobil koji je kasno u nedelju noć velikom brzinom prošao pored jednog sela, samo nekoliko kilometara udaljenog od Lenarpa, privukao je na sebe dosta pažnje. Jedan vozač kamiona koji je u nedelju noću u tri sata krenuo na putovanje za Geteborg, u oštroj krivini se susreo sa nekim automobilom i gotovo da je bio udaren. Kada je čuo za dvostruko ubistvo, počeo je da razmišlja, a onda je pozvao policiju. Nesigurno je došao do toga da bi auto mogao da bude nišan, pošto je pregledao slike različitih automobila.

- Ne zaboravite na iznajmljene automobile - reče Kurt Valander. - Ljudi koji danas vole brz život, vole i udobnost. Pljačkaši podjednako često iznajme auto koliko ga i ukradu.

Bilo je već šest sati kada je sastanak završen. Kurt Valander uvide da su sada sve njegove kolege bile u ofanzivi. Posle posete Larsa Herdina, vladao je sveobuhvatni optimizam.

Ušao je u svoju kancelariju i sredio beleške koje je vodio tokom razgovora sa Larsom Herdinom. Hanson mu je ostavio svoje, tako da je mogao da ih uporedi. Odmah je uvideo da Lars Herdin nije menjao iskaz. Podaci su bili sasvim usklađeni.

Nešto posle sedam sati odloži papir. Iznenada se seti da se nisu javili ljudi sa televizije. Pozvao je centralu i pitao da li je Eba ostavila neku informaciju pre nego što je otišla kući. Devojka koja je odgovorila bila je na zamenu.

- Ovde nema ničega - reče.

Nešto, ni sam ne zna šta, govorilo mu je, i on ode u trpezariju i uključi televizor. Upravo je bio počeo prenos lokalnih vesti. Naslonio se na sto i zabave radi pogledao prilog o lošem poslovanju opštine Malme.

Pomislio je na Stena Videna.

I na Johanesa Levgrena koji je tokom rata prodavao meso nemačkim nacistima.

Pomislio je na sebe, na svoj stomak, koji je bio prevelik.

Upravo je nameravao da isključi televizor kada jedna reporterka poče da govori o dvostrukom ubistvu u Lenarpu.

Zaprepašćeno je slušao da je policija u Istadu koncentrisala svoj rad na traganju za još uvek nepoznatim stranim državljanima. Šta više, policija je bila ubeđena da su prekršiocu bili stranci. Nije moglo ni da se izostavi to da se radilo o izbeglicama koje su tražile azil.

Posle svega, reporterka je govorila o njemu.

Uprkos mnogim pokušajima, bilo je nemoguće da neko od odgovornih sprovodilaca istrage prokomentariše podatke, koje je ostavio anonimni, ali dobro obavešteni izvor.

Reporterka je govorila, a u pozadini je bila zgrada istadske policijske stanice.

Potom je prešla na podatke o vremenu.

Nevreme se približavalo sa zapada. Vetar je trebalo još da se pojača. Ali, nije bilo nikakvog rizika od snega. Temperatura će i dalje biti iznad nule.

Kurt Valander isključi televizor.

Bilo mu je teško da se odluči da li je iznerviran ili umoran. Ili je samo bio gladan.

Međutim, od nekog iz policijske stanice je, dakle, procurela informacija. Možda je tom sledovalo i plaćanje za širenje verodostojne informacije? Da li je čak i državna televizija imala fondove za beskičmenjake?

Ko, pomislio je.

To bi mogao biti bilo ko sem mene. A zašto?

Da li je postojalo neko drugo objašnjenje sem novca? Rasna mržnja? Strah od izbeglica?

Uputio se natrag ka svojoj kancelariji i već je u hodniku mogao čuti da mu je telefon zvonio.

Dan je bio dug. Najradije bi otišao kući i pripremio nešto hrane. S uzdahom sede na stolicu i uze telefonsku slušalicu.

Treba samo početi, pomislio je. Početi sa demantovanjem podataka sa televizije.

I nadati se da tokom narednih dana neće goreti nikakvi krstovi.

6

Tokom noći se nad Skoneom nadvila oluja. Kurt Valander je sedeo u svom nepočišćenom stanu dok je zimski vetar udarao o čela krovova. Pio je viski i slušao jedan nemački snimak „Aide“ kada je iznenada sve oko njega postalo potpuno crno i tiho. Otišao je do prozora i pogledao u mark. Vetar je besneo i negde je jedan reklamni pano udarao u zid zgrade.

Skazaljke na njegovom ručnom satu koje su same svetlele u mraku, pokazivale su da je bilo deset do tri. Začudo, uopšte se nije osećao umorno. Bilo je skoro pola dvanaest kada je prethodne večeri napustio zgradu policijske stanice. Poslednji koji ga je zvao, bio je neki čovek koji nije želeo da se predstavi. Predložio je da policija, zajedno sa domaćim nacionalnim pokretima, jednom za svagda istera sve strance iz zemlje. Na kratko je pokušao da sasluša ono što je ovaj anonimni čovek imao da kaže. Potom je zalupio slušalicu, pozvao centralu i zaustavio sve dolazeće pozive. Ugasio je svetlo u kancelariji, prošao kroz hodnik, u kom je bilo tiho, i odvezao se pravo kući. Kada je otključao vrata svog stana, odlučio je da sazna ko je iz policije odao informaciju.

Zapravo, to uopšte nije bila njegova stvar. U slučaju da su postojale nesuglasice u policijskim redovima, dužnost šefa policije bila je da ih reši. Za nekoliko dana će se Bjork vratiti sa zimovanja. Tada će on moći da preuzme slučaj. Istina mora da izađe na videlo.

Ali pošto je Kurt Valander popio svoju prvu čašu viskija, shvatio je da Bjork ništa neće učiniti. Čak i da je svaki policajac bio obavezan zakletvom ćutanja, teško da bi se kao kriminalno delo posmatralo to što je neki policajac pozvao svoj kontakt u Švedskoj televiziji i ispričao o onome što se obrađivalo na internom sastanku u istražnoj grupi. Teško da bi bilo moguće i dokazati neke nepravilnosti u tome što je Švedska televizija platila svom tajnom informatoru. Kurt Valander se za trenutak pitao kako je Švedska televizija vodila kroz knjige jedan takav izdatak.

Potom je mislio na to da bi Bjork teško bio zainteresovan da dovodi u pitanje internu lojalnost kada su se nalazili usred istrage ubistva.

Uz drugu čašu viskija, ponovo je počeo da mozga o tome ko je, ili koji su mogli da odaju. Izuzev sebe, mislio je da bi sa sigurnošću mogao da oslobodi sumnje jedino Ridberga. Ali zašto je bio toliko

siguran u Ridberga? Da li je mogao da pogleda u njega dublje nego u nekog drugog?

Sada je oluja presekla struju i sedeo je sam u mraku.

Misli o ubijenom paru, o Larsu Herdinu i specifičnom čvoru na omći, mešale su mu se sa mislima o Stenu Videnu i Moni, o Lindi i njegovom starom ocu. Negde iz mraka mahala mu je velika besmislenost. Jedno iscereno lice koje se podrugljivo smejalalo svim njegovim taštima stremljenjima da upravlja svojim životom...

Probudio se kada je struja ponovo stigla. Na satu je mogao da vidi da je spavao preko jednog sata. Gramofonska ploča se vrtela na gramofonu. Ispraznio je čašu i otišao da legne u krevet.

Moram da razgovaram sa Monom, pomislio je. Moram da razgovaram sa njom o svemu što se dogodilo. I moram da razgovaram sa svojom ćerkom. Moram da posetim mog oca i vidim šta mogu da učinim za njega. Usred svega toga, bilo bi najbolje da uhvatim i ubicu...

Mora da je ponovo zadremao. Kada je telefon zazvonio, pomislio je da je u kancelariji. Bunovan, oteturao se do kuhinje i podigao slušalicu. Ko ga je zvao u četiri i petnaest izjutra?

Pre nego što je odgovorio, stigao je da pomisli da bi želeo da ga je to zvala Mona.

Prvo je pomislio da je čovek koji je govorio kroz slušalicu zvučao kao Sten Viden.

- Sada imate tri dana da ispravite grešku - reče čovek.
- Ko ste vi? - upita Kurt Valander.
- Nema veze ko sam ja - odgovori čovek. - Ja sam jedan od Deset hiljada spasitelja.
- Odbijam da razgovaram kada ne znam sa kim govorim - reče Kurt Valander i sada je bio potpuno budan.
- Ne spuštaj - reče čovek. - Sada imate tri dana da ispravite to što na grbači vučete neke strane prekršioce zakona. Tri dana, ali ne više.
- Ne razumem o čemu govoriš - reče Kurt Valander i oseti neprijatnost pred tim nepoznatim glasom.
- Tri dana da uhvatite ubice i pokažete ih - reče čovek. - U suprotnom, mi ćemo preuzeti.
- Preuzeti, šta? Koji to mi?

- Tri dana. Ne više. Posle će goreti. Razgovor se prekide.

Kurt Valander upali kuhinjsko svetlo i sede za sto. Zapiše razgovor u jedan stari notes koji je Mona obično koristila za svoje spiskove za kupovinu.

„Hleb“ stajalo je pri vrhu notesa. Ono što je zapisala ispod, nije mogao da rastumači.

Nije ovo bio prvi put da Kurt Valander prima anonimnu pretnju za sve godine rada u policiji. Neki čovek koji je smatrao da je nedužan osuđen za zlostavljanje, pre nekoliko godina ga je zasipao insinuantnim pismima i noćnim pozivima. Onda se Mona konačno umorila i zahtevala da reaguje. Kurt Valander je čoveku poslao Svedberga s pretnjom da reskira dugu kaznu ako pretnje ne prestanu. Jednom drugom prilikom mu je neko isekao automobilsku gumu.

Ali, poruka ovog čoveka bila je drugačija.

Nešto će goreti, rekao je. Kurt Valander uvide da je to moglo da bude bilo šta, od izbegličkih logora do restorana ili naselja koja su nastanjivali stranci.

Tri dana. Ili tri dana i tri noći. To je značilo petak, najkasnije subota trinaesti.

Otišao je i ponovo legao na krevet i pokušao da spava. Vetar je lupao i grebao po zidovima kuće.

Kako je mogao da spava kada je, zapravo, samo čekao da ga čovek ponovo pozove?

U pola sedam se vratio u policijsku stanicu. Izmenio je nekoliko reči sa čuvarem i čuo da je olujna noć, uprkos svemu, bila mirna. Jedan šleper se prevrnuo kod ulaska u Istad, neka građevinska skela je oborena u Skrobiju. To je bilo sve.

Uzeo je kafu i otišao u svoju kancelariju. Starim aparatom za brijanje, koji je držao u jednoj od fijoka pisaćeg stola, protrljao je obraze i očistio ih. Potom je izašao i uzeo jutarnje novine. Što je više listao, bio je nezadovoljniji. Iako je sinoć do kasno sedeo i razgovarao telefonom sa raznim novinarima, demantiji na to da je policija koncentrisala svoju istragu na nekoliko stranih državljana bili su slabi i nepotpuni. Izgledalo je kao da su novine samo nevoljno prihvatale istinu.

Odlučio je da za poslepodne sazove novu konferenciju za štampu, i da izloži objašnjenje o stanju istrage. Pri tom će podneti izveštaj i o anonimnoj pretnji koju je primio tokom noći.

Skinuo je fasciklu koja je stajala na polici iza njegovih leđa. U njoj je imao podatke o različitim izbegličkim prebivalištima koja su se nalazila u blizini. Izuzev velikog izbegličkog kampa u Istadu, postojalo je još nekoliko manjih jedinica raštrkanih po okrugu.

Ali, šta je ukazivalo na to da se pretnja odnosila na izbeglički kamp baš u istadskom policijskom okrugu? Ništa. Pritom, pretnja je podjednako mogla da bude usmerena na neki restoran ili zgradu. Koliko je, na primer, bilo picerija u Istadskom okrugu? Petnaest? Više. Jedna jedina stvar mu je bila jasna. Ova noćasnja pretnja mora da se uzme za ozbiljno. Tokom poslednje godine dogodilo se isuviše toga što je potvrđivalo da su u zemlji postojale manje ili više organizovane snage koje se nisu dvoumle da upotrebe otvoreno nasilje prema stranim državljanima ili izbeglicama koje su tražile azil.

Pogledao je na sat. Četvrt do osam. Podiže slušalicu i okrenu Ridbergov kućni broj telefona. Posle desetog zvona spusti slušalicu. Ridberg je bio na putu.

Martinson proturi glavu kroz vrata.

- Zdravo - reče. - Kada danas imamo sastanak?
- U deset - odgovori Kurt Valander.
- Kakvo vreme!
- Samo da ne padne sneg, a što se mene tiče, može da duva do mile volje. Dok je čekao Ridberga, tražio je papirić koji je dobio od Stena Videna.

Posle posete Larsa Herdina uvideo je da možda uprkos svemu i nije bilo tako čudno što je neko tokom noći konju dao sena. Ako je ubice trebalo tražiti među poznanicima Johanesa i Marije Levgren ili možda čak i među rodbinom, sigurno su znali za konja. Možda su znali i to da je Johanes Levgren imao običaj da tokom noći odlazi do štale?

O onome što je Sten Viden mogao da doda, imao je samo nejasnu predstavu. Možda ga je pre svega pozvao da ne bi ponovo izgubio kontakt sa njim?

Niko nije odgovarao iako je čekao više od minuta. Spustio je slušalicu i odlučio da malo kasnije pokuša ponovo.

Obavio je i još jedan telefonski razgovor, za koji se nadao da će ga završiti pre nego što Ridberg stigne. Okrenuo je broj i čekao.

- Javno tužilaštvo - odgovori veseli ženski glas.
- Ovde Kurt Valander. Da li je Okerson tu?
- Dobio je slobodno proleto. Zar si zaboravio?

Zaboravio je. To da će gradski javni tužilac Per Okerson da se usavršava, potpuno je smetnuo sa uma. Uprkos tome što su večerali zajedno u novembru.

- Mogu da te povezem sa njegovim zamenikom, ako želiš - reče žena na recepciji.

- Učinite tako - odgovori Kurt Valander. Na njegovo iznenađenje, javila se žena.

- Anet Brolin.

- Trebalo bi da razgovaram sa javnim tužiocem, reče Kurt Valander.

- Ja sam ta - odgovori žena. - O čemu se radi?

Kurt Valander uvide da se nije predstavio. Reče svoje ime i nastavi:

- Radi se o onom dvostrukom ubistvu. Mislio sam da je vreme da javnom tužilaštvu damo neki predlog. Zaboravio sam da je Per dobio slobodno.

- Da niste zvali sada tokom pre podneva, ja bih zvala vas - reče žena.

Kurtu Valanderu se učini da je u njenom glasu čuo prekorni ton. Matorka, pomisli. Hoćeš li da me naučiš kako policija saraduje sa javnim tužilaštvom?

- Mi, zapravo, nemamo mnogo toga da kažemo - reče i primeti da mu je glas zvučao odbojno.

- Imate li nekoga za pritvor?

- Ne. Uglavnom sam mislio na jednu kratku informaciju.

- Da, hvala - reče žena. - Recimo, u jedanaest ovde kod mene? Imam jedno pritvaranje u deset i petnaest. Vratću se do jedanaest.

- Ja ću možda malo zakasniti. Mi imamo sastanak istrage u deset. On može da potraje.

- Pokušajte do jedanaest.

Razgovor je bio završen i on ostade da sedi sa slušalicom u ruci.

Saradnja policajaca i javnih tužilaca nije uvek bila jednostavna. Ali, Kurt Valander je sa Perom Okersonom izgradio jednu nebirokratsku

vezu zasnovanu na poverenju. Često su pozvali jedan drugoga i pitali za savet. Retko ili nije vladala nesaglasnost u tome kada je bilo potrebno nekoga pritvoriti ili osloboditi.

- Do đavola - reče on glasno za sebe. - Anet Brolin, ko je to? Upravo tada začu zvuk za koji nije mogao da pogreši da je bio Ridbergovo šepanje u hodniku. Proturio je glavu kroz vrata i zamolio ga da uđe. Ridberg je bio obučen u jednu prastaru krznenu jaknu i šubaru. Kada je seo, načinio je grimasu na licu.

- Boli? - upita Kurt Valander i pokaza na nogu.

- Može kiša - reče Ridberg. - Ili sneg. Ili mraz. Ali ova prokleta noga ne trpi vetar. Šta si hteo?

Kurt Valander mu ispriča o onoj anonimnoj pretnji koju je primio tokom noći.

- Šta misliš? - reče kada je završio. - Je li ozbiljno ili ne?

- Ozbiljno. Moramo bar da se ponašamo kao da jeste.

- Razmišljao sam o konferenciji za štampu danas poslepodne.

Ispričaće mo o stanju istrage i usmeriti se na priču Larsa Herdina. Ne pominjući njegovo ime, naravno. Posle ću da ispričam o pretnji. I da istaknem da su sve glasine o strancima, bez osnova.

- Pa to, zapravo, nije istina - reče Ridberg zamišljeno.

-Kako to misliš?

- Žena je rekla ono što je rekla. A i čvor je možda argentinski.

- Kako si mislio da to spojiš sa pljačkom koju su verovatno izvršili ljudi koji veoma dobro poznaju Johanesa Levarena?

- To još uvek ne znam. Mislim da je isuviše rano za zaključke. Zar ne misliš i ti tako?

- Provizorni zaključci - reče Kurt Valander. - Čitav policijski posao vrti se oko toga da se izvlače zaključci, koje čovek odbacuje ili na njima zasniva dalju istragu.

Ridberg pomeri nogu koja ga je bolela.

- Šta si planirao da uradiš sa odavanjem informacija? upita.

- Planiram da budem danas na sastanku besan - odgovori Kurt Valander. - A posle neka se time bavi Bjork kada se vrati kući.

- Šta misliš da će on uraditi?

- Ništa.

- Upravo tako.

Kurt Valander slegnu ramenima.

- Podjednako je dobro uvideti to odmah. Onome koji je odao informaciju televiziji neće biti natrijan nos. Koliko, uostalom, misliš da Švedska televizija plaća policajcu koji cinkari?

- Verovatno previše - odgovori Ridberg. - To je razlog što nemaju novca za neki dobar program.

Ridberg ustade sa stolice.

- Nemoj zaboraviti jednu stvar - reče dok je stajao sa rukom na kvaki. - Policajac koji ocinkari jednom, može da ocinkari opet.

- Šta misliš?

- On može da ostane pri tome da jedan od naših tragova ukazuje na strance. A to je, zapravo, sasvim tačno.

- To nije nikakav trag - reče Kurt Valander. - To su poslednje reči zabune jedne ošamućene starice na umoru.

Ridberg slegnu ramenima.

- Učini kako hoćeš - reče. - Vidimo se za minut. Sastanak je protekao onoliko loše koliko loše može da prođe jedan istražni sastanak. Kurt Valander se odlučio da započne sa cinkarenjem i posledicama od kojih je moglo da se strahuje. Planirao je da opiše one anonimne pozive koje je primio, a da potom pribavi mišljenja o tome šta treba uraditi pre nego što istekne rok. Ali kada je gnevno prigovorio da je neko među prisutnima verovatno bio toliko nelojalan da je proširio poverljivu informaciju i možda čak primio novac za to, susreli su ga podjednako gnevni protesti. Nekoliko policajaca je mislilo da je glasina mogla da procuri iz bolnice. Zar nisu bili prisutni i lekar i bolničarke kada je starica izgovarala svoje poslednje reči?

Kurt Valander je pokušao da odgovori na zamerke, ali su protesti ponovljeni. Kada je diskusija na kraju mogla da se prebaci na razmatranje istrage, u sobi je zavlдало kiselo raspoloženje. Optimizam od prethodnog dana zamenjen je tromom atmosferom bez inspiracije. Kurt Valander uvide da je počeo sa pogrešnog kraja.

Posao na identifikaciji automobila sa kojim se vozač kamiona umalo nije sudario, još uvek nije dao neke rezultate. Da bi se povećala efikasnost dodeljen je još jedan čovek da se pozabavi automobilom.

Počelo je ispitivanje prošlosti Larsa Herdina. Pri prvoj kontroli ništa vredno pažnje nije izašlo na videlo. Lars Herdin nije bio kažnjavan i nije imao nikakve upadljive dugove.

- Njega ćemo da obradimo - reče Kurt Valander. - O njemu ćemo da saznamo sve što se može saznati. Uskoro se srećem sa javnim tužiocem. Tada ću zahtevati nalog sa kojim možemo da odemo u banku.

Peters je bio taj koji je došao sa najvećom novošću toga dana.

- Johanes Levgren je imao dva bankovna računa - reče. - Jedan u Ferenings banci, a drugi u Handels banci. Prostudirao sam ključeve na njegovom privesku.

- Dobro - reče Kurt Valander. - Njih ćemo razmotriti kasnije tokom dana. Trebalo je da se nastavi sa izlaganjem karata Levgrenove familije, prijatelja i rođaka.

Odlučeno je da se Ridberg pozabavi ćerkom koja je živela u Kanadi i koja je trebalo da na vazdušni terminal u Malmeu stigne nešto posle tri sata poslepodne.

- Gde je druga ćerka? - upita Kurt Valander. - Rukometašica?

- Ona je došla - reče Svedberg. - Odsela je kod nekih rođaka.

- Razgovaraj sa njom - reče Kurt Valander. - Imamo li neka druga obaveštenja koja bi mogla da nam daju nešto? Pitaj ćerke da li je neka od njih dobila zidni sat, usput.

Martinson je prosejao obaveštenja. Sve što je policija saznavala, pohranjivano je u jedan kompjuter. Potom je Martinson načino grubo sortiranje. Najbesmislenije informacije nikada nisu stizale dalje od kompjuterskih unosa.

- Zvala je Hulda Ingveson iz Valbija i rekla da je božja nezadovoljna ruka bila ta koja je odredila ubistvo - reče Martinson.

- Ona uvek zove - uzdahnu Ridberg. - Kada pobegne i najmanje tele i onda je Bog taj koji je nezadovoljan.

- Stavio sam je na LB listu - odgovori Martinson. Izvesno raspoloženje zavlada u toj kiseljoj atmosferi, kada je Martinson objasnio da je LB značio lude budale.

Neka značajna obaveštenja nisu stigla. Ali, sva će se obraditi u svoje vreme.

Na kraju je ostalo pitanje o Johanes Levgrenovoj tajnoj vezi u Kristijanstadu i njihovom zajedničkom detetu.

Kurt Valander pogleda oko sebe po sobi. Tomas Neslund, tridesetogodišnji policajac koji je retko ili nije nikada pravio buku oko

svog rada, ali koji je bio temeljan u svom poslu, sedeo je u uglu i grickao donju usnu dok je slušao.

- Možeš da kreneš sa mnom - reče Kurt Valander.

- Vidi da li bi prvo mogao da obaviš malo istraživanje. Pozovi Herdina i iz njega izvuci sve što možeš o toj dami u Kristijanstadu. I o sinu, naravno.

Konferencija za štampu je određena za četiri sata. Do tada bi Kurt Valander i Tomas Neslund trebalo da stignu da posete Kristianstad. Ako zakasne, Ridberg je obećao da će održati konferenciju za štampu.

- Napisaću saopštenje za štampu - reče Kurt Valander.

- Ako nema ničeg više, onda prekidamo.

Bilo je pet minuta do pola dvanaest kada je zakucao na vrata Pera Okersona u drugom delu policijske stanice.

Žena koja je otvorila vrata bila je veoma lepa i veoma mlada. Kurt Valander je zurio u nju.

- Hoćete li uskoro da prestanete da piljite? - reče ona. - Zapravo ste zakasnili pola sata.

- Rekao sam da sastanak može da se otegne - odgovori. Kada je ušao u kancelariju gotovo da je nije prepoznao.

Stroga i monotona radna soba Pera Okersona pretvorila se u prostoriju sa živopisnim zavesama i velikim saksijama duž zidova.

Pratio ju je pogledom dok je zauzimala mesto za pisaćim stolom. Mislio je da ona ne može da ima više od trideset godina. Bila je odevena u komplet boje rđe, za koji je naslućivao da je dobrog kvaliteta i sigurno veoma skup.

- Sedite - reče. - Možda bi trebalo da se rukujemo, uzgred. Ja ću zamenjivati Okersona sve vreme dok on bude bio odsutan. Mi ćemo, dakle, raditi zajedno duže vreme.

Pružio je ruku i istovremeno primetio da je nosila burmu. Na svoje iznenađenje, uvide da ga je to razočaralo.

Imala je tamno braon kosu, kratku i ošišanu tako da prati linije lica. Jedna plava lokna padala joj je preko uveta.

- Mogu da vam poželim dobrodošlicu u Istad - reče.

- Moram da priznam da sam potpuno zaboravio da je Per dobio slobodno sa posla.

- Pretpostavljam da nećemo persirati - reče ona. - Zovem se Anet.

- Kurt. Kako ti se sviđa u Istadu?

Sa sebe je otresla pitanje kratkim odgovorom.

- Još uvek ne znam. Stokholmcima je teško da razumeju ovu skonsku tromost.

- Tromost?

- Zakasnio si pola sata.

Kurt Valander primeti da se naljutio. Da li ga je zadirkivala? Da li je ona shvatala da je jedan sastanak istražne grupe mogao da se otegne? Da li je ona sve Skonce osuđivala da su tromi?

- Ne mislim da su Skonci lenji od ostalih - reče. - Ni svi Stokholmci nisu baš vredni?

- Izvini?

- Nije bilo ništa.

Nagla se unazad na stolici. Primetio je da mu je bilo teško da je pogleda u oči.

- Možda bi mogao da mi daš neki pregled situacije -reče.

Kurt Valander pokuša da ga načini što konciznijim. Primeti da je zapao u poziciju da se brani, a da to zapravo nije želeo.

Izbegao je da pomene cinkarenje u policiji.

Dobacila je nekoliko kratkih pitanja na koja je on dao odgovore. Uvideo je da je ona, uprkos svojoj mladosti, bila iskusna u poslu.

- Potrebno je da uđemo i pregledamo Levgrenove bankovne račune - reče. - Osim toga, on ima i dva bankovna sefa koja bismo želeli da otvorimo.

Ispisala je naloge koje je zahtevao.

- Zar ne mora da ih vidi neki sudija? - reče Kurt Valander kada mu ona pruži papire.

- To ćemo učiniti kasnije - reče ona. - Bila bih srećna da brzo dobijam kopije tekućeg istražnog materijala.

Klimnuo je glavom i spremio se da krene.

- Ono što je bilo u novinama - upita ona. - O strancima koji bi trebalo da su umešani?

...

- Glasine - odgovori Kurt Valander. - Znaš kako je.

- Zar znam? - upita ona.

Kada je izašao iz njene kancelarije, primeti da se oznoji.

Kakva devojka, pomisli. Kako, do đavola, može jedna devojka poput nje da bude javni tužilac? Da svoj život posveti pritvaranju

sitnih prestupnika i da ulice održava čistim?

Stajao je na velikoj recepciji policijske stanice, ne mogavši da se odluči šta da radi.

Da jede, odluči se. Ako sada ne pojedem nešto, neću stići kasnije. Mogu da napišem saopštenje za štampu dok jedem.

Kada je izašao iz policijske stanice, vetar je slabije duvao. Oluja još nije počela da tuče.

Pomisli da bi trebalo da ode kući i napravi neku jednostavnu salatu. Iako jedva da je išta pojeo tokom dana, u stomaku se osećao teško i prezasićeno. Ali, ipak je dozvolio sebi da padne pod iskušenje i da umesto kod kuće jede u „Lurblosarenu“, dole na trgu. Ni ovoga dana nije ozbiljno mogao da se uhvati u koštac sa svojim navikama u ishrani.

U četvrt do jedan, vratio se u policijsku stanicu. Pošto je ponovo prebrzo jeo, dobio je dijareju i otrčao u toalet. Kada mu se stomak smirio, izjavu za štampu je ostavio jednoj od recepcionarki, i potom se uputio ka Neslundovoj kancelariji.

- Ne mogu da nađem Herdina - reče Neslund. - Otišao je na neko zimsko pešačenje u Fyledalen sa Društvom za zaštitu prirode.

- Onda moramo da odemo tamo i da ga pronađemo -reče Kurt Valander.

- Mislio sam da bi bilo podjednako dobro ako ja to uradim, tako da ti možeš da otvoriš bankovne sefove. Ako je sve bilo toliko tajnovito sa tom ženom i njihovim detetom, možda ima nečeg zaključanog. Tako ćemo uštedeti vreme, mislio sam.

Kurt Valander klimnu glavom. Neslund je bio u pravu. Zahuktalo se poput nestrpljive lokomotive.

- Tako ćemo uraditi - reče. - Ako ne stignemo danas, otići ćemo u Kristianstad sutra ujutru.

Pre nego što je seo u automobil i odvezao se dole do banke, još jednom je pokušao da dođe do Stena Videna. Ni ovaj put nije dobio odgovor.

Ebi sa recepcije je ostavio poruku.

- Da vidimo da li ćeš dobiti odgovor - reče. - Proveri da li je broj dobar. Treba da se vodi na Stena Videna. Ili na štalu za konje galopere, koja možda ima neko ime za koje ja ne znam.

- Hanson će već znati - reče Eba.

- Rekao sam za galopiranje. Ne trkanje.
- On igra na sve što se kreće - reče Eba i nasmeja se.
- Ja sam u Ferenings banci, ako je nešto važno - kaza Kurt Valander. Parkirao je automobil naspram knjižare na trgu. Jak vetar je izbacio karticu za parkiranje iz njegove ruke dok je u automat ubacivao novac. Grad je delovao napušteno. Snažni olujni vetrovi učinili su da su ljudi ostajali kod svojih kuća.

Zastao je kod prodavnice radioaparata koja je bila na trgu. Kao pokušaj da pobedi dosadu tokom večeri, razmišljao je o tome da kupi video. Pogledao je cene i pokušao da izračuna da li je mogao da ga priušti ovog meseca. Ili bi radije investirao u novi muzički uređaj? Uprkos svemu, ipak je muzika bila ta kojoj bi se okretao kada bi ležao, vrteo se i ne bi mogao da spava.

Trgnuo se i krenuo od izloga i skrenuo u pešačku ulicu kod kineskog restorana. Poslovnica Ferenings banke bila je odmah tu. Kada je ušao kioz staklena vrata, unutra u maloj sali banke nalazio se samo jedan klijent. Neki zemljoradnik sa slušnim aparatom koji se visokim pištavim glasom žalio na visoke kamatne stope. S leve strane su bila otvorena vrata kancelarije u kojoj je sedeo čovek i proučavao nešto na monitoru kompjutera. Pretpostavio je da je tamo trebalo da se obrati. Kada je stao na vrata, čovek ga brzo pogleda, kao da je Kurt Valander bio mogući pljačkaš banke.

Ušao je u kancelariju i predstavio se.

- Nismo srećni zbog ovoga - reče čovek koji je sedeo za stolom. - Tokom mog službovanja ovde u banci, nikada nismo imali posla sa policijom.

Kurta Valandera je odmah iznervirala njegova nametljivost. Švedska je postala zemlja u kojoj se činilo da se ljudi, iznad svega, plaše da budu uznemireni. Ništa nije bilo svetije od privatnosti.

- Tako je kako je - reče Kurt Valander i izvadi naloge koje mu je napisala Anet Brolin.

Čovek je pažljivo pročitao ono što je pisalo na papirima.

- Da li je to neophodno? - upita on potom. - Ideja sa bankovnim sefom i jeste da on bude zaštićen od pogleda javnosti.

- Neophodno je - reče Kurt Valander. - A i nemam ceo dan.

Uz uzdah, ustade čovek od stola. Kurt Valander uvide da se on pripremio na to da će policija doći i posetiti banku.

Prošli su kroz jedna rešetkasta vrata i ušli u odeljenje sa bankovnim sefovima. Sef Johanesa Levgrena nalazio se na kraju, u ćošku. Kurt Valander ga otključa, izvadi fujoku i stavi je na sto.

Potom otvori poklopac i počeo da istražuje sadržaj. Tamo je bilo nekoliko dokumenata o grobnom mestu i upisi u zemljišne knjige, dobijeni pri kupovini, i izbleđeli koverat sa starim poštanskim markama. To je bilo sve.

Ništa, pomislio je. Ništa od onoga čemu sam se nadao.

Bankarski službenik je stajao pored i posmatrao šta je radio. Kurt Valander zapisa broj upisa u zemljišne knjige i imena sa dokumenata o grobnom mestu. Potom ponovo zatvori fujoku.

- Da li je to bilo sve? - zanimao se bankarski službenik.

- Do daljnjeg - odgovori Kurt Valander. - Sada bih rado pogledao njegovo stanje ovde u banci.

Na izlasku iz odeljenja, pade mu na pamet jedna stvar.

- Da li je postojao još neko, sem Johanesa Levgrena, koji je imao dispoziciono pravo u ovom sefu? - upita.

- Ne - odgovori bankarski službenik.

- Da li znate da li je nedavno otvarao pretinac? - nastavio je.

- Pogledao sam u registar poseta - odgovori bankarski službenik. - Mora da je pre mnogo godina poslednji put otvarao svoj sef.

Zemljoradnik je i dalje stajao i žalio se kada su se vratili u salu banke.

Sada je započeo sa izlaganjem o sve nepovoljnijim cenama stočne hrane.

- Imam sve podatke u mojoj kancelariji - reče čovek.

Kurt Valander sede uz njegov sto i prođe kroz dva ispisana arka papira ištampanog iz kompjutera. Johannes Levgren je imao četiri različita računa. Na dva je Marija Levgren stajala kao suvlasnik. Ukupna svota na ta dva računa bila je devedest hiljada kruna. Ni jedan od ova dva računa nije diran dugo vremena. Baš ovih dana su unošene kamate. Treći račun je bio ostatak iz vremena kada je Johannes Levgren bio aktivni seljak. Na njemu je stanje bilo 132 krune i 97 era.

Potom je preostao još jedan račun. Na njemu je stanje bilo gotovo jedan milion. Marija Levgren nije bila zabeležena kao suvlasnik.

Prvog januara je kamata od preko devedeset hiljada dodata na račun. Četvrtog januara je Johanes Levgren podigao 27 000 kruna.

Kurt Valander pogleda u čoveka koji je sedeo na drugoj strani pisaćeg stola.

- Koliko daleko u prošlost možete da pratite ovaj račun? - upita.
- U principu, tokom deset vezanih godina. Ali to će, naravno, potrajati.

Moraćemo da tražimo kroz računare.

- Počnite sa prošlom godinom. Želim da vidim sva pomeranja na računu tokom 1989. godine.

Bankarski službenik ustade i napusti prostoriju. Kurt Valander počeo da studira drugi papir. Pokazalo se da je Johanes Levgren imao gotovo šesto hiljada kruna plasiranih u različitim akcijskim fondovima o kojima se brinula banka.

Do sada je priča Larsa Herdina bila tačna, pomislio je.

Prisetio se razgovora sa Nistromom koji je procenio da njihov sused nije imao nikakvog novca.

Toliko malo čovek zna o svom susedu, pomislio je.

Posle nekih pet minuta vratio se čovek iz bankovne sale. Pruži Kurtu Valanderu novi kompjuterski zapis.

Tokom 1989. godine Johanes Levgren je tri puta podizao novac, u ukupnom iznosu od 78 000 kruna. Podizanje novca obavljeno je u januaru, julu i septembru.

- Mogu li da zadržim ove papire? - upita. Čovek klimnu glavom.
- Rado bih porazgovarao sa službenicom koja je Johanesu Levgrenu izdala novac poslednji put - reče.
- Brita-Lena Boden - reče čovek. - Dovešću je.

Žena koja je ušla u prostoriju bila je veoma mlada. Kurt Valander pomisli da mora da je jedva imala više od dvadeset godina.

- Ona zna o čemu se radi - reče čovek.

Kurt Valander klimnu glavom i pozdravi devojkicu.

- Ispričaj mi - reče.
- Bilo je to poprilično novca - reče devojkica. - U suprotnom se toga sigurno ne bih sećala.
- Da li je delovao nerasploženo? Nervozno?
- Ne, koliko se sećam.
- Kako je želeo novac?

- U hiljadarkama.
- Samo u hiljadarkama?
- Dobio je i neke petstotinke.
- U šta je stavio novac? Devojka je imala dobro pamćenje.
- U braon ručnu torbicu. Jednu, onako, staru sa kaišem.
- Da li bi je prepoznala ako bi je ponovo videla?
- Možda. Ručka je bila poderana.
- Kako poderana?
- Koža je bila ispucana.

Kurt Valander klimnu glavom. Devojčino pamćenje bilo je odlično.

- Da li se sećaš još nečega?
- Kada je dobio novac, otišao je.
- I bio je sam?
- Da.
- Nisi videla da li ga je neko čekao napolju?
- To ne može da se vidi sa blagajne.
- Da li se sećaš koliko je bilo sati? Devojka razmisli pre nego što je odgovorila.

- Izašla sam na ručak odmah posle toga. Bilo je otprilike dvanaest.
- Bila si od velike pomoći. Ako se setiš još nečega, voleo bih da mi se javiš.

Valander ustade i izađe u salu banke. Zastade na momenat i pogleda oko sebe. Devojka je bila u pravu. Sa šaltera je bilo nemoguće videti da li je neko stajao na ulici i čekao.

Zemljoradnik oštećenog sluha je otišao i došli su novi klijenti. Neko ko je govorio stranim naglaskom upravo je menjao novac na jednoj od blagajni.

Kurt Valander izađe napolje. Poslovnica Handels banke bila je u Hamnsgatanu odmah pored.

Jedan znatno prijateljskije nastrojen bankarski službenik otpratio ga je do odeljenja sa sefovima. Kada je Kurt Valander otvorio limenu kutiju, odmah se razočarao. Tamo nije bila apsolutno ničega.

Ni kod ovog bankovnog sefa nije bilo nikoga drugog sem Johanesa Levgréna koji je imao disponencijalno pravo. Sef je otvorio 1962. godine.

- Kada je bio ovde poslednji put? - upita Kurt Valander. Zaprepastio ga je odgovor.

- Četvrtog januara - odgovori bankarski službenik pošto je prostudirao registar poseta. - U 13 i 15, da budem tačan. Ostao je dvadeset minuta.

Ali uprkos tome što je Kurt Valander ispitao čitav personal, nije bilo nikoga ko je mogao da se seti da li je sa sobom imao nešto kada je napuštao banku. Niko nije mogao da se seti ni njegove ručne torbice.

Devojka iz Ferenings banke, pomislio je. Takva kao što je ona treba da postoji u svakoj poslovnici banke.

Kurt Valander se probio po vetrovitim ulicama do Fridolfove poslastičarnice u kojoj je popio kafu i pojeo jednu krofnu sa cimetom.

Rado bih želeo da znam šta je Johanes Levgren radio od dvanaest do jedan i petnaest, mislio je. Šta je radio između svoje prve i poslednje posete banci? I, kako je došao u Istad? Kako je došao odande? Neki auto, nije imao.

Uze svoj blok za zabeleške i obrisao sa stola nekoliko mrvica. Posle pola sata, napravio je spisak pitanja na koja bi, što je pre moguće, trebalo dati odgovore.

Na putu natrag ka kolima, ušao je u prodavnicu muške odeće i kupio jedan par čarapa. Iznenadila ga je cena, ali je platio ne protiveći se. Ranije je uvek bila Mona ta koja je kupovala njegovu odeću. Pokušao je da se seti kada je poslednji put sam kupio čarape.

Kada se vratio do kola, ispod brisača stakla stajala je kazna za parkiranje. Ako ne platim, pre ili kasnije podići će tužbu protiv mene, pomislio je.

Onda bi gradski javni tužilac, Anet Brolin bila primorana da ustane na suđenju i pozove me na odgovornost.

Bacio je kaznu za parkiranje u pretinac za rukavice i ponovo pomislio da je bila veoma lepa. Lepa i privlačna. Potom pomisli na krofnu koju je malopre pojeo.

Tomas Neslund se nije javio telefonom pre tri sata. Do tada je Kurt Valander već bio odlučio da će putovanje za Kristianstad morati da sačeka do sledećeg dana.

- Potpuno sam moker - reče Neslund preko telefona. - Do sada sam zagazio u svaku moguću ilovaču u celom Filedalenu.

- Pošteno ga iscedi - odgovori Kurt Valander. - Malo ga pritisni. Želimo da znamo sve što on zna.

- Je li da ga dovedem? - upita Neslund.

- Idi sa njim kući. Možda će mu biti lakše da otvoreno govori ako to može da radi za svojim kuhinjskim stolom.

Konferencija za štampu je počela u četiri sata. Kurt Valander je tražio Ridberga, ali niko nije znao gde se on nalazio.

Prostorija je bila puna novinara. Kurt Valander vide da je reporterka iz lokalnog radija bila tu i brzo odluči da sazna šta je ona zapravo znala o Lindi.

Osetio je kako mu zavija stomak.

Potiskujem stvari, pomislio je. I sve što ne stižem. Istražujem po životima mrtvih i ne stižem da se pozabavim živima.

U jednom vrtoglavo brzom trenutku čela njegova savest bila je ispunjena jednom jedinom željom.

Da prekine. Pobegne. Nestane. Započne jedan drugi život.

Potom se postavi na ono malo uzvišenje i požele dobrodošlicu na konferenciju za štampu.

Posle pedeset i sedam minuta, sve je bilo gotovo. Kurt Valander pomisli da je prilično uspešno demantovao sve priče o tome da je policija zbog dvostrukog ubistva tragala za stranim državljanima. Nisu mu postavljena nikakva pitanja koja bi mu predstavljala problem. Kada je sišao sa podijuma osećao se zadovoljno.

Devojka sa lokalnog radija je čekala dok su ga intervjuisali sa televizije. Kao i uvek kada bi televizijska kamera bila uperena u njegovo lice, bio je nervozan i spoticao se o reci. Ali, reporter je bio zadovoljan i nije želeo da ponovo snimaju.

- Trebalo bi da obezbedite bolje informatore - reče Kurt Valander kada je sve bilo završeno.

- Možda - odgovori reporter i nasmeja se.

Kada je televizijska ekipa krenula, Kurt Valander predloži da devojka sa lokalnog radija ode sa njim do njegove kancelarije.

Pred radijskim mikrofonom je bio manje nervozan nego ispred kamere.

Kada je završila, isključi kasetofon. Kurt Valander je upravo hteo da počne da priča o Lindi, kada Ridberg pokuca na vrata i uđe unutra.

- Brzo ćemo da završimo - reče Kurt Valander.

- Gotovi smo - reče devojka i ustade.

Kurt Valander je zbunjeno gledao za njom. Ni jednu jedinu reč nije stigao da prozbori o Lindi.

- Novi problemi - reče Ridberg. - Upravo su zvali iz prihvatilišta za izbeglice ovde u Istadu. Jedan automobil je skrenuo u dvorište i kesa sa trulom hranom bačena je na glavu nekog starca iz Libana.

- Do đavola - reče Kurt Valander. - Kako je prošlo?

- On je u bolnici i zbrinuće ga. Ali, upravnik je uznemiren.

- Da li su zapisali registarski broj kola?

- Išla su prebrzo.

Kurt Valander razmisli za trenutak.

- Nećemo ništa više uraditi za sada - reče. - Sutra će u novinama biti ozbiljni demanti o strancima. Biće na televiziji još večeras. Posle možemo da se nadamo da će se sve smiriti. Možemo da zamolimo i noćne patrole da pogledaju po kampovima.

- Izdaću naređenje - reče Ridberg.

- Vрати se kasnije, pa da bacimo pogled - reče Kurt Valander. Bilo je pola deset kada su Kurt Valander i Ridberg završili.

- Šta misliš? - reče Kurt Valander dok su sakupljali svoje papire.

Ridberg se počeha po čelu.

- Jasno je da je ovaj Herdinov trag dobar - reče. - Samo da nađemo tu tajnu ženu i dečaka. Mnogo je toga što govori da je rešenje možda na dohvat ruke. Toliko blizu da ga je teško videti. Ali istovremeno...

Ridberg stade u pola rečenice.

- Istovremeno?

- Ne znam - nastavi Ridberg. - Ima nečeg čudnog u svemu tome. Ništa manje i u tom čvoru. Ne znam šta je.

Sleže ramenima i ustade.

- Nastavićemo sutra - reče.

- Da li se sećaš neke stare ručne torbice kod Levgrenove kuće? - upita Kurt Valander.

Ridberg odmahnu glavom.

- Ne, koliko mogu da se prisetim - reče. - Ali, tamo je u garderobi bilo pretrpano nekim starim sranjem. Pitam se zašto stari ljudi postaju poput veverica?

- Pošalji sutra ujutru nekoga da potraži jednu staru braon ručnu torbicu - reče Kurt Valander. - Ručka joj je pohabana.

Ridberg ode. Kurt Valander vide da ga je teško mučila bolesna noga.

Pomisli da bi trebalo da sazna da li je Eba uspela da pronađe Stena Videna. Ali je ostavio to da pričeka. Umesto toga, u internom katalogu je potražio kućnu adresu Anete Brolin. Na svoje iznenađenje, otkri da su živeli gotovo u susedstvu.

Mogao bih da je pozovem na večeru, pomislio je. Potom se setio da je nosila burmu.

Odvezao se kući kroz nevreme i okupao se. Potom je legao na krevet i prelistavao jednu knjigu o životu Đuzepea Verdija.

Nekoliko sati kasnije, probudio se uz drhtaj, pošto se smrzavao. Ručni sat je pokazivao nekoliko minuta do ponoći.

Osećao se rezignirano zato što se probudio. Sada će opet sedeti bez sna. Vođen obeshrabrenošću, obukao se. Pomislio je da bi podjednako ovako mogao da provede nekoliko noćnih sati u svojoj kancelariji.

Kada je izašao na ulicu, primeti da se vetar smirio. Sada je ponovo postalo hladnije.

Sneg, pomislio je. Sada će uskoro pasti.

Skrenuo je u Osterleden. Jedno jedino vozilo taksija kretalo se u suprotnom smeru. Vozio je polako kroz prazan grad.

Iznenada odluči da prođe pored prihvatilišta za izbeglice koje se nalazilo kod zapadnog ulaza u grad.

Prihvatilište se sastojalo od nekoliko baraka u dugačkim nizovima na otvorenom polju. Jaki reflektori obasjavali su u zeleno obojene kutije.

Stao je na parking-mesto i izašao iz automobila. Morski talasi su se šumno rušili tik pored njega.

Pogledao je prihvatilište za izbeglice.

Ograda oko njega činila ga je zatvorom, pomislio je.

Upravo je hteo ponovo da uđe u automobil kada je čuo tiho zveckanje. U sledećem trenutku čuo se prigušeni prasak.

Potom iz jedne od baraka izbiše visoki plamenovi vatre.

Koliko je dugo stajao paralisan od vatre koja je plamtela u zimskoj noći, nije znao. Možda nekoliko minuta, možda nekoliko sekundi. Ali, kada je uspeo da savlada ukočenost bio je toliko priseban da zgrabi telefon u automobilu i da digne uzbunu.

Èovek koji je odgovorio loše se čuo, pošto se veza prekidala.

- Izbeglički kamp u Istadu gori! - vikao je Kurt Valander. Moramo da imamo punu opremu! Vetar je jak.

- Ko je to?- upitao je čovek na centrali za uzbunu.

-Valander, iz istadske policije. Prolazio sam pored, kada je počelo da gori.

- Možeš li da se identifikuješ? - nastavi glas iz slušalice neuznemireno.

- Do đavola! 471121! Požurite sada!

Spustio je slušalicu da bi izbegao da odgovara na još pitanja. Osim toga, znao je da je centrala za uzbunu mogla da identifikuje policajce koji su službovali u okrugu.

Potom je pretrčao preko puta prema baraci koja je gorela. Vatra se razbuktavala od vetra. Pitao se, u brzini, šta bi se dogodilo da je vatra počela prethodne noći, tokom one snažne oluje. Ali i sada su plamenovi zahvatali i susednu baraku.

Zašto nema nikakve uzbune, pomislio je. Nije znao ni da li su izbeglice živele u svim barakama. Osetio je vrelinu vatre kako mu bije u lice kada je zalupao na vrata barake koju su plamenovi još uvek samo lizali.

Baraka u kojoj je počeo požar, sada je bila potpuno zapaljena. Pokušao je da se približi vratima, ali ga je vatra vratila. Otrčao je oko kuće. Tamo je bio jedan prozor. Odgurnuo je prozorsko okno i pokušao da pogleda unutra, ali je dim bio toliko gust da je on samo blenuo pravo u belu maglu. Pogledao je okolo ne bi li pronašao neko oruđe, ali nije pronašao ništa. Tada skinu jaknu, obavi je oko jedne ruke i pesnicom razbi prozorsko staklo. Zadržao je dah da ne bi udisao dim, i potražio ručke za otvaranje prozora. Dva puta je morao da se baca u nazad i da uzima vazduh, pre nego što je uspeo da otvori prozor.

- Napolje - viknuo je u vatru. - Napolje, napolje! Unutra u baraci su bila dva kreveta na sprat. Uspeo se na ivicu prozora i osetio kako mu

je polomljeno staklo zaseklo butinu. Gornji kreveti su bili prazni. Ali na jednom od donjih, ležao je čovek.

Ponovo je povikao, ali nije dobio nikakav odgovor. Tada se provukao kroz prozor i udario glavom o ivicu stola, kada se dočekao na pod. Počeo je da se guši od dima dok je tumarao ka krevetu. Prvo je pomislio da je dotakao beživotno telo. Potom uvide da je ono za šta je mislio da je čovek bio samo jedan urolani dušek. U istom trenutku njegovu jaknu uhvati vatra i on se bezglavo baci kroz prozor. Negde u daljini mogao je da čuje sirene, i kada se iskobeljao iz vatre vide da je okolo vrvelo od poluodevenih ljudi koji su izašli iz baraka. Vatra je sada zapalila još dve niske kuće. Otvarao je vrata da se u veri da u barakama nije bilo nikoga. Ali, oni koji su unutra spavali, već su bili napolju. Bolele su ga glava i butina, i osećao se loše od sveg dima koji je uneo u pluća. Istovremeno je stiglo i prvo vatrogasno vozilo a odmah potom i jedna kola hitne pomoći. Vide da je među vatrogascima na dužnosti bio Peter Edler, tridesetpetogodišnjak koji se u slobodno vreme bavio letenjem zmajem. O njemu je čuo samo dobra mišljenja. Bio je to čovek koga nikada nije uhvatila nesigurnost. Odšepao je do njega i istovremeno primetio da je opekao ruku.

- Barake koje gore su prazne - reče. - Kako je sa ostalima, ne znam.

- Izgledaš kao sam đavo - reče Peter Edler. - Mislim da ćemo uspeti da se pobrinemo za ostale barake.

Vatrogasci su već polivali vodom najbliže barake. Kurt Valander je čuo kako je Peter Edler zahtevao da dođe jedan traktor koji bi mogao da odvuče one barake koje su već gorele, da bi izolovao područje zahvaćeno požarom.

Prvi policijski automobil je stigao zanoseći se i s uključenim plavim rotacionim svetlom. Kurt Valander vide da su lo bili Peters i Noren. Odšepao je do njihovog automobila.

- Kako je. - reče Noren.

- Biće dobro - reče Kurt Valander. - Počnite sa ispitivanjem i pitajte Edlera da li mu je potrebna neka pomoć.

Peters ga pogleda.

- Izgledaš kao sam đavo - reče. - Kako si došao ovamo?

- Bio sam napolju i vozio - odgovori Kurt Valander. - Počnite sada. Tokom narednog časa vladala je naročita mešavina nereda i efektivnog pobeđivanja vatre. Zbunjeni upravnik logora jurcao je okolo, i Kurt Valander je morao da bude grub da bi dobio informaciju o tome koliko se izbeglica nalazilo u kampu, pa da potom pređe na prebrojavanje. Na njegovo veliko iznenađenje, pokazalo se da je pregled izbeglica što su se nalazile u Istadu, koji je imao Zavod za useljenička pitanja, bio nepotpun i beznadežno teško pregledan. Neku pomoć nije dobio ni od zbunjenog upravnika. U međuvremenu, jedan traktor je odvuкао zapaljene barake, pa su vatrogasci ubrzo držali vatru pod kontrolom.

Lekari iz hitne pomoći odveli su samo nekoliko izbeglica u bolnicu. Najveći broj njih je bio u šoku. Ali, tamo je bio i jedan libanski dečak koji se sapleo i udario glavom u kamen.

Peter Edler odvuče Kurta Valandera u stranu.

- Idi gore da te previju - reče.

Kurt Valander klimnu glavom. Ruka ga je bolela i pekla i osećao je da mu je jedna noga bila ulepljena krvlju.

- Ne usuđujem se da pomislim šta bi se dogodilo da nisi podigao uzbunu istog momenta kada je izbio požar - reče Peter Edler.

- Kako, do đavola, mogu da postavljaju barake toliko blizu? - upitao je Kurt Valander.

Peter Edler odmahnu glavom.

- Stari šef je postao umoran - reče. - Naravno da si u pravu, stoje vraški preblizu jedna drugoj.

Kurt Valander ode do Norena koji je upravo završio posao sa obezbeđivanjem mesta.

- Hoću ovog upravnika u mojoj kancelariji sutra ujutru - reče. Noren klimnu glavom.

- Da li si video nešto? - upita ga.

- Čuo sam da je nešto zveckalo. Potom je eksplodirala baraka. Ali nije bilo nikakvih kola. Nikakvih ljudi. Ako je postavljeno, onda je to učinjeno pomoću detonatora s odloženom detonacijom.

- Da li da te vozim kući ili u bolnicu?

- Mogu sam. Ali, idem sada.

Na odeljenju za hitne slučajeve u bolnici, uvideo je da je bio mnogo više ugruvan nego što je stigao da primeti ranije. Na jednoj podlaktici

imao je veliku opekotinu, jedan list i butina bili su mu isečeni staklom, a iznad desnog oka imao je veliku čvorugu i nekoliko ogrebotina. Osim toga, očigledno se ujeo za jezik, a da to nije ni primetio.

Bilo je blizu četiri sata kada je napustio bolnicu. Zavoji su mu bili čvrsto zategnuti, a i dalje se osećao loše od sveg dima koji je udisao.

Upravo kada je izlazio iz bolnice, zasvetle mu jedan fotografski blic u lice. Prepoznao je fotografa iz jednih od najvećih jutarnjih novina u Skoneu. Rukom je odmahnuo u znak odbijanja kada je novinar iskočio iz senke i zatraži intervju. Potom se odvezao kući.

Na svoje veliko iznenađenje, osetio se pospanim. Svukao se i podvukao pod pokrivač. Telo ga je bolelo, a vatreni plamenovi igrali su mu u glavi. Ali ipak, odmah je zaspao.

U osam sati se probudio zato što inu je neko udarao maljem u glavu. Kada je otvorio oči osetio je da mu se mutilo u glavi. Ponovo je sanjao o onoj nepoznatoj obojenoj ženi koja ga je i ranije posećivala u snovima. Ali, kada je ispružio ruku za njom, iznenada je tamo stajao Sten Viden sa svojom flašom viskija u ruci, a žena je Kurtu Valanderu okrenula leđa i sledila Stena.

Ležao je potpuno mirno i preispitivao se kako se oseća. Boleli su ga grlo i ruka. U glavi mu je tutnjalo. Na trenutak bi izložen iskušenju da se okrene ka zidu i nastavi da spava. Da zaboravi sva istraživanja ubistva i podmetnute požare koji su goreli noćas.

Nije stigao da se odluči. Misli mu je prekinuo telefon. Briga me da se javim, pomislio je.

Potom se s mukom izvuče iz kreveta i otumara do kuhinje. Bila je to Mona.

- Kurt - reče ona. - Mona je. Ispuni ga radost.

Mona, pomislio je. Gospode bože! Mona! Koliko si mi nedostajala!

- Videla sam te u novinama - reče ona. - Kako se osećaš?

Setio se fotografa ispred bolnice tokom noći. Blica koji je bljesnuo.

- Dobro - reče on. - Samo me malo boli.

- Sigurno?

Iznenada nesta radosti. Sada mu se vratilo ono bolno probadanje u stomaku.

- Da li te je zaista briga kako se osećam?

- A zašto ne bi?

- Zašto bi?

Èuo je kako ona uzima dah.

- Mislim da si hrabar - reče ona. - Ponosim se tobom. U novinama piše da si spašavao živote ne plašeći se za vlastiti.

- Nisam spasao nikakve živote! Kakve su to gluposti?

- Želela sam samo da čujem da nisi povređen.

- Da li sam povređen? Da li sam na samrti? Šta te briga?

- Zašto zvučiš toliko ljuto?

- Nisam ljut. Samo pitam. Želim da se vratiš kući. Ovde. Meni.

- Znaš da to neću uraditi. Samo sam mislila da možemo da razgovaramo jedno sa drugim.

- Pa ti se nikada ne javljaš! Kako bismo onda mogli da razgovaramo jedno sa drugim?

Èuo je da je uzdahnula. To ga je razbesnelo. Ili, možda, uplašilo.

- Naravno da možemo da se vidimo - reče ona. - Ali ne kod moje kuće. Ili kod tvoje.

Iznenada se odlučio. Ono što je rekao nije bilo sasvim tačno. Ali, nije bila ni laž.

- Ima nekih stvari o kojima bi trebalo da razgovaramo - reče. - Praktičnih stvari. Mogu da dođem do Malmea ako želiš.

Malo je potrajalo pre nego što je odgovorila.

- Ne večeras - reče. - Ali sutra mogu.

- Gde? Hoćemo li da ručamo? Jedino za šta znam su „Savoj” i „Central”.

- „Savoj” je tako skup.

- A „Central”? U koje vreme?

- U osam sati?

- Dolazim.

Razgovor telefonom je završen. Pogledao je svoje izubijano lice u ogledalu u hodniku.

Da li se radovao? Ili je bio neraspoložen?

Nije mogao da se odluči. Misli u njegovoj glavi odjednom postadoše uzburkane. Umesto da se susretne sa Monom, iznenada ugleda sebe u „Savoju” zajedno sa Anetom Brolin. I, iako je ona i dalje bila gradski javni tužilac u Istadu, pretvorila se u crnkinju.

Obukao se, preskočio kafu i pošao do svog automobila. Vetar je sada potpuno prestao da duva. Ponovo je postalo toplije. Ostatak

vlažne magle sa mora nadnosio se nad grad.

Dočekan je prijateljskim klimanjem glavom i tapšanjima po ramenima kada je ušao u policijsku stanicu. Od Ebe je dobio jedan zagrljaj i teglu džema od krušaka. Osetio se postićeno, a istovremeno i pomalo uobraženo.

Sada bi Bjork trebalo da bude ovde, pomislio je. Ovde, a ne u Španiji.

Ovo je ono o čemu on sanja. O herojima policijske službe...

U pola deset se sve ponovo vratilo u svakodnevicu. Do tada je već bio stigao da se na upravnika izbegličkog kampa žestoko izdere zbog aljkave kontrole izbeglica koje su boravile u barakama. Upravnik, koji je bio mali i okrugao i iz kog je zračila velika količina nevoljne lenjosti, energično se branio time da je do u najsitniji detalj poštovao pravila i uputstva Zavoda za useljenička pitanja.

- Stvar je policije da garantuje bezbednost - reče on i pokuša da situaciju okrene u drugom pravcu.

- Kako bismo mi mogli da garantujemo bilo šta kada vi nemate predstavu o tome koliko ili ko vam živi u onim prokletim barakama?

Upravnik je bio crven u licu od besa kada je napustio kancelariju Kurta Valandera.

- Žaliću se - reče. - Dužnost policije je da garantuje izbeglicama sigurnost.

- Žali se kralju - odgovori Kurt Valander. - Žali se državnom ministru. Žali se Evropskom sudu. Žali se kome god, do đavola, hoćeš. Ali od sada će postojati tačni spiskovi o tome koliko ljudi boravi u tvom kampu, kako se zovu i u kojim barakama stanuju.

Baš pre nego što će početi sastanak istražne grupe ubistva, pozvao ga je Peter Edler.

- Kako se osećaš? - reče. - Heroju dana.

- Poljubi me u dupe - odgovori Kurt Valander. - Da li ste pronašli nešto?

- Nije bilo teško - odgovori Peter Edler. - Jedan mali priručni set za paljenje koji je zapalio krpe natopljene benzinom.

- Jesi li siguran?

- Naravno da sam, do đavola, siguran! Dobićeš izveštaj za nekoliko sati.

- Pokušaćemo da vodimo istragu o požaru uporedo sa dvostrukim ubistvom. Ali, ako se dogodi još nešto, moraću da dobijem pojačanje iz Simrisharna ili Malmea.

- Ima li policije u Simrisharnu? Mislio sam da su ih ukinuli?

- Ukinuta je dobrovoljna vatrogasna služba. Zapravo se čuju glasine da će nam biti dodeljene nove obaveze ovde dole.

Sastanak istrage započet je time što je Kurt Valander ispričao ono što mu je rekao Peter Edler. Potom je usledila kratka diskusija o tome ko bi mogao da stoji iza atentata. Svi su se složili da se verovatno radilo o manje ili više organizovanom incidentu. Ali, ozbiljnost onoga što se dogodilo, niko nije porekao.

- Važno je da ih uhvatimo - reče Hanson. - Podjednako važno kao i da uhvatimo ubice iz Lenarpa.

- Možda su to bili isti oni koji su napali onog starca -reče Svedberg. Kurt Valander primeti gađenje u njegovom glasu.

- Razgovarajte sa njim. On možda može da nam da neke signale.

- Ja ne govorim arapski - reče Svedberg.

- Pa, ima, do đavola, prevodilaca! Želim da čujem šta ima da kaže, najkasnije danas poslepodne. - Valander primili da se naljutio.

Sastanak je bio veoma kratak. Bio je to dan kada su policajci bili usred intenzivne istrage. Bilo je malo zaključaka i rezultata.

- Preskočićemo poslepodnevni sastanak - završi Kurt Valander. - Ako se ne dogodi nešto značajno. Martinson će se pozabaviti logorom. Svedberg! Ti bi možda mogao da preuzmeš ono čime se Martinson bavi ako to ne može da sačeka.

- Ja tragam za onim automobilom koji je video vozač kamiona - odgovori Martinson. - Dobićeš moje izveštaje.

Kada je sastanak završen, Neslund i Ridberg ostadoše u kancelariji Kurta Valandera.

- Moraćemo da počnemo da radimo prekovremeno - reče Kurt Valander.

- Kada se ono Bjork vraća iz Španije?

Niko nije znao.

- Da li on, pre svega, uopšte zna šta se dogodilo? - zanimao se Ridberg.

- Da li ga je briga? - odvrati Kurt Valander. Pozvao je Ebu i odmah dobio odgovor. Ona je čak znala i kojom aviokompanijom će doći

kući.

- U subotu uveče - reče. - Ali, pošto sam ja zamenik, dopuštam sav prekovremeni posao koji je potreban.

Ridberg je prešao na razgovor o svojoj poseti imanju na kom se dogodilo ubistvo.

- Njuškao sam - reče. - Sve sam prevrnuo naglavačke. Čak sam kopao i po balama sena u štali. Ali nema nikakve braon ručne torbice.

Kurt Valander je znao da je to bila istina. Ridberg se nije predavao pre nego što bi bio sasvim siguran.

- Onda to znamo - reče. - Nestala je braon ručna torbica sa 27 000 kruna.

- Ljude ubijaju i zbog znatno manjih svota - reče Ridberg.

Sedeli su u tišini jedan trenutak i tumačili ono što je Ridberg rekao.

- Da li je toliko teško pronaći taj automobil - reče Kurt Valander i počea se po čvorugi na čelu koja ga je bolela. - Pa dao sam opis automobila na konferenciji za štampu i zamolio vozača da nam se javi.

- Strpljenja - reče Ridberg.

- Šta smo saznali iz razgovora sa ćerkama? Ako ima nekih papira, mogao bih da ih pročitam na putu do Kristijanstada. Da li, uzgred, neki od vas dvojice misli da atentat od noćas ima nekakve veze sa pretnjom koju sam primio?

I Ridberg i Neslund odmahnuše glavama.

- Ni ja - reče Kurt Valander. - To znači da moramo da budemo spremni da će se nešto dogoditi u petak ili subotu. Mislio sam da bi ti, Ridberg, mogao o tome da razmisliš i da poslepodne predložiš koje mere da preduzmemo.

Ridberg napravi grimasu na licu.

- Ja nisam dobar u takvim stvarima.

- Ti si dobar policajac. To ćeš odlično obaviti. Ridberg ga je posmatrao kritički.

Potom ustade i ode. Kod vrata je zastao.

- Ćerka sa kojom sam razgovarao, ona iz Kanade, bila je sa mužem. Onim što je policajac na konju. Zanimalo ga je zašto ne nosimo oružje.

- Za nekoliko godina ćemo, možda, to i raditi - reče Kurt Valander.

Upravo je hteo da započne razgovor sa Neslundom o njegovom razgovoru sa Larsom Herdinom kada je telefon zazvonio. Bila je to Eba koja ga je obavestila da je šef Zavoda za useljenička pitanja bio na liniji.

Iznenadio se kada je uvideo da mu se javila žena. Državne generalne direktore je još uvek zamišljao kao stariju gospodu odmerenog i arogantnog držanja.

Žena je zvučala prijatno. Ali, ono što je rekla odmah ga je uznemirilo. Brzo je pomislio kako je ono što je rekla značilo da je policija možda pogrešno izdala naređenje i usprotivila se onome što vrhovni sveštenik u državnoj službi treba da uradi.

- Veoma smo nezadovoljni - reče žena. - Policija mora da garantuje bezbednost naših izbeglica.

Ova zvuči poput onog prokletog upravnika, pomislio je.

- Činimo šta možemo - reče i pokuša da ne prikriva svoju ljutnju.

- Očigledno to nije dovoljno.

- Bilo bi znatno jednostavnije da ste imali tekuće informacije o broju izbeglica koje borave u različitim logorima.

- Zavod ima potpunu kontrolu nad izbeglicama.

- To bi teško mogao da bude moj utisak.

- Ministar za useljenike je veoma zabrinut.

Kurt Valander u mislima vide jednu crvenokosu damu koja se redovno oglašavala na televiziji.

- Dobrodošla je da se javi - reče Kurt Valander i napravi grimasu na licu prema Neslundu, koji je sedeo i prelistavao neke papire.

- Očigledno je da policija ne određuje dovoljno osoblja koje bi štitilo izbeglice.

- Ili možda njih dolazi previše. A da vi nemate pojma gde se oni nalaze.

- Šta mislite time da kaže? Prijateljski ton iznenada postade hladan. Kurt Valander oseti kako mu raste bes.

- Prilikom noćasnog požara nastao je ogroman nered u kampu. To je ono što ja mislim. A pritom je teško i dobiti jasne direktive iz Zavoda za useljenička pitanja. Policija od vas često dobija obaveštenja o tome da treba da se sprovedu proterivanja. Ali, vi ne znate gde se nalaze oni koji treba da se proteraju. Ponekad smo

primorani da tragamo i po nekoliko nedelja za onima koji bi trebalo da se sprovedu.

Ono što je rekao bila je istina. Čuo je o svojim kolegama u Malmeu, koje je do ludila dovodila nemogućnost Zavoda za useljenička pitanja da obavlja svoj posao.

- To je laž - reče žena. - Ne planiram da svoje dragoceno vreme traćim na prepirku sa vama.

Razgovor je prekinut.

- Matora - reče Kurt Valander i zalupi slušalicu.

- Ko je to bio? - upita Neslund.

- Jedan generalni direktor - odgovori Kurt Valander. -Koji ništa ne zna o stvarnosti. Hoćeš li da doneseš kafu?

Ridberg donese zapise razgovora koji su on i Svedberg obavili sa dve Levgrenove ćerke. Kurt Valander mu na brzinu prepriča telefonski razgovor.

- Uskoro će pozvati ministar za useljenička pitanja i biće zabrinut - reče Ridberg i pakosno se nasmeja.

- Treba da razgovaraš sa njom - reče Kurt Valander. -Pokušaću da se vratim iz Kristianstada do četiri sata.

Kada se Neslund vratio sa dve šolje, izgubio je volju za kafom. Osetio je potrebu da izađe napolje. Zavoji su ga stezali i glava bolela. Možda će mu prijati vožnja kolima.

- Ispričaćeš mi u kolima - reče i odgurnu kafu. Neslund je delovao kao da se dvoumio.

- Ja, zapravo ne znam kuda da idemo. Lars Herdin je podjednako malo znao o identitetu ove skrivene žene kao što je samo površno bio upoznat sa Levgrenovim primanjima.

- Nešto je sigurno znao?

- Ispitivao sam ga unakrsno - reče Neslund. - Mislim da je, zapravo, govorio istinu. Jedino u šta je siguran bilo je to da je ona postojala.

- Kako je to znao?

- Jednom prilikom je slučajno bio u Kristijanstadu i video Levarena i jednu ženu na ulici.

- A kada?

- Neslund prelista svoje zabeleške.

- Pre jedanaest godina.

Kurt Valander ispi gutljaj iz šoljice sa kafom.

- Ovo nije istina - reče. - On mora da zna više, mnogo više. Kako može da bude tako siguran u to da je postojalo to dete? Kako zna za isplate? Zar ga nisi pritegao?

- Tvrdi da mu je neko pisao i ispričao kako stvari stoje.

- Ko je pisao?

- To nije želeo da kaže. Kurt Valander razmisli.

- Idemo u Kristijanstad u svakom slučaju - reče. - Tamošnje kolege će nam pomoći. A posle ću se lično pozabavili Larsom Herdinom.

Uzeli su jedna policijska kola. Kurt Valander se smestio ne zadnje sedišta i pustio Neslunda da vozi. Kada su izašli iz j'uada, Kurt Valander primeti da je Neslund vozio prebrzo.

- Nema nikakve žurbe - reče Kurt Valander. - Vozi sporo. Ja ću da čitam i razmišljam.

Neslund uspori.

Krajolik je bio siv i maglovit. Kurt Valander je gledao u beznadežnu pustoš. Koliko god da je osećao da pripada skonskom proleću i letu, toliko je bio stranac u jesenjoj i zimskoj suroj tišini.

Naslonio se i zatvorio oči. Bolelo ga je telo i pekla ruka. Osim toga, primeti da mu je srce ubrzano lupalo.

Rastavljeni muškarci doživljavaju srčane udare, pomislio je. Jedemo i gojimo se i mučimo se svojom napuštenošću. Ili se bacamo u nove veze tako da na kraju srce više ne može da izdrži.

Pomisao na Monu, činila ga je i besnim i tužnim. Otvorio je oči i ponovo pogledao skonski krajolik.

Potom pročitao zapise razgovora koje je policija obavila sa dvema Levgrenovim ćerkama.

Tamo nije bilo ničega što bi ih povelu dalje. Nikakvih neprijatelja, nikakvih skrivenih konflikata.

Niti bilo kog novca.

Johanes Levgren je i svoje ćerke držao u neznanju o svojim velikim ekonomskim prihodima.

Kurt Valander je pokušao sebi da predstavi tog čoveka. Kako je funkcionisao? Šta ga je vodilo kroz život? Šta mislio da će se dogoditi sa svim tim novcem jednoga dana kada njega više ne bude bilo?

Iznenadio se zbog svojih misli.

Negde je morao da postoji neki testament.

Ali, ako nije bio ni u jednom od bankovnih sefova, gde je onda bio? Da li ubijeni čovek imao još neki bankovni sef, negde?

- Koliko poslovnica banaka ima u Istadu? - upitao je Neslund. Neslund je imao odlično znanje o lokalnim pitanjima.

- Desetak - reče.

- Sutra ispitaj one koje nismo posetili. Da li je Johanes Levgren imao još neki bankovni sef? Osim toga, želim da znam kako je došao i vratio se u Lenarp. Taksijem, autobusima, bilo čime.

Neslund klimnu glavom.

- Mogao je da ide školskim autobusom - reče.

- Neko mora da ga je video.

Vozili su se preko Tomelile. Prešli su preko glavnog puta za Malme i nastavili na sever.

- Kako je izgledalo u kući kod Larsa Herdina? - upita Kurt Valander.

- Staromodno. Ali čisto i lepo. Začuđujuće, pripremao je hranu u mikrotalasnoj pećnici. Ponudio me je domaćim zemičkama. U jednom kavezu je imao velikog papagaja. Dvorište mu je dobro održavano. Ceo posed je lepo izgledao. Nikakve oborene ograde.

- Koji automobil je imao?

- Crveni mercedes.

- Mercedes?

- Da. Mercedes.

- Mislio sam da je rekao da teško krpi kraj sa krajem.

- Mercedes koji on ima košta preko trista hiljada. Kurt Valander razmisli neko vreme.

- Motamo da saznamo više o Larsu Herdinu - reče. - Čak i ako ne sluti ko im je oduzeo živote, možda to zna a da ni sam toga nije svestan.

- Kakve to veze ima s mercedesom?

- Nikakvo, samo osećam da nam je Lars Herdin značajniji nego što on to može da pretpostavi. Posle može da se razmišlja o tome kako jedan zemljoradnik danas sebi može da priušti automobil od trista hiljada kruna. Možda je dobio račun na kom piše da je kupio traktor.

Ušli su u Krislijanstad i stali ispred policijske stanice baš kada je počela da pljušti kiša. Kurt Valander primeti prva slaba peckanja u grlu koja su obično prethodila nazebu.

Do đavola, pomisli. Ne mogu sada da se razbolim. Ne želim da se sretnem sa Monom s groznicom i kijavicom.

Istadska policija i policija iz Kristijanstada nisu imale nikakve posebne međusobne odnose, sem što su sarađivle kada je to zahlevala situacija. Ali, Kurt Valander je bliže poznao nekoliko policajaca iz zajedničkih skupova na nivou okruga. Pre svega, nadao se da će raditi Goran Boman. Bio je Kurt Valanderovih godina, i upoznali su se tokom jedne sedeljke uz viski u Tilosandu. Tada su izdržali jedan studijski dan koji je organizovala studijska delegacija državne policije. Ideja je bila da ih inspirišu za bolju i efikasniju personalnu politiku na njihovim radnim mestima. Uveče su sedeli i podelili flašu viskija i ubrzo se složili da imaju mnogo toga zajedničkog. Ni manje, ni više, obojici su očevi bili krajnje zloradi kada su im se sinovi odlučili da pristupe policiji.

Valander i Neslund priđuše recepciji. Devojka za pultom, koja je začuđujuće govorila pevajućim norlendskim, mogla je da ih obavesti da je Goran Boman radio.

Ima jedno saslušanje - reče devojka. - Ali neće potrajati još dugo. Kurt Valander izađe do toaleta. Zaprepastio se kada se ugledao u ogledalu. Čvoruge i ogrebotine sijale su se crvene. Opra lice hladnom vodom. Istovremeno je napolju na hodniku mogao da čuje glas Gorana Bomana.

Ponovno viđenje bilo je srdačno. Kurt Valander primeti da mu je bilo više nego drago što ponovo vidi Gorana Bomana. Uzeli su kafu i seli u njegovu kancelariju. Kurt Valander otkri da je Goran imao identičan tip pisaćeg stola kao i on sam. Ali, Bomanova kancelarija je bila veselije nameštena. Otprilike kao što je Anet Brolin preobrazila onu sterilnu kancelariju koju je preuzela.

Goran Boman je, naravno, znao za dvostruko ubistvo u Lenarpu, kao i za napad na izbeglički kamp i Kurt Valanderovo preterano istaknuto učešće u spašavanju. Malo su porazgovarali o izbeglicama. Goran Boman je imao isti utisak kao i Kurt Valander, da je prihvatanje onih koji su tražili azil bio haotičan i neorganizovan. Čak je i kristijanstadska policija imala mnogo primera o odlukama za proterivanje koja su mogla da se ostvare samo uz velike napore. Baš je nekoliko nedelja pre Božića stiglo obaveštenje da neki bugarski državljani treba da se proteraju. Prema Zavodu za useljenička

pitanja, nalazili su se u jednom logoru u Kristijanstadu. Policija je tek posle nekoliko dana potrage uspeła da sazna da su se Bugari nalazili u jednom kampu u Arjeplogu.

Potom su prešli na stvarni razlog posete. Valander izloži detaljan rezime.

- Nju želiš da ti pronađemo - reče Goran Boman kada je završio.
- To ne bi bilo tako glupo.

Neslund je sedeo u tišini tokom dotadašnjeg izlaganja.

- Nešto sam mislio - reče. - Ako je Johanes Levgren imao dete sa tom ženom, i mi pođemo od toga da je dete rođeno ovde u gradu, onda ga je moguće pronaći kod matičara. Johanes Levgren bi morao da bude naveden kao otac deteta?

Kurt Valander klimnu glavom.

- Da, reče. Osim toga, znamo otprilike kada je dete rođeno. Možemo da se usredsredimo na desetogodišnji period.

Od 1947. do 1957. godine, otprilike, ako je tačna priča Larsa Hedrina. A ja mislim da jeste.

Koliko se dece rodi za deset godina u Kristijanstadu? Upita Goran Boman. - Ovaj posao bi oduzeo neverovatno mnogo vremena ranije, dok nismo imali kompjutere.

Takođe, postoji verovatnoća da se Johanes Levgren potpisao kao „otac nepoznat“, reče Kurt Valander. Ali, onda bi trebalo da obradimo sve te slučajeve naročito pažljivo. Zašto ne kreneš da tražiš ženu? - upita Goran Boman. Zamoli je da se javi.

Neću zato što sam prilično siguran da ona to neće uraditi - reče Kurt Valander. - To je neki osećaj koji imam. Možda nije naročito u policijskom stilu. Ali bih radije probao ovim putem.

Naći ćemo je - reče Goran Boman. - Živimo u društvu i vremenu u kom je gotovo nemoguće nestati. Osim ako neko ne počini samoubistvo na tako izvitoperen način da mu telo potpuno nestane. Imali smo jedan takav slučaj prošlog leta. Bar ja mislim da se to dogodilo. Jedan čovek koji je bio umoran od svega. Tražila ga je žena. Njegov čamac je nestao. Nismo ga pronašli. I ne verujem da ćemo to i učiniti. Ja mislim da je otplovio daleko na pučinu i potopio i sebe i čamac. Ali, ako ova žena i dete postoje, naći ćemo ili. Zadužiću jednog čoveka za to odmah.

Grebalo ga je u grlu.

Kurt Valander oseti da je počeo da se znoji.

Najradije bi ostao da sedi i da u miru i tišini sa Goranom Bomanom razgovara o dvostrukom ubistvu. Imao je osećaj da je Boman bio dobar policajac. Njegovo mišljenje bi mu bilo dragoceno. Ali sada se iznenada osetio isuviše umornim.

Prekinuli su razgovor. Goran Boman ih je otpratio do automobila.

- Pronaći ćemo je - reče on ponovo.

- Posle ćemo da se nađemo jedno veče - reče Kurt Valander. - U miru i tišini. I pićemo viski.

Goran Boman klimnu glavom.

- Možda će to biti neki novi besmisleni dan na seminaru - reče.

Snežna kiša se nastavila. Kurt Valander je osetio kako mu vlaga prolazi kroz cipele. Smestio se na zadnjem sedištu i šćućurio u jednom ćošku. Ubrzo je spavao.

Probudio se tek kada je Neslund ukočio ispred zgrade policijske stanice u Istadu. Osećao se grozničavo i očajno. Snežna kiša je nastavila da pada i on zamoli Ebu da mu da neke tablete protiv glavobolje. Uprkos tome što je uvideo da bi trebalo da ode kući i legne, nije mogao da odoli da ne baci pogled na ono što se dogodilo tokom dana. Osim toga, hteo je da čuje šta je Ridberg smislio oko posmatranja izbeglica.

Njegov sto je bio pun poruka o telefonskim pozivima. Među mnogim drugima i Anet Brolin ga je zvala. I njegov otac. Ali ne i Linda. Niti Sten Viden. Prelistao je poruke i odložio sve osim one od Anet Brolin i njegovog oca. Potom je pozvao Martinsona.

- Bingo - reče Martinson. - Mislim da smo pronašli automobil. Jedan automobil, koji odgovara opisu, iznajmljen je prošle nedelje u poslovnici „Avisa“ u Geteborgu. Nije vraćen kako je trebalo. Samo je čudna jedna stvar.

- Šta to?

- Automobil je iznajmila žena.

- Šta je u tome čudno?

- Malo mi je teško da zamislim da bi žena mogla da počini dvostruko ubistvo?

- Sada misliš pogrešno. Treba da nađemo automobil. I vozača. Bila žena ili ne. Posle ćemo da vidimo da li oni uopšte imaju ikakve veze sa ovim. Biti u stanju da odbaciš nekoga iz istrage podjednako je

važno kao i da dobiješ priznanje. Ali, daj broj kamiondžiji i vidi da li on, uprkos svemu, prepoznaje kombinaciju.

Prekinuo je razgovor i otišao kod Ridberga.

- Kako ide? - reče.

- Ovo nije bilo zanimljivo - odgovori Ridberg neraspoloženo.

- Ko ti je rekao da je policijski posao zanimljiv?

Ali Ridberg je obavio temeljni posao, baš kao što je Kurt Valander i predvideo. Razni kampovi su bili zaokruženi, i Ridberg je napisao po kratku zabelešku o svakom od njih, Do daljeg je kao mere predostrožnosti predložio da noćne patrole redovno posećuju kampove prema razumnom i dobro promišljenom rasporedu.

Dobro - reče Kurt Valander. - Samo, vidi da patrole shvate da je ovo za ozbiljno.

Dao je Ridbergu kratak pregled onoga što su dobili posetom Kristijanstadu. Potom je ustao sa stolice.

- Idem sada kući - reče.

- Deluješ slabo?

- Razboleću se. Ali, biće sve sve u redu.

Otišao je pravo kući, skuvao čaj i uvukao se u krevet. Kada se probudio posle nekoliko časova, šoljica sa čajem stajala je nedirnutu uz krevet. Bilo je četvrt do sedam. Od sna se osećao malo bolje. Bacio je hladan čaj i umesto njega skuvao kafu. Potom je telefonirao svom ocu.

Kurt Valander je vrlo brzo shvatio da otac nije čuo za noćasnji požar.

- Zar nije trebalo da igramo karte? - reče otac ljutito.

- Bolestan sam - reče Kurt Valander.

- Pa ti nikada nisi bolestan?

- Nazebao sam.

- To za mene ne znači biti bolestan.

- Ne mogu svi da budu dobrog zdravlja kao ti.

- Šta misliš time da kažeš? - Kurt Valander uzdahnu.

Ako se ne seti nečega, razgovor sa ocem će biti neizdrživ.

- Doći ću kod tebe sutra ujutru - reče. - Odmah posle osam sati.

Ako si tada budan.

- Ja nikada ne spavam duže od pola pet.

- Ali ja spavam.

Završio je razgovor i spustio slušalicu.

Istovremeno se pokajao zbog dogovora sa ocem. Početi dan odlaskom kod njega, bilo je isto što i prihvatiti da će to biti dan ispunjen neraspoloženjem i osećanjima krivice.

Pogledao je po stanu oko sebe. Svuda je bilo debelih naslaga prašine. Iako je često luftirao, mirisalo je na ustajalo. Usamljeno i ustajalo.

Iznenada poče da misli na onu obojenu ženu koju je sanjao poslednji put. Na onu ženu koja ga je voljno tražila, iz noći u noć. Odakle je dolazila? Gde ju je video? Da li je ona bila neka slika iz novina ili mu je promakla na televiziji?

Pitao se kako se to dogodilo da u snovima ima potpuno drugačiju erotsku opsednutost od one koju je doživeo sa Monom.

Misli su ga uzbudile. Još jednom je razmislio da li bi trebalo da se javi Aneti Brolin. Ali nije mogao da skupi hrabrosti. Ljutito je seo na cvetnu sofu i uključio televizor. Bilo je minut do sedam. Tražio je jedan od onih danskih kanala na kojima je upravo trebalo da počnu vesti.

Spiker izloži pregled vesti. Još jedna katastrofa zbog gladi. Teror u Rumuniji je povećan. Velika zaplena narkotika u Odensi.

Ščepao je daljinski upravljač i isključio aparat. Iznenada nije više mogao da izdrži nikakve vesti.

Mislio je na Monu. Ali misli mu dobiše neočekivani oblik. Iznenada više nije bio siguran da li je zaista želeo da mu se ona vrati. Šta je to zapravo postojalo što bi govorilo da će biti nešto bolje?

Ništa. Pomisao je bila jedna lična obmana.

Neraspoložen, otišao je do kuhinje i popio čašu soka. Potom sede i detaljno pređe kroz tok istrage. Kada je završio, raširio je sve beleške po stolu i posmatrao ih je kao da su bili delovi jedne slagalice. Osećanje da možda nisu bili toliko daleko od rešenja, iznenada posta veoma jako. Iako su mnogi konci slobodno visili, bila je nekolicina detalja koja se uklapala.

Onoga na koga bi se pokazalo prstom, nije bilo. Nije čak bilo ni osumnjičenih. Ipak, imao je osećaj da je policija bila blizu. To ga je i zadovoljavalo i uznemiravalo. Isuviše mnogo puta je bio odgovoran za komplikovane istrage zločina koje su počinjale obećavajuće, ali

koje bi potom bile vraćene u početne pozicije iz kojih nikada nisu uspjeli da se iskobeljaju i koje su u najgorem slučaju bile prekinute.

Strpljenje, mislio je. Strpljenje...

Bilo je skoro devet sati. Još jednom je osetio iskušenje da pozove Anet Brolin. Ali se uzdržao. Uopšte nije znao šta bi joj rekao. A možda bi se javio njen muž.

Seo je u sofu i ponovo uključio televizor.

Na svoje nezamislivo iznenađenje, blenuo je u svoje vlastito lice. U pozadini se čuo propovednički glas žene reportera. Prilog je bio o tome da su Valander i istadska policija pokazali neprihvatljivo malo interesovanja za garantovanje sigurnosti u različitim izbegličkim kampovima.

Njegovo lice nestade i bi zamenjeno jednom ženom koju su intervjuisali ispred velike poslovne zgrade. Kada je njeno ime bilo ispisano na ekranu, uvide da bi trebalo da je prepoznata. Bila je to šefovica u Zavodu za useljenička pitanja sa kojom je razgovarao telefonom tokom dana.

Nije se smelo izostaviti da policiju ne zanimaju rasistički napadi, objašnjavala je.

U njemu je počelo da gori od besa.

Matora, pomisli. To što govoriš je čista laž. I zašto ti prokleti reporteri nisu pozvali mene? Mogao sam da im pokažem Ridbergov plan nadgledanja.

Rasisti? Šta je time mislila? Uznemirenost se pomešala sa stidom što je bio nepravedno prozvan.

Tada je zazvonio telefon. Prvo je pomislio da se ne javi na telefon. Potom ode do predsoblja i uze slušalicu.

Glas je bio isti kao i prethodnog puta. Malo promukao, prigušen. Valander je pretpostavio da je čovek preko mikrofona držao maramicu.

- Čekamo rezultate - reče čovek.
- Nosi se do vrata! - izdra se Kurt Valander.
- Najkasnije u subotu - nastavi čovek.
- Jeste li to vi, prokleti bili, podmetnuli požar sinoć? - vikao je u slušalicu.
- Najkasnije u subotu - ponovi čovek bez zastanka. Najkasnije u subotu. Razgovor se prekinu.

Kurt Valander se iznenada oneraspoloži. Nije mogao da odagna loš predosećaj koji je imao. Bio je poput bola u telu koji se polako proširivao.

Sada si uplašen, pomislio je. Sada je Kurt Valander uplašen.

Vratio se u kuhinju, stao kod prozora i posmatrao napolje na ulicu. Iznenada primeti da je mirno, bez vetra. Ulična svetiljka je visila ne pomerajući se. Nešto će se dogoditi, u to je bio uveren.

Ali šta? I gde?

8

Ujutru je izvadio svoje najbolje odelo.

Oneraspoloženo je posmatrao fleku na jednom rukavu sakoa.

Eba, pomislio je. Ovo je tipičan zadatak za nju. Kada bude čula da treba da se nađem sa Monom, puno napora će uložiti u skidanje fleke. Eba je žena koja smatra da je broj razvoda značajno veća pretnja po razvoj našeg društva od povećanog i sve izrazitijeg broja zločina...

U sedam i petnaest, stavio je odelo na zadnje sedišta i otišao. Preko grada se nadvio gust prekrivač magle.

Da li je to sneg, pitao se. Sneg, koji uopšte ne želim.

Vozio je polako na istok, kroz Sandaskugen, pored napuštenog terena za golf, i skrenuo ka Kosebergu.

Prvi put posle mnogo dana, osećao se ispravano. Spavao je devet sati bez prestanka. Čvoruga na čelu je počela da splašnjava, a više ga nije pekla ni opekotina na ruci.

Metodično je razmišljao o pregledu koji je napravio prethodne večeri.

Presudno je bilo da se sada pronađe tajna žena Johanesa Levgrena. I sin. Tamo negde, u krugovima oko ovih ljudi, moraju da se nalaze prestupnici. Bilo je sasvim jasno da se dvostruko ubistvo vrtelo oko nestalih 27 000 kruna, a možda čak i oko ostalih prihoda Johanesa Levgrena.

Neko ko je s tim bio upoznat, ko je znao, i ko je iskoristio vreme čak i da konju da sena, pre nego što je nestao. Neko ili neki ljudi koji su poznavali navike Johanesa Levgrena.

Iznajmljeni automobil u Geteborgu nije se uklapao u šemu. On možda, nije imao nikakve veze sa tim.

Pogledao je na sat. Dvadeset do osam. Četvrtak, 11. januar.

Umesto da vozi pravo do očeve kuće, nastavio je još nekoliko kilometara i skrenuo na mali pošljunčani put koji je krivudao preko peščanih brdašaca, gore prema Bakokri. Izašao je iz kola na prazan parking i popeo se na brdašce, odakle je mogao da vidi kako se more širi.

Tamo se nalazio jedan kameni krug. Jedan kameni krug za razmišljanje, koji je sazidan nekoliko godina ranije. On je nudio samoću i duševni mir.

Seo je na kamen i pogledao preko mora.

Nikada nije bio filozofski potkovan. Nikada nije osećao potrebu da zaroni u sebe samog. Život je bio konstantna promena različitih praktičnih pitanja koja su čekala na svoje rešenje. Ono što je postojalo tamo negde, bilo je nešto neizbežno, nešto što nije dozvoljavalo da se dira time što će gundati o značenju koje ionako nije postojalo.

Imati nekoliko minuta samoće bila je sasvim druga stvar. Veliki mir koji je ležao sakriven, bio je u tome da se uopšte ne razmišlja. Samo da se osluškuje, bude nepomičan.

Jedan brod je bio na putu za negde. Veliki galeb je bez glasa plovio širokih krila. Sve je bilo veoma mirno.

Posle deset minuta ustade i vrati se u automobil.

Njegov otac je slikao kada je on ušao kroz vrata ateljea. Ovoga puta će to biti ulje sa tetrebom.

Otac ga pogleda zlovoljno.

Kurt Valander je mogao da vidi da je prljav. Povrh toga, smrdeo je.

- Zašto dolaziš ovamo? - reče.

- Pa juče smo se dogovorili?

- U osam sati - rekao si.

- Ali, blagi Bože! Pa zakasnio sam samo jedanaest minuta?

- Kako, do đavola, možeš da budeš policajac kada ne paziš na vreme? Kurt Valander nije odgovorio. Umesto toga, pomislio je na svoju sestru Kristinu. Danas mora da nađe vremena da je pozove. Da je pita da li je znala za očevo sve ozbiljnije propadanje. Lično, sebi je uvek predstavljao da je senilnost spor proces. Sada je uvideo da to uopšte nije bio slučaj.

Otac je četkicom tražio boju na paleti. Još uvek su mu ruke bile mirne.

Potom je odlučno istačkao blede crvenom nijansom po tetrebovom perju.

Kurt Valander je seo na stare saonice i posmatrao ga.

Smrad koji se širio od njegovog tela bio je oštar. Kurt Valander se seti onog smrdljivog čoveka koji je ležao na jednoj klupi u pariškom metrou, kada su on i Mona tamo bili na svadbenom putovanju.

Moram da kažem nešto, pomislio je. Ako se moj otac vraća u svoje detinjstvo, moram sa njim da razgovaram kao sa odraslim čovekom.

Otac je nastavljao da koncentrisano slika.

Koliko li je puta islikao ovaj motiv? pomislio je Kurt Valander. Brzo i nepotpuno računanje u glavi, dovelo ga je do cifre od 7 000. Sedam hiljada zalazaka sunca.

Sipao je kafu iz džezve koja je stajala i pušila se na petrolejskom šporetu.

- Kako si? - upitao je.

- Kada je čovek star kao ja, onako mu je kako mu je - odgovori otac odbojno.

- Nisi razmišljao o tome da se preseliš?

- A gde bih se preselio? Zašto bih se preselio? Odgovori pitanjima došli su mu kao šibanje.

- U neki dom za stare.

Otac oštro uperi četkicu u njega, kao da je bila neko oružje.

- Je li želiš da ja umrem?

- Naravno da ne želim! Ja samo mislim na tvoje dobro.

- Kako misliš da ja preživim među gomilom starih baba i deda? A i tamo sigurno nije dozvoljeno da se slika po sobama.

- Sada čovek može da ima vlastiti stan.

- Ja imam svoju kuću. Ne znam da li si to primetio. Možda si isuviše bolestan za to?

- Samo sam malo nazebao.

Tek sada uvide da mu se nazeb nije pojavio. Nestao je podjednako brzo kao što je i došao. To je doživeo mnogo puta ranije. Kada bi imao puno posla, ne bi sebi dozvoljavao da bude bolestan. Ali, kada bi završio sa istragom zločina, mogla je odmah da mu izbije neka infekcija.

- Večeras ću se sresti sa Monom - reče.

Shvatio je da bi bilo bezvredno nastaviti da govori o staračkom domu ili o stanu za penzionere. Prvo će morati da razgovara sa svojom sestrom.

- Ako te je napustila, napustila te je. Zaboravi je.

- Uopšte nisam raspoložen da je zaboravim.

Otac je nastavio da slika. Sada je slikao jedan roze oblak. Razgovor stade.

- Da li ti je potrebno nešto? - upitao je Kurt Valander. Otac odgovori ne pogledavši ga.

- Je li već ideš?

Osuda se smešila između redova. Kurt Valander uvide da je bilo nemoguće da pokuša da uguši lošu savest koja mu odmah izbi na površinu.

- Imam posao koji moram da radim - reče. - Postavljen sam za šefa policije. Pokušavamo da razrešimo dvostruko ubistvo. I da uđemo u trag nekim piromanima.

Otac zafrkta i počeha se po preponama.

- Šef policije - reče. - Hoće li zaista biti nečega? Kurt Valander ustade.

- Vratću se, čale - reče. - Pomoći ću ti da pospremiš ovaj nered. Očev izliv besa izbio je sasvim neočekivano.

Bacio je četkicu na pod, stao ispred njega i počeo da maše pesnicom.

- Hoćeš da dođeš ovde i kažeš mi da je neuredno? - vikao je. - Hoćeš li da dolaziš ovde i mešaš mi se u život? Reći ću ti da imam čistačicu i kućnu pomoćnicu. A, uostalom, idem na zimovanje u Rimini. Tamo ću da imam izložbu. Dvadeset pet hiljada po slici je cena koju tražim. A ti dolaziš ovamo i govoriš mi o staračkom domu. Ali, neće ti uspeti da me odvedeš u smrt. U to treba da budeš siguran!

Napustio je atelje i zalupio vrata za sobom.

Blesav je, pomislio je Kurt Valander. Moram ovo da završim. Možda on stvarno umišlja da ima spremačicu i kućnu pomoćnicu? Da će u Italiji da otvori svoju izložbu?

Dvourmio se da li da ode do oca koji je nešto lupao po kuhinji. Zvučalo je kao da je oko sebe bacao šerpe.

Potom je krenuo ka automobilu. Najbolje bi bilo da pozove svoju sestru. Sada, odmah. Zajedno bi možda mogli da naleraju oca da uvidi kako više nije mogao da nastavi ovako.

U devet sati je ušao kroz vrata policijske stanice i svoje odelo dao Ebi koja je obećala da će biti očišćeno i ispeglano do poslepodne.

U deset sati je okupio policajce koji su bili tu, na sastanku istrage. Oni koji su prethodne večeri na vestima videli prilog, delili su njegovu uznemirenost. Nakon kratke diskusije složili su se da Valander napiše jedan oštar odgovor i da ga pošalje putem TT-a. {2}

- Zašto ne reaguje šef policije? - čudio se Martinson.

Njegovo pitanje naišlo je na prezrivi smeh.

- On! reče Ridberg. - On reaguje samo ako lično može nešto da dobije. Boli ga dupe kako je ostalim policajcima.

Posle ovog komentara, skoncentrisali su se na dvostruko ubistvo.

Nešto značajno novo, što bi zahtevalo pažnju policije, nije se dogodilo. Još uvek su se nalazili u početnoj fazi.

Materijal je sakupljan i obrađivan, razne dojave su pro-veravane i uvedene su u dnevnik.

Među policajcima je vladala velika saglasnost o tome da su tajna žena i sin iz Kristijanstada bili najvreliji trag. Niko nije sumnjao ni u to da je ono što je trebalo da razreše bilo jedno ubistvo prilikom pljačke.

Kurt Valander je pitao da li je bilo mirno u raznim izbegličkim kampovima.

- Proverio sam sa noćnim patrolama - reče Ridberg. -Bilo je mirno. Najdramatičnije što se dogodilo noćas je bio jedan jelen koji je trčao po putu E 14.

- Sutra je petak - reče Kurt Valander. - Sinoć sam ponovo primio anonimni telefonski poziv. Ista osoba. Ponovila je pretnju da će se nešto dogoditi sutra, u petak.

Ridberg je predložio da uspostave vezu sa državnom policijom. Potom će oni odlučiti da li da se odrede dodatni izvori prismetre.

- To ćemo učiniti - reče Kurt Valander. - Dobro je biti siguran. U našem okrugu ćemo uzeti jednu ekstra noćnu patrolu koja će se koncentrisati samo na izbegličke kampove.

- Onda ćeš morati da narediš prekovremeno - reče Hanson.

- Znam - reče Kurt Valander. - Hoću Petersa i Norena u ovoj specijalnoj noćnoj smeni. A onda da neko pozove i razgovara sa onim raznim upravnicima kampova. Nemojte da ih uplašite. Zamolite ih da samo malo više obrate pažnju.

Posle gotovo sat vremena, sastanak je bio završen. Kurt Valander je ostao sam u svojoj kancelariji i pripremao se da napiše odgovor Švedskoj televiziji. Tada je zazvonio telefon. Bio je to Goran Boman iz Kristijanstada.

- Video sam te na Vestima sinoć - reče i nasmeja se.

- Nije li to đavolski?

- Jeste. To što ne protestuješ.

- Upravo pišem pismo.

- Na šta zapravo misle ti novinari?
- Najmanje na ono što je istina ili nije. Već na to koliko jake rubrike mogu da naprave.

- Imam dobre vesti za tebe.

Kurt Valander je osetio da mu uzbuđenje raste.

- Jesi li je pronašao?

- Možda. Šaljemo ti neke papire faksom. Mislimo da smo pronašli devet mogućih kandidata. Nije loše imati Matičnu evidenciju. Mislio sam da bi bilo dobro da pogledaš ono što smo pronašli. A posle možeš da me pozoveš i kažeš mi da li bi hteo da prvo krenemo od nekog posebnog od njih.

- Odlično, Gorane - reče Kurt Valander. - Pozvaću te. Telefaks je stajao napolju na recepciji. Jedna zamenica koju nikada ranije nije video upravo je vadila papir iz prijemnika.

- Ko je Kurt Valander? - upitala je.

- Ja sam - odgovori on. - Gde je Eba?

- Otišla je do hemijskog čišćenja - odgovori devojka. Kurt Valander se postide. Pustio je Ebu da se bavi njegovim privatnim poslovima.

Goran Boman je poslao ukupno četiri strane. Kurt Valander se vratio u svoju kancelariju i prostro ih po stolu. Pregledao je ime za imenom, njihove datume rođenja i godine kada su deca sa takozvanim nepoznatim očevima rođena. Vrlo brzo je odbacio četiri kandidata. Potom su ostale četiri žene koje su rodile sinove tokom 1950-ih godina.

Dve su i dalje živеле u Kristijanstadu. Jedna je živela na adresi u Gladsaksu izvan Simrishamna. Od preostale dve jedna je bila nastanjena u Stromsundu, a druga se iselila u Australiju.

Nasmejao se na pomisao da bi za istragu možda bilo neophodno poslati nekoga na drugi kraj zemljine kugle.

Potom je pozvao Gorana Bomana.

- Odlično - reče on ponovo. - Ovo izgleda obećavajuće. Ako smo na dobrom tragu, onda imamo da biramo između njih pet.

- Je li da počnem da ih pozivam na razgovore?

- Ne. Voleo bih da se time lično pozabavim. Zapravo, mislio sam da bismo to mogli da uradimo zajedno. Ako imaš vremena?

- Naći ću vremena. Hoćemo li da počnemo danas? Kurt Valander pogleda na sat.

- Sačekaćemo do sutra - odgovori. - Pokušaću da budem kod tebe oko devet. Ako se noćas ne dogodi nešto nepredviđeno.

Na brzinu mu ispriča o anonimnim pretnjama.

- Jeste li uhvatili one koji su podmetnuli požar preksinoć?

- Još uvek ne.

- Pripremiću teren za sutra. Proveriću da se nijedna od njih nije preselila.

- Možda možemo da se nađemo u Gladsaksu - predloži Kurt Valander. - To je na pola puta.

- U devet sati u hotelu „Svea“ u Simrishamnu - reče Goran Boman.

- Da započnemo dan uz šoljicu kafe.

- Zvuči dobro. Vidimo se. I hvala na pomoći.

E, do đavola, pomisli Kurt Valander kada je spustio telefonsku slušalicu. Sada počinje ono ozbiljno.

Potom je napisao pismo Švedskoj televiziji. Nije birao reči i odlučio se da kopije pošalje Zavodu za useljenička pitanja, Ministarstvu za useljenička pitanja, šefu okružne policije i šefu državne policije.

Stojeći u hodniku, Ridberg pročita ono što je bilo napisano.

- Dobro je - reče. - Ali nemoj da misliš da će oni nešto uraditi sa njim. Novinari u ovoj zemlji, a naročiti televizijski, nikada ne greše.

Ostavio je da se pismo prekuca, otišao do trpezarije i popio kafu. Još uvek nije stigao da pomisli na neku hranu. Bilo je skoro jedan sat i on odluči da pročisti sve one telefonske poruke na papirićima pre nego što izađe da rače.

Prethodno veče je bio neraspoložen kada je primio anonimni telefonski poziv. Sada je oterao loše predosećaje. Ako se nešto dogodi, policija je bila spremna.

Okrenuo je broj Stena Videna. Ali, upravo kada je počelo da zvoni, brzo je spustio slušalicu. Sten Viden je mogao da sačeka. Za sada su mogli da se zadovolje time što će izmeriti vreme koje je jednom konju bilo potrebno da pojede naramak sena.

Umesto toga, okrenuo je broj javnog tužilaštva.

Devojka na recepciji je odgovorila da je Anet Brolin tu.

Ustao je i otišao do drugog kraja zgrade policijske stanice. Baš kada je podigao ruku da pokuca, vrata se otvoriše.

Na sebi je imala garderobu za izlazak.

- Upravo sam krenula na ručak - reče ona.

- Hoćemo li zajedno?

Ėinilo se da je razmislila na trenutak. Onda se brzo nasmeja.

- Zašto da ne?

Kurt Valander predloži „Kontinental". Dobili su sto do prozora prema stanici i oboje poručiše blago usoljenog lososa.

- Videla sam te na vestima sinoć - reče Anet Brolin. -Kako mogu da emituju tako nepotpunu reportažu i punu insinucija?

Valander koji se pripremio da prihvati kritiku ponovo se opusti.

- Novinari posmatraju policajce kao dozvoljenu lovinu -reče. - Radimo ili premalo ili previše i dobijamo kritike. Oni ne razumeju ni da često moramo da se bavimo različitim nužnim zadacima koji su vezani za istragu.

Ne razmislivši, ispričao joj je o cinkarenju. Koliko se puta loše osećao kada su podaci odlazili pravo u televiziju.

Primetio je da ga je slušala. Iznenada mu se učinilo da je otkrio jednu drugu osobu iza maske javnog tužioca i one ukusne garderobe.

Posle obroka poručili su kafu.

- Da li ti se i familija ovde preselila? - upitao je.

- Moj suprug je i dalje u Stokholmu - reče ona. - Pa deca neće morati da menjaju školu na godinu dana.

Kurt Valander primeti da se razočarao.

Negde se nadao da burma, uprkos svemu, nije ništa značila. Konobarica dođe sa računom i Kurt Valander pruži ruku da bi platio.

- Podelićemo - reče ona. Sipano im je još kafe.

- Ispričaj mi o ovom gradu - reče ona. - Razmatrala sam neke zločine tokom poslednjih godina. Veoma se razlikuju od onih u Stokholmu.

- Sve je manje razlika - reče on. - Uskoro će sva švedska unutrašnjost biti predgrađe povezano sa velikim gradovima. Pre dvadeset godina, na primer, ovde nije bilo nikakvih narkotika. Pre deset godina ih je bilo u gradovima kao što je Istad i Simrishamn. Ali smo mi i dalje imali izvesnu kontrolu nad onim što se događalo. Danas, droge ima svugde. Kada prolazim pored nekog lepog skonskog imanja mogu da pomislim: tamo se možda krije velika fabrika amfetamina.

- Sve je manje zločina povezanih sa nasiljem - reče ona.

- I nema više toliko teških zločina.
- Biće ih - reče on. - Nažalost, rekao bih. Ali, razlike između velikih gradova i unutrašnjosti će se uskoro potpuno izbrisati. Organizovani kriminal u Malmeu je veliki. Otvorene granice i svi ti trajekti su poput kocke šećera date za nestašluke.

- Ipak, ovde ima nekog mira - reče ona promišljeno.
- Takvog kakav je potpuno iščezao u Stokholmu.

Izašli su iz Kontinentala. Kurt Valander je parkirao svoj automobil u ulici Štrik, odmah pored.

- Da li zaista smeš ovde da parkiraš? - upita ga ona.
- Ne - odgovori on. - Ali, kada dobijem kaznu, uglavnom je platim. Inače, možda bi bilo dobro iskustvo ne brinuti se kada te kazne.

Vozili su se nazad do policijske stanice.

- Mislio sam da predložim večeru za neko veče - reče on. - Mogao bih da ti pokažem okolinu.

- Rado - reče ona.

- Koliko često putuješ kući? - upita je on.

- Svake druge nedelje.

- A tvoj muž? Deca?

- On dolazi kada stigne. A deca kada su raspoložena. Sviđaš mi se, mislio je Kurt Valander.

Večeras ću se videti sa Monom i reću ću joj da volim drugu ženu. Rastali su se na recepciji policijske stanice.

- Dobićeš izveštaj u ponedeljak - reče Kurt Valander. - Počinjemo da otkrivamo neke tragove koje ćemo pratiti.

- Da li je aktuelan pritvor?

- Ne. Još uvek nije. Ali su istraživanja u banci dala dosta rezultata. Klimnula je glavom.

- Najbolje bi bilo pre deset sati u ponedeljak - reče ona. Ostatak dana sam zauzeta poslom sa pritvorenima i pregovorima na sudu.

Odlučili su da bude u devet sati.

Kurt Valander je gledao za njom dok se udaljavala duž hodnika. Osećao se naročito zadovoljilo kada se vratio u svoju kancelariju.

Anet Brolin, mislio je, šta sve ne može da se dogodi u svetu u kom tvrde da je sve moguće?

Ostatak dana je proveo isčitavajući razne zapisnike sa saslušanja koje ja ranije samo stigao da prelista. Stigli su i konačni izveštaji sa

obdukcije. Ponovo ga je protresao taj bezdušan zločin kojem su ono dvoje staraca bili izloženi. Čitao je izveštaje razgovora sa dvema ćerkama, i izlaganje o onome što se saznalo kucanjem na vrata po Lenarpu.

Podaci su bili podudarni i dopunjavali su jedni druge.

Niko nije ni slutio da je Johanes Levgren bio znatno kompleksnija ličnost od one koja se videla spolja. Obični poljopivrednik je imao dvostruko lice.

Jednom je tokom rata, u jesen 1943. godine, bio izvođen pred sud zbog tuče. Ali je oslobođen optužbi. Neko je našao kopiju istrage i pažljivo je pročitao. Ali, činilo mu se da nije mogao da vidi neki logičan motiv za osvetu. Činilo se da je to uglavnom bila jedna uobičajena prepirka koja je prerasla u pesnicama rukama na imanju Erikslund.

U pola četiri uđe Eba sa hemijski očišćenim odelom.

- Ti si anđeo - reče on.

- Nadam se da ćeš se veoma lepo provesti večeras - reče i nasmeši se. Kurtu Valanderu zastade knedla u grlu. Ona je zaista mislila ono što je rekla.

Do pet sati je ispunio jedan kupon lotoa, zakazao termin kod automehaničara i razmislio o svim značajnim razgovorima koji su ga čekali sledećeg dana. Potom je sebi napisao podsetnik, da mora da pripremi promemorijum dok se Bjork ne vrati.

Tri minuta posle pet, Tomas Neslund proviri kroz vrata.

- Još uvek si tu? - reče. - Mislio sam da si otišao kući.

- A zašto bih to učinio?

- Eba - reče.

Eba me nadgleda, pomisli i nasmeši se. Sutra ću joj pokloniti cvet pre nego što odem u Simrishamn. Neslund uđe u prostoriju.

- Imaš li vremena? - upita.

- Ne mnogo.

- Biću brz. Radi se o onom Klasu Monsonu.

Kurt Valander je morao malo da razmisli pre nego što se setio ko je on.

- Onaj što je opljačkao butik?

- Baš on. Imamo svedoka koji ga je prepoznao, iako je imao neku prokletu čarapu preko lica. Po tetovaži na ruci. Sasvim je jasno da je

to on. Ali se sa tim ne slaže ovaj novi javni tužilac.

Kurt Valander podiže obrve.

- Kako to?
- Ona smatra da je istraga aljkava.
- Pa, je l' jeste?

Neslund ga pogleda iznenađeno.

- Nije aljkavija od bilo koje druge istrage. A stvar je i jasna?
- Šta je onda rekla?
- Ako ne možemo da dostavimo detaljniji dokazni materijal, ona neće pristati na pritvor. Jebeno je kada neka tamo stokholmska koka može da dođe ovde i pravi se važna!

Kurt Valander primeti da se naljutio. Ali je to zadržao za sebe.

- Pele nije pravio nikakve probleme - nastavi Neslund. - Jasno je da je taj kavgadžija opljačkao butik.
- Imaš li istragu? - upita Kurt Valander.
- Zamolio sam Svedberga da je pročita.
- Ostavi je ovde pa ću je pogledati sutra. Neslund se pripremi da krene.

- Neko bi trebalo da kaže toj koki - reče. Kurt Valander klimnu glavom i nasmeši se.

- Učiniću to - reče. - Jasno je da ne možemo da imamo javnog tužioca iz Stokholma koji ne radi ono na šta smo navikli.

- I mislio sam da ćeš to reći - reče Neslund i ode. Odličan izgovor za večeru, pomisli Kurt Valander. Obuče jaknu, prebaci preko ramena očišćeno odelo i ugasi svetlo.

Posle brzog tuširanja, bio je u Malmeu tik pre sedam sati. Pronašao je mesto za parkiranje kod Sturtorgeta i sišao niz stepenice do kafane „Kokska“.

Stići će da popije nekoliko pića pre nego što se nađe sa Monom u restoranu „Central“.

Iako ga je cena uznemirila, poručio je dupli viski. Najradije je pio malt viski, ali sada je morao da se zadovolji običnijom markom.

Pri prvom gutljaju prosuo je po sebi.

Napraviće mu se nova fleka na sakou. Gotovo na istom mestu gde je bila i stara.

Idem kući, pomislio je, pun samoprezira. Idem kući da legnem. Više ne mogu da držim čašu, a da je ne prospem. Istovremeno je znao da

je to bila besmislica. Besmislica i nervoza pred sastanak sa Monom. Možda najvažniji sastanak od onog kada joj je predložio da se venčaju?

Sada je sebi postavio zadatak da prihvati razvod koji je već bio podnet. Ali, šta je zapravo želeo?

Obrisao je sako papirnom salvetom, ispraznio čašu i poručio novi viski. Za deset minuta morao je da krene.

Do tada je morao da se odluči. Šta će reći Moni? I šta će ona odgovoriti?

Dobio je svoje piće i brzo ga ispio. Alkohol ga je pržio u slepoočnicama i primeti da je počeo da se znoji.

Nije došao ni do kakvog rezultata.

U dubini duše nadao se da će Mona doći sa rešenjem. Ona je bila ta koja je želela razvod.

Onda je ona bila ta koja će ga i zatražiti.

Platio je i otišao. Polako, da ne bi stigao prerano.

Dve stvari je odlučio dok je čekao na zeleno svetlo kod Valgatana.

Sa Monom će ozbiljno porazgovarati o Lindi. I zamoliće je za savet u vezi svog oca. Mona ga je dobro poznavala. Iako nikada nisu bili u naročito dobrim odnosima, imala je iskustvo sa njegovom nestabilnom prirodom.

Trebalo je da pozovem Kristinu, pomislio je dok je prelazio ulicu. Verovatno sam to nesvesno zaboravio.

Prelazio je mostom preko kanala i pretekao ga je prepun automobil. Jedan pijani mladić je virio s pola gornjeg dela tela izbačenog napolje i nešto baljezgao.

Kurt Valander se seti kako je prelazio preko ovog mosta pre više od dvadeset godina. Upravo u ovim kvartovima grad je izgledao isto kao sada. Ovde je prolazio kao mladi policajac, najčešće zajedno sa nekim starijim kolegom, i odlazili bi u stanicu da prekontrolišu da li je sve u redu.

Ušao je u stanicu. Dosta toga se promenilo od vremena kada je poslednji put ovuda patrolirao. Ali kameni pod je bio isti. Kao i zvuk škripe vagona i lokomotive dok koči.

Iznenada ugleda svoju ćerku.

Isprva pomisli da loše vidi. To je podjednako mogla da bude i devojka koja se baktala balama sena na imanju Stena Videna. Ali,

potom beše siguran. To je bila Linda.

Stajala je sa jednim čovekom crnim poput uglja, i pokušavala je da iz jednog automata izvadi kartu. Afrikanac je bio gotovo pola metra viši od nje. Imao je puno kovrdžave kose i ceo je bio obučen u ljubičastu garderobu.

Kao da je bio na zadatku praćenja, Valander se brzo povuče unazad i stade u zaklon jednog stuba.

Afrikanac je nešto rekao i Linda se smejala.

Ėinilo mu se da je prošlo nekoliko godina od kada je poslednji put video svoju ćerku kako se smeje.

Ono što je video, zbunilo ga je. Osećao je da nije mogao da joj postane blizak. Ona je za njega bila daleko, iako je stajala toliko blizu.

Moja porodica, pomisli on. Stojim na železničkoj stanici i špijuniram rođenu ćerku. U isto vreme kada je njena majka, a moja žena, možda već stigla u restoran u kom ćemo se sastati i jesti, a možda i uspeti da razgovaramo jedno sa drugim ne počevši da se prepiremo i vičemo.

Iznenada primeti da mu je bilo teško da gleda. Oči mu se zamagliše od suza.

Podjednako vremena je prošlo od kada je poslednji put video Lindu kako se smeje ili od kada su mu se oči napunile suzama.

Afrikanac i Linda krenuše prema izlazu ka peronima. Želeo je da potrči za njom, da je povuče.

Onda su mu nestali iz vidnog polja i on nastavi sa svojom iznenada iskrslom istragom. Krio se u senkama na peronu, a ledeni vetar je duvao iz Sundeta. Video ih je da su išli držeći se za ruke i smejali se. Poslednje što je video bilo je da su se plava vrata ponovo zatvorila i da je voz krenuo ka Landskruni ili Lundu.

Pokušao je da misli na to kako izgleda srećno. Podjednako vesela kao kada je bila veoma mala. Ali jedino što mu se činilo da oseća bio je njegov vlastiti užas.

Kurt Valander. Patetični policajac sa svojim tužnim porodičnim životom.

A sada je i kasnio. Možda je Mona već odustala i otišla odande? Ona koja je uvek bila toliko tačna i mrzela što mora da čeka.

Naročito njega.

Počeo je da trči duž perona. Jedna vatreno crvena lokomotiva zaškripa poput razjarene divlje životinje kraj njega.

Toliko je žurio da se sapseo na stepenice koje su vodile u restoran. Kratko podšišani portir ga je odbojno pogledao.

- Kuda misliš da si se uputio? - upita portir.

Kurta Valandera je pitanje potpuno paralisalo. Značenje mu je odmah bilo potpuno jasno.

Portir je mislio da je pijan. Neće mu biti dozvoljeno da uđe.

- Večeraću sa svojom suprugom - reče on.

- E to, bogami, nećeš - reče portir. - Možeš da ideš kući. Kurt Valander oseti kako mu je krv uzavrela.

- Ja sam policajac! - povika. - I nisam pijan, ako si to mislio. Pusti me sada unutra, pre nego što se stvarno naljutim.

- Poljubi me u dupe! - reče portir. - Idi sada kući pre nego što pozovem pandura.

Na kratko je pomislio da udari portira. A onda je, uprkos svemu, bio dovoljno priseban da ostane miran. Iz unutrašnjeg džepa je izvadio svoju identifikacionu karticu.

- Ja sam stvarno policajac - reče. - I nisam pijan. Spotakao sam se. A povrh toga, istina je da me unutra čeka supruga.

Portir je s nevericom pogledao identifikacionu karticu. Potom se iznenada ozari.

- Prepoznao sam te - reče. - Bio si preksinoć na televiziji. Konačno neka korist od televizije, pomisli.

- Slažem se sa tobom - reče portir. - U potpunosti.

- Slažeš se sa mnom u vezi čega?

- Da ove proklete štrokavce treba držati pod kontrolom. Kakvo to sranje puštamo u zemlju, te koji ubijaju stare ljude? Slažem se sa tobom da ih treba isterati iz zemlje. Probrati.

Kurt Valander uvide da bi bilo beskorisno upuštati se u diskusiju sa portirom. Umesto toga proba sa smeškom.

- Sada ću na večeru - reče. Portir mu otvori vrata.

- Shvataš da čovek mora da bude obazriv, zar ne?

- Jasno - odgovori Kurt Valander i uđe u toplinu restorana.

Skinuo se i pogledao oko sebe. Mona je sedela za jednim stolom uz prozor, koji je gledao na kanal.

Možda je sedela tu i videla ga kako dolazi? Uvukao je stomak koliko god je mogao, prešao rukom da zagladi kosu i prišao joj.

Zatim je sve bilo pogrešno od samog početka. Video je da je otkrila fleku na sakou i naljutio se. A nije znao ni da li je uspeo da to prikrije u potpunosti.

- Zdravo - reče i sede naspram nje.
- Kao i obično, kasniš - odgovori ona. - Ala si se ugojio!

Odmah ga je vređala, pomisli. Nikakvog prijateljstva, nikakve ljubavi tu nije bilo.

- Ali ti si ista kao što si i bila. Baš si pocrnela!
- Bili smo nedelju dana na Madeiri.

Madeira. Prvo Pariz, posle Madeira. Svadbena putovanja. Hotel koji je visio iznad litica, mali riblji restoran koji je bio dole na obali. I sada je ponovo bila tamo. Sa nekim drugim.

- A tako - reče on. - Mislio sam da je Madeira bila naše ostrvo.

- Ne budi detinjast!

- To sam pomislio.

- Onda si detinjast.

- Naravno da sam detinjast! Zar je to loše? Razgovor je zamro. Kada je ljubazna konobarica prišla njihovom stolu, činilo se da su spašeni iz rupe u ledu.

Kada je vino stiglo na sto, raspoloženje se popravilo.

Kurt Valander je sedeo i posmatrao ženu koja je bila njegova supruga i mislio o tome kako je mnogo lepa. Bar u njegovim očima. Pokušao je da izbegne da razmišlja o stvarima koje su mu u stomaku izazivale ubod ljubomore.

Pokušavao je da ostavi utisak velike smirenosti, koju svakako nije posedovao, ali kojoj je težio.

Nazdravili su.

- Vрати se - molio je. - Počnimo iz početka.

- Ne - reče ona. - Moraš da shvatiš da je gotovo; Završeno je.

- Otišao sam na stanicu dok sam te tražio - reče. - Tamo sam video našu ćerku.

- Lindu?

- Deluješ iznenađeno?

- Mislila sam da je u Stokholmu?

- Šta bi ona tražila u Stokholmu?

- Trebalo je da poseti jednu višu školu da vidi da li tamo možda ima nečega što bi joj odgovaralo.

- Nisam pogrešno video. To je bila ona.

- Jesi li razgovarao sa njom? Kurt Valander odmahnu glavom.

- Upravo je bila ušla u voz - reče. - Nisam stigao.

- Koji voz?

- Za Lund ili Landskrunu. Bila je u društvu nekog Afri kanca.

- Onda je dobro.

- Šta misliš time dakažeš?

- Mislim da je Herman ono najbolje što se Lindi dogodilo u poslednje vreme.

- Herman?

- Herman Mboja. On je iz Kenije.

- Imao je ljubičastu garderobu na sebi!

- Ponekad se oblači pomalo smešno.

- Šta on radi u Švedskoj?

- Studira medicinu. Uskoro će biti svršeni lekar. Kurt Valander je slušao zamišljeno. Da li se ona to šalila sa njim?

- Lekar?

- Da! Lekar! Doktor, ili kako god ti to zoveš. On je prijatan, pažljiv, zabavan.

- Da li žive zajedno?

- On ima mali studentski stan u Lundu.

- Pitao sam da li žive zajedno!

- Mislim da je Linda konačno odlučila.

- Odlučila, šta?

- Da se preseli kod njega.

- Pa kako će onda moći da ide u višu školu u Stokholmu?

- Herman je to predložio.

Konobarica im je napunila čaše vinom. Kurt Valander primeti da je alkohol počeo da ga obuzima.

- Zvala me je jednom - reče. - Bila je u Istadu. Ali nije došla da se vidimo. Ako je vidiš, mogla bi da joj kažeš da mi nedostaje.

- Ona postupa kako želi.

- Samo te molim da joj kažeš!

- Hoću! Ne viči!

Upravo tada je stigao sirovi biftek. Jeli su u tišini. Kurt Valander je pomislio da i nije nešto naročito ukusan. Naručio je još jednu flašu vina i pitao se kako će stići kući.

- Čini se da ti je dobro - reče on.

Ona klimnu glavom, odlučno, a možda i prkosno.

- A tebi?

- Meni je jebeno. Inače je dobro.

- O čemu si to hteo da razgovaraš sa mnom?

To je zaboravio. Trebalo je da smisli neki izgovor za njihov sastanak. Sada uopšte nije znao šta da kaže.

Istinu, pomisli ironično. Zašto ne bih probao sa njom?

- Samo sam hteo da te vidim - reče. - Ostalo o čemu sam govorio je bila samo laž.

Ona se nasmeja.

- Drago mi je da smo mogli da se nađemo - reče ona. Iznenada, on briznu u plač.

- Užasno mi nedostaješ - mumlao je.

Ona pruži ruku i stavi je preko njegove. Ali ne reče ništa.

I upravo u tom momentu je Kurt Valander uvideo da je gotovo. Razvod nije mogao ništa da naruši. Večere će možda večerati zajedno. Ali njihovi životi su nepovratno otišli u različitim pravcima. Njen muk nije lagao.

Počeo je da misli na Anet Brolin. I na obojenu ženu koja ga je posećivala u snovima.

Bio je nespreman na samoću. Sada će biti primoran da je prihvati i da možda, vremenom, pronađe novi život za koji niko drugi sem njega samog nije mogao da bude odgovoran.

- Odgovori mi na jedno jedino pitanje - reče on. - Zašlo si otišla od mene?

- Da ja nisam napustila tebe, život bi napustio mene -reče ona. - Želim da shvatiš da to nije bila tvoja greška. Ja sam ta koja je osetila da mi je bila potrebna promena, ja sam bila ta koja je odlučila. Jednog dana ćeš razumeti šta mislim.

- Želeo bih da razumem sada.

Kada su polazili, htela je da plati svoj deo. Ali, on je bio tvrdoglav, pa ona popusti.

- Kako ćeš kući? - upitala ga je.

- Ima noćni autobus - odgovori on. - A kako ćeš ti kući?
- Ja ću pešaka - reče ona.
- Otpratiću te jedan deo. Ona odmahnu glavom.
- Ovde ćemo se rastati - reče. - Tako je najbolje. Ali javi se ponovo.

Želela bih da održavamo kontakt.

Brzo ga poljubi u obraz. Gledao ju je kako energičnim koracima prelazi mostom preko kanala. Kada je nestala između „Savoja“ i turističkog biroa, krenuo je za njom. Ranije te večeri pratio je svoju ćerku. Sada je pratio svoju suprugu.

Uz prodavnicu radio-aparata na Sturtorgetu stajao je automobil. Ona uđe u njegu i sede na prednje sedište. Kurt Valanderr uđe u jedan ulaz kada je automobil prolazio pored njega. U brzini je video čoveka koji je sedeo za volanom.

Otišao je ka svojim kolima. Nije bilo nikakvog noćnog autobusa za Istad.

Ušao je u telefonsku govornicu i pozvao kuću Anet Brolin. Kada se javila, brzo je spustio slušalicu.

Seo je u svoja kola, ubacio kasetu Marije Kalas i zatvorio oči.

Probudio se od hladnoće. Spavao je gotovo dva sata. Iako nije bio trezan, odlučio je da vozi do kuće. Voziće sporednim putevima preko Svedale i Svaneholma. Tako će izbeći rizik da nabasa na policijske patrole.

Ali, ipak je to učinio. Potpuno je zaboravio da su noćne patrole iz Istada nadgledale izbegličke kampove. A on lično je bio taj koji je izdao ta naređenja.

Peters i Noren su, dok su proveravali da li je bilo mirno u Hageholmu, otkrili jednog vozača koji je ševrdao između Svaneholma i Slimingea. Iako su obojica u normalim uslovima prepoznavali Valanderov automobil, uopšte im nije palo na pamet da bi on mogao da bude napolju i da vozi u ovo doba noći. Osim toga, tablice su bile toliko umazane blatom da nisu mogli da vide šta je na njima pisalo. Tek kada su zaustavili automobil i zakucali na prozor, i Kurt Valander ga spustio, prepoznali su šefa koji je sada bio na zameni.

Niko od njih ne reče ništa. Norenova baterijska lampa je obasjavala Valanderove zakrvavljene oči.

- Sve mirno? - upita Valander. Noren i Peters se pogledaše.

- Da - reče Peters. - Sve deluje mirno.
  - Dobro je - reče Valander i htede da zatvori prozor. Tada istupi Noren.
  - Bilo bi najbolje da izađeš iz automobila - reče. - Sada, odmah.
- Kurt Valander upitno pogleda u lice koje je jedva mogao da razazna od oštre svetlosti baterijske lampe.
- Onda se povinova i postupi onako kako mu je bilo rečeno. Izašao je iz automobila.
- Noć je bila hladna. Osetio je da se smrzavao. Nešto se završilo.

Kurt Valander je najmanje osećao potrebu da se smeje kada je u petak ujutru odmah posle sedam sati ušao kroz vrata hotela „Svea“ u Simrishamnu. Preko Skonea je pala gotovo neprobojna kiša pomešana sa snegom i vlaga mu je prodirala kroz cipele dok je iz svog automobila ulazio u hotel.

Osim toga, imao je glavobolju.

Konobaricu je zamolio za neke tablete protiv glavobolje. Vratila se sa čašom vode u kojoj se penio beli prah.

Dok je pio kafu, primeti da mu se ruka tresse.

Pomislio je da je to bilo podjednako iz očaja koliko i iz olakšanja. Kada mu je Noren pre nekoliko časova na malom putu između Svaneholma i Slimingea naredio da izađe iz automobila, mislio je da je sve gotovo. Da od tada više nije policajac. Da će njegovo ozbiljno pijanstvo za volanom biti uzrok trenutne suspenzije. Čak i ako bi jednog dana mogao da se vrati na posao kao aktivni policajac, pošto odleži zatvorsku kaznu, ne bi mogao svoje kolege da pogleda u oči.

U brzini je pomislio da bi možda mogao da radi u obezbeđenju neke firme. Ili da obavlja kontrolu neke slabije obezbeđene firme. Ali njegova dvadesetogodišnja praksa policajca biće završena. A on je bio policajac.

Nikada nije pomislio na to da podmiti Petersa i Norena. Znao je da je to bilo nemoguće. Ono što je mogao da učini bilo je da ih zamoli. Da apeluje na njihov duh zajedništva, drugarstvo, prijateljstvo, koje zapravo nije postojalo.

Ali, to nije mogao da uradi.

Idi sa Petersom, a ja ću ti dovesti auto, reče Noren.

Kurt Valander se sećao olakšanja, ali i nepogrešivog traga prezira u Norenovom glasu.

Bez i jedne reči seo je na zadnje sedište policijskog automobila. Peters je ćutao i bio zatvoren tokom celog putovanja do ulice Maria u Istadu.

Noren je stigao odmah posle njih, parkirao automobil i dao mu njegove ključeve.

- Da li te je neko video? - pitao ga je Noren.
- Niko sem vas.
- Đavolski si imao sreće.

Peters klimnu glavom. I tada je Kurt Valander uvideo da se ništa neće saznati. Noren i Peters su zbog njega počinili ozbiljan službeni prestup. Zašto, nije imao pojma.

- Hvala - rekao je.

- Biće u redu - odgovori Noren. Potom odoše odatle.

Kurt Valander se popeo u svoj stan i ispraznio sadržaj jedne gotovo ispijene flaše viskija. Potom je na krevetu odremao nekoliko sati. Ne razmišljajući, ne sanjajući. U šest i petnaest je ponovo seo u automobil, posle nemarnog brijanja.

Znao je da, naravno, i dalje nije bio trezan. Ali sada nije reskirao da ponovo sretne Petersa i Norena. Oni su završili svoju smenu u šest.

Pokušao je da se skoncentriše na ono što ga je čekalo. Trebalo je da dođe Goran Boman da zajedno krenu u potragu za karikom koja nedostaje u istrazi o dvostrukom ubistvu u Lenarpu.

Sve druge misli je potisnuo. Njima će se pozabaviti kada bude mogao. Kada više ne bude mamuran, kada bude napravio distancu prema svemu.

Bio je sam u restoranu hotela. Pogledao je preko mora koje je kroz sneg sivo svetlucalo. Jedan ribarski brod je izlazio iz luke i on je pokušao da rastumači broj koji je na pločici na stolu bio ispisan crnom bojom.

Jedno pivo, pomisli. Jedan stari pils je ono što mi je potrebno baš sada. Iskušenje je bilo jako. Takođe je pomislio da pokuša da se uvuče u prodavnicu alkoholnih pića, tako da uveče ima nešto da pije.

Osećao je da nije mogao prebrzo da se otrezni. Jebeni policajac, to sam ja, pomislio je.

Jedan sumnjičavi pandur.

Konobarica mu napuni solju kafom. Predstavio je sebi da se smestio u hotel i da mu je ona došla. Iza navučenih zavesa će zaboraviti da je postojao, zaboraviće sve oko sebe, i samo će utonuti u zemlju koja nije imala nikakve veze sa stvarnošću.

Pio je kafu i uhvatio se za torbu. Imao je malo vremena da ponovo prođe kroz izveštaj istrage.

Vođen iznenadnim nemirom, izađe do recepcije i pozva policijsku stanicu u Istadu. Javila mu se Eba.

- Da li si proveo prijatno veče? - upita ga.

- Nije moglo biti bolje - odgovori on. - I ponovo ti hvala za pomoć oko odela.

- Samo reci.

- Zovem iz hotela „Svea“ u Simrishamnu. Ako bude nečeg. Potom ću otići sa Bomanom iz kristijanstadske policije. Ali, javiću se.

- Sve je mirno. Ništa se nije dogodilo u izbegličkim kampovima.

Završio je razgovor i otišao do toaleta i umio se. Izbegavao je svoj odraz u ogledalu. Vrhovima prstiju je osetio čvorugu na čelu. Bolela ga je. Peckanje u ruci je, zato, nestalo.

Samo kada bi se protezao, osetio bi probadanje u butini.

Kada se vratio u restoran, naručio je doručak. Dok je jeo, prelistavao je svoje papire.

Goran Boman je bio tačan. Tačno u deset sati ušao je u trpezariju.

- Kakvo vreme! - reče.

- U svakom slučaju je bolje od snežne oluje - odgovori Kurt Valander. Dok je Goran Boman pio kafu, pretresali su ono što bi moglo da se dogodi tokom dana.

- Čini se da imamo sreće - reče Goran Boman. - Žena u Gladsaksu i ono dvoje u Kristijanstadu deluju kao da će biti lako dostupni.

Počeli su sa ženom u Gladsaksu.

- Zove se Anita Hesler - reče Goran Boman. - Ima 58 godina. Pre nekoliko godina se preudala za trgovca nekretninama.

- Da li je Hesler njeno devojačko prezime? - zanimao se Kurt Valander.

- Sada se preziva Johanson. Njen muž se zove Klas Johanson. Žive u kući odmah izvan samog mesta. Malo smo njuškali oko nje. Koliko smo mogli da vidimo, ona je domaćica.

Proverio je svoje papire.

- Devetog marta 1951. godine rodila je sina u kristijanstadskom porodilištu. U 4 sata i 13 minuta, da budem tačan. Koliko možemo da vidimo, on je njeno jedino dete. Ali, Klas Johanson ima četiri deteta od ranije. On je, povrh svega, šest godina mlađi od nje.

- Njen sin ima, dakle, 39 godina - reče Kurt Valander.

- Kršten je u Stefana - reče Goran Boman. - Živi u Ohusu i radi kao ubirač poreza u Kristijanstadu. Uređuje ekonomiju. Kuća, žena, dvoje dece.

- Imaju li ubirači poreza običaj da ubijaju? - zanimalo je Kurta Valandera.

- Ne naročito često - odgovori Goran Boman.

Vozili su do Gladsaksa. Provejavanje se sada pretvorilo u kišu. Kod samog ulaza u mesto Goran Boman skrenu nalevo.

Predeo sa zgradama snažno je odudarao od niskih belih kuća u samom mestu. Kurt Valander pomisli da je to podjednako moglo da bude dobrostojeće predgrađe izvan nekog velikog grada.

Kuća se nalazila dole niz put. Antena u obliku parabole stajala je nametljivo na cementnom postolju pored kuće. Bašta je bila dobro uređena. Sedeli su nekoliko minuta i posmatrali ovu crvenu kuću od opeke. Jedan beli nisan je stajao parkiriran na prilazu garaži.

- Teško da je čovek kod kuće - reče Goran Boman. -Njegova kancelarija je u Simrishamnu. Kažu da se specijalizovao da prodaje nekretnine dobrostojećim zapadnim Nemcima.

- Da li je to dozvoljeno? - upita Kurt Valander iznenađeno. Goran Boman slegnu ramenima.

- Podmetači - reče on. - Zapadni Nemci dobro plaćaju, a dozvola za kupovinu nekretnine se stavlja u švedske ruke. U Skoneu ima ljudi koji žive od toga što su odgovorni za nelegalno posedovanje nekretnina.

Iznenada nazreše neki pokret iza zavesa. Bio je toliko lagan, da su ga mogle prozreti samo policijske oči koje vide lakve stvari.

- Neko je kod kuće - reče Kurt Valander. - Hoćemo li da odemo i da se predstavimo?

Žena koja je otvorila bila je frapantno privlačna. Bila je obučena u prostačku trenerku, ali je zračila snažno. Kurt Valander na brzinu pomisli da izgleda veoma nešvedski.

Takođe je pomislio da bi predstavljanje moglo da bude podjednako važno kao i sva pitanja zajedno.

Kako li će reagovati kada budu rekli da su policajci?

Jedino što je mogao da vidi bilo je da je malo podigla obrve, potom se nasmeši i pokaza niz jednakih, belih zuba. Kurt Valander se pitao da li je Goran Boman zaista bio u pravu. Da li je ona imala 58 godina? Da nije znao, pretpostavio bi da ima 45.

-Nisam vas očekivala - reče ona. - Uđite Ušli su u ukusno nameštenu dnevnu sobu. Zidovi su bili prekriveni dobro popunjenim

policama knjiga. Jedan od najekskluzivnijih „Bang & Olufsen“ televizora stajao je u ćošku. U akvarijumu su plivale tigraste zlatne ribice. Valanderu je bilo teško da ovu dnevnu sobu poveže sa Johanesom Levgrenom. Nije bilo ničega što bi ukazivalo na neku vezu.

- Mogu li gospodu da ponudim nečim? - upitala je žena. Odbili su i seli.

- Došli smo da bismo postavili nekoliko rutinskih pitanja - reče Valander.

- Ja se, dakle, zovem Kurt Valander, a ovo je Goran Boman iz policije u Kristijanstadu.

- Kako je uzbudljivo da te posete policajci - reče žena i nastavi da se smeje. - Ovde u Gladsaksu se nikada ne događa ništa neočekivano.

- Samo smo želeli da vas pitamo da li poznajete čoveka po imenu Johanes Levgren - reče Kurt Valander.

Pogledala ga je iznenađeno.

- Johanes Levgren? Ne? Ko je to?

- Da li ste sigurni?

- Naravno da sam sigurna!

- On je pre nekoliko dana zajedno sa svojom suprugom ubijen u jednom selu koje se zove Lenarp. Možda ste to videli u novinama?

Njeno iznenađenje je delovalo veoma uverljivo.

- Sada ništa ne razumem - reče ona. - Sećam se da sam nešto videla u novinama. Ali, kakve to veze ima sa mnom?

Ne, pomisli Kurt Valander i pogleda Gorana Bomana, koji je, činilo se, mislio isto. Kakve veze ona ima sa Johanesom Levgrenom?

- 1951. godine ste rodili sina u Kristijanstadu - reče Goran Boman.

- Na svim dokumentima u raznim registrima oca ste naveli kao nepoznatog. Da nije, kojim slučajem, moguće da je čovek po imenu Johanes Levgren taj nepoznati otac?

Dugo ih je posmatrala pre nego što je odgovorila.

- Ne razumem zašto pitate - reče ona. - A još manje razumem kakve bi to veze imalo sa tim ubijenim seljakom. Ali, ako bi to bilo od neke pomoći, mogu da vam kažem da se Stefanov otac zvao Rune Stierna. Bio je oženjen drugom ženom. Znala sam u šta se upuštam, i odabrala sam da mu se zahvalim za dete time što ću njegov

identitet zadržati u tajnosti. On je umro pre dvanaest godina. I Stefan je imao dobar odnos sa svojim ocem tokom sveg svog odrastanja.

- Razumem da pitanja deluju čudno - reče Kurt Valander. - Ali mi ponekad moramo da postavljamo čudna pitanja.

Postavili su još neka pitanja i načinili zabeleške. Potom se to sve završilo.

- Nadam se da ćete nam oprostiti na uznemiravanju -reče Kurt Valander kada je ustao sa stolice.

- Da li verujete da govorim istinu? - upita ona iznenada.

- Da - reče Kurt Valander. - Verujemo da govorite istinu. Ali, ako nije tako, mi ćemo to saznati. Pre ili kasnije.

Ona se smejala.

- Govorim istinu - reče ona. - Veoma mi je teško da lažem. Ali vratite se ako imate još čudnih pitanja.

Napustili su kuću i vratili se u automobil.

- To je, dakle, to - reče Goran Boman.

- Ona nije ta - odgovori Kurt Valander.

- Da li nas zanima da razgovaramo sa sinom u Ohusu?

- Nadam se da ćemo to preskočiti. Do daljnjeg, bar. Uzeli su automobil Kurta Valandera i odvezli se pravo u Kristijanstad.

Na vrhu brda Bresarp prestala je da pada kiša i počelo je da se pojavljuje nebo.

Ispred policijske stanice u Kristijanstadu ponovo su promenili automobil, i nastavili zajedno u jednom od policijskih automobila.

- Margareta Velander - reče Goran Boman. - Stara 49 godina, u ulici Krokarp ima frizerski salon za žene, koji se zove „Di vele”. Troje dece, razvedena, ponovo udata, ponovo razvedena. Živi u jednoj kući na putu ka Blekingeu. Rodila je sina u decembru 1958. godine. Sin se zove Nils. Očigledno prilično avanturističke prirode. Motao se po buvljacima i prodavao ukradenu uvoznu robu. Pored toga je vlasnik agenture koja prodaje luksuzno žensko rublje. Od svih mesta nastanio se u Selvesborgu. Ko, do đavola kupuje prefinjeno žensko rublje koje se prodaje preko porudžbenice iz ovog grada?

- Mnogi - verovao je Kurt Valander.

- Jednom je odležao zbog nanošenja telesnih povreda, nastavio je Goran Boman.

- Nisam video izveštaj. Ali, dobio je godinu dana. To znači da su povrede bile prilično ozbiljne.

- Želim da vidim taj izveštaj - reče Kurt Valander. - Gde se to dogodilo?

- Osudio ga je kalmarski sud. Pokušavaju da nam pronađu tu presudu.

- Kada se to dogodilo?

- 1981. godine, mislim.

Kurt Valander je razmišljao dok je Goran Boman vozio kroz grad.

- Onda je ona, dakle, imala samo 17 godina kada se dečak rodio. I ako zamislimo Johanesa Levgrena kao oca, onda je velika razlika u godinama.

- Mislio sam na to. Ali, to može da znači i ovo i ono.

Frizerski salon za žene se nalazio u običnoj kući za iznajmljivane na kraju Kristijanstada. Bio je smešten u podrumu.

- Možda bismo mogli da se ošišamo - reče Goran Boman. - Gde se šišaš, uzgred?

Kurt Valander umalo odgovori da je njegova supruga Mona bila zadužena za tu stvar.

- Kod raznih - odgovori on izbegavajući tu temu.

U frizerskom salonu za žene behu tri stolice. Sve su bile zauzete kada su ušli.

Dve žene su sedele pod haubom dok su trećoj prali kosu. Žena koja joj je masirala glavu pogleda ih iznenađeno.

- Šišam samo na zakazivanje - reče ona. - Danas je puno. I sutra je. Ako želite da zakažete termin za svoje supruge.

- Margareta Velander? - upita Goran Boman. Pokazao je svoju identifikacionu karticu.

- Rado bismo porazgovarali sa vama - nastavi on. Kurt Valander primeti da se uplašila.

- Ne mogu da napustim ovo mesto u ovom momentu, -reče ona.

- Rado ćemo sačekati - reče Goran Boman.

- Tamo u zadnjoj sobi - reče Margareta Velander. - Neće mi mnogo trebati.

Soba je bila veoma mala. Jedan sto prekriven mušemom i nekoliko stolica popunjavali su gotovo sav prostor. Na polici je stajalo nekoliko nedeljnika između šoljica i jednog prljavog aparata za kafu. Kurt

Valander je studirao crno-belu fotografiju koja je visila zakačena za zid. Bila je musava i izbleдела i predstavljala je mladića u mornaričkoj uniformi. Kurt Valander je mogao da pročita da je na obodu kape pisalo „Haland“.

- „Haland“ - reče on. - Da li je to bila krstarica ili tragač?
- Tragač. Odavno bačen na otpad.

Margareta Velander uđe u sobu. Brisala je ruke frotirskim peškirom.

- Sada imam nekoliko minuta - reče ona. - O čemu se radi?
- Zanima nas da li poznajete čoveka po imenu Johanes Levgren - počeo je Kurt Valander.

- Objasnite mi - reče ona i sede. - Želite li kafe? Obojica odbiše i Kurta Valandera iznervira to što mu je okrenula leđa dok je on postavljao svoje pitanje.

- Johanesa Levgrene - reče on ponovo. - Zemljoradnika iz jednog malog sela izvan Istada. Da li ste ga poznavali?

- Onog što je ubijen - upita ona i pogleda ga pravo u oči.

- Da - reče on. - Čoveka koji je ubijen. Baš njega.

- Ne - odgovori ona i počne sipati kafu u plastičnu solju. - Zašto bih ga poznavala?

Policajci izmeniše brze poglede. Bilo je nečeg u njenom glasu što je otkrivalo da je bila pod stresom.

- U decembru 1958. godine, rodili ste sina koji je kršten imenom Nils - reče Valander. - Naveli ste kao oca nepoznatog.

Istog momenta kada je izgovorio sinovljevo ime, počela je da plače. Šoljica sa kafom se prevrnu i prosu po podu.

- Šta je uradio? - reče ona. - Šta je sada uradio?

Sačekali su da se smiri pre nego što su nastavili sa svojim pitanjima.

- Nismo ovde da bismo vam rekli da se nešto dogodilo - reče Kurt Valander. - Ali bismo rado želeli da znamo da li je Nilsov otac mogao da se zove Johanes Levgren.

- Ne.

Njen odgovor teško da je bio ubedljiv.

- Onda bismo rado voleli da znamo kako se zvao?

- Zašto hoćete to da znate?

- Važno je zbog istrage.

- Pa, rekla sam da ne poznajem nikoga po imenu Levgren.

- Kako se zove Nilsov otac?
- To vam neću reći.
- Odgovor će ostati među nama.

Malo je predugo oklevala sa odgovorom.

- Ja ne znam ko je Nilsov otac.
- Žena obično zna takve stvari.
- Bila sam sa više njih tih godina. Ne znam. I zbog toga sam oca navela kao nepoznatog.

Brzo je ustala sa stolice.

- Moram da radim - reče ona. - Tetke će prokuvati ispod hauba.
- Onda ćemo sačekati.
- Ali, ja nemam ništa više da kažem! Zvučala je kao da je priterana uza zid.
- Imamo još pitanja.

Posle deset minuta, ponovo se vratila. U ruci je imala nekoliko novčanica, koje je stavila u svoju tašnu što je visila na stolici. Sada je delovala pribrano i smireno.

- Ne poznajem nikoga po imenu Johanes Levgren, reče ona.
- I ostaješ pri tome da ne znaš ko je otac dečaka kojeg si rodila 1958. godine?

- Da.

- Jasno ti je da bi na ova pitanja, eventualno, morala da odgovaraš pod zakletvom?

- Ja ne lažem.
- Gde možemo da nađemo tvog sina Nilsa?
- On dosta putuje.
- Prema podacima, popisan je u Selvesborgu?
- Idite onda tamo!
- To ćemo i uraditi.
- Ja nemam ništa više da kažem.

Kurt Valander se dvoumio neko vreme. Potom pokaza na umazanu i izbledelu fotografiju koja je visila prikačena za zid.

- Da li je ovo Nilsov otac? - upita.

Ona je upravo upalila cigaretu. Kada je spuštala dim, zvučala je kao da frkće.

- Ne poznajem nikakvog Levgrena. Ne razumem o čemu govorite.

- U redu - reče Goran Boman i prekinu razgovor. - Onda mi idemo. Ali ćemo se možda ponovo javiti.

- Nemam ništa više da kažem. Zašto ne možete da me ostavite na miru?

- Niko ne može da bude ostavljen na miru kada policija traga za dvostrukim ubicom - reče Goran Boman. - Tako stoje stvari.

Kada su izašli na ulicu, sunce je sijalo. Zastali su kod automobila.

- Šta misliš? - upita Goran Boman.

- Ne znam. Ali, nečega ima.

- Hoćemo li da pokušamo da pronađemo sina pre nego što nastavimo sa trećom?

- Da.

Odvezli su se do Selvesborga i uz velike napore pronašli adresu koja bi trebalo da je prava. Jedna oronula drvena kuća izvan centra grada, okružena olupinama automobila i delovima mašina. Razjareni vučjak je vukao i trzao na gvozdenu lancu. Kuća je dovela napušteno. Goran Boman se nagnu i osmotri nevesito ispisanu tablu sa imenom, koja je stajala zakucana na vrata.

- Nils Valander - reče on. - To je to.

Nekoliko puta je pokucao na vrata. Ali, niko nije otvorio. Obišli su jedan krug oko kuće.

- Kakva prokleta rupetina - reče Goran Boman.

Kada su se vratili do vrata, Kurt Valander se uhvati za kvaku.

Kuća nije bila zaključana.

Kurt Valander upitno pogleda Gorana Boman, koji slegnu ramenima.

- Ako je otvoreno, otvoreno je - reče on. - Ulazimo unutra.

Ušli su u jedan plesniv hodnik i oslušnuli. Sve je bilo mirno dok obojicu ne prepade mačka koja je uz mjauk iskočila iz mračnog ugla i nestala uz stepenice na gornjem spratu. Prostorija s leve strane je delovala kao da je bila neka vrsta kancelarije. Tamo su stajala dva ulubljena ormara sa dokumentima i pretrpan sto sa telefonom i telefonskom sekretaricom. Valander podiže poklopac kutije koja je stajala na stolu. Tamo je bio komplet donjeg veša od crne kože i jedna cedulja sa imenom.

- Fredrik Oberg iz Alingsosa je poručio ovo - reče on i namršti se. - Verovatno je diskretan pošiljalac.

Nastavili su u sledeću prostoriju koja je bila skladište Nils Velanderovog prefinjenog donjeg rublja. Tamo je bilo nekoliko bičeva i povodaca za kućice.

Sve je delovalo nabacano u skladište, bez ikakvog reda.

Sledeća prostorija je bila kuhinja sa prljavim tanjirima u sudoperi. Jedno polupojedeno pile je ležalo na podu. Svuda unaokolo je smrdelo na mačiju mokraću.

Kurt Valander otvori vrata od ostave.

Tamo je bio kućni aparat za destilaciju alkohola i dve velike flaše. Goran Boman se nasmeja i klimnu glavom.

Popeli su se na gornji sprat. Pogledali su spavaću sobu sa prljavim čaršavima i gomilama garderobe. Zaveses su bile navučene i izbrojali su sedam mačaka koje su pobegle kada su se približili.

- Kakva prokleta rupetina - reče Goran Boman ponovo.

- Kako čovek može da živi ovako?

Kuća je delovala kao da je napuštena u velikoj žurbi.

- Možda je najbolje da krenemo - reče Kurt Valander.

- Moramo da imamo nalog za pretres pre nego što počnemo ovo ozbiljno da radimo.

Ponovo su sišli niz stepenice. Goran Boman uđe u kancelariju i uključi telefonsku sekretaricu.

Nils Velander, ako je to uopšte i bio on, obaveštavao je da u kancelariji Raf-Setsa trenutno nije bilo nikoga, ali da porudžbina podjednako može da se ostavi i preko sekretarice.

Vučjak je zategao svoj lanac kada su izašli na ulicu.

Odmah ispred levog ćoška kuće, Kurt Valander otkri vrata od podruma, koja su gotovo potpuno bila sakrivena iza ostatka stare mašine za peglanje rublja.

Otvorio je nezaključana vrata i ušao u pomrčinu. Pipao je do prekidača za svetlo. Jedna stara uljanica je stajala u uglu. Ostatak podruma je bio ispunjen praznim kavezima za ptice. Pozvao je Gorana Bomana koji je sišao u podrum.

- Gaće od kože i prazni kavezima za ptice - reče Kurt Valander. - Čime se ovaj čovek, zapravo, bavi?

- Mislim da bi to trebalo da saznamo - odgovori Goran Boman.

Kada su pošli, Kurt Valander primeti iza uljanice jednu malu čeličnu kutiju. Sagnu se i zavrte ručicu. Bila je nezaključana, kao i sve ostalo

u ovoj kući. Uvuče ruku i uhvati plastičnu kesu. Izvadio ju je i otvorio.

- Vidi ovo - reče Goranu Bomanu.

U plastičnoj kesi je bila gomilica novčanica od hiljadu kruna. Kurt Valander izbroja da ih je bilo 23.

- Verujem da bi trebalo da malo porazgovaramo sa ovim momkom - reče Goran Boman.

Vratili su novac i ponovo izašli napolje. Vučjak je lajao.

- Moraćemo da razgovaramo sa kolegama ovde u Sevlesborgu - reče Goran Boman. - Oni će nam pronaći ovog momka.

U policijskoj stanici u Sevlesborgu sreli su policajca koji je veoma dobro poznao Nilsa Velandera.

- On se sigurno bavi gomilom nelegalnih stvari - reče policajac. - Ali jedino što imamo protiv njega su sumnje da sa Tajlanda ilegalno uvozi kaveze za ptice. I da kod kuće proizvodi alkohol.

- On je jednom bio osuđen za nanošenje teških povreda - reče Goran Boman.

- On nema običaj da se bije - odgovori policajac. - Ali ću pokušati da vam ga pronađem. Da li zaista verujete da se upustio u to da ubija ljude?

- Ne znamo - reče Kurt Valander. - Ali, želimo da ga nađemo.

Vratili su se u Kristijanstad. Sada je ponovo počela da pada kiša. Obojica su stekli dobar utisak o policajcu u Selvesborgu i računali su na to da će im pronaći Nilsa Velandera.

Međutim, Kurt Valander je bio u nedoumici.

- Mi ništa ne znamo - reče on. - Novčanice od hiljadu kruna ništa ne dokazuju.

- Ali nečega ima - reče Goran Boman.

Kurt Valander se složio. Bilo je nečeg sumnjivog u vezi frizerke i njenog sina.

Stali su i ručali u jednom motelu kod ulaza u Kristijanstad.

Kurt Valander pomisli da bi trebalo da pozove policijsku stanicu i Istadu. Telefonski aparat je bio u kvaru kada je to pokušao.

Bilo je pola osam kada su se vratili u Kristijanstad. Pre nego što su nastavili sa trećom ženom, Goran Boman je morao da poseti svoju kancelariju.

Devojka na recepciji ih zaustavi.

- Zvali su iz Istada - reče ona. - Kurt Valander treba da se javi.

- Javi se iz moje kancelarije - reče Goran Boman. Ispunjen lošim slutnjama Kurt Valander okrenu broj, dok je Goran Boman otišao po kafu.

Bez i jedne reči Eba ga je povezala sa Ridbergom.

- Bilo bi najbolje da dođeš ovde - reče Ridberg. - Neki kreten je u Hageholmu upucao somalijskog izbeglicu.

- Šta, do đavola, misliš time da kažeš?

- Mislim upravo ono što sam rekao. Ovaj Somalijac je izašao u kratku šetnju. Neko ga je upucao iz sačmare. Ko lud sam pokušavao da dođem do tebe. Gde si, zapravo?

- Da li je mrtav?

- Otkinuta mu je cela glava.

Kurt Valander oseti da mu se smučilo.

- Dolazim - reče.

Spustio je slušalicu upravo kada je Goran Boman ušao balansirajući sa dve šoljice kafe u rukama. Kurt Valander mu ukratko ispriča šta se dogodilo.

- Dobićeš interventni prevoz - reče Goran Boman. - Tvoja kola ću poslati po jednom od momaka.

Sve se odigralo veoma brzo.

Posle nekoliko minuta Kurt Valander je bio na putu za Istad u automobilu sa zavijajućim sirenama. Ridberg ga je sačekao u policijskoj stanici i odmah su nastavili za Hageholm.

- Imamo li nekih tragova? - pitao je Kurt Valander.

- Nikakvih. Ali redakcija „Sidsvenske" je primila jedan poziv samo nekoliko minuta pre ubistva. Čovek je rekao da je ovo osveta za ubistvo Johanesa Levgren. Sledeći put kada udare, ubiće ženu za Mariju Levgren.

- Pa to je čisto bezumlje - reče Kurt Valander. - Mi više ne sumnjičimo ni jednog stranca?

- Neko se čini da veruje suprotno. Da nekim strancima čuvamo leđa.

- Pa ja sam to demantovao.

- Oni koji su ovo uradili seru se na demantije. Oni samo vide odličan povod da izvade oružje i da počnu da pucaju u izbeglice.

- Pa to je bezumlje!

- Naravno, do đavola, da je bezumlje. Ali, to je fakat!

- Da li su u novinama snimili na traku telefonski razgovor?
- Da.
- Hoću da ga čujem. Da li je to ista osoba koja je i mene zvala.

Automobil je žurio kroz Skone.

- Šta da radimo sada? - reče Kurt Valander.
- Moramo da uhvatimo one koji su izvršili ubistvo u Lenarpu - reče Ridberg. - Prvo to, do đavola.

U Hageholmu je vladao kaos. Uznemirene i uplakane izbeglice sakupile su se u trpezariji, novinari su ih intervjuisali i telefoni su zvonili. Valander izađe iz automobila na blatnjavi kolski put nekoliko stotina metara od zgrade u kojoj se stanovalo. Počelo je da duva i on podiže kragu na jakni. Jedan deo oko puta bio je blokiran. Mrtvo telo je ležalo na zemlji sa glavom u blatu.

Kurt Valander pažljivo podiže čaršav koji se nalazio preko tela.

Ridberg nije preterao. Od glave gotovo da ništa nije ostalo.

- Pucanj iz blizine - reče Hanson koji je stajao pored. - Onaj koji je ovo uradio mora da je izašao sa mesta gde se krio i pucao sa nekoliko metara razdaljine.

- Pucao? - reče Kurt Valander.

- Upravnica logora reče da je čula dva pucnja, jedan za drugim. Kurt Valander pogleda oko sebe.

- Tragovi automobila? - upita. - Kuda vodi ovaj put?

- Dva kilometra niže izlazi se na E 14.

- I niko ništa nije video?

- Teško je ispitati izbeglice koje govore petnaest različitih jezika.

Ali, radimo na tome.

- Da li znamo ko je ubijeni?

- Imao je ženu i devetoro dece.

Kurt Valander sa nevericom pogleda Hansona.

- Devetoro dece?

- Pomisli na rubrike sutra - reče Hanson. - Nevini izbeglica ubijen tokom šetnje. Devetoro dece bez oca.

Svedborg dotrča od policijskih kola.

- Šef policije je na telefonu - reče. Kurt Valander je izgledao iznenađeno.

- Pa on dolazi iz Španije tek sutra?

- Ne on. Šef državne policije.

Kurt Valander sede u automobil i uze telefon. Šef državne policije je govorio forsirajućim tonom i Kurta Valandera odmah iznervira ono što je ovaj rekao.

- Ovo deluje loše - reče šef policije. - U ovoj zemlji nikako ne smemo da imamo rasna ubistva.

- Ne, odgovori Kurt Valander.

- Istraga ovoga mora da ima prioritet.

- Da. Ali, na grbači već imamo dvostruko ubistvo u Lenarpu.

- Ima li nekakvog napretka?

- Mislim da ima. Ali, tome treba vremena.

- Hoću da mi lično podnosiš izveštaje. Večeras ću učestvovati u jednom debatnom programu na televiziji i potrebne su mi sve informacije koje mogu da dobijem.

- Pobrинуću se za to. Razgovor se završio. Kurt Valander je i dalje sedeo u automobilu.

Ovim će Neslund morati da se pozabavi, pomislio je. On će Stockholm hraniti papirima.

Osetio se bezvoljno. Mamurluk je prestao i mislio je na ono što se dogodilo prethodne noći. Na to ga je podsetilo i to, što je video Petersa kako dolazi iz jednog tek prispelog policijskog automobila.

Potom je pomislio na Monu i čoveka koji ju je pokupio.

I Lindu koja se smejala. Onog tamnog čoveka pored nje. Oca koji je slikao svoju večitu sliku.

Pomislio je i na sebe.

Živeti i umreti u pravo vreme.

Potom se primorao da izađe iz automobila da bi se uhvatio u koštac sa istragom zločina.

Sada više ne sme da ih bude više, pomislio je. Onda nećemo moći ništa da postignemo.

Bilo je tri i petnaest. Ponovo je počela da pada kiša.

Kurt Valander je stajao na pljusku i smrzavao se. Bilo je gotovo pet sati, i policajci su uključili reflektore oko mesta ubistva. Video je dvojicu bolničara koji su šljapkajući po blatu dolazili sa nosilima. Trebalo je odneti mrtvog Somalijca. Dok je posmatrao kašu od blata pitao se da li bi i tako vest policajac kao što je Ridberg mogao da sačuva tragove.

Ipak je upravo sada osetio olakšanje. Do pre deset minuta policija je bila okružena histeričnom ženom sa devetoro dece koja su urlikala. Žena ubijenog bacala se po blatu i njeno jadikovanje je bilo tako užasavajuće da neki policajci nisu mogli da izdrže i sklonili su se u stranu. Na svoje veliko iznenađenje, Kurt Valander uvide da je jedini koji je uspevao da se bavi ožalošćenom ženom i izbezumljenom decom bio Martinson. Najmlađi policajac, koji do sada u svojoj karijeri u policijskoj službi nije morao da prenese ni jedno obaveštenje o smrti rodbini preminule osobe. Držao je ženu, klečao na kolenima u blatu, i na neki način su mogli da se razumeju, uprkos svim jezičkim barijerama. Sveštenik, koji je na brzinu pozvan, naravno, ništa nije mogao da uradi. Polako, Martinson je uspeo da sa sobom povede ženu i decu nazad u glavnu zgradu gde su lekari čekali da se pozabave njima.

Ridberg je došao gazeći po blatu. Njegove pantalone su bile flekave sve do butina.

- Kakva jebena gužva - reče. - Ali Hanson i Svedberg su učinili ogroman posao. Uspeli su da pronađu dvojicu izbeglica i jednog tumača koji veruju da su nešto videli.

- Šta?

- Kako ja to mogu da znam? Ja ne govorim ni arapski ni svahili. Ali oni sada idu u Istad. Zavod za useljenička pitanja nam je obećao tumače. Mislio sam da bi bilo najbolje da se latiš saslušavanja.

Kurt Valander klimnu glavom.

- Imamo li nešto što bismo pratili? - upita. Ridberg izvadi svoj umrljani notes.

- Ubijen je tačno u jedan sat - reče. - Upravnica je slušala vesti na radiju kada je puklo. Bila su dva pucnja. Ali, to već znaš. Bio je mrtav pre nego što je dotakao zemlju. Deluje kao da je bila obična

sačmara. Pumparica, pretpostavljam. Nitrox 36, verovatno. To je, otprilike, sve.

- Nije mnogo.

- Ja mislim da to nije baš ništa. Ali, možda svedoci imaju nešto da dodaju.

- Obavestio sam ljude o prekovremenom radu za sve -reče Kurt Valander.

- Sad moramo da radimo i po ceo dan i noć ako je potrebno.

U policijskoj stanici je već prvi svedok počeo da ga izluđuje. Tumač koji je trebalo da vlada svahilijem nije razumeo dijalekt kojim je govorio svedok. Bio je to jedan mladić iz Malavija. Kurtu Valanderu je trebalo gotovo pola sata da uvidi da tumač uopšte nije prevodio ono što je svedok govorio. Potom je potrajalo još dvadeset minuta dok se nije ispostavilo da Malavijac, iz nekog čudnog razloga, vlada luvaleom, jezikom koji se govori u delovima Zaira i Zambije. Ali, tu su imali sreće. Jedan od predstavnika Zavoda za useljenička pitanja je znao jednog starog misionara koji je tečno govorio luvale. Imao je blizu devedeset godina i nalazio se u staračkom domu u Treleborgu. Posle uspostavljanja veze sa svojim kolegama u gradu dobio je obećanje da će misionar dobiti policijski transport do Istada. Kurt Valander je pretpostavljao da devedesetogodišnji misionar možda neće biti u najboljoj formi. Ali, pogrešio je. Jedna sitna sedokosa dama, veselih očiju, iznenada je stajala na pragu njegove kancelarije, i pre nego što je bilo šta izustio, upustila se u intenzivni razgovor sa mladićem.

Nažalost, pokazalo se da Malavijac ništa nije video.

- Pitajte ga zašto se prijavio kao svedok - reče Kurt Valander umorno. Misionarka i mladić potonuše u dugom razgovoru.

- Samo je mislio da će biti uzbudljivo - reče ona na kraju. A to čovek može i da razume.

- Može li? - zanimalo je Kurta Valandera.

- Pa i ti si bio mlad - reče starica.

Malavijac je poslat natrag u Hageholm, a misionarka se vratila u Treleborg.

Sledeći svedok je zapravo imao nešto da kaže. Bio je to jedan iranski tumač koji je dobro govorio švedski. Poput mrtvog Somalijca,

i on je bio napolju u šetnji u kraju oko Hageholma kada su odjeknuli pucnji.

Kurt Valander uze izvod iz generalštabne karte koja je pokazivala predeo oko Hageholma. Stavio je krst na mesto ubistva i tumač je odmah mogao da pokaže gde se nalazio kada je čuo ona dva hica. Kurt Valander izračuna razdaljinu na oko trista metara.

- Posle hitaca čuo sam automobil, reče tumač.

- Ali, nisi ga video?

- Ne. Nisam bio u šumi. Put se nije video. Tumač je ponovo pokazao. Na jug.

Potom je ozbiljno iznenadio Kurta Valandera.

- Bio je to jedan Citroen – reče.

- Citroen?

- Onaj koga ovde u Švedskoj zovete kornjača.

- Kako možeš da budeš toliko siguran u to? Odrastao sam u Teheranu. Kada smo bili deca, naučili smo da prepoznamo različite marke automobila po zvuku motora. Citroen je lak. Naročito kornjača.

Kurtu Valanderu je bilo teško da poveruje u ono što je čuto. Potom se brzo odlučio - Izađimo na parking - reče on. - A kada izađemo, okrenućeš leđa i zažmurićeš.

Napolju, na parking, upalio je svoj pežo i provezao jedan krug. Sve vreme je pažljivo posmatrao tumača.

- Dakle - reče on potom. - Šta je to bilo?

- Pežo - odgovori tumač sasvim siguran u sebe.

- Dobro - reče Kurt Valander. - Sasvim jebeno dobro. Poslao je svedoka kući i izdao naređenje da treba da se prati jedan Citroen koji je mogao da se vidi između Hageholma i puta E 14 prema zapadu. I TT je dobila informaciju da je policija sada tragala za Citroenom za koji se pretpostavlja da ima veze sa ubistvom.

Treći svedok je bila mlada žena iz Rumunije. Sedela je u kancelariji Kurta Valandera i dojila svoje dete dok je trajalo saslušavanje. Tumač je loše govorio švedski, ali je Kurt Valander smatrao da je ipak dobro shvatio šta je žena videla. kamp.

Išla je istim putem kao i ubijeni Somalijac i srela ga je na povratku u
- Koliko vremena - upita Kurt Valander. - Koliko vremena je prošlo otkako si ga srela i čula pucnje?

- Možda tri minuta.
- Da li si videla još nekoga?

Žena klimnu glavom i Kurt Valander se uzbuđeno nagao preko stola.

- Gde? - reče on. - Pokaži na karti!

Tumač je držao bebu dok je žena tražila po karti.

- Tamo - reče ona i pritisnu olovku na kartu.

Kurt Valander vide da je to bilo odmah uz mesto ubistva.

- Ispričaj - reče on. - Iskoristi vreme. Razmisli. Tumač je preveo, a žena razmislila.

- Jedan čovek u plavom kombinezonu - reče on. - Stajao je napolju na njivi.

- Kako je izgledao?

- Imao je malo kose.

- Koliko je bio visok?

- Uobičajene visine.

- Jesam li ja čovek uobičajene visine? Kurt Valander ustade.

- On je bio viši.

- Koliko je bio star?

- Nije bio mlad. Ali ni star. Možda je imao 45 godina.

- Da li te je video?

- Ne verujem.

- Šta je radio na njivi?

- Jeo je.

- Jeo?

- Jeo je jabuku.

Kurt Valander razmisli.

- Jedan čovek u plavom kombinezonu stoji na njivi pored puta i jede jabuku. Da li sam dobro razumeo?

- Da.

- Da li je bio sam?

- Nisam više nikoga videla. Ali ne verujem da je bio sam.

- Zašto ne veruješ?

- Delovalo je kao da nekoga čeka.

- Da li je taj čovek imao neko oružje? Žena ponovo razmisli.

- Možda se kod njegovih nogu nalazio jedan braon paket - reče ona. - Možda je to samo bilo blato.

- Šta se dogodilo pošto si videla čoveka?
- Požurila sam kući što sam brže mogla.
- Zašto si toliko žurila?
- Nije dobro sresti nepoznate muškarce u šumi. Kurt Valander klimnu glavom.
- Da li si videla neki automobil? - upita on.
- Ne. Nikakav automobil.
- Možeš li detaljnije da opišeš čoveka?

Dugo je razmišljala pre nego što je odgovorila. Beba je spavala u rukama tumača.

- Izgledao je snažno - reče ona. - Mislim da je imao velike ruke.
- Koje boje mu je bila kosa? To malo kose što je imao?
- Švedske boje.
- Svetle kose?
- Da. I bio je ćelav ovako.

U vazduhu je opisala polumesec.

Potom je mogla da se vrati u logor. Valander uze šolju kafe. Svedberg je pitao da li bi želeo picu. Klimnuo je glavom.

U petnaest do devet, u trpezariji su se okupili policajci na sastanak. Kurt Valander je i dalje mislio da su svi osim Neslunda izgledali iznenađujuće veseli. Neslund je bio nazebao i imao je kijavicu, ali je ipak tvrdoglavo odbijao da ode kući.

Dok su među sobom delili pice i sendviče, Kurt Valander pokuša da napravi jedan pregled. Sa zida je skinuo sliku i tu projektovao sliku koja je pokazivala kartu mesta ubistva. Stavio je krst kod mesta zločina i ucrtao pozicije i kretanja oba svedoka.

- Nismo, dakle, potpuno bez tragova - započe on svoje izlaganje. - Imamo tačno vreme i dva verodostojna svedoka. Nekoliko minuta pre ispaljivanja hitaca žena svedok je videla jednog čoveka u plavom kombinezonu kako stoji na njivi odmah uz put. Tačno se slaže sa tim koliko je vremena trebalo ubijenome da dođe do ovog mesta. Potom znamo da je ubica nestao u sitroenu i da je vozio na jugozapad.

Izlaganje je prekinuo Ridberg koji je ušao u trpezariju. Okupljeni policajci prasnuše u smeh. Ridberg je bio blatnjav sve do brade. Sazuo je i bacio prljave i mokre cipele i uzeo sendvič koji mu je bio ponuđen.

- Dolaziš baš na vreme - reče Kurt Valander. - Šta si pronašao?

- Njuškao sam po onoj njivi dva sata - odgovori Ridberg. - Rumunka je sasvim dobro mogla da pokaže gde je čovek trebalo da je stajao. Tamo imamo tragove. Od gumenih čizama. Potom sam pronašao ostatak jabuke.

Ridberg iz džepa izvadi plastičnu kesu. >

- Uz malo sreće, biće otisaka prstiju - reče.

- Mogu li da se uzimaju otisci sa ogrizaka jabuka? -animalo je iznenađenog Kuita Valandera.

- Mogu da se uzimaju otisci sa čega god hoćeš - reče Ridberg. - Može da postoji dlaka, malo pljuvačke, delić kože.

Stavio je plastičnu kesu na sto, pažljivo, kao da je bila od porcelana.

- Potom sam pratio otiske stopala - nastavio je. - I ako je čovek-jabuka ubica, onda mislim da su se stvari odigrale na sledeći način.

Ridberg izvadi olovku iz notesa i stade kod slike.

- Video je Somalijca kako dolazi putem. Onda je bacio ogrizak jabuke i otišao pravo na put pred njega. Čini mi se da sam mogao videti da su čizme nanele malo blata na put. Tamo je usmerio svoja dva hica sa, otprilike, četiri metra razdaljine. Potom se okrenuo i otrčao niz put oko pedest metara od mesta ubistva. Tamo put skreće, a osim toga tu je i jedan ispust u putu koji omogućava automobilu da se okrene. Tamo je, sasvim jasno, bilo i tragova automobila.

Osim loga, pronašao sam i opuške cigareta.

Iz džepa je izvadio sledeću plastičnu kesu.

- Potom je čovek uskočio u automobil i otputovao na jug. Tako mislim da se dogodilo. A osim toga, planiram da policiji pošaljem račun od hemijskog čišćenja.

- Ja ću ga overiti - obeća Kurt Valander. - Ali, sada treba da razmislimo. Ridberg podiže ruku, kao da je sedeo u nekoj učionici.

- Dobio sam neke ideje - reče. - Kao prvo, verujem da ih je bilo dvoje. Jedan koji je čekao kod automobila i drugi koji je pucao.

- Zašto tako misliš? - upita Kurt Valander.

- Ljudi koji se odluče da u važnim situacijama jedu jabuku, teško da su pušači. Verujem da je jedna osoba čekala kod automobila. Jedan pušač. I jedan ubica koji je jeo jabuku.

- Ovo zvuči razumno.

- Osim toga, imam osećaj da sve deluje veoma dobro isplanirano. Nije potrebno mnogo da se sazna da izbeglice iz Hageholma koriste ovaj put za šetnju. Najčešće idu u grupama. Ali, s vremena na vreme neko ide sam. Ako se tada neko obuče kao zemljoradnik, teško da će nekome delovati sumnjivo. Osim toga, mesto je dobro izabrano s obzirom na to da je automobil bio na putu odmah pored mesta zločina, a da se nije video. Ja, zapravo, verujem da je ovaj bezumni čin bio hladnokrvno smaknuće. Jedino što ubice nisu znale bilo je ko će tamo na putu naići sam. A to ih, dakle, nije ni bilo briga.

Bilo je tiho u trpezariji. Ridbergova analiza je bila toliko jasna da niko nije imao ništa da doda. Ono bezumno u ubistvu bilo je sada kao potpuno očigledno.

Svedberg je bio taj koji je konačno prekinuo tišinu.

- Došao je jedan kurir iz „Sidsvenske“ sa kasetom - reče. Neko je doneo kasetofon.

Kurt Valander je odmah prepoznao glas. Bio je to isti čovek koji ga je dva puta zvao upućujući mu svoje pretnje.

- Poslaćemo ovu kasetu u Stokholm - reče Kurt Valander. - Možda oni mogu da dobiju nešto analizom?

- Ja takođe mislim da treba da saznamo koju sortu jabuka je jeo - reče Ridberg. - Uz malo sreće, možda uspemo da pronađemo prodavnicu u kojoj je kupljena.

Potom su počeli da pričaju o motivu.

- Rasna netrpeljivost - reče Kurt Valander. - Može da bude toliko jebeno mnogo toga. Ali verujem da moramo da počnemo sa opipavanjem po ovim novosvedskim pokretima koji postoje. Očigledno smo došli u novu i ozbiljniju fazu.

Sada se više ne ispisuju parole. Sada se bacaju zapaljive bombe i ubija se. Ali ja ne verujem da su iste osobe učinile ovo i zapalile barake ovde u Istadu. I dalje verujem da je to učinila neka grupa dečaka ili da je to bila šala nekih pijanaca koji su se naljutili na sve izbeglice. Ovo ubistvo je nešto drugo. Pretpostavljam da su ovo ljudi koji rade na svoju ruku. Ili na neki način spadaju u neki pokret. A tamo treba ozbiljno da protresemo. Treba da izađemo i da zamolimo narod da nam da informacije. Planiram da zamolim Stokholm za pomoć da bih popisao te novošvedske pokrete. Ovo ubistvo dobija

status državne uzbune. To znači da možemo , da koristimo koliko god hoćemo resursa. Osim toga, neko mora da je video taj sitroen.

- Postoji jedan klub za vlasnike sitroena - reče Neslund grubim glasom. - Možemo da uporedimo njihov registar sa automobilskim registrom. Oni koji su članovi tog kluba dobro znaju za svaki sitroen koji se kotrlja u ovoj zemlji.

Razdeljeni su zadaci. Bilo je gotovo pola jedanaest kada je završen sastanak. Niko nije imao nameru da ide kući.

Kurt Valander je uredio improvizovanu konferenciju za štampu na recepciji policijske stanice. I ponovo je naglasio da se jave svi oni koji su videli sitroen na putu E 14. Osim toga, dao je preliminarni opis ubice.

Kada je završio, preplavili su ga pitanjima.

- Ne sada - rekao je. - Rekao sam ono što sam imao da kažem.

Dok se vraćao u svoju kancelariju, došao je Hanson i upitao ga da li bi hteo da pogleda snimak debatnog programa u kom je učestvovao šef državne policije.

- Najradije ne bih - odgovori on. - Bar ne sada. Raščistio je svoj sto. Papirić na kom je pisalo da treba da pozove svoju sestru čvrsto je zalepio za telefonsku slušalicu. Potom je pozvao Gorana Boman na kuću. Javio se Boman lično.

- Kako ide? - upita Boman.

- Imamo dosta toga da pratimo - odgovori Kurt Valander. - Moramo da radimo na tome.

- Inače, imam za tebe dobre vesti.

- Tome sam se i nadao.

- Kolege iz Selvesborga su pronašle Nilsa Velandera. Očito ima neki brod u nekoj uvali, kojim isplovljava i koga glanca s vremena na vreme. Izveštaj saslušanja ću dobiti sutra, ali sam uspeo da saznam najvažnije. Za novac u plastičnoj kesi tvrdi da ga je zaradio na donjem vešu. I složio se sa tim da se novčanice zamene drugim da bismo mogli da proverimo otiske prstiju.

- Ferenings banka ovde u Istadu - reče Kurt Valander. - Moramo da istražimo da li novčanice mogu da se prate.

- Novac stiže sutra. Ali, iskreno govoreći, ne verujem da je on taj.

- Zašto ne?

- Ne znam.

- Mislio sam da imaš dobre vesti?
- Pa i imam ih. Sada ću preći na drugu ženu. Pretpostavio sam da nećeš imati ništa protiv ako je sam potražim.
- Naravno da neću.
- Ako se sećaš, ona se zove Elena Magnuson. Ima šezdeset godina i radi u jednoj apoteci ovde u Kristijanstadu. Ja sam zapravo naleteo na nju jednom ranije. Pre nekoliko godina je pregazila jednog putara prilikom saobraćajne nesreće. Bilo je to ispred aerodroma Evereds. Tvrdi da ju je sunce zaslepelo. To je sigurno bila istina. Godine 1955. rodila je sina sa ocem navedenim kao nepoznatim. Sin se zove Erik i živi u Malmeu. On je službenik u sreskoj opštini. Otišao sam kod nje kući. Delovala je uplašeno i progonjeno, kao da je iščekivala posetu policije. Negirala je da je Johanes Levgren bio otac tog momka. Ali, stekao sam sasvim jasan utisak da je lagala. Ako veruješ u moj sud, onda zapravo imam volje da se koncentrišem na nju. Ali, svakako ne treba zaboraviti trgovca kavezima i njegovu majku.
- Ovih dana verovatno neću stići da uradim mnogo nečeg drugog sem onoga čime se sada bavim - reče Kurt Valander.
- Zahvalan sam ti na svemu što ćeš uraditi za mene.
- Poslaću ti dokumenta - reče Goran Boman.
- I novčanice.
- Pretpostavljam da moraš da izdaš račun za njih.
- Kada se sve ovo završi popićemo po viski - reče Kurt Valander.
- U martu će u zamku Snugeholm biti seminar o novim putevima narkotika u istočnim zemljama - reče Goran Boman.
- Da li te zanima?
- Mislim da to dobro zvuči - odgovori Kurt Valander. Razgovor je završen i on ode do Martinsona da čuje da li su stigla neka obaveštenja o traženom sitroenu. Martinson odmahnu glavom. Još uvek ništa. Kurt Valander se vratio u svoju kancelariju i podigao noge na sto. Bilo je pola dvanaest. Polako je pustio da mu misli zauzmu svoja mesta. Prvo je u glavi metodično prošao kroz ubistvo izvan izbegličkog kampa. Da li je nešto zaboravio? Postoji li neka praznina u Ridbergovom zamišljenom toku događaja ili još nešto čime bi odmah trebalo da se pozabave?
- Priznao je da se istraga razvijala najefikasnije moguće. Sada je samo trebalo očekivati različite tehničke analize i nadati se da

automobilu može da se uđe u trag.

Promenio je položaj u stolici, razvezao kravatu i razmišljao o onome što mu je ispričao Goran Boman. U potpunosti je verovao u njegov sud.

Ako je stekao utisak da je žena lagala, onda je sigurno bilo tako.

Ali, zašto je bio tako blag prema Nilsu Velanderu? Spustio je noge sa stola i privukao jednu praznu papirnu fasciklu. Potom je napravio podsetnik za sve što mora da uradi tokom narednih dana. Odlučio je i da pokuša da navede Ferenings banku da mu otvori vrata već sledećeg dana, iako je bila subota.

Kada je završio svoj podsetnik, ustade i protegnu se. Samo što je prošla ponoć. Napolju na hodniku je mogao da čuje Hansona kako razgovara sa Martinsonom. O čemu su razgovarali, pak, nije mogao da razume.

Izvan prozora, na vetru se klatila ulična svetiljka. Osećao se znojavo i prljavo i razmišljao je o tome da se istušira dole u policijskoj svlačionici. Otvorio je prozor i udahnuo hladan vazduh. Kiša je prestala da pada.

Osetio je da je neraspoložen. Kako bi mogli da spreče da ubica ponovo udari?

Sledeća će biti žena kao odgovor na smrt Marije Levgren.

Seo je za sto i privukao fasciklu sa pregledima izbegličkih kampova u Skoneu.

Teško da će se ubica vratiti u Hageholm. Ali, postojao je bezbroj zamislivih alternativa. A ako je ubica svoje žrtve birao podjednako nasumično kao u Hageholmu, imali su još manje toga za šta da se uhvate.

Povrh toga, bilo je nemoguće tražiti od izbeglica da ne izlaze.

Odgurnuo je od sebe fasciklu i uvukao papir u pisaću mašinu.

Bilo je skoro pola jedan. Pomislio je da bi svoje poruke mogao da napiše Bjorku kao i bilo kome drugom.

Upravo tada otvoriše se vrata i u kancelariju uđe Svedberg.

- Novosti? - zanimao se Kurt Valander.

- Na neki način - reče Svedberg, a delovao je nesrećno.

- Šta je bilo?

- Ne znam kako bih to objasnio. Ali, upravo smo primili poziv jednog seljaka iz Lederupa.

- Da li je video sitroen?

- Ne. Ali je tvrdio da tvoj otac u pidžami ide okolo po nekoj njivi. S putnom torbom u ruci.

Kurt Valander je bio potpuno slomljen.

- Šta to, do đavola, govoriš?

- Ovaj koji je zvao, delovao je normalno. On je, zapravo, želeo da razgovara sa tobom. Ali je razgovor pogrešno prebačen pa je zapao kod mene. Mislio sam da moraš da odlučiš šta je najbolje uraditi.

Kurt Valander je sedeo potpuno mirno i praznog pogleda. Potom je ustao.

- Koja njiva? - upita.

- Delovalo je kao da tvoj otac ide dole prema glavnom putu.

- Ja ću se sam pobrinuti za to. Vratću se što pre mogu. Reci im da mi daju neki automobil sa radijom tako da možete da me pozovete ako bude nečega.

- Je l' hoćeš da ja ili neko drugi krene sa tobom? Kurt Valander odmahnu glavom.

- Čale je senilan - reče on. - Moraću da pokušam da ga smestim negde u neki dom.

Svedberg se postarao da dobije ključeve automobila sa radijom.

U trenutku kada je izlazio kroz vrata, otkri čoveka koji je stajao napolju u senci. Prepoznao ga je kao novinara u nekim večernjim novinama.

- Ne želim da me prati, reče on Svedbergu.

Svedberg klimnu glavom.

- Sačekaj dok me ne vidiš da krećem i stani sa znakom za zaustavljanje ispred njegovog automobila. Onda možeš da voziš.

Kurt Valander sede u automobil i sačeka.

Vide da je novinar brzo otrčao do svog automobila. Trideset sekundi kasnije dođe Svedberg u svom privatnom automobilu. Ugasio je motor.

Automobil je blokirao izlaz novinaru. Kurt Valander se odvezao odatle. Vozio je brzo. Isuviše brzo. Nije se brinuo za ograničenje brzine u Sandskugenu. Povrh toga, bio je gotovo sam na putu. Preplašeni zečevi su bežali preko pokislog asfalta.

Kada je stigao do sela u kom je živeo njegov otac nije morao da ga traži. Automobilski farovi su ga uhvatili kako gaca bos po njivi u

svojoj prugastoj plavoj pidžami. Na glavi je imao svoj stari šešir i u jednoj ruci jednu veliku putnu torbu. Iziritiran, kada su ga zaslepeli farovi, otac je podigao ruku ispred očiju. Potom je nastavio da ide. Energično, kao da je bio na putu ka dobro utvrđenom cilju.

Kurt Valander ugasi motor ali je ostavio farove da svetle. Potom je izašao na njivu.

- Čale! - uzviknuo je. - Šta to, do đavola, radiš?

Otac nije odgovorio, već je nastavio da hoda. Kurt Valander ga je pratio. Sagleo se i pao i bio moker sve do stomaka.

- Čale! - ponovo je uzviknuo. - Stani sada! Kuda ćeš? Nikakve reakcije. Činilo se da je otac ubrzao. Uskoro će izaći dole na put. Kurt Valander potrča, i ščepa ga za ruku. Ali, otac se oslobodio i nastavio dalje. Tada se Kurt Valander razbesneo.

- Policija je - povika. - Ako ne staneš pucaćemo u znak upozorenja.

Otac se ukopa u mestu i okrenu se. Kurt Valander vide kako je žmirkao na svetlosti farova.

- Šta sam rekao? - povika. - Hoćeš da me ubiješ!

Potom je na Kurta Valandera bacio putnu torbu. Poklopac odlete i otkri torbin sadržaj, prljavi donji veš, tube sa bojama i četkice.

Kurt Valander oseti kako ga ispuni velika tuga. Otac je dakle izašao u noć sa svojom zbunjujućom idejom da je na putu za Italiju.

- Smiri se sada, čale - reče on. - Samo sam hteo da te odvezem do stanice. Tako da ne moraš da pešačiš.

Otac ga je sumnjičavo pogledao.

- Ne verujem - reče.

- Jasno je da ću svog rođenog oca odvesti do stanice kada on treba da putuje.

Kurt Valander podiže torbu, zatvori je i krenu prema automobilu. Stavio je torbu u prtljažnik i stao da čeka. Njegov otac je izgledao kao kad se u farove upeca neka divljač tamo na njivi. Jedna životinja koja je lovljena i ulovljena i sada samo čeka na smrtonosni pucanj.

Potom je krenuo prema automobilu. Kurt Valander nije mogao da se odluči da li je ono što je video bio izraz vrednosti ili poniženja. Otvorio je zadnja vrata i otac uđe u kola. U prtljažniku je imao prekrivač koji je prebacio preko očevih ramena.

Prepao se kada je čovek iznenada iskrasao iz senke. Jedan starac, u prljavom kombinezonu.

- Ja sam zvao - reče čovek. - Kako je?
- Dobro je - odgovori Valander. - Hvala što ste pozvali.
- Bila je čista slučajnost da sam ga video.
- Shvatam. Hvala još jednom.

Seo je za volan. Kada je okrenuo glavu mogao je da vidi da se otac smrzavao i da se tresao ispod pokrivača.

- Sada ću da vozim do stanice, čale - reče on. - Neće nam trebati dugo. Odvezao ga je pravo na odeljenje hitnih slučajeva u bolnicu. Imao je sreće da sretne mladog lekara koga je sreo ranije uz smrtnu postelju Marije Levgren. Objasnio mu je šta se dogodilo.

- Smestićemo ga ovde preko noći i pvosmatrati ga - reče lekar. - Mogao je dobro da promrzne noćas. Sutra će socijalni radnik pokušati da pronađe neko mesto za njega.

- Hvala - reče Kurt Valander. - Ostaću malo uz njega. Oca su obrisali i stavili na jedna kolica.

- Spavaća kola do Italije - reče on. - Konačno ću stići tamo. Kurt Valander sede na stolicu pored kolica.

- Naravno - reče on. - Sada ćeš stići u Italiju.

Prošlo je dva sata kada je napustio bolnicu. Vozio je kraćim putem do policijske stanice. Svi osim Hansona otišli su kućama na spavanje. Seo je i pogledao snimljeni debatni program u kom je učestvovao šef državne policije.

- Da li se dogodilo nešto? - upita Valander.

- Ništa - odgovori Hanson. - Neke dojave, naravno. Ali, gotovo ništa bitno. Uzeo sam slobodu da pošaljem kući ljude da odspavaju nekoliko sati.

- Dobro je. Čudno da se niko ne javlja u vezi s automobilom.

- Baš sam sedeo i razmišljao o tome. Možda se samo na kratko izvezao na E 14, a potom ponovo skrenuo na neki od manjih puteva. Gledao sam karte. U onom kraju postoji gomila manjih puteva. Plus jedan kraj u šikari u koji niko ne zalazi preko zime. Patrole koje kontrolišu logore noćas će pročešljati ove puteve.

Valander klimnu glavom.

- Sešćemo u helikopter kada se razdani - reče. - Možda je automobil sakriven u toj šikari.

Nasuo je kafu u solju.

- Svedberg mi je ispričao o tvom ćaletu - reče Hanson. - Kako je prošlo?

- Dobro. Matori je postao senilan. U bolnici je. Ali, dobro je prošlo.

- Idi kući i odspavaj nekoliko sati. Deluješ potpuno premoreno.

- Imam neke papire koji treba da se napisu. Hanson isključi video.

- Malo ću se sklopčati na sofi - reče.

Kurt Valander ode u svoju kancelariju i sede za pisaću mašinu. Pekle su ga oči od umora.

Ipak je umor sadržao i neočekivanu bistrinu. Počinjeno je dvostruko ubistvo, mislio je. I potraga za ubistvom izaziva još jedno ubistvo. Koje mora brzo da se reši da za vratom ne bismo imali još jedno ubistvo.

Sve ovo se dogodilo tokom pet dana.

Potom je Bjorku napisao svoj podsetnik. Odlučio je da se postara da mu ga neko ugura u ruke već na aerodromu.

Zevao je. Bilo je petnaest do četiri. Bio je isuviše umoran da bi mislio na svog oca. Samo se plašio da socijalni radnik u bolnici neće pronaći neko dobro rešenje.

Ceduljica na kojoj je pisalo ime njegove sestre i dalje je stajala na telefonu. Za nekoliko sati, kada stigne jutro, mora da je pozove.

Ponovo je zevnuo i pomirisao se ispod pazuha. Smrdeo je. Baš u tom momentu pojavi se Hanson u poluotvorenim vratima.

Valander je odmah uvideo da se nešto dogodilo.

- Sada se nešto događa - reče Hanson.

- Šta?

- Jedan momak iz Malmea je upravo zvao i rekao da mu je ukraden automobil.

- Citroen?

Hanson klimnu glavom.

- Kako to da je to otkrio u četiri sata po ponoći?

- Kaže da je trebalo da putuje na neki sajam u Geteborg.

- To je prijavio kolegama u Malmeu?

Hanson klimnu glavom. Kurt Valander se uhvati za slušalicu.

- Onda krećemo - reče.

Policija u Malmeu je obećala da će brzo obaviti razgovor sa momkom. Broj ukradenog automobila, godina proizvodnje i boja se upravo šalju po zemlji.

- BBM 160 - reče Hanson. - Jedna golubije plava kornjača sa belim krovom. Koliko mnogo može da ih postoji u zemlji? Sto?

- Ako automobil nije zakopan, pronaći ćemo ga - reče Valander. - Kada izlazi sunce?

- Za četiri-pet sati - odgovori Hanson.

- Čim se razdani da krenemo helikopterom iznad šikare. Za to ćeš ti da se pobrineš.

Hanson klimnu glavom. Baš je napuštao prostoriju kada se setio nečega što je od umora zaboravio da kaže.

- Do đavola! Ima još nešto.

- Da?

- Ovaj što je zvao i prijavio da je automobil ukraden. On je policajac. Kurt Valander iznenađeno pogleda Hansona.

- Policajac? Šta hoćeš da kažeš?

- Da je on policajac. Kao ti i ja.

Kurt Valander uđe u ćeliju za pritvor i leže da spava. Posle dosta truda, uspeo je da podesi budilnik na svom ručnom satu. Dozvolio je sebi dva sata odmora. Kada ga je probudilo pištanje sa ruke imao je groznu glavobolju. Prvo na šta je pomislio bio je otac. Uzeo je nekoliko tableta protiv glavobolje iz kutije sa lekovima koja se nalazila u ormaru, i popio ih uz solju mlake kafe. Potom je dugo sedeo neodlučan da li da se prvo istušira ili da pozove svoju sestru u Stokholmu. Na kraju je sišao do svlačionice za policajce i stao pod tuš. Glavobolja je polako popuštala. Ali umor ga je otežao kada je seo u stolicu za писаći sto. Bilo je sedam i petnaest. Znao je da je njegova sestra uvek bila ranoranilac. Ona je odgovorila gotovo odmah pošto je čuo signal. Najblaže moguće, ispričao joj je o onome što se dogodilo.

- Zašto se nisi javio ranije? - pitala je ona uznemireno. - Morao si da primetiš šta se događalo?

- Očigledno sam to primetio prekasno - odgovori on vrdajući. Dogovorili su se da će on odložiti razgovor sa socijalnim radnikom u bolnici, dok ne odluče kada će ona doći u Skone.

- Kako su Mona i Linda? - upita ona kada se razgovor približavao kraju. Uvide kako ona nije znala da su se razišli.

- Dobro - reče on. - Zvaću te ponovo kasnije.

Potom je kolima otišao do bolnice. Ponovo je bilo ispod nule. Ledeni vetar je sa jugoistoka prelazio preko grada.

Njegov otac je nemirno spavao tokom noći, čuo je od jedne sestre sa odeljenja, koja je upravo dobila izveštaj od osoblja koje je radilo tokom noći. Ali, očigledno nije zadobio nikakvu fizičku ozledu tokom svoje noćasnje šetnje po njivama.

Kurt Valander odluči da se sa njim sretne tek posle sastanka sa socijalnim radnikom.

Kurt Valander nije verovao socijalnim radnicima. Čini mu se da je isuviše često doživeo da su razni socijalni radnici, koji su pozivani kada bi policija uhvatila mlade prestupnike, imali pogrešne predstave o tome šta je zapravo potrebno uraditi. Socijalni radnici su bili blagi i povinovali bi se kada bi zapravo, po njegovom mišljenju, trebalo da donesu odlučne mere. Ali, još jednom se iznervirao zbog socijalnih službi za koje je smatrao da svojom

popustljivošću samo podržavaju mlade prestupnike da nastave sa svojom delatnošću.

Ali, možda su bolnički socijalni radnici drugačiji, pomislio je.

Posle nekog vremena čekanja dobio je da razgovara sa jednom ženom pedesetih godina. Kurt Valander opisa iznenadni događaj. Koliko je neočekivano došao, i kako se bespomoćno osećao.

- Možda je prolazno - reče socijalni radnik. - Starije ljude ponekad može da zadesi privremena pometenost. Ako prestane, možda će biti dovoljno da dobija redovnu pomoć u kući. Ako se pokaže da je zaista hronično senilan, moraćemo da pronađemo neko drugo rešenje.

Odlučili su da otac ostane u bolnici preko vikenda. A potom će ona razgovarati sa lekarima o onome što treba da se uradi.

Kurt Valander ustade. Činilo se da žena koja je bila pred njim zna šta govori.

- Teško je biti siguran u ono što čovek treba da uradi - reče on. Ona klimnu glavom.

- Ništa nije teže nego kada smo primorani da budemo roditelji sopstvenim roditeljima - reče ona. - Znam to. Moja rođena majka je na kraju bila toliko teška da više nisam mogla da je držim kod kuće.

Kurt Valander ode do svog oca koji je ležao u jednoj sobi u kojoj je bilo četiri kreveta. Svi kreveti su bili zauzeti. Jedan čovek je ležao u gipsu, a drugi zgrčen kao da je imao jake bolove u stomaku. Kurt Valanderov otac je ležao i gledao u plafon.

- Kako si ćale? - upita Kurt Valander. Potrajalo je dok je otac odgovorio.

- Ostavi me na miru.

Odgovor je bio odraz njegovog neraspoloženja. Nije bilo ničega od njegove zajedljivosti. Kurt Valander steče utisak da je očev glas bio pun tuge.

Seo je na trenutak na ivicu kreveta. Potom je ustao.

- Vraćiću se, ćale. I, prenosim ti pozdrave od Kristine.

Požurio je da izađe iz bolnice, ispunjen sopstvenom nemoći. Ledeni vetar ga je štipao za lice. Nije ga bilo briga da se vrati u policijsku stanicu već je Hansona pozvao sa izandalog telefona u kolima.

- Idem sada u Malme - reče. - Jesmo li podigli neki helikopter?

- Tragao je pola sata - odgovori Hanson. - Još uvek ništa. Napolju imamo i dve patrole sa psima. Ako je taj prokleti automobil u šikari, pronaći ćemo ga.

Kurt Valander je vozio za Malme. Jutarnji saobraćaj je bio gust i užurban. Neprekidno su ga sabijali uz ivičnjak puta vozači koji su oštro preticali. Trebalo je da imam obeležen policijski auto, pomislio je. Ali, to možda sada više nije bitno?

U devet i petnaest je u policijskoj stanici u Malmeu ušao u prostoriju u kojoj ga je čekao čovek kome su ukrali automobil. Pre nego što je ušao kod čoveka, razgovarao je sa policajcem koji je primio prijavu o krađi.

- Je li tačno da je on policajac? - upitao je Kurt Vaiander.

- Bio je - odgovorio je policajac. - Ali je prevremeno penzionisan.

- Zašto?

- Policajac sleže ramenima.

- Problemi sa nervima. Ne znam detaljno.

- Da li ga poznaješ?

- Uglavnom je bio zatvoren. Iako smo radili zajedno deset godina, ne mogu da kažem da ga poznajem. Iskreno govoreći, ne verujem da ga iko poznaje.

- Neko ipak mora da ga poznaje? Policajac ponovo sleže ramenima.

- Ispitaću to - reče on. - Ali, svakome, valjda, može da bude ukraden automobil?

Kurt Vaiander uđe u prostoriju i pozdravi se sa čovekom koji se zvao Rune Bergman. Imao je 53 godine, a penzionisao se četiri godine ranije. Bio je mršav i imao je nemirne oči koje su svetlele. Duž jedne nozdrve imao je ožiljak, kao od uboda nožem.

Kurt Valander je odmah stekao utisak da je čovek naspram njega oprezan. Zašto je tako, nije mogao da odgovori. Ali, osećanje je bilo tu i povećalo se tokom razgovora.

- Ispričaj mi - reče on. - U četiri sata si otkrio da ti nema automobila.

- Trebalo je da putujem za Geteborg. Volim da pođem u zoru kada idem negde daleko. Kada sam izašao nije bilo automobila.

- Iz garaže ili sa parkinga?

- Sa ulice ispred kuće u kojoj stanujem. Imam garažu. Ali tamo imam toliko đubreta da nemam mesta za automobil.

- Gde stanuješ?

- U kraju sa kućama u nizu kod Jegersroa.

- Da li je moguće da je neko od tvojih komšija video nešto?

- Pitao sam ih. Ali niko ništa nije video niti čuo.

- Kada si poslednji put video automobil?

- Bio sam u kući čitavog dana. Ali prethodne večeri je bio na svom mestu.

- Zaključan?

- Jasno da je bio zaključan.

- Da li je imao poseban katanac za volan?

- Nažalost ne. Bio mu je pokvaren.

Odgovori su dolazili bez teškoće. Ali, Kurt Vaiander nikako nije mogao da izbriše utisak da je čovek bio na oprezu.

- Na koji si sajam krenuo? - upita.

Čovek preko puta njega je izgledao iznenađeno.

- Kakve to veze ima sa ovim?

- Nikakve. Samo me je zanimalo.

- Sajam aviona, ako želiš da znaš.

- Sajam aviona?

- Zanimaju me stari avioni. I sam pravim mnogo modela.

- Ako sam dobro razumeo, prevremeno si penzionisan?

- Kakve, do đavola, veze to ima sa mojim ukradenim automobilom?

- Nikakve.

- Zašto ne tragaš za automobilom umesto što brljaš po mom privatnom životu?

- Radimo na tome. Kao što si razumeo, verujemo da je onaj koji je ukrao tvoj automobil počinio ubistvo. Ili smaknuće, ako mogu da kažem.

Čovek ga pogleda pravo u oči. Iznenada je nestalo onog svetlucanja.

- Čuo sam - reče on.

Kurt Vaiander nije imao više pitanja.

- Mislio sam da odemo do tvoje kuće - reče on. - Tako da mogu da vidim gde je automobil bio parkiran.

- Neću te ponuditi kafom - reče čovek. - Jako mi je neuredno kod kuće.

- Da li si oženjen?

- Razveden sam.

Odvezli su se kolima Kurta Valandera. Kraj sa kućama u nizu bio je star i nalazio se iza trkališta za konje u Jegersrou. Stali su ispred žute kuće od cigala ispred koje je bio mali travnjak.

- Ovde gde si stao nalazio se automobil - reče čovek. - Upravo ovde. Kurt Valander odveze unazad nekoliko metara i oni izadoše. Kurt Valander vide da je automobil morao da stoji parkiran između dve ulične svetiljke.

- Da li ovde noću stoji mnogo automobila? - upita.

- Stoji bar jedan ispred svake kuće. Mnogi koji ovde žive imaju dva automobila. U garažu može da stane samo jedan.

Kurt Valander pokaza na ulične svetiljke.

- Je 1' rade? - upita.

- Da. Ako neka ne radi, primetim.

Kurt Valander pogleda oko sebe i razmisli. Nije imao više pitanja.

- Pretpostavljam da ćemo se ponovo javiti - reče mu.

- Želim da mi se vrati automobil - odgovori čovek. Kurt Valander iznenada uvide da je imao još jedno pitanje.

- Da li imaš dozvolu za oružje? - upita ga.

- Oružje?

Čovek pored njega se ukoči.

Istovremeno Kurtu Valanderu kroz glavu prođe luda ideja. Krađa automobila je bila izmišljena.

Čovek koji je stajao pored njega je bio jedan od dvojice ljudi koji su prethodnog dana ubili Somalijca.

- Šta, do đavola, misliš time? - reče čovek. - Dozvolu za oružje? Nisi valjda, dođavola, toliko glup da misliš da ja imam nekakve veze sa tim?

- Ti koji si bio policajac treba da znaš da čovek mora da postavlja raznorazna pitanja - reče Kurt Valander. - Imaš li oružje kod kuće?

- Imam i oružje i dozvolu.

- Kakvo oružje?

- Lovim s vremena na vreme. Imam pušku mauzer za lov na jelene.

- I još?
- Jednu sačmaru. Lanber Baron. Špansko oružje. Za lov na zečeve.
- Poslaću nekoga da uzme puške.
- Zašto?
- Zato što je čovek koji je juče ubijen, ubijen sačmarom, iz blizine. Čovek ga pogleda pun prezira.
- Ti nisi normalan - reče on. - Ti, jebote, uopšte nisi normalan.

Kurt Valander ga ostavi i odatle se odveze pravo natrag do policijske stanice. Uzeo je telefon i javio se u Istad. Još uvek nije bio pronađen nikakav automobil. Potom je zahtevao da razgovara sa zapovednikom odeljenja za zločine u Malmeu. Jednom ranije ga je sreo i doživeo kao nadmenog i svemoćnog. Bilo je to istom prilikom kada je prvi put sreo Gorana Bomana.

Kurt Valander mu izloži razlog svog dolaska.

- Želim da mu se prekontroliše oružje - reče. - Želim da mu se pretrese kuća. Želim da znam da li saraduje sa nekim rasističkim organizacijama.

Policajac ga je dugo posmatrao.

- Imaš li bilo kakvog razloga da poveruješ da je izmislio ovu krađu automobila? Da je umešan u ubistvo?

- On ima oružje. I mi moramo sve da ispitamo.

- U ovoj zemlji ima sto hiljada sačmara. I kako zamišljaš da dobijem nalog za pretres stana kada se radi o krađi automobila?

- Ovaj slučaj ima najveći prioritet - reče Kurt Valander i počeo da se nervira. Telefoniraću okružnom šefu. I šefu državne policije ako treba.

- Učiniću šta mogu - reče policajac. - Ali, nikada nije popularno brljati po privatnom životu kolega. A šta misliš da će se dogoditi ako ovo izbije u novine?

- Sere mi se za to - reče Kurt Valander. - Na grbači imam tri ubistva. I nekoga ko mi je obećao četvrto. Njega planiram da sprečim.

Na putu za Istad, stao je u Hageholmu. Kriminalistički tehničari su upravo završavali istraživanje. Na licu mesta je prošao kroz Ridbergovu teoriju o tome kako se ubistvo verovatno dogodilo, i dao

mu je za pravo. Automobil je sigurno stajao parkiran na onom mestu na koje je Ridberg ukazao.

Iznenada se seti da je zaboravio da pita policajca kome je ukraden automobil, da li puši. Ili da li jede jabuke.

Nastavio je ka Istadu. Bilo je dvanaest sati. Na ulasku je sreo jednu pomoćnicu iz pisarnice koja je krenula na ručak. Zamolio ju je da mu kupi picu.

Proturio je glavu kod Hansona; još uvek nije bilo nikakvog automobila.

- Sastanak kod mene za petnaest minuta - reče Kurt Valander. - Pokušaj da okupiš sve. Oni koji su napolju trebalo bi da budu dostupni preko telefona.

Ne skidajući kaput, sede na stolicu i ponovo pozva svoju sestru.

Dogovorili su se da je sačeka na Sturupu u deset sati narednog dana.

Potom se počeošao po čvorugi na čelu, koja je sada menjala boje od crne i crvene do žute.

Posle dvadeset minuta okupili su se svi osim Martinsona i Svedberga.

- Svedberg je napolju i kopa po pesku - reče Ridberg. - Neko je zvao i rekao da je tamo viđen neki misteriozni automobil. Martinson pokušava da ulovi nekoga iz kluba sitroena koji bi trebalo da zna za sve sitroene koji se kreću po Skoneu. To je neki kožni lekar iz Lunda.

- Kožni lekar iz Lunda? - reče Kurt Valander iznenađeno.

- Postoje ludaci koji sakupljaju poštanske markice - reče Ridberg. - Zašto, onda, ne bi postojao kožni lekar koji voli sitroene?

Valander im ispriča kako je prošao njegov sastanak sa policajcem u Malmeu.

Èuo je samog sebe kako zvuči šuplje, kada govori da je naredio pretres čoveka.

- Ovo ne zvuči naročito verovatno - reče Hanson. - Jedan policajac koji planira da počini ubistvo nije valjda toliko glup da prijavi vlastiti automobil kao ukraden?

- Moguće je - reče Kurt Valander. - Ali, ne smemo da ukinemo sebi ni jedan jedini podsticaj, ma koliko nesiguran on delovao.

Potom je diskusija prešla na nestali automobil.

- Ima isuviše malo prijava od javnosti - reče Hanson.

- To mi samo povećava ubeđenje da automobil nikada nije napustio kraj. Kurt Valander razvi generalštabnu kartu i nadvise se nad njom, kao da su pripremali neki napad.

- Jezera - reče Ridberg. - Jezera Krageholm, Svaneholm. Pretopostavimo da su se odvezli do tamo i potopili automobil. Na sve strane ima puteljaka.

- Ipak, to zvuči riskantno - ubaci se Kurt Valander.

- Neko je sasvim lako mogao da ih vidi.

Uprkos svemu, dogovorili su se da pročešljaju jezera duž obale. Kao i da pošalju osoblje da pretraži napuštene senike.

Jedna patrola sa psima iz Malmea je bila napolju i tragala ne našavši ni jedan trag. Potraga helikopterom nije dala nikakve rezultate.

- Da li je tvoj Arapin mogao da pogreši? - zanimao se Hanson. Kurt Valander razmisli - Dovešćemo ga ponovo - reče. - Isprobaćemo ga na šest različitih automobila. Od kojih će jedan biti sitroen.

Hanson obeća da će se pozabaviti svedokom.

Potom predoše i baciše pogled na istragu o zločinu u Lenarpu. Čak se i tamo kao avet pojavljivao taj automobil kojeg je u rano jutro video vozač kamiona.

Kurt Valander primeti da su policajci bili umorni. Bila je subota i mnogi su dugo i neprekidno tragali.

- Ostavićemo Lenarp da se odmori do ponedeljka ujutro - reče on. - Sada ćemo da se skoncentrišemo na Hageholm. Oni koji nisu preko potrebni, neka idu kući da se odmore. Sledeća nedelja će verovatno biti podjednako naporna kao i ova.

Potom se priseti da će Bjork ponovo početi da radi u ponedeljak.

- Sada će Bjork da preuzme - reče on. - Iskoristio bih priliku da vam se zahvalim za vaše dosadašnje učešće.

- Je l' dobijamo prolaznu ocenu? - reče Hanson ironično.

- Dobijate najviše ocene - odgovori Kurt Valander.

Posle sastanka je zamolio Ridberga da ostane na trenutak. Osetio je da bi u miru trebalo da porazgovara sa nekim o situaciji. A Ridberg je, kao i obično, bio neko čije je mišljenje najviše cenio. Ispričao mu je o naporima Gorana Bomana gore u Kristijanstadu. Ridberg klimnu glavom zamišljeno. Kurt Valander primeti da je bio očigledno zabrinut.

- To može da odvede u slepu ulicu - reče on. - To dvostruko ubistvo me samo sve više zbunjuje što više razmišljam o njemu.

- Kako to? - upita Kurt Valander.

- Nikako ne mogu da zaboravim ono što je žena rekla pre nego što je umrla. Pretpostavljam da je ona u dubini svoje izmučene i napaćene duše morala da shvati da joj je muž bio mrtav. Verujem da je ljudski instinkt da obaveštava o rešenju zagonetki kada ništa drugo ne preostane. I ona je rekla jednu jedinu reč. Stranac. Ponovila ju je. Četiri-pet puta. Ona mora da znači nešto. Potom, imamo i to sa omčom.

Èvor. Onako je kao što si sam rekao. Ovo ubistvo smrdi na osvetu i mržnju. Ali ipak, mi tražimo u potpuno drugom smeru.

- Svedberg je napravio pregled Levgrenove rodbine - reče Kurt Valander.

- Nema nikakvih veza sa inostranstvom. Samo švedski zemljoradnici i po koji zanatlija.

- Ne zaboravi dvostruki život - reče Ridberg. - Nistrom je svog komšiju koga je poznao četrdeset godina opisao kao običnog čoveka. I bez prihoda. Posle dva dana smo saznali da ništa od toga nije bila istina. Šta zapravo sprečava da u ovoj priči ima još dvostrukih slojeva?

- Šta onda misliš da treba da uradimo?

- Upravo ono što radimo. Ali i da budemo otvoreni prema tome da pratimo slepi trag.

Potom su prešli na priču o ubijenom Somalijcu. Kurt Valander je sve vrerne otkako je krenuo iz Malmea imao jednu misao na pameti.

- Možeš li da izdržiš još malo? - upitao ga je.

- Da - odgovori Ridberg iznenađeno. - Naravno da mogu!

- Ima nečega u vezi sa onim policajcem - reče Kurt Valander. - Ja znam da je to uglavnom osećaj. Krajnje diskutabilna osobina za jednog policajca. Ali sam mislio da bi trebalo da ovog tipa držimo na oku, ti i ja. Bar preko vikenda. Potom ćemo da vidimo da li da idemo dalje i da uključimo i ostale u sve to. Ali, ako je onako kako mislim da jeste, da je možda lično umešan, da njegov automobil nikada nije bio ukraden, trebalo bi da je sada uznemiren.

- Slažem se sa Hansonom, koji je rekao da je teško da bi jedan policajac bio toliko glup da se pretvara da mu je ukraden automobil,

ako planira da počini ubistvo - dodade Kidberg.

- Ja verujem da mislite pogrešno - odgovori Kurt Valander. - Na isti način na koji je i on pogrešno mislio. Naime, da će činjenica da je i on sam bio policajac odagnati sve sumnje sa njega Ridberg protrlja koleno koje ga je bolelo.

- Učinićemo kako želiš - reče on. - Ono što verujem ili ne verujem, teško da je značajno, dokle god ti smatraš da je važno da nastavimo.

- Želim da motrimo na njega - reče Kurt Valander. - Podelićemo se u četiri smene do ponedeljka ujutru. Biće naporno, ali moći ćemo. Ja mogu da preuzmem noći, ako hoćeš.

Bilo je dvanaest sati. Ridberg je smatrao da bi mogao da osmatra do ponoći. Kurt Valander mu dade adresu.

U tom momentu uđe pomoćnica daktilografa sa picom koju je naručio.

- Jesi li jeo? - upita.

- Da - odgovori Ridberg nesigurno.

- Nisi uopšte. Uzmi ovo, a ja ću kupiti novu. Ridberg pojede picu kraj stola Kurta Valandera. Potom se obrisa oko usta i ustade.

- Možda si jeo - reče.

- Možda - odgovori Kurt Valander.

Tokom ostatka dana, ništa se nije dogodilo.

Automobil je bio i ostao nevidljiv. Vatrogasci su izvadili vozilo iz jezera i nisu izvukli ništa više do delove stare žetelice.

Bilo je malo dojava iz javnosti.

Novinari, radio i televizija, zvali su neprekidno i želeli su tekuće informacije o stanju. Kurt Valander je ponavljao svoju molbu za dojavama o plavo-belom sitroenu. Nemirni upravnici izbegličkih kampova zvali su i zahtevali povećanu policijsku prislotru. Kurt Valander je odgovarao što je strpljivije mogao.

U četiri sata je neki automobil u Bjerešeu pregazio i usmrtio jednu stariju ženu. Svedberg, koji se vratio sa svog traganja po pesku, vodio je istragu, iako mu je Kurt Valander obećao da će dobiti slobodno poslepodne.

Neslund se javio u pet sati i Kurt Valander je mogao da oseti kako je pijan. Zanimalo ga je da li se nešto dogodilo ili može da ide na neku zabavu u Šilinge. Kurt Valander mu dade dozvolu.

Dva puta je telefonirao u bolnicu i pitao kako mu se otac osećao. Dobijao je informacije da je otac bio umoran i odsutan.

Odmah posle razgovora sa Neslundom pozva Stena Videna. Javio se glas koji je Kurt Valander prepoznao.

- Ja sam ti pomogao oko poklopca na ambaru - reče on. - Onaj za koga si pogodila da je policajac. Rado bih razgovarao sa Stenom ako je tu.

- On je u Danskoj i kupuje konje - odgovori devojka koja se zvala Luiz.

- Kada dolazi kući?

- Možda sutra.

- Možeš li da ga zamoliš da mi se javi?

- Hoću.

Razgovor je završen. Kurt Valander je imao snažan osećaj da se Sten Viden uopšte nije nalazio u Danskoj. Možda je stajao odmah uz devojku i slušao.

Možda su se nalazili na nenameštenom krevetu kada je zvao. Ridberg se nije javljao.

Ostavio je svoj podsetnik jednoj od patrola, koja je obećala da će ga predati Bjorku kasnije iste večeri, čim ovaj izađe iz aviona na Sturupu.

Potom je prošao kroz svoje račune koje je zaboravio da plati na kraju meseca. Napisao je nekolicinu poštanskih žiro-računa i stavio ih zajedno sa jednim čekom u braon koverat. Shvatio je da ovog meseca neće moći da priušti sebi da kupi ni video niti muzički uređaj.

Potom je odgovorio na jedan upitnik da li namerava da putuje na opera- putovanje u Det kungelige u Kopenhagenu krajem februara. Odgovorio je da.

„Vojcek" je bila jedna od opera koju nikada nije video izvedenu na sceni.

U osam sati je pročitao Svedbergov izveštaj o smrtnom slučaju u Bjerešeu. Uvideo je da nikakava optužba nije aktuelna. Žena je izašla pravo na put pred automobil koji je vozio malom brzinom. Zemljoradnik koji je vozio bio je nekažnjavaan. Nekoliko svedoka je potvrdilo ovu priču. Zabeležio je ovo i želeo da Anet Brolin pročita istragu kada bude završena obdukcija žene.

U pola devet su dva čoveka počela da se biju u jednoj iznajmljenoj kući na kraju Istada. Peters i Noren su brzo uspeli da razdvoje dvojicu koja su se tukla. Bila su to dva brata, dobro poznata policiji. Započinjali bi tuču, otprilike, tri puta godišnje.

Prijavljen je i nestanak jednog psa u Marsvinsholmu. Pošto je viđen da trči prema zapadu, poslao je prijavu kolegama u Skurupu.

U deset sati je napustio policijsku stanicu. Bilo je hladno i vetar je počinjao da duva. Zvezdano nebo je bilo vedro. Još uvek bez snega. Odvezao se kući i na sebe navukao debeli donji veš, a na glavu stavio vunenu kapu. Rastrojenih misli, takođe je zalio cveće na kuhinjskom prozoru, koje je počelo da se suši. Potom se odvezao u Malme.

Noren je bio na dužnosti tokom noći. Kurt Valander je obećao da će se javiti nekoliko puta. Ali, verovatno će Noren imati pune ruke posla sa Bjorkom koji će se vratiti kući i saznati da je njegov godišnji odmor definitivno završen.

Kurt Valander zastade kod jednog motela u Svedali. Dugo se dvoumio pre nego što je odlučio da pojede samo salatu. Sumnjao je u to da je sada bila prava prilika da odustane od svojih navika ishrane. Pre se radilo o tome da je znao da riskira da će zaspati ako pojede dosta pre noćne prismothe.

Popio je nekoliko šolja jake kafe pošto je završio sa jelom. Jedna starija žena je prišla njegovom stolu i ponudila mu da kupi Toranj za nadgledanje. Kupio je jedan primerak i pomislio da je to dovoljno dosadno štivo da bi potrajalo čelu noć.

Nešto posle jedanaest sati skrenuo je ponovo na E 14 i nastavio duž poslednjih nekoliko milja prema Malmeu. Iznenada je počeo da sumnja u značaj zadatka koji je zadao Ridbergu i sebi. Koliko je zapravo poverenja mogao da ukaže svojoj intuiciji? Zar nisu Hansonove i Ridbergove primedbe bile dovoljne da odustane od pomisli na noćnu prismotra?

Osetio se nesigurno. Bezvoljno. A ni salata ga nije zasitila.

Prošlo je nekoliko minuta posle pola dvanaest kada je skrenu u jednu poprečnu uličicu ka žutoj kući u nizu u kojoj je živeo Rune Bergman. Kapu je navukao preko ušiju kada je izašao u hladnu noć. Oko njega su se nalazile kuće u kojima su bila ugašena svetla. U

daljini je čuo kako zavija guma nekog automobila. Držao se što je više bilo moguće u senci, i skrenuo u ulicu koja se zvala Aleja ruža.

Skoro odmah je ugledao Ridberga koji je stajao pored jednog visokog drveta kestena. Stablo je bilo toliko veliko da je zaklanjalo celog čoveka. To što ga je Valander otkrio bilo je samo zato što je to bilo jedino zamislivo skroviste sa kog bi moglo da se gleda na žutu kuću u nizu.

Kurt Valander se uvuče u senku moćnog stabla drveta. Ridberg se smrzavao. Trljao je ruke i tapkao stopalima.

- Da li se dogodilo nešto? - pitao je Kurt Valander.

- Ne mnogo za dvanaest sati - odgovori Ridberg. - U četiri sata je otišao u obližnju prodavnicu u kupovinu. Dva sata kasnije je izašao i zatvorio kapiju koja se bila otvorila od vetra. Ali, obazriv je. Pitam se da li, možda, ipak nisi u pravu.

Ridberg pokaza na kuću pored one u kojoj je stanovao Rune Bergman.

- Stoji prazna, reče. U dvorištu imaš pregled i na ulicu i na zadnja vrata. Ako mu padne na pamet da se iskrada tuda. Tamo je i jedna klupa na kojoj može da se sedi. Ako na sebi imaš dovoljno toplu odeću.

Kurt Valander je na putu do Bergmanove kuće video jednu telefonsku govornicu. Zamolio je Ridberga da ode tamo i pozove Norena. Ako se nije dogodilo ništa važno, Ridberg je mogao da uzme svoj automobil i da ide kući.

- Doći ću oko sedam - reče Ridberg. - Nemoj da se smrzneš.

Nestao je tiho. Kurt Valander je stajao neko vreme i po-smatrao žutu kuću. Sijalo je kroz dva prozora, jedan u prizemlju i jedan na spratu. Zaveses su bile navučene. Pogledao je na sat. Ponoć je prošla pre tri minuta. Ridberg se nije vratio. Dakle, bilo je mirno u policijskoj stanici u Istadu.

Požurio je i otvorio kapiju dvorišta prazne kuće. Tumarao je po mraku i pronašao klupu o kojoj je govorio Ridberg. Odavde je imao dobar pogled. Da bi zadržao toplotu počeo je da hoda, pet koraka napred i pet nazad.

Kada je sledeći put uspeo da pogleda na sat, već je bilo deset minuta do jedan. Noć će biti duga. Već je počelo da mu biva hladno. Pokušao je da učini da mu vreme prođe tako što je studirao

zvezdano nebo. Kada ga je zboleo vrat, ponovo je počeo da hoda, napred i nazad.

U pola dva se ugasi svetio u prizemlju. Kurtu Valanderu se učinilo da je sa sprata čuo radio.

Rune Bergman je noćna ptica, pomisli.

Možda čovek postane takav ako se prevremeno penzionise?

U pet minuta do dva sata, napolju, na ulici prođe jedan automobil. Odmah potom još jedan. Potom je ponovo bilo tiho.

Svetio je gorelo na spratu. Kurtu Valanderu je bilo hladno.

U pet minuta do tri sata ugasi se svetio. Kurt Valander oslušnu da čuje radio. Ali je sve bilo mirno. Upalio je plamenik da bi zadržao toplotu.

Pevušio je tonove nekog Štrausovog valcera. Zvuk je bio toliko tih da ga je jedva pojmio.

Jedno škljockanje zatvarača. To je bilo sve. Kurt Valander prekide u sred grejanja i oslušnu.

Potom nazre senku.

Mora da se čovek kretao veoma tiho. Ali je Kurt Valander ipak nazreo Rune Bergmana kada je polako iza žute kuće nestao u dvorištu. Kurt Valander pričekao nekoliko sekundi. Potom se pažljivo pope preko ograde. Bilo je teško orijentisati se u mraku, ali je polako shvatio da je postojao mali prolaz između kućice i dvorišta koje se nalazilo okrenuto kao odraz u ogledalu Bergmanove kuće. Brzo se kretao. Isuviše brzo s obzirom na to da gotovo ništa nije video.

Tako je izašao na ulicu paralelnu sa Alejom ruža.

Da je stigao samo sekund kasnije nikada ne bi shvatio da je Rune Bergman nestao u jednoj poprečnoj ulici desno.

Malo se dvoumio. Njegov automobil je stajao parkiran samo pedeset metara odatle. Ako ga ne uzme sada, a Rune Bergmanov automobil je parkiran tu negde u blizini, neće imati mogućnosti da ga prati.

Potrčao je luđačkom brzinom ka automobilu. Zaleđene noge su mu pucketale, i ostao je bez daha posle samo nekoliko koraka. Otvorio je vrata automobila, ubacio ključeve i brzo resio da pokuša da pronađe Rune Bergmana.

Skrenuo je u ulicu za koju je mislio da je ona prava. Prekasno je uvideo da je to bila šlepa ulica. Opsovao je i krenuo u rikverc. Rune

Bergman je očigledno mogao da bira između mnogo ulica. Osim toga, u blizini je postojao i parking.

Odluči se, pomislio je besneći. Odluči se sada, do đavola. Odvezao se nazad do velikog parkirališta, koje se nalazilo između hipodroma Jegersro i velikih robnih kuća. Baš je nameravao da odustane kada ugleda Runea Bergmana. Stajao je u telefonskoj govornici pored novoizgrađenog hotela kod izlaza za hipodromsku štalu.

Kurt Valander zakoči i ugasi motor i farove.

Čovek u telefonskoj govornici ga nije otkrio.

Nekoliko minuta kasnije pored hotela skrenu jedan taksi. Rune Bergman sede na zadnje sedište, a Kurt Valander upali motor.

Taksi se izvezao na autoput ka Geteborgu. Kurt Valander propusti jedan šleper pre nego što je krenuo sa praćenjem.

Pogledao je na merač benzina. Neće moći da prati taksi dalje od Halmstada.

Iznenada vide da je vozač taksija dao žmigavac za skretanje udesno. Nameravao je da skrene kod ulaska u Lund. Kurt Valander ga je pratio.

Taksi je stao kod železničke stanice. Kada je Kurt Valander provezao pored video je da je Rune Bergman upravo plaćao za vožnju. Skrenuo je u jednu poprečnu ulicu i nepropisno parkirao na sred pešačkog prelaza.

Rune Bergman je išao brzo. Valander ga je pratio idući po senovitim mestima.

Ridberg je bio u pravu. Čovek je bio obazriv. Iznenada stade i pogleda oko sebe.

Kurt Valander ničice skrete u jednu kapiju. Udario je čelom u jednu izbačenu ivicu stepenica i osetio kako mu je iznad oka pukla čvoruga. Krv mu je potekla niz lice. Obrisao se rukavicom, izbrojao do deset i nastavio sa praćenjem. Krv mu je tekla preko oka i mutila mu pogled.

Rune Bergman stade ispred jedne kućne fasade koja je bila obavijena materijalom za džakove i skelama za gradnju. Ponovo je pogledao iza sebe i Kurt Valander se skupi iza jednog parkiranog automobila.

Potom je nestao.

Kurt Valander je čekao dok nije čuo da je kapija ponovo zatvorena. Odmah potom, upali se svetio u sobi na drugom spratu.

Pretrčao je preko ulice i provukao se ispod sargije. Bez razmišljanja se uspeo do prvog sprata građevinskih skela.

Bolelo ga je i peckalo kada je dotakao stopala. Neprekidno je brisao krv koja mu se slivala preko oka. Tako se uspeo do sledećeg sprata. Osvetljeni prozori su sada bili otprilike jedan metar iznad njegove glave. Skinuo je šal i zavio ga preko čela kao privremeni zavoj.

Potom se pažljivo uspeo na sledeći sprat. Naprezanje ga je toliko iscrpio da je ostao na spratu preko minut pre nego što je imao snage da nastavi. Pažljivo je puzao preko hladnih limova koji su bili puni odbačenog maltera. Nije se usuđivao da pomisli na to koliko se visoko iznad zemlje nalazio. Jer bi tada odmah dobio vrtoglavicu.

Pažljivo je provirio preko simsa izvan prve osvetljene sobe. Kroz debele zavese je mogao da vidi ženu koja je ležala i spavala u duplom krevetu. Pokrivač pored nje je bio bačen kao da je neko ustao u veoma velikoj žurbi.

Otpuzao je dalje.

Kada je sledeći put provirio preko simsa na prozoru video je Runea Bergmana kako stoji i razgovara sa nekim čovekom obučenim u tamnobraon kućni mantil.

Kurtu Valanderu se učini da je ranije video ovog čoveka.

Rumunka je tako dobro opisala čoveka koji je stajao na njivi i jeo jabuku. Osetio je kako mu srce lupa.

Bio je, dakle, u pravu. Nije mogao biti niko drugi.

Njih dvojica su tiho razgovarali. Kurt Valander nije mogao da razume šta su govorili. Iznenada čovek u kućnom mantilu nestade kroz jedna vrata. Istovremeno je Rune Bergman zurio pravo prema Kurtu Valanderu.

Otkriven, pomisli kada je glavu povukao u nazad. Ovi luđaci se neće ni dvoumiti da me upucaju.

Bio je paralisan od straha.

Umreću, pomislio je očajno. Upucaće me u glavu.

Ali, niko nije došao i pucao mu u glavu. Konačno je sakupio hrabrosti da ponovo pogleda.

Čovek u kućnom mantilu je stajao i jeo jabuku.

Rune Bergman je u ruci držao dve sačmare. Jednu je stavio na sto. Drugu je stvio pod svoj kaput. Kurt Valander uvide da je video više nego dovoljno. Okrete se i otpuza istim putem kojim je i došao.

Kako se to dogodilo, nikada neće saznati.

Ali, pogrešio je u mraku. Kada je krenuo da se uhvati za skelu uhvatio se za prazan prostor.

Potom je pao.

Sve se toliko brzo dogodilo da gotovo nije stigao ni da pomisli da će umreti.

Tik iznad zemlje, jednu nogu je zakačio u prorez između dva lima. Bol je bio ogroman kada je nastupio trzaj. Visio je s glavom nadole, jedva jedan metar iznad asfalta.

Pokušao je da se izvuče. Ali noga je bila zaglavljena. Visio je naglavačke ne mogavši ništa da uradi. Krv mu je pulsirala u slepoočnicama.

Bol je bio toliko snažan da su mu oči zasuzile. Istovremeno ču kako se vrata otvoriše.

Rune Bergman je napustio stan. Grizao se za prste da ne bi vrištao.

Kroz sargiju je nazreo kako je čovek iznenada stao. Baš ispred njega. Video je kako bljuje vatru.

Pucanj, pomislio je. Sada ću umreti.

Potom uvide da je Rune Bergman upalio cigaretu. Koraci su mu se udaljili.

Gubio je svest od krvi koja mu je navrla u glavu. Slika Linde mu prođe ispred očiju.

Divljačkom snagom je uspeo da uhvati jedan nosač skele. Jednom rukom se podigao toliko da može da uhvati skelu gde mu je noga bila zaglavljena. Skupio je svu snagu u poslednjem pokušaju. Potom je povukao. Noga se oslobodi i on se leđima dočeka na jednu gomilicu šljunka. Ležao je potpuno mirno i ispitivao da li mu je nešto bilo polomljeno.

Potom ustade, morao je da se pridržava za zid da ne bi pao od nesvestice. Trebalo mu je gotovo dvadeset minuta da se vrati do automobila. Na staničnom satu vide da su kazaljke pokazivale pola pet.

Utonuo je u vozačko sedište i zažmurio. Potom se odvezao u Istad.

Moram da spavam, pomislio je. Sutra je sutra. Onda mogu da uradim ono što mora da se uradi.

Trgao se kada je svoje lice video u kupatilu u ogledalu. Toplom vodom je očistio ranu.

Bilo je skoro šest sati kada je utonuo u posteljini. Navio je sat na petnaest do sedam. Nije se usuđivao da spava duže od toga.

Pokušao je da pronađe položaj u kom ga je najmanje bolelo. Baš kada je tonuo u san probudi ga lupa na vratima.

Jutarnje novine.

Potom se ponovo ispruži.

U snovima mu je prilazila Anet Brolin. Negde je rzao neki konj.

Bila je nedelja 14. januar. Dan je došao sa pojačanim vetrom sa severoistoka.

Kurt Valander je spavao.

Mislio je da je dugo spavao. Ali kada se probudio i pogledao na sat koji je stajao na noćnom stočiću, shvati da je spavao sedam minuta. Telefon ga je probudio. Ridberg je zvao iz jedne telefonske govornice u Malmeu.

- Vрати se ovamo - reče Kurt Valander. - Ne moraš da stojiš tamo i smrzavaš se. Dođi ovamo, kod mene kući.

- Šta se dogodilo?

- On je.

- Siguran si?

- Potpuno sam siguran!

- Dolazim.

Kurt Valander teško ustade iz kreveta. Telo ga je bolelo i bubnjalo mu je u slepoočnicama. Dok se kuvala kafa, sede za kuhinjski sto s ogledalcetom i tuferom vate. Uz mnogo muka uspeo je da pričvrsti kompresu preko raspuknute čvoruge. Mislio je kako mu celo lice menja boju u plavu i lila.

Èetrdeset tri minuta kasnije Ridberg je stajao na vratima. Dok su pili kafu Kurt Valander mu ispriča svoju priču.

- Dobro - reče Ridberg kasnije. - Veoma dobar posao. Sada ćemo da pokupimo one prokletnike. Kako se zvao onaj u Lundu?

- Zaboravio sam da pogledam ime u ulazu. A i nismo mi ti koji hapsimo. Bjork je taj.

- Je li se on vratio?

- Trebalo je da stigne sinoć.

- Onda ćemo ga izvući iz kreveta.

- I javnog tužioca. A mora i da se iskoordinira sa kolegama u Malmeu i Lundu.

Dok se Kurt Valander oblačio, Ridberg je telefonirao. Kurt Valander zadovoljno ču da Ridberg nije dozvolio nikakve upadice.

Pitao se da li je muž Anete Brolin bio u poseti.

Ridberg je stao na vrata spavaće sobe i posmatrao ga dok je vezivao kravatu.

- Izgledaš kao bokser - reče i nasmeja se. - Isprebijan bokser.

- Jesi li našao Bjorka?

- Činilo se kao da je veče iskoristio da upije sve što se dogodilo. Bilo mu je lakše kada je shvatio da smo u svakom slučaju imali

rešenje jednog od ubistava.

- Javni tužilac?
- Ona je rekla da će odmah doći.
- Je li se ona javila? Ridberg ga pogleda iznenađeno.
- A ko bi se javio?
- Njen muž, na primer.
- Kakve to veze ima?

Kurt Valander se nije ni potrudio da odgovori.

- Do đavola, kako se loše osećam - reče umesto toga. - Idemo sada. Izašli su u rano svitanje dana. I dalje je duvao olujni vetar, a nebo je bilo prekriveno tamnim oblacima.

- Hoće li biti snega? - reče Kurt Valander.
- Neće pre februara, odgovori Ridberg. To osećam po sebi. Ali onda će to biti jebena zima.

U policijskoj stanici je vladalo nedeljno zatišje. Norena je na dežurstvu zamenio Svedberg. Ridberg mu dade kratak opis onoga što se dogodilo tokom noći.

- Do đavola - bio je Svedbergov komentar. - Policajac?
- Bivši policajac?
- Gde je sakrio automobil?
- To još uvek ne znamo.
- Da nije potopljen?
- Mislim da jeste.

Bjork i Anet Brolin su u policijsku stanicu stigli u isto vreme. Bjork, koji je imao pedeset i četiri godine i bio poreklom iz Vestmanlanda, pristojno je pocrneo. Kurt Valander ga je uvek zamišljao kao idealnog šefa policije u jednom srednje velikom švedskom policijskom okrugu. Bio je prijatan, ne preterano ineligitan, i istovremeno se veoma brinuo o dobrom imenu i ugledu policije.

Uznemireno je pogledao Kurta Valandera.

- Zastrašujuće izgledaš?
- Tukli su me - odgovori Kurt Valander.
- Tukli te? Ko to?
- Policajci. Tako je to kada obavljaš dužnost šefa. Onda dobijaš batine. Bjork se smejao.

Anet Brolin ga je posmatrala nekako kao iskrenom saosećajnošću.

- Mora da boli - reče ona.

- Proći će - odgovori Kurt Valander.

Okrenuo je lice u stranu kada je odgovarao, pošto se setio da je zaboravio da opere zube.

Okupili su se u Bjorkovoj kancelariji.

Pošto nije bilo nikakvog pisanog istražnog materijala Kurt Valander je usmeno obavio posao. I Bjork i Anet Brolin su postavili mnogo pitanja.

- Da me je u nedelju ujutru iz kreveta izvukao neko drugi i ispričao mi ovakvu razbojničku priču, ne bih mu poverovao - reče Bjork.

Potom se okrenu Aneti Brolin.

- Da li možemo da ih pritvorimo zbog ovoga? - pitao ju je. - Ili da ih samo dovedemo na saslušanje?

- Pritvoriću ih posle rezultata saslušanja - odgovori Anet Brolin.

- Potom bi, naravno, bilo dobro ako bi ona Rumunka u suočenju mogla da pokaže na čoveka iz Lunda.

- Pa za to moramo da imamo sudski nalog - reče Bjork.

- Da, reče Anet Brolin. Ali, možemo da improvizujemo suočenje. Kurt Valander i Ridberg su je zainteresovano posmatrali.

- Možemo da je dovedemo iz izbegličkog kampa - nastavi ona. - A potom bi njih dvoje, sasvim slučajno, mogli da prođu jedno pored drugog ovde na hodniku.

Kurt Valander je klimao glavom u znak odobravanja. Anet Brolin je bila javni tužilac koja nije zaostajala za Perom Okersonom kada se radilo o slobodoumnom pogledu na važeća pravila.

- Tako dakle - reče Bjork. - Onda ću pozvati kolege iz Malmea i Lunda. Potom ćemo za dva sata da odradimo privođenje. U deset sati.

- Žena u krevetu - reče Kurt Valander. - Ona u Lundu?

- I nju ćemo privesti - reče Bjork. - Kako ćemo podeliti saslušavanje?

- Ja želim Runea Bergmana - reče Kurt Valander. - Ridberg može da razgovara sa čovekom koji jede jabuke.

- U tri sata ćemo odlučiti o pritvoru - reče Anet Brolin. - Do tada ću biti kod kuće.

Kurt Valander ju je ispratio do recepcije.

- Mislio sam da predložim večeru juče - reče on. - Ali, nešto se isprečilo.

- Biće još večeri - odgovori ona. - Mislim da si ovo dobro obavio. Kako si, zapravo, shvatio da je to on?

- I nisam. Bio je to samo osećaj.

Gledao je za njom dok je silazila ka gradu. Shvati da uopšte nije pomislio na Monu od one večeri kada su zajedno večerali.

Potom se sve odigralo veoma brzo.

Hansona su povukli iz nedeljne slobode i naređeno mu je da dovede onu Rumunku i tumača.

- Kolege ne zvuče srećno - reče Bjork zabrinuto. - Nije popularno privoditi nekog iz vlastitog odreda. Biće mnogo neraspoloženja oko ovoga.

- Kako neraspoloženja? - pitao je Kurt Valander.

- Novi izumi u policijskom odredu.

- Ali on je prevremeno penzionisan?

Ali u svakom slučaju, novine će urlati o tome da je policajac ubica. Biće novih uhođenja od strane odreda.

U deset sati se Kurt Valander vratio do kuće obavijene sargijom i građevinskom skelom. Kao pomoć je imao četiri policajca u civilu iz Lunda.

- Ima oružje - reče Kurt Valander još dok su sedeli u automobilu. - I počinio je hladnokrvno smaknuće. Ipak, mislim da možemo da radimo mirno. Sigurno ne računa na to da smo mu na tragu. Biće dovoljna dva izvučena pištolja.

Kurt Valander je sa sobom poneo svoj službeni pištolj kada je krenuo iz Istada.

Na putu za Lund je pokušao da se seti kada ga je izvadio poslednji put. Odlučio je da je to bilo pre tri godine, prilikom hapšenja jednog odbeglog zatvorenika iz Kumle koji se zabarikadirao u jednoj vikendici kod kupališta Mosbi.

Sada su sedeli u automobilu ispred kuće u Lundu. Kurt Valander shvati da se popeo mnogo više nego što je mislio. Da je pao na zemlju, polomio bi kičmu.

Policija u Lundu je, da bi ispitalo situaciju ujutru, poslala jednog narednika koji je bio preobučen u nosača novina.

- Da ponovimo sada - reče Kurt Valander. - Nema zadnjeg stepeništa? Policajac koji je sedeo pored njega na prednjem sedištu klimnuo je glavom.

- Nikakvih skela na zadnjoj strani kuće?

- Ničega.

Prema policiji, u stanu je živeo čovek po imenu Valfrid Strom.

Nije ga bilo ni u kakvim registrima u policiji. Niko nije znao ni od čega živi.

Tačno u deset sati izađoše iz automobila i pređoše ulicu. Jedan policajac je stao kod ulazne kapije. Postojao je interfon, ali nije radio. Kurt Valander obi vrata jednim šrafčigerom.

- Jedan čovek neka ostane na stepeništu - reče. - Ti i ja idemo gore. Kako se, beše, zoveš?

- Enberg.

- Valjda imaš neko ime?

- Kale.

- Idemo, onda, Kale.

Osluškiivali su u pomrčini ispred vrata.

Kurt Valander izvadi svoj pištolj i klimnu glavom Kaleu Enbergu da uradi istu stvar. Potom je pozvonio na vrata.

Vrata je otvorila jedna žena u kućnoj haljini. Kurt Valander je prepoznao od noćas. Ona je spavala u bračnom krevetu.

Sakrio je pištolj iza leđa.

- Iz policije smo - reče on. - Tražimo jednog čoveka, Valfrida Stroma. Žena, koja je bila u četrdesetim godinama starosti i koja je imala napaćeni izraz lica, izgledala je uplašeno.

Onda se sklonila u stranu i pustila policajce.

Valfrid Strom je iznenada stajao ispred njih. Bio je odeven u zelenu trenerku.

- Policija - reče Kurt Valander. - Hteli smo da te zamolimo da pođeš sa nama.

Čovek sa ćelom u obliku polumeseca napeto ga je posmatrao.

- Zašto?

- Saslušanje.

- O čemu?

- Saznaćeš kada dođemo dole u stanicu. Potom se Valander okrete ženi.

- Najbolje bi bilo da i vi krenete - reče on. - Navucite na sebe nešto garderobe.

Čovek ispred njega je delovao potpuno smireno.

- Ne idem nigde dok ne saznam zašto - reče on. - Možda biste mogli da počnete time što ćete mi pokazati vaše legitimacije?

Kada je Kurt Valander stavio desnu ruku u unutrašnji džep nije mogao da sakrije da ima pištolj. Prebacio ga je u levu ruku i tražio novčanik u kojem mu je bila legitimacija.

Istovremeno se Valfrid Strom baci pravo na njega. Kurta Valandera udari glavom u čelo, pravo u već otečenu i raspuknutu čvorugu. Bi bačen glavačke unazad i pištolj mu izlete iz ruke. Kale Enberg nije stigao da reaguje pre nego što je čovek u zelenoj trenerci nestao kroz vrata. Žena je vrisnula, a Kurt Valander se baci za svojim pištoljem. Potom potrča za čovekom niz stepenice, dok je istovremeno upućivao upozorenje dvojici policajaca koji su stajali postrojeni dole.

Valfrid Strom je bio brz. Laktom je udario u bradu policajca koji je stajao unutra u kapiji. Čovek koji je stajao napolju dobio je po sebi jednu polovinu ulaznih vrata kada se Strom bacio na ulicu. Kurt Valander, koji jedva da je mogao da vidi od krvi što mu je tekla preko oka, terurajući je prešao preko onesvešćenog policajca koji je ležao na stepenicama. Trgnuo je i povukao osigurač pištolja koji se odblokirao.

Potom je izašao na ulicu.

- Na koju stranu je otrčao? - povika zbunjenom policajcu koji se upleo u sargiju.

- Levu - dobio je odgovor.

Trčao je. Mogao je da vidi zelenu trenerku Valfrida Stroma, baš kada je nestajao ispod jednog vijadukta. Skinuo je sa sebe kapu i obrisao lice. Nekoliko starijih žena, koje su izgledale kao da su bile na putu ka crkvi, preplašeno poskoči u stranu. Jurio je ispod vijadukta dok je istovremeno iznad njegove glave protutnjao voz.

Kada je ponovo izašao na ulicu vide kako je Valfrid Strom zaustavio jedan automobil, izvukao vozača i odvezao se.

Jedino vozilo koje je postojalo u blizini bilo je jedno veliko vozilo za prevoz životinja. Šofer je upravo stao i iz jednog automata na zidu uzimao paket kondoma. Kada je Kurt Valander dotrčao s pištoljem u ruci i krvlju koja mu je tekla preko lica, ispusti paket kondoma i otrča odatle.

Kurt Valander se pope na vozačko mesto. Iza sebe je čuo konja kako rže. Motor je bio upaljen i on ubaci u najmanju brzinu.

Mislio je da je iz vidokruga izgubio automobil sa Valfridom Stromom, kada ga ponovo ugleda. Automobil je prošao kroz crveno svetlo i nastavio dalje kroz jednu usku ulicu koja je vodila pravo prema katedrali. Kurt Valander je trzao menjač i ubacivao u brzine da iz vida ne bi izgubio automobil. Konj je ržao iza njega i osećao je topli miris balege.

U jednoj oštroj krivini gotovo da je potpuno izgubio kontrolu nad vozilom za prevoz životinja. Proklizao je parna dva automobila parkirana uz ivicu trotoara, ali je uspeo da na kraju ponovo ispravi vozilo.

Jurio ga je pored bolnice a potom kroz industrijsku zonu. Kurt Valander iznenada otkri da je vozilo za prevoz životinja bilo opremljeno mobilnim telefonom. Jednom rukom je pokušao da pritisne taster za hitne pozive, trudeći se da istovremeno održi teško vozilo na drumu.

Upravo kada su se javili na centrali za uzbunu, morao je da skrene u krivinu.

Telefon mu ispade iz ruke i shvati da neće moći da ga dohvati bez zaustavljanja automobila.

Ovo je bezumlje, pomislio je očajno. Potpuno bezumlje.

Istovremeno se seti svoje sestre. Upravo sada je trebalo da se nalazi na aerodromu Sturup i da je čeka.

U kružnom toku kod izlaza za Stafanstorp, lov je bio završen.

Valfrid Strom je bio primoran da ukoči zbog jednog autobusa koji je već bio ušao u kružni tok. Izgubio je kontrolu nad vozilom i udario pravo u cementni stub. Kurt Valander, koji je bio na oko sto metara odatle, vide plamen koji je izbio iz automobila. Toliko je oštro zakočio da je vozilo za prevoz životinja proklizalo do šanca i prevrnuo se. Otvoriše se zadnja vrata i iskočiše tri konja, koja odgalopiraše preko njiva.

Valfrid Strom se pri sudaru bacio iz automobila. Jedna ruka mu je bila odrana. Lice mu je bilo isečeno komadićima stakla.

Pre nego što je Kurt Valander stigao do njega, znao je da je mrtav. Dotrčaše ljudi iz obližnjih kuća. Automobili su kočili uz ivicu puta. Iznenada shvati da u ruci i dalje ima pištolj.

Nekoliko minuta kasnije došao je i prvi policijski automobil. A odmah potom i jedna kola hitne pomoći. Kurt Valander je pokazao svoju legitimaciju i telefonirao iz automobila. Zamolio je da razgovara sa Bjorkom.

- Je l' dobro prošlo? - pitao je Bjork. - Rune Bergman je uhvaćen i na putu je ovamo. Sve je proteklo bez problema. A i ona Jugoslovenka čeka ovde sa svojim tumačem.

- Pošalji ih u mrtvačnicu u lundsku bolnicu - reče Kurt Valander. - Sada će morati da se suoči sa lešom. A osim toga ona je Rumunka.

- Šta, do đavola misliš time? - reče Bjork.

- Upravo ono što kažem - odgovori Kurt Valander i prekinu razgovor. Istovremeno vide kako jedan od konja dolazi galopom preko njive. Bio je to lep, beli konj.

Pomisli da nikada ranije nije video tako lepog konja.

Kada se vratio u Istad, vest o smrti Valfrida Stroma već se pročula. Žena koja je bila njegova supruga, doživela je nervni slom i lekar je policiji zabranio da je saslušava do daljnjeg.

Ridberg je mogao da obavesti da je Rune Bergman sve negirao. Nije ukrao vlastiti automobil i potom ga potopio. Nije bio u Hageholmu. Nije ni tokom noći posetio Valfrida Stroma.

Zahtevao je da odmah dobije prevoz natrag u Malme.

- Jedna prokleta pacovčina - reče Kurt Valander. - Slomiću ga.

- Ovde se ništa ne lomi - reče Bjork. - Ovaj bezuman lov kroz Lund je već izazvao dovoljno problema. Ne razumem kako četvorica odraslih ljudi, policajaca, ne mogu da privedu na saslušanje jednog nenaoružanog čoveka. Da li ti je, povrh toga, jasno da je jedan od onih konja pregažen? Zvao se Super Nova i vlasnik ga ceni 100 000 kruna.

Kurt Valander oseti kako mu bes raste. Zašto Bjork nije mogao da shvati da mu je bila potrebna podrška? A ne ovo trabunjanje i grdnja.

- Sada čekamo da Rumunka obavi identifikaciju - reče Bjork. - Niko se medijima i štampi neće obraćati sem mene.

- Zahvaljujem na tome - reče Kurt Valander. Zajedno sa Ridbergom, otišao je u svoju kancelariju i zatvorio vrata.

- Da li ti je jasno kako izgledaš? - zanimao se Ridberg.

- Najbolje da ne znam, hvala.

- Zvala je tvoja sestra. Zamolio sam Martinsona da ode i pokupi je sa aerodroma. Pretpostavljam da si ti na to zaboravio. On treba i da se pobrine za nju dok ti ne budeš imao vremena.

Kurt Valander klimnu glavom u znak zahvalnosti. Nekoliko minuta kasnije ulete Bjork.

- Završena je identifikacija - reče. - Dobili smo našeg traženog ubicu.

- Da li ga je prepoznala?

- Bez dvoumljenja. Bio je to isti onaj čovek koji je jeo jabuku napolju na njivi.

- Ko je on? - pitao je Ridberg.

- Valfrid Strom je sebe nazivao poslovnim čovekom - odgovori Bjork. - Imao je četrdeset i sedam godina. Ali službi državne bezbednosti nije trebalo mnogo vremena da bi odgovorila na naše pitanje. Valfrid Strom je još od 1960-ih godina bio angažovan u raznim nacionalističkim pokretima. Prvo u nečemu što se zvalo Demokratska alijansa, a potom u značajno militantnijim frakcijama. Ali, na pitanje kako je došlo do toga da iznenada postane hladnokrvni ubica, možda bi Rune Bergman mogao da odgovori. Ili njegova supruga.

Kurt Valander ustade.

- Sada ćemo da uzmemo Bergmana - reče on.

- Sva trojica uđoše u prostoriju u kojoj je Rune Bergman sedeo i pušio. Kurt Valander je vodio saslušanje. Odmah je krenuo u napad.

- Da li znaš šta sam radio noćas? - pitao ga je. Rune Bergman ga pogleda pun prezira.

- Kako bih ja to mogao znati?

- Pratio sam te u Lund.

Kurtu Valanderu se učini da je nazreo promenu izraza na čovekovom licu.

- Pratio sam te u Lund - ponovi Kurt Valander. - I popeo sam se uz građevinsku skelu kuće u kojoj je živio Valfrid Strom. Video sam kako si svoju sačmaru zamenio za neku drugu. Sada je Valfrid Strom mrtav. Ali, jedan svedok ga je identifikovao kao ubicu u Hageholmu. Šta kažeš na sve ovo?

Rune Bergman više ništa ne reče. Upalio je cigaretu i posmatrao ispred sebe praznog pogleda.

- Sada ćemo da počnemo iz početka - reče Kurt Valander. - Znamo kako se sve odigralo. Jedino što neznamo su dve stvari. Kao prvo, šta si uradio sa svojim kolima. Kao drugo: Zašto ste upucali onog Somalijca?

Rune Bergman je nastavio da ćuti.

Nešto posle tri sata poslepodne, bio je formalno pritvoren i dodeljen mu je advokat. Optužba je glasila ubistvo ili pomoć pri ubistvu.

U četiri sata je Kurt Valander održao jedno kratko saslušanje supruge Valfrida Stroma. Ona je i dalje bila u šoku, ali je odgovarala na njegova pitanja. Saznao je da se Valfrid Strom bavio uvozom ekskluzivnih automobila.

Osim toga ispričala mu je da je mrzeo švedsku izbegličku politiku.

Bila je udata za Valfrida Stroma nepunih godinu dana.

Kurt Valander je stekao jasan utisak da će ona veoma brzo preboleti gubitak.

Posle saslušanja, razgovarao je sa Ridbergom i Bjorkom. Odmah potom, žena je puštena uz zabranu putovanja i odvezena je natrag u Lund.

Odmah potom, Kurt Valander i Ridberg ponovo pokušашe da nateraju Runea Bergmana da progovori. Advokat, koji je bio mlad i ambiciozan, smatrao je da nije postojalo saglasnosti u vođenju dokaza, i smatrao je da je pritvaranje ličilo na pripremljenu osudu nevinog.

Otprilike u isto vreme Ridbergu je nešto palo na pamet.

- Gde je to Valfrid Strom pokušao da pobegne? - reče on Kurtu Valanderu.

Pokazao je na kartu.

- U Stafanstorpu se završavalo putovanje. Možda je tamo ili u blizini imao neki magacin? Ne nalazi se naročito daleko od Hageholma, samo ako čovek poznaje sve puteljke.

Razgovor sa suprugom Valfrida Stroma je mogao da potvrdi da je Ridberg ispravno mislio. Veoma ispravno, između Stafanstorpa i Veberoda imao je magacin za uvoz automobila. Ridberg se tamo odvezao jednim kolima sa radio vezoim, i veoma brzo se javio Kurtu Valanderu.

- Bingo - reče. - Ovde stoji jedan plavo-beli sitroen.

- Možda bismo mogli da naučimo naš podmladak da identifikuje zvukove automobila - reče Kurt Valander.

Ponovo je napao Runea Bergmana. Ali, čovek je ćutao.

Ridberg se vratio u Istad posle pripremljenog ispitivanja automobila. U odeljku za rukavice je pronašao kutiju sa patronama za sačmaru. Za to vreme je policija u Malmeu i Lundu pretražila Bergmanov i Stromov stan.

- Deluje kao da su ova dva gospodina bili članovi nekog švedskog pokreta nalik Kju kluks klanu - reče Bjork.

- Sumnjam da ćemo rešavati pravu zavrzlamu. Možda ima još umešanih? Rune Bergman je nastavio da ćuti.

Kurt Valander je osetio veliko olakšanje što se Bjork vratio i što je mogao da se pozabavi svim kontaktima sa medijima. Svrbelo ga je i peklo po licu i bio je veoma umoran. U šest sati je konačno uspeo da se javi Martinsonu i da razgovara sa svojom sestrom. Potom je otišao i pokupio je svojim kolima. Prepala se kada je videla njegovo izubijano lice.

- Možda bi bilo najbolje da me ćale ne vidi - reče on.

- Sačekaću te u kolima.

Njegova sestra je već tokom dana posetila oca u bolnici. Tada je i dalje bio umoran. Ali razvedrio se kada je ugledao svoju ćerku.

- Ne verujem da se seća mnogo čega od one noći - reče ona dok su se vozili ka bolnici. - Možda je to i dobro?

Kurt Valander ju je sačekao u kolima dok ga je ona posetila još jednom. Zatvorio je oči i slušao jednu Rosinijevu operu. Kada je otvorila vrata automobila, trgao se. Bio je zaspao.

Zajedno su se odvezli do kuće u Lederupu.

Kurt Valander je na svojoj sestri mogao da vidi da je bila šokirana stanjem. Pomogli su jedno drugome da počiste smrdljive otpatke hrane i prljavi veš.

- Kako je moglo ovo da se dogodi? - reče ona, a Kurt Valander oseti kao da ga je optuživala.

Možda je bio u pravu? Možda je mogao da uradi više? Bar da otkrije oćevo stanje na vreme?

Vratili su se u ulicu Marija pošto su kupili hranu. Uz večeru su razgovarali o tome šta će se dogoditi sa ocem.

- U staračkom domu će umreti - reče ona.

- Kakva alternativa postoji? - reče Kurt Valander. - Ovde ne može da živi. Kod tebe ne može da živi. Ne ide ni u Lederupu. Šta preostaje?

Složili su se da bi, uprkos svemu, bilo najbolje da otac ostane da živi gde je i do sada živeo uz redovnu kućnu pomoć.

- Nikada me nije voleo - reče Kurt Valander dok su pili kafu.

- Naravno da jeste.

- Ne, otkada sam odlučio da postanem policajac.

- Možda je on zamislio nešto drugo?

- Ali šta? On nikada ništa ne govori?

Kurt Valander namesti svojoj sestri sofu za spavanje.

Kada više nisu imali šta da kažu o ocu, Kurt Valander joj ispriča o svemu što se dogodilo. Iznenada uvide da je nestalo onog starog poveravanja koje ih je ranije vezivalo.

Isuviše retko se srećemo, pomislio je. Ona se čak ni ne usuđuje da pita zašto smo Mona i ja krenuli razdvojenim putevima.

Izvadio je poluispraznjenu flašu konjaka. Ona odmahnu glavom i on napuni samo svoju čašu.

Večernjim vestima dominirala je priča o Valfridu Stromu. Nije otkriven identitet Runea Bergmana. Kurt Valander je znao da je to bilo zato što je u prošlosti bio policajac. Pretpostavio je da je šef državne policije punom parom pronalazio pogodne izgovore da se identitet Runea Bergmana zadrži u tajnosti što je duže bilo moguće.

Ali, pre ili kasnije će istina ipak izaći na videlo.

Upravo kada su se završile vesti, zazvonio je telefon. Kurt Valander je zamolio svoju sestru da se javi.

- Saznaj ko je i reci da ćeš da proveriš da li sam kod kuće - zamolio ju je.

- Neka Brolin - reče kada se vratila iz predsoblja. Uz napor je ustao sa stolice i uzeo telefon.

- Nadam se da te nisam probudila - reče Anet Brolin.

- Nikako. U poseti mi je sestra.

- Samo sam htela da se javim i kažem da mislim da ste obavili odličan posao.

- Pa, uglavnom smo imali sreće.

Zašto li zove, mislio je. Brzo se odlučio.

- Jedno piće? - predložio je.

- Rado. Gde? - Čuo je da je bila iznenađena.
- Moja sestra upravo leže. Kod tebe?
- U redu.

Spustio je slušalicu i vratio se u dnevnu sobu.

- Uopšte nemam nameru da ležem - reče njegova sestra.
- Idem napolje na kratko. Nemoj da me čekaš. Uopšte ne znam koliko dugo ću biti odsutan.

Hladno veče olakšavalo je disanje. Skrenuo je u ulicu Regiment i u sebi osetio iznenadno olakšanje. Resili su brutalno ubistvo u Hageholmu u roku od 48 sati. Sada će ponovo moći da se skoncentriše na dvostruko ubistvo u Lenarpu.

Znao je da je uradio dobar posao.

Verovao je svojoj intuiciji, delovao bez dvoumljenja, i to je dalo rezultate. Ježio se od pomisli na bezumni lov vozilom za prevoz životinja. Ali ipak je u tome bilo i olakšanja.

Zazvonio je na interfon u ulazu zgrade i Anet Brolin je odgovorila. Živela je na drugom spratu zgrade iz perioda smene dva veka. Stan je bio velik ali skromno namešten. Uz jedan zid stajale su slike koje su i dalje čekale da budu okačene.

- Džin i tonik? - upitala je. - Bojim se da nema mnogo izbora.
- Rado - odgovorio je. - Sada mi odgovara bilo šta. Samo da je jako. Sela je u sofu naspram njega i ispod sebe podvukla nogu. Mislio je kako je veoma lepa.
- Da li ti je jasno kako izgledaš? - pitala ga je uz osmeh.
- To me svi pitaju - odgovorio je.

Potom se setio Klasa Monsona. Pljačkaša butika koga je Anet Brolin odbila da pritvori. Pomislio je da zapravo nema snage da razgovara o poslu. Ipak, nije mogao da odoli.

- Klas Monson - rekao je. - Da li se sećaš imena? Klimnula je glavom.
- Hanson se žalio da smatraš da je naša istraga loša. Da nećeš da odobriš pritvaranje ako istraga ne bude detaljno urađena.
- Istraga je bila loša. Aljkavo napisana. Nedovoljno dokaza. Slaba svedočenja. Povredila bih položaj ako bih zahtevala pritvaranje na osnovu takvog materijala.
- Istraga nije lošija od mnogih drugih. Osim toga, zaboravljaš jednu važnu činjenicu.

- Koju?
- Da je Klas Monson kriv. I ranije je pljačkao butike.
- Onda ćete morati da napravite bolju istragu.
- Mislim da nema nikakve greške u izveštaju. Ako pustimo onog prokletog Monsona, samo će počinuti nove zločine.
- Ne možemo da pritvaramo narod bilo kako. Kurt Valander slegnu ramenima.
- Da li ćeš odustati od toga da ga pustiš ako dovedem ozbiljnijeg svedoka? - pitao je.
- Zavisi od toga šta svedok kaže.
- Zašto si tako tvrdoglava? Klas Monson je kriv. Ako ga zadržimo bar nakratko priznaće. Ali, ako stekne i najmanji utisak da može da se izvuče, neće reći ni reci.
- Javni tužiocu moraju da budu tvrdoglavi. Šta misliš da bi se u suprotnom dogodilo sa sigurnošću u pravdu u ovoj zemlji?
Kurt Valander oseti da ga alkohol čini buntovnikom.
- Takvo pitanje može da postavi i jedan nevažan policajac u provinciji - reče. - Nekada sam mislio da je policijski posao podrazumevao da učestvuje u zaštiti svojine i sigurnosti običnih ljudi. U to verujem i dalje. Ali, upravo sam video da se sigurnost pravde potkopava. Video sam kako se mladi ljudi koji počine zločin u većoj ili manjoj meri ohrabruju da nastave. Nikoga od njih ne hapse. Nikoga ne zanima da se žrtvuje radi povećanog nasilja. Sve je gore i gore.
- Sada zvučiš kao moj otac - reče ona. - On je pasionirani sudija. Jedan zaista stari reakcionarni državni službenik.
- Možda. Možda sam konzervativan. Ali, ja mislim upravo ono što govorim. Ja zapravo razumem da ljudi ponekad uzmu stvar u svoje ruke.
- Možda možeš i da razumeš da neki zbunjeni mozgovi ubiju nedužnog azilanta?
- I da i ne. Nesigurnost u ovoj zemlji je velika. Ljudi se plaše. Naročito u selima kao što su ova. Uskoro ćeš saznati da upravo sada postoji veliki heroj u ovom kraju zemlje. Jedan čovek kome se u tišini aplaudira iza navučenih zavesa. Čovek koji se postarao da postoji novo glasanje u okrugu, koje je reklo ne prihvatanju izbeglica.

- Šta će se dogoditi ako sebe postavimo iznad državnih odluka? Imamo izbegličku politiku koja će se pratiti u ovoj zemlji.

- Pogrešno. Upravo je nedostatak izbegličke politike taj koji stvara haos. Upravo sada živimo u zemlji u koju bilo kako, bilo kada i bilo gde može da uđe bilo ko sa bilo kakvim motivima. Prestale su da postoje kontrole na granicama. Carinska služba je paralisana. Postoji gomila nenadgledanih malih aerodroma na koje se svake večeri spušta droga i izbeglice-ilegalci.

Primetio je da je postajao uznemiren. Ubisvo Somalijca je bilo kompleksno krivično delo.

- Rune Bergman će naravno biti osuđen najstrožom kaznom. Ali i Zavod za useljenička pitanja će morati da preuzme svoj deo krivice.

- Ovo je glupost.

- Zar nije? Sada počinju u Švedskoj da se pojavljuju ljudi koji su pripadali rumunskoj državnoj bezbednosti. Oni traže azil. Da li treba da ga dobiju?

- Mora da važi princip.

- Mora li zaista? Uvek? Čak i kada je pogrešan? Ustala je sa sofe i napunila čašu.

Kurt Valander je počeo da se oseća nevoljno. Isuviše smo različiti, pomislio je.

Posle deset minuta razgovora otvorila se provalija.

Alkohol ga je učinio agresivnim. Pogledao ju je i primetio da je bio uzbuđen.

Koliko je zapravo prošlo otkada su on i Mona poslednji put vodili ljubav? Gotovo godinu dana. Godinu dana bez seksa.

Zaprepastio se od ove misli.

- Da li te boli? - pitala ga je.

Klimnuo je glavom. To uopšte nije bilo tačno. Ali se prepustio svojoj nejasnoj potrebi za saosećanjem.

- Možda bi bilo najbolje da odeš kući - reče ona.

To je bilo ono što je on najmanje želeo. Otkako se Mona iselila mislio je da nema neku kuću.

Ispio je i pružio svoju čašu u znak da mu se dospe. Sada je bio toliko opijen da su počele da ma popuštaju kočnice.

- Još jednu - rekao je. - To sam zaslužio.

- Posle moraš da ideš - reče ona.

Njen glas je iznenada postao hladan. Ali, nije imao snage da se brine za to. Kada je došla sa njegovom čašom, uhvatio ju je i povukao na stolicu.

- Sedi ovde pored mene - reče i stavi ruku na njenu butinu.

Oslobodila se i lupila mu šamar. Udarila ga je onom rukom na kojoj je nosila burmu i on oseti kako ga ona šibnu po obrazu.

- Idi kući - rekla je. On odloži čašu na sto.

- Šta ćeš uraditi u suprotnom? - pitao ju je. - Pozvaćeš policiju? Ona ne odgovori. Ali je video da je pobesnela.

Spotakao se kada je ustajao.

Iznenada uvide šta je pokušao da uradi.

- Izvini - reče. - Umoran sam.

- Zaboravićemo ovo - odgovorila je. - Ali sada moraš da odeš kući.

- Ne znam šta me je spopalo - reče i ispruži ruku. Rukovala se sa njim.

- Zaboravićemo ovo sada - reče ona. - Laku noć. Pokušao je da pronađe još nešto što bi rekao. Negde u njegovoj omamljenoj svesti mučila ga je misao da je uradio nešto nedozvoljeno i opasno. Na isti način kao kada je vozio automobil posle sastanka sa Monom i bio pijan.

Otišao je i čuo kako se iza njega zatvaraju vrata.

Moram da prestanem da pijem, pomislio je besan na sebe. Ne podnosim dobro alkohol.

Dole na ulici je u pluća udahnuo hladan vazduh.

Kako, do đavola, mogu da se ponašam tako, pomislio je. Kao pijani klinac, koji ništa ne zna o sebi, ženama ili svetu.

Otišao je kući u ulicu Marija.

Sledećeg dana je ponovo trebalo da započne lov na ubicu iz Lenarpa.

Ujutro u ponedjeljak, 15. januara, Kurt Valander se odvezao do prodavnice sa vrtlarskim proizvodima, koja se nalazila kod izlaza za Malme, i kupio je dva buketa cveća. Setio se da je prošlo osam dana otkada je prošao istim putem, ka Lenarpu i mestu zločina koje je i dalje zaokupljalo svu njegovu pažnju. Mislio je na to kako je nedelja koja je bila iza njega bila najintenzivnija koju je doživeo tokom svih godina rada kao policajac. Kada je u retrovizoru pogledao svoje lice, pomislio je da ga svaka ogrebotina, svaka modrica, svako prelamanje boje između kremkaste i crne podseća na tu nedelju.

Temperatura je bila nekoliko stepeni ispod nule. Bilo je bez vetra. Beli trajekt iz Poljske je ulazio u luku.

Kada je stigao u policijsku stanicu nešto posle osam sati, jedan buket cveća je dao Ebi. Isprva nije htela da ga prihvati, ali je mogao da vidi da joj je bilo drago zbog pažnje. Dragi buket je poneo sa sobom u svoju kancelariju. Izvadio je jednu karticu koju je imao u fijoci stola i dugo razmišljao šta da napiše gradskom javnom tužiocu, Aneti Brolin. Mislio je predugo. Kada je konačno ispisao nekoliko redova, odustao je od pokušaja da pronađe perfektu formulaciju. Sada je samo molio za previđanje njegovog nepromišljenog ponašanja prethodne večeri. Krivio je svoj umor.

Po prirodi sam stidljiv, napisao je. Teško da je to uopšte bila istina. Ali je mislio da je to pozivalo Anet Brolin da okrene drugi obraz. Upravo je nameravao da ode u hodnik službe javnog tužilaštva, kada Bjork uđe unutra. Kao i obično, kucao je toliko tiho da Kurt Valander to uopšte nije razaznao.

- Jesi to dobio cveće? - reče Bjork. - Zapravo ih zaslužuješ. Zadivljen sam kako si brzo rešio ubistvo crnje.

Kurtu Valanderu se nije dopalo da Bjork o Somalijcu govori kao o mrtvom crnji. Bio je to mrtav čovek koji je ležao u zemlji umotan u čaršav, i ništa drugo. Ali, naravno, nije se upustio u diskusiju.

Bjork je na sebi imao cvetnu košulju koju je kupio u Spaniji. Seo je na prugastu naslonjaču pored prozora.

- Mislio sam da pregledamo ubistvo u Lenarpu, rekao je. Prošao sam kroz istražni materijal. Ima dosta toga za šta, čini mi se, možemo da se držimo.

Mislio sam da Ridberg preuzme glavnu ulogu u ovoj istrazi, a da se ti koncentrišeš na to da Rune Bergman progovori. Šta kažeš na to?

Kurt Valander mu odgovori pitanjem.

- Šta kaže Ridberg?

- Još uvek nisam razgovarao sa njim.

- Mogao bih da zamislim suprotnu situaciju. Ridbergu je bolesna noga, a preostalo je još dosta posla u ovoj istrazi.

Ono što je Kurt Valander rekao bilo je sasvim tačno. Ali nije saosećanje sa Ridbergovim reumatizmom bio povod da on predloži drugačiji raspored posla.

Nije želeo da napusti lov na ubice iz Lenarpa.

Iako je policijski posao podrazumevao saradnju sa drugima, mislio je da su ubice njegove.

- Postoji i treći način - reče Bjork. - Da se Svedberg i Hanson pozabave Runeom Bergmanom.

Kurt Valander klimnu glavom. Slagao se sa Bjorkom. Bjork ustade sa loše stolice.

- Potreban je nov nameštaj - rekao je.

- Potrebno je još policajaca - odgovorio je Kurt Valander. Kada je Bjork otišao, Kurt Valander sede za pisaću mašinu i napisa izlišan izveštaj o hvatanju Runea Bergmana i Valfrida Stroma. Potrudio se da napiše izveštaj na koji Anet Brolin neće moći da ima nikakve zamerke. Za to mu je trebalo dva sata. U deset i petnaest je izvukao poslednji papir iz pisaće mašine, potpisao ga i ostavio izveštaj kod Ridberga.

Ridberg je sedeo za svojim stolom i delovao je umorno. Kada je Kurt Valander ušao u kancelariju upravo je završavao telefonski razgovor.

- Čuo sam da je Bjork hteo da nas razdvoji - reče. -Drago mi je da sam izbegao onog Bergmana.

Kurt Valander položi svoj izveštaj na njegov sto.

- Pročitaj ga - reče. - I ako nemaš nikakvih zamerki, ostavi ga kod Hansona.

- Svedberg je pokušao jurtos sa Bergmanom - reče Ridberg. - Ali on i dalje ništa ne govori. Iako cigarete odgovaraju. Iste su marke kao i one što su bile na zemlji kod automobila.

- Pitam se šta će se sve pojaviti - reče Kurt Valander. - Šta se nalazi iza ovoga? Novi nacisti? Rasisti razgranati po Evropi? Kako, do đavola, može čovek da počinu ovakav zločin? Da se pojavi na putu i poput divljači ubije nepoznatog čoveka? Samo zato što je crn?

- Ne znam - reče Ridberg. - Ali ovo je nešto sa čim moramo da naučimo da živimo.

Dogovorili su se da se vide za pola sata, pošto Ridberg pročita izveštaj. Onda će se ozbiljno uhvatiti u koštac sa istragom Lenarp.

Kurt Valander ode do službe javnog tužilaštva. Anet Brolin je bila u sudu. Ostavio je buket devojci na recepciji.

- Da li joj je rođendan? – interesovala se devojka.

- Otprilike - reče Kurt Valander.

Kada se vratio u svoju kancelariju tamo je sedela njegova sestra Kristina i čekala ga. Ona je već bila ustala i izašla kada se ujutru probudio.

Saznao je da je razgovarala i sa lekarem i socijalnim radnikom. Ubice bez lica - Tata deluje bolje - rekla je. - Oni ne veruju da je na putu da uđe u hroničnu senilnost. Možda je to samo bila trenutna zbuđenost? Dogovorili smo se da pokušamo sa redovnom kućnom pomoći. Želela sam da vidim da li bi mogao da nas odvezeš danas oko podneva. Ako nemaš vremena, možda bih mogla da pozajmim tvoj automobil.

- Naravno da ću vas voziti. Da li znamo ko će biti kućna pomoć?

- Sastaću se sa jednom ženom koja ne živi daleko od tate. Kurt Valander klimnu glavom.

- Dobro je da si ovde - rekao je. - Ovo ne bih uspeo sam.

Dogovorili su se da dođe do bolnice oko podneva. Kada je njegova sestra otišla, očistio je svoj sto i ispred sebe stavio debelu fasciklu sa istražnim materijalom o Johanesu i Mariji Levgren. Bilo je vreme da se ponovo počne.

Bjork ih je obavestio da su do daljnjeg u istražnoj grupi radila njih četvorica. Pošto je Neslund ležao kod kuće bolestan od gripa, samo njih trojica su se sastala u Ridbergovoj kancelariji. Martinson je delovao mamuran i neraspoložen za priču. Ali se Kurt Valander seti njegove odlučne reakcije kada se pozabavio histeričnom udovicom tamo u Hageholmu.

Počeli su time što su detaljno prošli kroz sav materijal.

Martinson je mogao da doda razne podatke koje je saznao saradjujući sa centralnim registrom zločina. Kurt Valander je osetio veliku sigurnost pred ovim metodičnim i sporim promatranjem raznih detalja. Za posmatrača koji bi stajao sa strane i gledao, ovaj posao bi verovatno bio neverovatno dosadan i beskorisan. Ali za ovu trojicu policajaca stvar je bila drugačija. Istina i rešenje mogli su da se nalaze ispod najnepredvidljivije kombinacije detalja.

Zaokružili su slobodne krajeve koje je pre svega trebalo doraditi.

- Ti ćeš se pozabaviti putovanjem Johanesa Levgrena u Istad - reče on Martinsonu. - Moramo da saznamo kako je otišao u grad i kako se vratio kući. Da li ima još bankovnih računa za koje ne znamo? Šta je radio tokom onog sata koji je prošao između njegovog pojavljivanja u dvema bankama? Da li je otišao u neku prodavnicu i kupovao nešto? Ko ga je video?

- Mislim da je Neslund počeo da zove banke - reče Martinson.

- Pozovi ga kući i pitaj ga - reče Kurt Valander. - Ne možemo da čekamo sa tim dok ponovo ne ozdravi.

Ridberg je trebalo da poseti Larsa Herdina dok će se Kurt Valander ponovo odvesti u Malme da bi razgovarao sa čovekom koji se zvao Erik Magnuson, za koga je Goran Boman verovao da bi mogao biti tajni sin Johanesa Levgrena.

Svi ostali detalji će do daljnjeg morati da se ostave po strani, reče Kurt Valander. Počecemo sa ovim i vidimo se ponovo u pet sati.

Pre nego što se odvezao u bolnicu, pozvao je Gorana Bomana u Kristijanstad i porazgovarao o Eriku Magnusonu.

- On radi u srezu - reče Goran Boman. - Nažalost, ne znam šta. Imali smo neuobičajeno ratoboran vikend ovde gore, pun tuča i pijanstava. Nisam stigao da uradim ništa više sem da vučem ljude za uši.

- Naći ću ga već - reče Kurt Valander. - Javiću ti se najkasnije sutra ujutru.

Nekoliko minuta posle podneva, uputio se prema bolnici. Njegova sestra ga je čekala na recepciji pa su se liftom zajedno popeli do odeljenja na koje je otac prebačen posle prvog dana nadgledanja.

Kada su stigli on je već bio otpušten i sedeo je na jednoj stolici u hodniku i čekao ih. Na glavi je imao šešir a pored njega je stajala

putna torba sa prljavim donjim rubljem i tubama boje. Kurt Valander nije prepoznao njegovo odelo.

- Kupila sam mu ga - reče njegova sestra kada ju je upitao. - Prošlo je valjda trideset godina od kada je poslednji put kupio sebi novo odelo?

- Kako si ćale? - pitao je Kurt Valander kada je stao pred njega.

Otac ga je pogledao pravo u oči. Kurt Valander shvati da se povratio.

- Biće lepo vratiti se kući - reče kratko i ustade. Kurt Valander uze torbu dok se otac oslanjao na sestru.

Tokom putovanja za Lederup sedela je pored njega na zadnjem sedištu. Kurt Valander, koji je žurio za Malme obeća da će ponovo doći oko šest sati. Njegova sestra će tu prenoćiti i zamolila ga je da kupi večeru.

Otac se odmah presvukao iz odela u slikarski kombinezon. I već je stajao pored svog štafelaja i nastavio da slika svoju nedovršenu sliku.

- Da li veruješ da će mu biti dovoljna kućna pomoć? - pitao je Kurt Valander.

- Moraćemo da sačekamo i vidimo - odgovorila je njegova sestra.

Bilo je skoro dva sata posle podne kada je Kurt Valander skrenuo ispred glavne zgrade sreske skupštine malmeškog okruga. Pre toga je stao kod motela u Svedali i pojeo za ručak brzu hranu. Parkirao je automobil i ušao u veliku recepciju.

- Tražim Erika Magnusona - reče ženi koja je podigla stakleni šalter.

- Imamo najmanje tri Erika Magnusona zaposlena u sreskoj skupštini - odgovorila je. - Kojeg od njih tražite?

Kurt Valander izvadi svoju policijsku legitimaciju i pokaza je.

- Ne znam - rekao je. - Ali trebalo bi da je rođen krajem 50-ih godina. Žena iza šaltera odmah pokaza odlučnost.

- Onda to mora da je Erik Magnuson u centralnom skladištu - rekla je. - Druga dvojica po imenu Erik Magnuson su znatno starija. Šta je uradio?

Kurt Valander se nasmeja njenoj neprikrivenoj znatiželji.

- Ništa - reče. - Samo ću da mu postavim neka rutinska pitanja. Opisala mu je put do centralnog skladišta. Zahvalio joj se i vratio do

svojih kola.

Skadište sreske skupštine nalazilo se u severnom delu Malmea, u kraju blizu Oljehamnena. Kurt Valander je dugo kružio dok nije stigao na pravo mesto.

Ušao je kroz vrata na kojima je pisalo „Kancelarija“. Kroz veliki stakleni prozor video je žute viljuskare kako se između beskonačnih nizova polica kreću napred-nazad.

Sama kancelarija je bila prazna. Sišao je niz stepenice i izašao u veliku halu skladišta. Jedan mladić sa dugom kosom koja mu je padala preko ramena upravo je podizao velike plastične džakove toalet-papira. Kurt Valander mu priđe.

- Tražim Erika Magnusona - reče.

Mladić pokaza prema žutom viljuškaru koji je stao pored jedne palete sa teretom, koji je praznio jedan šleper.

Čovek koji je sedeo u vozačkoj kabini tog žutog viljuškara imao je svetlu kosu.

Kurt Valander pomisli da je Marija Levgren teško mogla da pomisli na stranca ako joj je ovaj plavokosi čovek navukao omču oko vrata.

Onda iznervirano odbaci tu misao. Sada je ponovo išao prebrzo unapred.

- Erik Magnuson! - povika on kroz buku motora viljuškara.

Čovek ga upitno pogleda pre nego što je ugasio motor i iskočio dole.

- Erik Magnuson? - pitao je Kurt Valander.

- Da?

- Ja sam iz policije. Rado bih sa tobom kratko porazgovarao.

Kurt Valander je posmatrao njegovo lice. Ničeg neočekivanog nije bilo u njegovim reakcijama. Samo je izgledao iznenađeno. Sasvim prirodno iznenađen.

- Zašto? - pitao je.

Kurt Valander pogleda oko sebe.

- Možemo li negde da sednemo? - upitao je.

Erik Magnuson ga odvede do jednog ćoška u kom se nalazio automat za kafu. Tamo je bio jedan prljavi drveni sto i nekoliko klupa sklonih padu. Kurt Valander ubaci dva novčića od jedne krune i dobi solju kafe. Erik Magnuson se zadovoljio stavljajući u usta prstohvat burmuta.

- Dolazim iz istadske policije - počeo je. - Imam za tebe nekoliko pitanja u vezi jednog brutalnog ubistva u selu koje se zove Lenarp. Možda si o tome čitao u novinama?

- Mislim da jesam. Ali kakve to veze ima sa mnom? Kurt Valander je i sam počeo da se pita isto to. Čovek po imenu Erik Magnuson je delovao potpuno neuznemiren time što ga je na radnom mestu posetila policija.

- Moram da te pitam da li je taj čovek bio tvoj otac. Čovek nabora čelo.

- Moj ćale? - reče. - Ja nemam nikakvog ćaleta.

- Svi imaju nekog oca.

- Ja ne znam ni za jednog, u svakom slučaju. ,....

- Kako to?

- Keva me je rodila kao neudata.

- I ona nikada nije rekla ko je tvoj otac?

- Ne.

- Zar nikada nisi pitao?

- Naravno da sam pitao. Trabunjao sam joj tokom celog mog odrastanja. Potom sam odustao.

- Šta je govorila kada si je pitao?

Erik Magnuson ustade i pritisnu za jednu solju kafe.

- Zašto te zanima moj ćale? - pitao je. - Ima li on nekakve veze sa tim ubistvom?

- Uskoro ćemo doći do toga - reče Kurt Valander. - Šta je tvoja majka odgovarala kada si je pitao za oca?

- Razne stvari.

- Razne stvari?

- Ponekad da ni ona sama nije bila sigurna. Ponekad da je bio neki trgovački putnik koga nikada više nije videla. Ponekad nešto drugo.

- I ti si dozvolio da se time zadovoljiš?

- Šta do đavola, čovek da radi? Ako ne želi da kaže, onda ne želi. Kurt Valander razmisli o odgovoru koji je dobio. Da li je čovek zaista mogao da bude toliko nezainteresovan da sazna ko mu je otac?

- Da li si u dobrim odnosima sa svojom majkom? - pitao ga je.

- Šta pod tim misliš?

- Da li se često viđate?

- Zove me ponekad. Ja ponekad odem do Kristijanstada. Imao sam bolji odnos sa mojim očuhom.

Kurt Valander se iznenadi. O nekom očuhu Goran Boman ništa nije rekao.

- Da li se tvoja majka ponovo udala?

- Živela je sa jednim čovekom dok sam odrastao. Oni se nikada nisu venčali. Ali sam ga ja ipak zvao mojim ćaletom. Onda su se razdvojili kada sam imao oko petnaest godina. Sledeće godine sam došao u Malme.

- Kako se on zove?

- Zvao. Mrtav je. Pregažen je.

- I siguran si u to da on nije tvoj pravi otac? , .

- Nešto toliko različito kao što smo on i ja, čovek mora dobro da potraži. Kurt Valander uze još jednu kafu.

- Čovek koji je ubijen u Lenarpu zvao se Johanes Levgren - reče. - Da možda on nije tvoj otac?

Čovek koji je sedeo naspram njega iznenadio se.238

Hening Mankel - Kako bih, do đavola, ja to mogao da znam? To ćeš morati da pitaš kevu?

- To smo već učinili. Ali ona poriče.

- Pitajte je onda ponovo. Ja bih rado voleo da saznam ko mi je otac. Ubijen ili ne.

Kurt Valander mu je poverovao. Zapisao je adresu i lični broj Erika Magnusona i ustao.

- Možda ćemo ti se ponovo javiti - rekao je. Čovek se ponovo popeo u vozačku kabinu viljuškara.

- Samo izvolite, što se mene tiče - reče. - Pozdravi mi kevu ako je sretnoš. Kurt Valander se vratio u Istad. Parkirao se kod trga i otišao dole niz pešačku zonu i kupio komprese u apoteci. Prodavačica mu je sa sažaljenjem gledala u izubijano lice. U samoposluzi kod trga kupio je večeru. Na putu ka automobilu, predomislio se i istim putem se vratio do prodavnice alkohola. Tamo je kupio jednu flašu viskija. Iako jedva da je to mogao sebi da priušti, kupio je malt viski.

U pola pet se opet vratio u policijsku stanicu. Ni Ridberg ni Martinson nisu bili u svojim kancelarijama. Otišao je preko do hodnika u kom se nalazila služba javnog tužilaštva. Devojka na recepciji se nasmeši.

- Jako se obradovala cveću - reče.
- Da li je u svojoj kancelariji?
- U sudu je do pet sati.

Kurt Valander se vrati. U hodniku se sudari sa Svedbergom.

- Kako ide sa Bergmanom? - pitao je Kurt Valander.
- I dalje ćuti - odgovori Svedberg. - Ali omekšaće već. Dokazi se gomilaju. Kriminalistički tehničari veruju da mogu da povezu oružje sa zločinom.

- Da li znamo nešto više o motivu?

- Deluje da su i Strom i Bergman bili aktivni u raznim grupama neprijateljski nastrojenim prema izbeglicama. Međutim, da li su oni sami ovo preduzeli ili su samo izvršavali posao za neku organizaciju, to još uvek ne znamo.

- Svi su, drugim recima, srećni i zadovoljni?

- Teško da se tako može reći. Bjork govori da je ubica bio željno iščekivan, ali da je ipak bilo pogrešno. Sumnjam da će se ublažiti Bergmanov značaj, i da će se sve natovariti na vrat Valfridu Stromu. Koji ništa ne može da kaže. Lično verujem da je Bergman bio prilično aktivan u svemu tome.

- Pitam se da li me je noćima zvao Strom - reče Kurt Valander. - Nikada ga nisam dovoljno čuo da bih odlučno mogao da potvrdim da je to bio on, ili pak nije.

Svedberg ga pogleda ispitivački.

- Što znači?

- Da u najgorem slučaju postoji još onih koji su spremni da preuzmu posao izvršenja ubistava posle Bergmana i Stroma.

- Reći ću Bjorku da nadgledanje izbegličkih kampova mora da se nastavi - reče Svedberg. - Osim toga, dobili smo nekoliko dojava koje kažu da je banda omladinaca podmetnula požar ovde u Istadu.

- Ne zaboravi onog starkelju koji je u glavu dobio kesu s đubretom - reče Kurt Valander.

- Kako ide sa Lenarpom?

Kurt Valander je okolišao sa odgovorom.

- Ne znam tačno - reče. - Ali smo ponovo krenuli za ozbiljno.

U pet i deset Martinson i Ridberg su sedeli kod Kurta Valandera. I dalje je mislio da Ridberg deluje umorno i istrošeno. Martinson je bio nezadovoljan.

- Kako se u petak, 5. januara Levgreri odvezao do Istada i natrag, zagonetka je - rekao je. - Razgovarao sam sa vozačem autobusa koji vozi na toj liniji. Ispričao mi je da su Johanese i Marija obično išli sa njim kada su odlazili u grad. Zajedno ili svako za sebe. Bio je sasvim siguran da Johannes Levgren nije išao autobusom od nove godine na ovamo. Ni taksiji nisu imali nikakvu vožnju za Lenarp. Prema onome što je Nistrom mogao da ispriča, uzimali su autobus ako bi negde išli. A i znamo da je bio škrt.

- Uvek su zajedno pili kafu - reče Kurt Valander. - Tokom poslepodneva. Nistrom mora da je video da li se Johannes Levgren uputio za Istad ili nije.

- Upravo to je zagonetno - reče Martinson. - Oboje tvrde da on tog dana nije išao u grad. Ipak, mi znamo da je posetio dve poslovne banake između pola dvanaest i jedan i petnaest. Mora da je bio odsutan od kuće tri-četiri sata toga dana.

- Čudno - reče Kurt Valander. - Po tome ćeš morati da nastaviš da kopaš. Martinson se vrati svojim zabeleškama.

- U svakom slučaju, nema više bankovnih sefova u gradu.

- Dobro - reče Kurt Valander.

- Onda- to znamo.

- Ali može da ih ima u Simrishamnu - dodade Martinson. - Ili u Treleborgu? Ili Malmeu?

- Skoncentriši se prvo na njegovo putovanje u Istad -reče Kurt Valander - i prebaci pogled na Ridberga.

- Lars Herdin se drži svoje priče - reče pošto je bacio pogled na svoj izlizani notes. - Čistom slučajnošću, naleteo je na Johanesa Levgrene i tu ženu u Kristijanstadu u proleće 1979. godine. I tvrdi da je u anonimnom pismu saznao da su njih dvoje imali dete.

- Da li je mogao da opiše ženu?

- Slabo. U najgorem slučaju ćemo morati da postavimo te tetke u red i on će morati da uperi prstom u pravu. Ako nje uopšte i ima - dodade.

- Zvučiš sumnjičavo?

Ridberg zaklopi notes uznemirujućim treskom.

- Ništa mi se ne slaže - reče. - To znaš. Moramo, naravno, da pratimo one niti koje imamo. Ali ja uopšte nisam siguran da smo na

pravom putu. Ono što me nervira je to što ne mogu da pronađem drugi put kojim bih krenuo.

Kurt Valander ispriča o svom sastanku sa Erikom Magnusonom.

- Zašto ga nisi pitao za alibi za noć kada se dogodilo ubistvo? - pitao je Martinson iznenađeno kada je završio.

Kurt Valander primeti da je ispod svih čvoruga i modrica počeo da crveni. To je zaboravio. Ali to nije rekao.

- Sačekao sam sa tim - reče. - Želeo sam da imam razlog da ga ponovo vidim.

I sam je čuo koliko ovo nije držalo vodu. Ali činilo se da ni Ridberg ni Martinson ne reaguju na njegovo objašnjenje.

Razgovor utihnu. Svako je sedeo zadubljen u vlastite misli.

Kurt Valander se pitao koliko se puta nalazio u istoj ovakvoj situaciji. Kada istraga iznenada prestane da živi. Poput konja koji neće da ide dalje. Sada će biti primorani da vuku i cimaju konja dok ponovo ne počne da se pokreće.

- Kako ćemo nastaviti? - reče Kurt Valander konačno -kada je tišina postala preteška. Sam je dao odgovor.

- Što se mene tiče, Martinsone, treba saznati kako je Levgren uspeo da se preveze do Istada i natrag, a da to niko nije primetio. To moramo da saznamo što pre.

- U kuhinjskom ormariću je stajala jedna konzerva sa računima - reče Ridberg. - Možda je tog petka kupovao u nekoj radnji. Možda ga je video neko od prodavača?

- Možda ima leteći ćilim - reče Martinson. - Nastaviću sa ovim.

- Rodbina - reče Kurt Valander. - Moramo da prođemo kroz celu.

U svojoj debeloj fascikli je potražio papirić sa zapisanim imenima i adresama i dade ga Ridbergu.

- Sahrana je u sredu - reče Ridberg. - U crkvi Vile. Ne volim sahrane. Ali, mislim da ću otići na ovu.

- A ja ću sutra otići u Kristijanstad - reče Kurt Valander. - Goran Boman je bio sumnjičav u vezi Elene Magnuson. Verovao je da govori neistinu.

Bilo je nekoliko minuta do šest sati kada su završili sastanak. Dogovorili su se da se sretnu sutradan posle podne.

- Ako je Neslund ozdravio, moraće da se pozabavi onim ukradenim automobilom za iznajmljivanje - reče Kurt Valander. - Da li smo,

usput, saznali šta je ta poljska porodica tražila u Lenarpu?

- On radi u šećerani u Jordbergi - reče Ridberg. - Svi su mu papiri u redu. Mada ni sam gotovo da to nije znao.

Kurt Valander je ostao da sedi u svojoj kancelariji kada su Ridberg i Martinson otišli. Na njegovom stolu je bila gomila papira kroz koje je morao da prođe. Bio je to istražni materijal o tuči na kojoj je radio tokom novogodišnje noći. Osim toga bila je tamo gomila izveštaja koji su se bavili svime, od odbeglih bikova do kamiona koji se prevrnuo tokom poslednje olujne noći. Skroz ispod svega toga, pronašao je papir koji ga je obavestavao da je dobio povišicu plate. Brzo je izračunao da će mu svakog meseca biti isplaćeno još 39 kruna.

Kada je prošao kroz gomilu papira, bilo je skoro pola osam. Pozvao je Lederup i razgovarao sa svojom sestrom i rekao joj da polazi.

- Gladni smo - rekla je. - Da li uvek radiš noću?

Sa sobom je poneo jednu Pučinijevu operu na kaseti i izašao do svog automobila. Zapravo je želeo da se uveri da je Anet Brolin zaista zaboravila na ono što se dogodilo prethodne večeri. Ali, ostavio je to da odstoji. To je moralo da sačeka.

Njegova sestra Kristina mu je ispričala da se kućna pomoć koju će otac dobiti pokazala kao jedna odlučna žena u svojim pedesetim godinama koja teško da će imati nekih problema da ga pazi.

- Bolju nije mogao da dobije - rekla je kada je izašla na prilaz da ga sačeka u mraku.

- Šta radi ćale?

- Slika - rekla je.

Dok je sestra pripremala večeru Kurt Valander je sedeo na sankama u ateljeu i posmatrao kako je nastajao jesenji motiv. Činilo se da je otac potpuno zaboravio ono što se dogodilo nekoliko dana ranije.

Moraću da ga posećujem redovno, pomislio je Kurt Valander. Najmanje tri puta nedeljno, najbolje u utvrđena vremena.

Posle večere su nekoliko sati igrali karte sa ocem. U jedanaest sati je otišao i legao.

- Idem sutra kući - reče njegova sestra. - Ne smem dugo da budem odsutna.

- Hvala ti što si došla - reče Kurt Valander. Dogovorili su se da je pokupi sledećeg jutra u osam i da je odveze na aerodrom.

- Bilo je puno sa Skurupa - reče ona. - Letim sa Everoda.

To je savršeno odgovaralo Kurtu Valanderu pošto će on ionako putovati za Kristijanstad.

Nešto posle ponoći ušao je kroz svoja vata u ulici Marija. Nasuo je veliku čašu viskija i poneo je sa sobom u kupatilo. Dugo je potom sedeo i raskravljivao noge u toploj vodi.

Iako je pokušavao da o tome ne misli, u glavi mu se pojaviše Rune Bergman i Valfrid Strom. Pokušao je da razume. Ali jedino što mu se činilo da je mogao smisliti bilo je ono o čemu je razmišljao mnogo puta ranije. Bio je to jedan novi svet koji se razvijao, a da to njemu zapravo nije bilo jasno. Kao policajac, on je i dalje živeo u jednom drugom, starom svetu. Kako bi mogao da se nauči da živi u ovom novom vremenu? Kako se čovek hvata u koštac sa velikom nesigurnošću koju oseća pred velikim promenama, koje, pritom, nastaju isuviše brzo?

Ubistvo Somalijca je bilo nova vrsta ubistva.

Dok je dvostruko ubistvo u Lenarpu bio staromodni zločin.

Ili, da li je to zaista bilo tako? Razmišljao je o brutalnosti i konopcu. Nije znao.

Bilo je skoro dva sata kada se konačno uvukao pod topli jorgan. Samoća u krevetu bila mu je teža nego ikada.

Potom su usledila tri dana kada se ništa nije dogodilo.

Neslund se vratio i uspeo da reši problem oko ukradenog automobila. Neki čovek i žena su bili na provalničkoj turneji, a potom su ostavili automobil u Halmstadu. One noći kada se dogodilo ubistvo, nalazili su se u jednom pansionu u Bostadu. Čuvar pansiona im je dao alibi.

Kurt Valander je razgovarao sa Elenom Magnuson. Ona je odlučno poricala da je Johanes Levgren bio otac njenog Erika.

Još jednom je posetio i Erika Magnusona i zatražio mu alibi za koji je zaboravio da pita prilikom prethodne posete.

Erik Magnuson je bio sa svojom verenicom. Nije bilo nikakvog razloga sumnjati u istinitost toga.

Martinson nije nigde stigao sa Levgrenovim putovanjem u Istad. Nistromovi su bili sigurni u ono što su rekli, kao i vozač autobusa i

taksisti.

Ridberg je otišao na sahranu i razgovarao je sa devetnaest različitih Levgrenovih rođaka.

Nije iskršlo ništa što bi ih povelu dalje.

Temperatura se držala oko nule. Jednog dana je bilo bez vetra, drugog je duvalo.

Kurt Valander je sreo Anet Brolin u jednom hodniku. Zahvalila mu se za cveće. Ipak, nije bio siguran da li je prešla preko onoga što se dogodilo one noći.

Rune Bergman je nastavljao da čuti iako su dokazi protiv njega bili ogromni. Razni velikošvedski pokreti pokušavali su da za sebe pridobiju odgovornost za njihov zločin. U štampi i ostalim medijima buktala je oštra debata oko useljavanja u Švedsku. Dok je u Skoneu bilo mirno, u drugim krajevima zemlje su noćima goreli krstovi ispred raznih izbegličkih kampova.

Kurt Valander i njegove kolege u istražnoj grupi koja je pokušavala da razreši dvostruko ubistvo u Lenarpu, odvojili su se od svega toga. Samo se veoma retko događalo da je dolazilo do razilaženja u mišljenju jer nije bilo direktne veze sa zacrtanom istragom. Ali je Kurt Valander uvideo da nije bio jedini koji se osećao nesigurno i zbunjeno pred ovim novim društvom koje je nastajalo.

Živimo kao da žalimo za izgubljenim rajem, mislio je. Kao da čeznemo za starim kradljivcima automobila i pljačkašima kasa koji bi podigli kape i bili učtivi kada bismo došli po njih. Ali to vreme je nepovratno nestalo, i pitanje je da li je ono zaista ikada bilo toliko idilično kao što mi želimo da ga se sećamo.

U petak, 19. januara, sve se dogodilo odjednom.

Dan je loše započeo za Kurta Valandera. U pola osam je dao svoj pežo na tehnički pregled, i uz napore se izvukao i uspeo da popravi kola taman toliko da ne dobiju zabranu vožnje. Dok je iščitavao izveštaj sa kontrole uvide da automobil mora da se popravi i da će ga to koštati mnogo hiljada kruna.

Neraspoložen, odvezao se do policijske stanice.

U kancelariji nije stigao ni da skinu kaput kaci Martinson ulete unutra.

- Do đavola - reče. - Sada znam kako se Johanes Levgren odvezao do Istada i natrag.

Kurt Valander zaboravi užas sa automobilom i oseti da ga je uzbuđenje odmah obuzelo.

- Nije bilo nikakvog letećeg čilima - nastavio je Martinson. - Odvezao ga je odžačar.

Kurt Valander utonu u stolicu.

- Kakav odžačar?

- Majstor za čišćenje dimnjaka, Artur Lundin, iz Slimingea. Iznenada se Hana Nistrom setila da je u petak, 5. januara tamo bio odžačar. Očistio je dimnjake na oba imanja i potom se odvezao odatle. Kada je rekla da je Levgrenovima čistio dimnjake posle njih i da je odatle otišao oko pola jedanaest, počelo je da mi se javlja. Upravo sam razgovarao sa njim. Našao sam ga dok je čistio glavnu zgradu doma zdravlja u Ridsgrordu. Ispostavilo se da je on čovek koji nikada ne sluša radio, niti gleda televiziju, a kamoli da čita novine. On čisti dimnjake, a ostatak svog vremena provodi u ispijanju rakije i bavi se kunićima. Nije imao predstavu da su Levgrenovi ubijeni. Ali je mogao da mi ispriča da je Johanes Levgren sa njim otišao u Istad. Pošto on ima jedan kamionet i Johanes Levgren je sedeo na zadnjem sedistu gde nije bilo nikakvih prozora, nije ni čudno što ga niko nije video.

- Nistromovi mora da su videli kada se automobil vratio?

- Ne - odgovori Martinson pobedničkim tonom. - Upravo se o tome radi.

Levgren je zamolio Lundina da stane na Vebereds putu. Odatle je moglo da se ide jednim kolskim drumom dok se ne stigne do zadnjeg dela Levrenove kuće. Put je dugačak oko jednog kilometra. Da su Nistromovi sedeli kod prozora izgledalo bi kao da se Levgren vraćao iz štale.

Kurt Valander nabora čelo.

- I dalje zvuči čudno.

- Lundin je bio veoma otvoren. Rekao je da mu je Johanes Levgren obećao četvrt flaše vodke ako ga i odveze natrag. Ostavio je Levarena u Istadu i nastavio do nekoliko kuća severno od grada. Potom je Levarena pokupio u dogovoreno vreme, ostavio ga na Vebereds putu i dobio svoju flašu vodke.

- Dobro, reče Kurt Valander. Da li se vremena slažu?

- U potpunosti.

- Da li si ga pitao za ručnu torbicu?
- Lundinu se činilo da se seća da je imao ručnu torbicu.
- Da li je imao još nešto?
- Lundin misli da nije.
- Da li je Lundin video da li je Levgren sreo nekoga u Istadu?
- Ne.
- Da li je Levgren rekao šta će raditi u gradu?
- Ništa.
- Ne može da se zamisli da je taj odžračar znao da je Levgren u svojoj ručnoj torbici imao 27 000 kruna?
- Teško. Deluje da je on najmanje od svega pljačkaš. Mislim da je on odžračar koji živi sam i zadovoljan je svojim zečevima i rakijom. Ništa više.

Kurt Valander razmisli.

- Da li je Levgren mogao da ugovori sastanak sa nekim na tom kolskom putu? Pa zato nema ručne torbice?
- Možda. Mislio sam da uzmem jednu patrolu sa psima i da pretražim put.
- Učini to odmah - reče Kurt Valander. - Možda ćemo sada stići negde. Martinson napusti prostoriju. Umalo se u vratima nije sudario sa Hansonom koji je upravo ulazio unutra.
- Imaš li vremena? - pitao je. Kurt Valander klimnu glavom.
- Kako napreduješ sa Bergmanom?
- Čuti. Ali, povezan je sa zločinom. Matora Brolin će mu danas dodeliti pritvor.

Kurta Valandera nije zanimalo da komentariše Hansonovo držanje puno prezira prema Aneti Brolin.

- Šta si hteo? - rekao je samo.

Hanson sede na naslonjaču kod prozora i delovao je uznemireno.

- Možda znaš da se prilično kladim na konje - započeo je. - Onaj konj kojeg si mi predložio, pritom, nije završio trku. Ko ti je dao taj savet?

Kurt Valander se slabo priseti jednog komentara koji je dao jednom prilikom kada je bio u Hansonovoj kancelariji.

- Bila je to samo šala - reče. - Nastavi.
- Čuo sam da vas zanima izvesni Erik Magnuson koji radi u centralnom skladištu sreskog suda u Malmeu - reče. - Stvari stoje

tako da postoji jedan čovek koji se zove Erik Magnuson, koji se često vidi u Jegersrou. Igra na visoke uloge, dosta gubi, i slučajno znam da radi u sreskom sudu.

Kurt Valander se odmah zainteresovao.

- Koliko je star? Kako izgleda?

Hanson ga opisa. Kurt Valander je odmah bio siguran da je to bio isti onaj čovek koga je sreo u dve različite prilike.

- Priča se da ima dugove - reče Hanson. - A dugovi od klađenja mogu da budu opasni.

- Dobro - reče Kurt Valander. - Upravo nam je to obaveštenje trebalo. Hanson ustade.

- Nikad se ne zna - reče. - Klađenje i narkotici mogu da funkcionišu na isti način. Ako čovek nije kao ja i kladi se samo zabave radi.

Kurt Valander pomisli na nešto što je Ridberg rekao. Da su ljudi zbog zavisnosti od narkotika bili spremni na neograničene brutalnosti.

- Dobro - reče Hansonu. - Veoma dobro.

Hanson izađe iz kancelarije. Kurt Valander malo razmisli pre nego što je pozvao Gorana Bomana u Kristijanstad. Imao je sreće i odmah ga je našao.

- Šta želiš da uradim? - pitao je pošto mu je Kurt Valander ispričao ono što mu je rekao Hanson.

- Počisti prašinu - reče Kurt Valander. - Drži oko na njoj.

Goran Boman je obećao da će Elena Magnuson biti pod prismotrom. Kurt Valander nađe Hansona upravo kada je ovaj napuštao policijsku stanicu.

- Dugovi klađenja - reče. - Kome ili kojima je dužan novac? Hanson je znao odgovor.

- Ima jedan trgovac gvoždem iz Togarpa koji pozajmljuje novac - reče. - Ako Erik Magnuson duguje nekome, onda je to njemu. On je zelenaš za mnoge igrače na velike svote u Jegersrou. I koliko znam, za njega radi nekoliko zaista nezanimljivih tipova koje šalje da bi podsetli one koji loše isplaćuju.

- Gde možemo da ga nađemo?

- On je trgovac gvoždem u Togarpu. Mali debeli čovek u šezdesetim godinama.

- Kako se zove?

- Larson. Zovu ga Niken.

Kurt Valander se vrati u svoju kancelariju. Bezuspešno je tražio Ridberga. Eba na centrali je imala obaveštenje. Ridberg neće stići pre deset sati, pošto je bio u bolnici.

- Da li mu je loše? - pitao je Kurt Valander.

- Valjda je reuma - reče Eba. - Zar nisi video koliko šepa ove zime?

Kurt Valander odluči da ne čeka Ridberga. Obukao je kaput, otišao do automobila i odvezao se u Togarp.

Prodavnica gvožđa nalazila se u centru mesta. Upravo sada se prodavala municija po sniženoj ceni.

Čovek koji je izašao iz zadnje prostorije, kada je zazvonilo zvono na vratima, bio je zaista mali i debeo. Kurt Valander je bio sam u prodavnici i odluči da pređe pravo na stvar. Izvadio je svoju policijsku legitimaciju i pokazao je. Čovek koga su zvali Niken dobro ju je prostudirao, ali se činio potpuno smiren - Istad - reče. - Zbog čega bi me tražila policija odande?

- Da li poznaješ čoveka koji se zove Erik Magnuson? Čovek iza pulta je bio isuviše iskusan da bi lagao.

- Moguće. Zašto?

- Kada si ga upoznao?

Pogrešno pitanje, pomisli Kurt Valander. To mu daje mogućnost da se povuče.

- Ne sećam se.

- Ali ga poznaješ?

- Imamo neka zajednička interesovanja.

- Kao na primer konjske trke i igranje u novac na trkama?

- Možda.

Kurta Valandera je nervirala čovekova samouverenost.

- Sada ćeš da me saslušáš - reče. - Ja znam da pozajmljuješ novac ljudima koji ne umeju u potpunosti da rukuju svojim igranjem. Sada ne planiram da te pitam kolike kamate uzimaš za pozajmljen novac. Uopšte me ne zanima to što se baviš ilegalnim pozajmljivanjem. Interesuje me nešto sasvim drugo.

Čovek koga su zvali Niken pogledao ga je znatiželjno.

- Želim da znam da li ti Erik Magnuson duguje novac, reče. I želim da znam koliko.

- Ništa, odgovori čovek - Ni ere.

Pogrešno, pomisli Kurt Valander. Hansonov trag ga je pogrešno odveo. Sekundu kasnije uvide da je bilo upravo suprotno. Zapravo su došli na pravo mesto.

- Ali ako želiš da znaš, bio mi je dužan novac, reče čovek.
- Koliko?
- Prilično. Ali je isplatio 25 000 kruna.
- Kada?

Čovek brzo razmisli.

- Pre oko nedelju dana. Prošlog četvrtka.
- U četvrtak, 11. januara - pomisli Kurt Valander. Tri dana posle ubistva u Lenarpu.

- Kako je platio?
- Došao je ovde.
- U kojim apoenima?
- U hiljadarkama. Petsotinarkama.
- U čemu je držao novac?
- U čemu je držao novac?
- U torbi? U ručnoj torbici?
- U plastičnoj kesi. ICA, mislim.
- Da li je kasnio sa isplatom?
- Nešto.
- Šta bi se dogodilo da nije platio?
- Bio bih primoran da ga podsetim.
- Da li znaš kako je došao do novca?

Čovek koga su zvali Niken slegnu ramenima. Istovremeno u radnju uđe kupac.

- To nije moja stvar - reče. - Da li želite još nešto?
- Ne hvala - ne do daljnjeg. - Ali ću se možda ponovo javiti.

Kurt Valander izađe do svog automobila. Počeo je da duva vetar. Sada, pomislio je. Sada ga imamo.

Ko je mogao da pomisli da će biti neke koristi od Hansonovog užasnog kladjenja?

Kurt Valander se odveze natrag u Istad i osećao se kao da je na lutriji izvukao dobitni loz.

U vazduhu je osetio rešenje. Erik Magnuson, pomislio je. Dolazimo.

Posle intenzivnog rada koji se otegao do dugo u noć tog petka, 19. januara, Kurt Valander i njegove kolege bili su spremni za borbu. Bjork je sedeo na dugom sastanku istrage i kada je Kurt Valander zahtevao, dopustio je Hansonu da ostavi posao vezan za ubistvo u Hageholmu da bi mogao da se pridruži grupi Lenarp, kako su se sada nazivali. Neslund je i dalje bio bolestan, ali ih je preko telefona obavestio da će doći sledećeg dana.

Iako je bila subota, pa nedelja, posao će se nastaviti nesmanjenim intenzitetom. Martinson se vratio sa patrolom sa psima iz detaljnog istraživanja kolskog puta koji je vodio od Vebereds puta do zadnje strane Levgrenove štale. Obavio je temeljan posao na tom 1912 metara dugačkom putu koji je prolazio kroz nekoliko šumaraka, koji je poput granice delio dva poseda a potom se prostirao paralelno sa jednom gotovo isušenom brazdom. Nije pronašao ništa značajno, iako se u policijsku stanicu vratio sa kesom punom raznih predmeta.

Tamo je, između ostalog, bio jedan zarđali točak od kolica za lutku, jedan masan plastični prekrivač i jedna prazna kutija cigareta neke strane marke. Predmete je trebalo ispitati, ali Kurt Valander nije verovao da bi oni mogli nešto da doprinesu istrazi.

Najvažnija odluka koja je doneta tokom sastanka bila je da Erika Magnusona postave pod konstantnu prismotru. On je živeo u jednoj kući koja se izdavala u starom kraju Rosengord. Pošto ih je Hanson obavestio da su u Jegersrou u nedelju bile konjske trke, dodeljeno mu je da ga on prati za vreme takmičenja.

- Ali neću atestirati nikakve račune sa klađenja na trkalištu - reče Bjork, u jednom neodlučnom pokušaju da se našali.

- Ja predlažem da predamo jedan zajednički V5 kupon, odgovorio je Hanson. Postoji jedinstvena prilika da se ova istraga ubistva isplati.

Ali, ozbiljnost je preovladala u Bjorkovoj grupi. Postojao je osećaj da se razrešenje približavalo.

Pitanje koje je dominiralo najdužom diskusijom bilo je da li će Erik Magnuson znati da mu gori pod nogama. I Ridberg i Bjork su bili neodlučni. Ali, Kurt Valander je smatrao da nisu imali šta da izgube ako Erik Magnuson otkrije da je bio predmet policijskog interesovanja. Prismotra će se, naravno, odvijati diskretno. Ali, povrh

toga, nikakve mere neće biti preduzimate da se prikrije da se policija mobilisala.

- Pustimo ga da se unervozi - reče Kurt Valander. -Ako ima razloga da bude uznemiren, onda se nadam da ćemo ga otkriti.

Tri sata je trajalo iščitavanje istražnog materijala da bi se pronašle niti koje indirektno mogu da se povezu sa Erikom Magnusom. Nije bilo ničega, ali nije bilo ni nečega što bi govorilo suprotno tome da je Erik Magnuson mogao da se nalazi u Lenarpu te noći, upkos alibiju njegove verenice. S vremena na vreme Kurt Valander bi osetio blagi nemir, zato što mu se činilo da se, upkos svemu, ponovo nalaze na putu koji će ih vratiti na početak.

Pre svega je Ridberg bio taj koji je pokazivao znakove nesigurnosti. Iznova se pitao da li je jedna jedina osoba mogla da počini dvostruko ubistvo.

- Ima nečega što upućuje na saradnju u onoj klanici -reče. - Ne mogu da ga izbijeni iz glave.

- Ništa ne sprečava da je Erik Magnuson imao saučesnika - odgovorio je Kurt Valander. - Moraćemo da radimo korak po korak.

- Ako je počinio ubistvo da bi pokrio dug od klađenja, onda teško da mu je potreban saučesnik - dodao je Ridberg.

- Znam - reče Kurt Valander. - Ali, moramo da nastavimo.

Posle neodlučnog doprinosa Martinsona, preostala je jedna fotografija Erika Magnusona koja je izvađena iz arhive sreskog suda. Uzeta je iz jedne brošure u kojoj je sreski sud svoju obuhvatnu delatnost predstavljao narodu, za koji se pretpostavljalo da ništa ne zna. Bjork, koji je bio shvatanja da sve državne i komunalne institucije treba da imaju vlastita skladišta gde bi mogao da se sakupi narod koji ne zna kakav je kolosalan značaj upravo ova institucija imala, smatrao je da je brošura bila izvanredna. Kako bilo, Erik Magnuson je stajao pored svog žutog viljuškara, obučen u bleštavobeli kombinezon. Smešio se.

Policajci su posmatrali njegovo lice i potom ga upoređivali sa nekoliko crno-belih fotografija Johanesa Levgrena. Između ostalih, postojala je jedna slika na kojoj je Johanes Levgren stajao pored svog traktora na novopooranoj njivi.

Da li su oni mogli biti otac i sin? Traktorista i vozač viljuškara? Kurtu Valanderu je bilo teško da sredi slike u glavi i da ih poveže. Jedino

što mu se činilo da vidi bilo je krvavo lice jednog starog čoveka kome je odsečen nos.

Oko jedanaest sati u petak uveče su osmislili plan svog borbenog pohoda. Onda ih je Bjork ostavio da bi zauzeo svoje mesto za večerom koju je organizovao lokalni golf klub.

Kurt Valander i Ridberg će se vratiti u subotu da bi ponovo posetili Erika Magnusona u Kristijanstadu. Martinson, Neslund i Hanson će podeliti prismotru Erika Magnusona, i čak suočiti njegovu verenicu sa datim alibijem. Nedelja će proteći u prismotri i još jednom prelasku kroz čitav istražni materijal. U ponedeljak će Martinson, koji je, a da nije ni bio naročito zainteresovan za to, postavljen za kompjuterskog eksperta, ispitati poslove Erika Magnusona. Da li su postojali još neki dugovi? Da li je ranije bio umešan u bilo kaka zlodela?

Kurt Valander je zamolio Ridberga da sam prođe kroz sve. Želeo je da Ridberg učini ono što su obično nazivali unakrsno ukrštanje. On će pokušati da spoji događaje i ljude, koji očigledno nisu imali ničega zajedničkog. Da li su, uprkos svemu, postojale dodirne tačke koje su do sada bile nevidljive? To je bilo ono što će Ridberg istražiti.

Ridberg i Kurt Valander su zajedno izašli iz policijske stanice. Kurt Valander primeti Ridbergov umor i seti se da je bio u bolnici.

- Kako si? - pitao ga je.

Ridberg slegnu ramenima i promumla nešto nerazumljivo kao odgovor.

- Noga? - pitao je Kurt Valander.

- Tako je kako je - odgovorio je Ridberg i pokaza da ne želi više da razgovara o svojim bolovima.

Kurt Valander se odveze kući i servira sebi čašu viskija. Ali ju je ostavio netaknutu na stočiću pored sofe i otišao i legao. Umor je prevladao. Zaspao je i zaboravio na sve misli koje su mu se motale po mozgu.

Tokom noći je sanjao Stena Videna.

Zajedno su išli u operu u kojoj su pevači pevali na nekom nepoznatom jeziku.

Kurt Valander nikada kasnije u budnom stanju nije mogao da se seti koju su to operu gledali.

Ali zato se čim se probudio sledećeg dana setio nećega o čemu su razgovarali.

O Johanes Levgrenovom testamentu. O testamentu koji nije postojao. Ridberg je razgovarao sa čovekom koji je vodio ostavinsku raspravu, a koga su ovlastle dve kćerke, advokatom koga su često pozivale zemljoradničke organizacije u kraju. Nije postojao nikakav testament. To je značilo da će dve ćerke naslediti čitavo neočekivano bogatstvo Johanesa Levarena.

Da li je Erik Magnuson mogao da zna da je Johanes Levgren imao velike prihode? Ili je Johanes Levgren bio podjednako tajanstven prema njemu kao i prema svojoj supruzi?

Kurt Valander ustade iz kreveta sa zadatkom da tog dana neće odustati dok definitivno ne sazna da li je Elena Magnuson rodila sina Erika sa Johanesom Levarenom kao nepoznatim ocem.

Pojeo je nešto malo za doručak i sa Ridbergom se sastao kod policijske stanice nešto posle deset sati. Martinson, koji je noć proveo u automobilu ispred kuće Erika Magnusona u Rosengordu i koga je sada zamenio Neslund, ostavio je poruku da se baš ništa nije dogodilo tokom noći. Erik Magnuson je bio u svom stanu. Noć je bila mirna.

Januarski dan je bio maglovit. Na crnim njivama bilo je mraza. Ridberg je sedeo umoran i povučen na prednjem sedištu pored Kurta Valandera. Tek kada su se približili Kristijanstadu počeli su da razgovaraju.

U pola jedanaest su se sastali sa Goranom Bomanom u policijskoj stanici u Kristijanstadu.

Zajedno su prošli kroz zapisnik saslušanja koje je Goran Boman ranije obavio sa ženom.

- Nema ničega kod nje, reče Goran Boman. Pročešljali smo i nju i njenu okolinu. Nema ničega. Njena priča staje na jedan jedini list papira. Radila je u istoj apoteci trideset godina. Bila je i u jednom horu nekoliko godina, ali je prekinula sa tim. Zajmi dosta knjiga u biblioteci. Godišnje odmori provodi kod svoje sestre u Vemenhegu, nikada ne putuje izvan zemlje, nikada ne kupuje novu garderobu. Ona je osoba koja, u svakom slučaju, površinski gledano, vodi potpuno nedramatičan život. Njene navike su ustaljene, na granici pedanterije. Najčudnije je to kako izdržava da živi tako.

Kurt Valander mu se zahvali na obavljenom poslu.

- Sada ćemo mi preuzeti - reče. Odvezli su se do kuće Elene Magnuson. Kada im je otvorila, Kurt Valander pomisli da njen sin veoma liči na svoju majku. Nije mogao da se odluči da li je očekivala njihov dolazak. Njene oči su delovale odsutne, kao da se zapravo nalazila negde sasvim drugde.

Kurt Valander se osvrnu po dnevnoj sobi. Pitala ih je da li žele solju kafe. Ridberg je odbio, ali je Kurt Valander odgovorio potvrdno.

Svaki put kada bi Kurt Valander ušao u tuđi stan, činilo mu se da posmatra korice jedne knjige koja mu je upravo došla u posed. Stan, nameštaj, slike, mirisi bili su naslov. Sada će početi da čita. Ali stan Elene Magnuson je bio bez mirisa. Kao da se Kurt Valander nalazio u stanu u kom niko nije stanovao. Udahnuo je miris nečeg beznadežnog. Neke sive resignacije. Na pozadini blelih tapeta, visila je slika s nejasnim apstraktnim motivom. Nameštaj koji je ispunjavao prostoriju bio je starinski težak. Čipkani stolnaci ležali su uredno savijeni preko nekoliko stočića na rasklapanje od mahagonija. Na jednoj maloj polici na zidu stajala je fotografija jednog deteta koje je sedelo ispred žbuna ruža. Kurt Valander je pomislio da je jedina slika njenog sina koju je imala izloženu bila slika iz detinjstva. Kao odrastao, on uopšte nije bio prisutan.

Pored dnevne sobe nalazila se mala trpezarija. Kurt Valander nogom otvori poluotvorena vrata. Na svoje ogromno iznenađenje, na jednom zidu je visila slika njegovog oca.

Bio je to jesenji krajolik bez tetreba.

Stajao je i posmatrao sliku dok iza sebe ne ču zveckanje poslužavnika. Bilo mu je kao da je očevu sliku video prvi put.

Ridberg sede na jednu stolicu pored prozora. Kurt Valander pomisli da bi nekom prilikom mogao da ga pita zašto je uvek sedao pored prozora.

Odakle dolaze naše navike, pomislio je. U kojoj tajnoj fabrici se proizvode naše navike i mane?

Elena Magnuson mu je servirala kafu. Pomisli da bi morao započeti.

- Goran Boman iz kristijanstadske policije je bio ovde i postavio vam neka pitanja - reče. - Nemojte se iznenaditi ako ponovo postavimo ista pitanja.

- Ni vi se nemojte iznenaditi ako dobijete isti odgovor - reče Elena Magnuson.

Upravo u tom momentu je Kurt Valander uvideo da je naspram njega sedela ta tajna žena sa kojom je Johanes Levgren imao sina.

Kurt Valander je znao, ni ne znajući kako.

U prelomnom momentu odluči se da lažju dođe do istine. Ako nije pogrešno pretpostavio, Elena Magnuson je bila žena koja je imala veoma malo iskustva sa policijom. Sigurno je pretpostavljala da su tragali za istinom i sami se koristeći istom. Ona je ta koja će lagati, a ne oni.

- Gospođo Magnuson - reče Kurt Valander. - Mi znamo da je Johanes Levgren otac vašeg sina Erika. Nema nikakve svrhe da to poričete.

Pogledala ga je uplašeno. Iznenada nestade one odsutnosti u njenom pogledu. Sada je ponovo bila prisutna u prostoriji.

- To nije tačno - rekla je.

Laž koja moli za milost, pomisli Kurt Valander. Uskoro će pući.

- Naravno da je tačno - reče on. - Mi znamo i vi znate da je to istina. Da Johanes Levgren nije bio ubijen, nikada nas ne bi zanimalo da postavimo ova pitanja. Ali sada moramo da znamo. A ako to ne saznamo sada, onda ćete biti primorani da na ova pitanja odgovorite u sudnici pod zakletvom.

Išlo je brže nego što je mislio. Ona iznenada planu.

- Zašto hoćete da znate? - vikala je. - Ništa nisam uradila. Zašto čovek ne može da ima svoje tajne?

- Niko ne zabranjuje tajne - reče Kurt Valander polako.

- Ali, dok ubijaju ljude, mi moramo da pronalazimo počinioce. Onda moramo da postavljamo pitanja. I moramo da dobijamo odgovore.

Ridberg je nepomično sedeo na svojoj stolici pored prozora. Posmatrao je ženu svojim umornim očima.

Zajedno su slušali njenu priču. Kurtu Valanderu je bila neverovatno dosadna. Njen život, koji se otvarao pred njim, bio je podjednako beznadežan kao i promrzli krajolik kroz koji su putovali tog jutra.

Nekada davno, rođena je kao ćerka starijeg zemljoradničkog para u Ingšeu. Oslobodila se zemlje i vremenom postala prodavačica u apoteci. Johanes Levgren je u njen život ušao kao kupac u apoteci.

Mogla je da ispriča da su se prvi put sreli kada je kupovao bikarbonat. Potom se vraćao, počeo je da joj iskazuje svoju pažnju.

Njegova priča je bila priča usamljenog zemljoradnika. Tek kada se rodilo dete, saznala je da je bio oženjen. Njena osećanja prema njemu su nestala, ali ga nikada nije mrzela. Njeno ćutanje je kupovao novcem koji joj je isplaćivao nekoliko puta godišnje.

Ali je sin rastao kod nje. On je bio njen.

- Šta ste pomislili kada ste saznali da je ubijen? - pitao ju je Kurt Valander kada je začutala.

- Verujem u boga - rekla je. - Verujem u pravednu osvetu.

- Osvetu?

- Koliko je ljudi izneverio Johanese? - pitala je. - Izneverio je mene, svog sina, svoju ženu i svoje ćerke. Sve je izneverio.

I sada će uskoro saznati da je njen sin ubica, pomislio je Kurt Valander. Da li će ona sebi predstaviti da je on vrhovni anđeo koji je sproveo naređenje o osveti sa nebesa? Da li će izdržati?

Nastavio je da postavlja svoja pitanja. Ridberg promeni položaj na stolici pored prozora. Iz kuhinje se čulo kucanje nekog sata.

Kada su konačno završili, Kurtu Valanderu se činilo da je dobio odgovore na sva pitanja kojih se setio.

Znao je ko je bila tajna žena. Tajni sin. Znao je da je ona čekala da dobije novac od Johanese Levgrena. Ali da Johannes Levgren nije došao.

Jedno pitanje je, pak, dobilo neočekivani odgovor.

Elena Magnuson nikada nije dala svome sinu novac koji je dobijala od Johanese Levgrena. Stavljala ih je na jedan račun u banci. Tek kada je ne bude bilo, on će ih naslediti. Možda se plašila da bi ih prokockao.

Ali, Erik Magnuson je znao da je Johannes Levgren bio njegov otac. To je slagao. A možda je znao i da je Johannes Levgren, koji je bio njegov otac, imao velike prihode?

Ridberg je ćutao tokom čitavog saslušanja. Baš kada su polazili upitao ju je koliko je često viđala svog sina. Da li su bili u dobrim odnosima. Da li je ona znala za njegovu verenicu?

Pokušala je da izbegne direktan odgovor.

- Sada je odrastao - rekla je. - On vodi svoj vlastiti život. Ali je dobar i posećuje me. To da ima verenicu, naravno da znam.

Sada je ponovo lagala, pomisli Kurt Valander. Za verenicu nije znala.

Seli su u gostionicu u Degebergi i jeli. Činilo se da se Ridbergu povratilo raspoloženje.

- Tvoje saslušanje je bilo potpuno - reče. - Trebalo bi da se koristi kao primer na predavanjima u policijskoj školi.

- Ipak sam lagao - reče Kurt Valander. - A to se ne smatra ispravnim. Tokom obroka su odlučili o daljem razvoju događaja. Slagali su se oko toga da treba da ispituju motive Erika Magnusona. Tek kada završe sa njima pozvaće ga na saslušanje.

- Da li veruješ da je on? - reče Ridberg.

- Naravno da je on - odgovori Kurt Valander. - Sam ili sa nekim. Šta ti misliš?

- Ja se nadam da si u pravu.

Vratili su se u policijsku stanicu u Istadu u tri i petnaest. Neslund je sedeo u svojoj kancelariji i kijao. Hanson ga je zamenio u dvanaest sati.

Erik Magnuson je prepodne proveo u kupovini novih cipela i predavanju nekoliko tiketa za klađenje u prodavnici duvana. Potom se vratio kući.

- Da li deluje na oprezu? - pitao je Kurt Valander.

- Ne znam - reče Neslund. - Ponekad pomislim da jeste. Ponekad pomislim da umišljam.

Ridberg se odvezao kući, a Kurt Valander se zatvorio u svoju kancelariju. Rasejanih misli je prelistavao novu gomilu papira koju je neko stavio na njegov sto.

Bilo mu je teško da se skoncentriše. Priča Elene Magnuson ga je uznemirila.

Razmišljao je da ni on sam nije živeo daleko od njene stvarnosti. Njegov vlastiti nesiguran život.

Uzeću slobodno kada se ovo završi, pomislio je. Sa svim mojim prekovremenim, mora da ću moći da ne radim nedelju dana. Sedam dana ću se posvetiti samom sebi. Sedam dana poput sedam teških godina. Potom ću izaći kao potpuno drugi čovek.

Razmišljao je da li da se prepusti nekom zdravstvenom centru u kom bi mogao da izgubi kilograme. Ali mu se ta misao nikako nije dopala. Radije bi uzeo auto i putovao na jug.

Možda u Pariz ili Amsterdam. U holandskom Arnhemu je poznavao jednog policajca koga je upoznao na seminaru o narkoticima. Možda bi mogao da ga potraži?

Prvo ćemo da rešimo ubistvo u Lenarpu, pomislio je. To ćemo uraditi sledeće nedelje.

Potom ću se odlučiti gde ću putovati...

U četvrtak, 25. januara, policija je dovela Erika Magnusona na saslušanje. Hvatanje se odvijalo ispred kuće u kojoj je živeo. Ridberg i Hanson su obavili samo hvatanje, dok je Kurt Valander sedeo u jednom automobilu i posmatrao. Erik Magnuson je krenuo sa njima do policijskog automobila ne protiveći se. Hvatanje se odvijalo ujutru, kada je krenuo na posao. Pošto je Kurt Valander bio siguran da će se njegovo prvo saslušanje odvijati tako da neće izazvati neku pažnju, pružio mu je mogućnost da se javi na posao i objasni zašto nije došao.

Bjork, Valander i Ridberg su bili prisutni u prostoriji u kojoj je ispitivan Erik Magnuson. Bjork i Ridberg su se držali u pozadini dok je Kurt Valander postavljao svoja pitanja.

Tokom dana pre nego što je Erik Magnuson doveden u Istad na prvo saslušanje, policajci su jačali svoje ubeđenje da je on bio krivac za dvostruko ubistvo u Lenarpu. Razna istraživanja su išla na ruku da je Erik Magnuson bio čovek sa opterećujućim dugovima. Nekoliko puta je tek u poslednjem momentu uspeo da se izvuče da ne bude napadnut zato što nije vratio svoja dugovanja.

Prilikom posete Jegersrou Hanson je video da je Magnuson igrao na velike svote. Njegova ekonomska situacija bila je katastrofalna.

Prethodne godine jedno vreme je bio predmet pažnje eslekvse policije kao osumnjičen za pljačku banke. Ipak, nikako nisu uspeali da ga povezu sa zločinom. Pored toga ostalo je zamislivo i to da je Magnuson bio umešan u krijumčarenje narkotika. Njegova verenica koja je trenutno bila bez posla u nekoliko prilika je bila kažnjavana za razne zločine vezane za narkotike, jednom prilikom takođe i za obmanu pri slanju pošte. Erik Magnuson je, dakle, imao velika dugovanja. Bilo je perioda kada je, pak, imao neverovatno mnogo novca. Njegova plata u sreskom sudu je, u odnosu na ovo, bila beznačajna.

Ovaj januarski četvrtak će značiti krajnji prodor u istrazi. Sada će se razjasniti dvostruko ubistvo u Lenarpu. Kurt Valander je tog jutra ustao rano uz snažnu napetost u telu.

Sledećeg dana, u petak, 26. januara, uvideo je da nije bio u pravu. Pretpostavka da je Erik Magnuson bio krivac, ili bar jedan od krivaca, bila je potpuno uništena. Trag koji su pratili odveo ih je u ćorsokak. U petak prepodne uvideli su da Magnuson nikada ne bi mogao da se poveže sa dvostrukim ubistvom, iz prostog razloga što je bio nevin.

Njegov alibi za noć kada je počinjeno ubistvo potvrdila je majka njegove verenice, koja im je bila u poseti. Niko nije mogao da dovede u pitanje njenu verodostojnost. Ona je bila jedna stara dama koja je noću loše spavala. Erik Magnuson je hrkao cele te noći kada su Johanes i Marija Levgren brutalno ubijeni.

Novac kojim je isplatio dug trgovcu gvozda u Togarpu došao je od prodaje jednog automobila. Magnuson je mogao da pokaže račun za prodati Krajsler, i kupac, stolar iz Lome, mogao je da kaže da mu je platio u kešu, u novčanicama od hiljadu i petsto kruna.

Za to što je Magnuson lagao da mu Johanes Levgren nije bio otac, mogao je da da verodostojno objašnjenje. Uradio je to zbog svoje majke, pošto je mislio da ona tako želi. Kada mu je Valander rekao da je Johanes Levgren bio imućan čovek, delovao je iskreno iznenađen.

Na kraju ništa nije preostalo.

Kada je Bjork upitao da li je bilo nekoga ko se protivio da se Erik Magnuson pošalje kući i da se do daljnjeg izbriše sa slučaja, nije bilo nikoga ko bi nešto dodao. Kurt Valander je osetio slamajuću krivicu zato što je celu istagu usmeravao na pogrešan put. Samo je Ridberg delovao neuznemireno. On je, takođe, od samog početka bio najsumnjičaviji.

Istraga je bila havarisana. Sve što je preostalo bila je ruina. Ništa drugo nije preostalo do da se počne ispočetka.

U isto vreme je došao i sneg.

Tokom noći pred subotu, 27. januar, besnela je snežna oluja koja je došla sa jugozapada. Posle nekoliko časova E 14 je bio blokiran. Sneg je neprekidno padoo šest sati. Snažni vetar je činio da napori čišćenja puteva budu uzaludni.

Èim bi odgurali sneg i raščistili puteve, sneg bi ponovo napadao i prekrio puteve snežnim nanosima.

Policija je jedan ceo dan bila zauzeta sprečavanjem da iz nereda nastane kaos. Potom je nevreme prestalo, podjednako brzo kao što je i došlo.

Nekoliko dana kasnije, na njegovu veliku radost, javila mu se Linda. Bila je u Malmeu i odlučila je da započne studije u jednoj višoj školi izvan Stokholma. Obećala je da će doći da ga poseti pre nego što otputuje.

Kurt Valander je uredio svoje dane tako da može da poseti svog oca najmanje tri puta nedeljno. Svojoj sestri u Stokholmu je napisao pismo da je nova kućna pomoć učinila čudo sa ocem. Zbunjenost koja ga je izvela u samotnu noćnu šetnju ka Italiji, izbledela je. Žena koja je redovno dolazila u njegovu kuću bila je njegov spas.

Jedne večeri, nekoliko dana posle rođendana, pozvao je Kurt Valander Anetu Brolin i predložio da joj pokaže kako izgleda Skone u zimu. Ponovo se izvinio za veče u njenom stanu. Zahvalila mu se i prihvatila ponudu i sledeće nedelje, 4. februara, pokazao joj je Ale Stenar i Glimingehus. Večerali su u gostionici u Hamenhegu, i Kurt Valander je počeo da veruje da je ona zaista odlučila da veruje da je on neko drugi, a ne onaj čovek koji je povukao na svoja kolena.

Prolazile su nedelje, a da oni nisu napravili nikakav novi pomak u svojoj istrazi. Martinson i Neslund su premešteni na nove zadatke. Kurt Valander i Ridberg su, pak, do daljnjeg mogli da se u potpunosti koncentrišu na dvostruko ubistvo.

Jednoga dana sredinom februara, jednog hladnog i vedrog dana, potpuno bez vetra, Valandera je u njegovoj kancelariji posetila ćerka Johanesa i Marije Levgren koja je živela i radila u Geteborgu.

Vratila se u Skone da nadgleda podizanje spomenika na mestu gde su sahranjeni njeni roditelji na groblju Vili. Valander joj je rekao kako su stvari stajale, da je policija i dalje tragala za presudnim tragom. Dan posle njene posete, odvezao se do groblja i neko vreme u znak počasti stajao ispred crnog kamena sa zlatnim napisom.

Februar je prošao u širenju i produbljivanju istraživanja.

Ridberg, koji je bio tih i povučen i teško patio od bolova u kolenu, u poslu je najviše koristio telefon, dok je Kurt Valander često bio napolju na terenu. Ispitali su svaki bankovni račun u čitavom

Skoneu, ali u banci nisu pronašli nikakav novi podatak. Valander je razgovarao sa preko dve stotine osoba koje su bile ili rod ili poznanici Johanesa i Marije Levgren. Više puta se vraćao kroz sve deblji istražni materijal, vraćao se na mesta koja je odavno prošao, cepao poveze oko starih okončanih izveštaja i ponovo ih tumačio. Ali nigde nije bilo neke pukotine.

Jednog ledenog, vetrovitog februarskog dana, pokupio je Stena Videna na njegovom imanju i posetili su Lenarp. Zajedno su posmatrali životinju koja je možda krila tajnu, posmatrali su kobilu kako jede naramak sena, a stari Nistrom im je, gde god da su išli, bio za petama. Nistrom je dobio kobilu od dve ćerke.

Ali nekretnina, koja je stajala tiha i mirna, data je na prodaju nekom trgovcu nekretnina u Skurupu. Kurt Valander je stajao na vetru i posmatrao polomljeni kuhinjski prozor koji nikada nije popravljen već je preko njega samo zakucana tabla od lesonita. Pokušao je ponovo da uspostavi kontakt sa Stenom Videnom, onaj koji je izgubljen pre deset godina, ali je trener jahanja i prijatelj delovao nezainteresovan za to. Kada ga je Kurt Valander odvezao kući, uvideo je da je njihov odnos zauvek bio prekinut.

Istraga o ubistvu Somalijskog izbeglice bila je završena i Rune Bergman je izveden pred sud u Istadu. Sudnicu su ispunili mnogi predstavnici masovnih medija. Sada je moglo da se potvrdi da je Valfrid Strom ispalio smrtonosni hitac. Ali je Rune Bergman osuđen za saučesništvo u ubistvu, a istraživanja sudske psihijatrije su ga proglasila za potpuno uračunljivog.

Kurt Valander je svedočio na sudu, i u nekoliko navrata je sedeo i slušao optužbu i saslušanje koje je obavljala Anet Brolin. Rune Bergman nije rekao mnogo, iako njegovo ćutanje više nije bilo potpuno. Sudska pregovaranja su otkrila da postoji rasističko podzemlje, u kojem su se razvijali politički stavovi slični Kju kluku klanu. Rune Bergman i Valfrid Strom su istovremeno radili na svoju ruku i bili povezani sa raznim rasističkim organizacijama.

Kurt Valander je ponovo pomislio na to da se nešto od presudnog značaja događalo u Švedskoj. Nakratko je i on mogao da oseti protivrečne simpatije prema nekim argumentima protiv useljenika koji su izlazili u diskusijama, kao i pritisak dok je trajalo suđenje. Da li su vlast i Zavod za useljenička pitanja zapravo imali kontrolu nad tim

ko su bili ti ljudi koji su hteli da uđu u Švedsku? Šta je jedan izbeglica, a šta oportunist? Da li se, zapravo, može napraviti neka razlika?

Koliko dugo je mogao da važi princip velikodušne useljeničke politike, a da ne izbije kaos? Da li je, zapravo, postojala gornja granica?

Kurt Valander je s pola srca pokušao da se detaljno upusti u ta pitanja. Uvideo je da u sebi nosi isto slabo i nevoljno nespokojstvo kao i mnogi drugi ljudi. Nespokojstvo pred nepoznatim, pred stranim.

Krajem februara se završilo suđenje i Runeu Bergmanu je dodeljena duga zatvorska kazna. Na svačije iznenađenje, nije tužio sud na šta je imao zakonsko pravo.

Te zime nije palo više snega u Skoneu. Jednog ranog jutra početkom marta Anet Brolin i Kurt Valander prošetali su se duž zemljouza Falsebot. Zajedno su videli rane ptice selice kako se vraćaju iz udaljenih zemalja južnih krajeva. Valander ju je uzeo za ruku i ona je nije povukla, bar ne odmah.

Uspeo je da oslabi četiri kilograma. Ali je shvatio da nikada neće moći da povрати težinu koju je imao kada ga je Mona iznenada napustila.

S vremena na vreme bi se njihovi glasovi sreli preko telefona. Kurt Valander primeti da je njegova ljubomora polako bledela. Ni obojena žena, koja ga je ranije posećivala u snovima, nije se više pojavljivala.

Mart je protekao u tome što je Ridberg dve nedelje bio na bolovanju. Svi su u početku mislili da je to bilo zbog njegovog bolesnog kolena. Ali jednog dana je Eba u poverenju ispričala Kurtu Valanderu da je Ridberga verovatno zahvatio rak. Kako je to mogla da zna, ili koji je oblik raka bio, nije rekla. Kada je Kurt Valander posetio Ridberga u bolnici, ovaj mu reče da je to samo bila rutinska kontrola stomaka. Jedna mrlja na rendgenskom snimku je ukazivala na mogući čir na debelom crevu.

Kurt Valander je osećao goruću bol pri pomisli da bi Ridberg mogao biti teško bolestan. S povećanim osećanjem beznadežnosti, nastavio je dalje sa istragom. U besu je jednog dana bacio debele fascikle o zid. Pod su preplavili papiri. Dugo je potom sedeo i posmatrao džumbus. Potom se sagnuo, pokupio i ponovo složio materijal i ponovo počeo ispočetka.

Negde postoji nešto što ne vidim, mislio je.

Neka veza, neki detalj, je upravo onaj ključ koji treba da okrenem. Ali, da li da ga okrenem nadesno ili nalevo?

Èesto je telefonirao Goranu Bomanu u Kristijanstad i žalio mu se.

Goran Boman je na ličnu inicijativu sproveo intenzivna ispitivanja oko Nilsa Velandera i ostalih mogućih kandidata. Nigde se nije odlomio breg. Dva dana je Kurt Valander sedeo sa Larsom Herdinom ne pomakavši se ni metar dalje na putu.

I dalje nije želeo da veruje da će zločin ostati nerešena zagonetka. Sredinom marta je uspeo da sa sobom povede Anet Brolin na putovanje u operu u Kopenhagen. Tokom noći joj je otkrio svoju naklonost. Ali kada joj je rekao da je voli, ustuknula je.

Bilo je kako je bilo. Ništa više.

U subotu, 17. i nedelju, 18. marta, posetila ga je ćerka. Došla je sama, bez kenijskog studenta medicine, i Kurt Valander ju je sačekao na stanici. Prethodnog dana mu je Eba poslala jednu svoju prijateljicu da obavi veliko spremanje u njegovom stanu u ulici Marija. I konačno je mislio da je ponovo povratio svoju ćerku. Odvezli su se u dugu vožnju duž obala Osterlena, ručali u „Lila viku“ i potom sedeli do pet ujutru i pričali. Posetili su njegovog oca, a njenog dedu, i on ih je iznenadio pričajući vesele priče o tome kakav je Kurt Valander bio kao dete.

U ponedeljak ujutro ju je otpratio na voz.

Verovao je da je povratio jedan deo njenog poverenja.

Dok je ponovo sedeo u svojoj kancelariji, nadvijen nad istražni materijal, iznenada uđe Ridberg. Seo je u naslonjaču pored prozora i bez okolišanja rekao da je konstatovano da ima rak prostate. Sada će početi sa lekovima i zračenjima, koja mogu da budu dugotrajna i bezuspesna. Nije dozvolio nikakvo sažaljenje.

Samo je došao da podseti Kurta Velandera na Marijine poslednje reci. Na omču. Potom ustade, rukova se sa Kurtom Valanderom i ode.

Kurt Valander je bio sam sa svojim bolom i svojom istragom. Bjork je smatrao da do daljnjeg traba da radi sam, pošto je policija bila pretrpana poslom.

Tokom marta se ništa nije dogodilo. Kao ni tokom aprila.

Izveštaji o Ridbergovom zdravstvenom stanju su se menjali. Eba je bila stalni donosilac vesti.

Jednog od prvih dana maja Kurt Valander je otišao kod Bjorka i predložio da neko drugi preuzme istragu. Ali je Bjork odbio. Kurt Valander je trebalo da nastavi bar do leta i godišnjih odmora. Potom su mogli ponovo da provere situaciju Počinjao je stalno iznova. Vraćao se, vezivao i izvrtao materijal, pokušavao da ga oživi. Ali kamenje po kom je hodao ostalo je hladno.

Početak juna je pežo zamenio za nisan. Osmog juna je otišao na godišnji odmor i odvezao se do Stokholma da poseti svoju ćerku.

Zajedno su potom automobilom otišli sve do Nordkapa. Herman Mboja je bio u Keniji, ali je trebalo da se vrati u avgustu.

U ponedjeljak, 9. jula, Kurt Valander se ponovo vratio na posao.

U poruci od Bjorka je mogao da pročita da treba da nastavi sa svojom istragom dok se Bjork ne vrati početkom avgusta. Potom će odlučiti šta treba da se dogodi.

Dočekala ga je i informacija od Ebe da se Ridberg oseća znatno lošije. Možda će lekari, uprkos svemu uspeti da nadvladaju njegov rak.

Utorak, 10. juli je bio lep dan u Istadu. Za vreme pauze za ručak Kurt Valander je otišao do centra grada i prošetao. Posetio je prodavnicu kod trga i gotovo da se odlučio za novu muzičku liniju.

Potom se setio da je u novčaniku imao nešto nepromenjenih norveških novčanica. Ostali su mu od putovanja za Nordkap. Otišao je do Ferenings banke i stao u red ispred kase koja je jedina radila.

Nije prepoznao devojkicu za šalterom. Nije bila ni Brita Lena Boden, devojkica sa dobrim pamćenjem, niti neka od blagajnica koje je sreo ranije. Pomislio je da mora da je letnja zamena.

Čovek koji je stajao ispred njega podigao je dosta novca sa svog računara.

Zbunjeno, Kurt Valander se pitao za šta će upotrebiti toliki novac. Dok je čovek prebrojavao novac, Kurt Valander je rasejano pročitao njegovo ime na vozačkoj dozvoli koju je stavio na pult. Potom je bio red na njega i on zameni svoj novac. U redu iza sebe je čuo neke turiste koji su govorili italijanski ili španski.

Tek kada je izašao na ulicu pala mu je na pamet jedna misao. Stajao je potpuno mirno, kao da se zaledio od svog otkrovenja.

Potom se vratio u banku. Sačekao je dok turisti nisu promenili svoj novac. Blagajnici je pokazao svoju policijsku legitimaciju.

- Brita-Lena Boden - reče i nasmeja se. - Da li je ona na godišnjem odmoru?

- Ona je kod svojih roditelja u Simrishamnu - reče blagajnica. - Ima još dve nedelje godišnjeg odmora.

- Boden - reče on. - Da li se njeni roditelji tako prezivaju?

- Njen otac upravlja benzinskom stanicom u Simrishamnu. Mislim da je to ona što se sada zove Statoil.

- Hvala - reče Kurt Valander. - Imam samo neka rutinska pitanja za nju.

- Znam vas - rekla je blagajnica. - Ne mogu da zamislim da još uvek niste uspeli da razrešite tu užasnu tragediju?

- Da - reče Kurt Valander. - Prilično je strašno.

Gotovo da je otrčao nazad u policijsku stanicu, seo u automobil i odvezao se u Simrishamn. Od oca Brita-Lene Boden saznao je da je dan provodila na plaži kod Sandhamarena, zajedno sa nekim svojim prijateljima. Dugo je tražio dok je nije pronašao, dobro sakrivenu iza jedne peščane dine. Igrala je mice sa svojim prijateljima, i svi su iznenađeno pogledali Kurta Valandera kada se teškim koracima približio kroz pesak.

- Ne bih te uznemiravao da nije važno - rekao je. Činilo se da je Brita- Lena Boden razumela njegovu ozbiljnost i ustade. Na sebi je imala bikini i Kurt Valander pogleda u stranu. Seli su podalje od drugih da ih ne bi uznemiravali.

- Onog dana u januaru - reče Kurt Valander. - Želeo bih da sa tobom ponovo porazgovaram o tom danu. Želeo bih da se ponovo prisetiš tog dana. I ono što želim da se setiš je da li je u banci bilo još nekoga kada je Johanes Levgren podigao svoj novac.

Njeno pamćenje je i dalje bilo veoma dobro.

- Ne - rekla je. - Bio je sam.

Znao je da je ono što je rekla bila istina.

- Razmišljaj dalje - nastavio je. - Johanes Levgren je izašao kroz vrata. Zatvorila su se. Šta se potom dogodilo?

Njen odgovor je došao brzo i odlučno:

- Vrata se nisu zatvorila.

- Došla je nova mušterija?

- Dvoje.
- Da li si ih poznavala?
- Ne.

Sledeće pitanje bilo je presudno.

- Zato što su bili stranci? Iznenađeno ga je pogledala.
  - Da? Kako ste znali?
  - Nisam znao do sada. Razmisli dalje.
  - Bila su dva muškarca. Prilično mlada.
  - Šta su hteli?
  - Hteli su da zamene novac.
  - Da li se sećaš valute?
  - Dolar.
  - Da li su govorili engleski? Da li su bili Amerikanci? Odmahnula je glavom.
  - Nije engleski. Ne znam kojim su jezikom govorili.
  - Šta se potom dogodilo? Pokušaj da to vidiš ispred sebe.
  - Prišli su šalteru.
  - Obojica Dobro je razmislila pre nego što je odgovorila. Topli vetar joj je razbarušivao kosu.
  - Jedan je prišao i stavio novac na šalter. Mislim da je bilo sto dolara. Pitala sam ga da li želi da ih zameni. Klimnuo je glavom umesto odgovora.
  - Šta je radio drugi čovek? Mislila je.
  - Nešto mu je ispalo na pod zbog čega se sagao i pokupio ga. Rukavica, mislim.
- Vratio se korak unazad sa svojim pitanjima.
- Johanes Levgren je upravo otišao - rekao je. - Dobio je veliku svotu novca koju je stavio u svoju ručnu torbicu. Da li je dobio još nešto?
  - Dobio je račun za novac.
  - Koji je stavio u torbicu? Prvi put je bila nesigurna.
  - Mislim da jeste - Da nije stavio račun u torbicu. Šta bi onda bilo? Ponovo je razmislila.
  - Na pultu nije bilo ničega. U to sam sigurna. Da jeste, ja bih to počistila.
  - Da li je mogao da padne na pod?
  - Možda.

- I da je čovek koji se sagao zbog rukavice mogao da ga podigne?
- Možda.
- Šta je pisalo na računu?
- Svota. Njegovo ime. Adresa. Kurt Valander zadrža dah.
- Sve to je pisalo? Jesi li sigurna?
- Nalog za isplatu je popunio šiljatim slovima. Znam da je napisao i svoju adresu, iako to nije bilo neophodno.

Kurt Valander se ponovo vratio.

- Levgren je dobio svoj novac i otišao. Na vratima sreće dvojicu nepoznatih muškaraca. Jedan od njih se saginje i sa poda podiže svoju rukavicu i možda i njegov račun od isplate. Na njemu piše da je Johanes Levgren upravo podigao 27000 kruna. Je 1' tako? Iznenada je shvatila.

- Jesu li oni to uradili?
- Ne znam. Razmisli ponovo.
- Zamenila sam novac. Novčanice je stavio u džep. Otišli su.
- Koliko je to trajalo?
- Tri-četiri minuta. Ne duže.
- U banci mora da postoji račun njihove zamene? Klimnula je glavom.
- Danas sam u banci zamenio novac. Morao sam da dam svoje ime. Da li su dali neku adresu?

- Možda. Ne sećam se.

Kurt Valander klimnu glavom. Sada je nešto gorelo.

- Tvoje pamćenje je fenomenalno - rekao joj je. - Da li si tu dvojicu muškaraca ponovo videla?

- Ne. Nikada.
- Da li bi ih prepoznala?
- Mislim da bih. Možda.

Kurt Valander razmisli nekoliko trenutaka.

- Možda ćeš morati da prekineš godišnji odmor na nekoliko dana - reče joj.
- Sutra putujemo na Oland! Kurt Valander se odmah odluči.
- Ne možeš - reče. - Možda prekosutra. Ali ne pre toga- Ustao je i sa sebe otresao pesak.
- Reci svojim roditeljima gde možemo da te nađemo -reče. Ustala je i pripremila se da se vrati svojim prijateljima.

- Da li mogu da im ispričam? - pitala je.

- Smisli nešto - odgovorio je. - To ćeš sigurno dobro izvesti.

Nešto posle četiri sata posle podne u arhivi Ferenings banke pronađen je račun obavljene zamene.

Potpis je bio nečitak. Nije bila navedena nikakva adresa.

Na svoje iznenađenje, Kurt Valander nije bio razočaran. Mislio je da to mora da je zato što je sada, uprkos svemu, znao kako je sve moglo da se odigra.

Pravo iz banke odvezao se kući kod Ridberga, koji je sada bio pušten iz bolnice.

Sedeo je na svom balkonu kada je Kurt Valander pozvonio na vrata. Oslabio je i bio je veoma bled.

Zajedno su seli na balkon i Kurt Valander mu ispriča o svom otkriću. Ridberg je zamišljeno klimao glavom.

- Verovatno si u pravu - reče kada je Kurt Valander ućutao. - Tako se sigurno zbilo.

- Sada je samo pitanje kako da ih pronađemo - reče Kurt Valander.

- Neke turiste u slučajnoj poseti Švedskoj, pre više od pola godine.

- Možda su i dalje tu - reče Ridberg. - Kao izbeglice, azilanti, useljenici.

- Gde da se počne? - reče Kurt Valander.

- Ne znam - odgovori Ridberg. - Ali ćeš, sigurno, smisliti nešto.

Sedeli su dva sata na Ridbergovom balkonu. Nešto pre sedam sati, Kurt Valander je otišao do svog automobila.

Predosećao je da će mu goreti pod nogama.

Dana koji su usledili Kurt Valander će se uvek sećati kao dana kada je Osmišljen plan. Njegove polazne tačke bile su slike iz sećanja Brite-Lene Boden i jedan nečitak potpis. Postojao je zamisliv scenario, i poslednje reči u životu Marije Levgren bile su kockica koja je konačno upala na pravo mesto. Pored toga imao je i naročito uvezanu omču koju je trebalo razmotriti. Potom je nacrtao kartu. Već istog dana kada je razgovarao sa Britom-Lenom Boden među toplim peščanim dinama Sandhamarena, otišao je kod Bjorka, podigao ga od trpeze, i dobio trenutno obećanje da Hansona i Martinsona prebaci da puno radno vreme rade na istrazi koja će sada ponovo dobiti prioritet i moraće da se radi brzo.

U sredu, 11. jula, u poslovnici banke je urađena rekonstrukcija događaja pre nego što su je otvorili za jutarnje posetioce. Brita-Lena Boden je zauzela svoje mesto za pultom, Hanson je glumio Johanesa Levgrena, a Martinson i Bjork dvojicu muškaraca koji su došli da zamene svoje dolare. Kurt Valander se zainatio da sve izgleda potpuno isto kao i onaj put pola godine ranije. Direktor banke je na kraju zabrinuto dozvolio da Brita-Lena Boden preda Hansonu 27000 kruna u izmešanim, ali velikim apoenima, a on je od Ebe pozajmio neku staru ručnu torbicu.

Kurt Valander je stajao sa strane i posmatrao sve to. Dva puta je naredio da se sve ponovi dok se Brita-Lena Boden nije setila nekog detalja koji nije u potpunosti odgovarao.

Kurt Valander je želeo da se uradi rekonstrukcija događaja da bi probudio njeno sećanje. Nadao se da će moći da otvori još neku prostoriju u njenom izuzetno bistrom pamćenju.

Potom je klimnula glavom. Rekla je ono čega se sećala. Ništa nije imala da doda. Kurt Valander ju je zamolio da pomeri svoje putovanje na Oland za još nekoliko dana, i potom je ostavio samu u prostoriji gde je dobila da pregleda fotografije stranih zločinaca koji su iz raznih razloga uhvaćeni od strane švedske policije. Kada ni to nije dalo nikakvih rezultata stavili su je na avion i poslali u Norčeping da bi prošla kroz pozamašnu foto-arhivu koja je postojala u Zavodu za useljenička pitanja. Posle osamnaestočasovnog buljenja u beskonačno mnogo fotografija, vratila se na Sturup gde ju je sačekao Kurt Valander lično. Rezultat je bio negativan.

Sledeći korak je bio da se uključi Interpol. Scenario o tome kako je zločin mogao da se dogodi ubačen je u kompjuter koji će potom izvršiti uporedne analize u evropskom sedištu. Ali i dalje se nije događalo ništa što bi za ozbiljno izmenilo situaciju.

Za to vreme je Brita-Lena Boden sedela i preznojavala se nad beskonačnim nizom fotografija i slušala tri duga saslušanja koja je Kurt Valander sproveo sa odžačarem Arturom Lundinom iz Slimingea. Rekonstruisana su putovanja između Lenarpa i Istada, mereno im je vreme i ponavljana su. Kurt Valander je nastavio da crta svoju kartu. S vremena na vreme bi potražio Ridberga, koji je bled sedeo na svom balkonu, i sa njim prolazio kroz istragu. Ridberg je poricao da ga je to uznemiravalo ili da je bio umoran. Ali je Valander sa njegovog balkona svaki put odlazio s grizom savesti.

Anet Brolin se vratila sa godišnjeg odmora, koji je provela sa svojim mužem i decom u letnjakovcu u Grebestadu, na zapadnoj obali. Sa njom je došla i njena familija, i Kurt Valander je zauzeo najformalniji stav koji je mogao kada joj je telefonirao i ispričao o svom prodoru u polumrtvoj istrazi.

Posle prve intenzivne nedelje, sve je stalo.

Kurt Valander je buljio u svoj plan. Sada su ponovo išli prebrzo.

- Moraćemo da sačekamo - reče Bjork. - Dani u Interolu imaju običaj sporo da prolaze.

Kurt Valander napravi smešan izraz lica tako što, zbog sumnjičavog poređenja, uvuče usne.

Istovremeno je shvatio i da je Bjork bio u pravu.

Kada se Brita-Lena Boden vratila sa Olanda i kada je trebalo da se vrati na posao u banku, Kurt Valander je za sebe od uprave banke izmolio da ona dobije nekoliko dana odsustva. Potom je sa sobom poveo u izbegličke kampove koji su se nalazili u okolini Istada. Takođe su otišli i do pokretnih kampova koji su se nalazili u luci Malmea. Ali nigde nije prepoznala lica.

Kurt Valander je izdejstvovao da crtač doleti iz Stokholma.

Uprkos brojnim pokušajima sa crtačem, Brita-Lena Boden nije uspela da postigne da dobije lica sa kojima bi bila zadovoljna.

Kurt Valander je počeo da gubi nadu. Bjork ga je primorao da pusti Martinsona i da se zadovolji Hansonom kao najbližim i jedinim kolegom u istrazi.

U petak, 20. jula, Kurt Valander je ponovo bio na putu da odustane. Kasno uveče je seo i napisao podsetnik u kom je predložio da se istraga do daljnjeg ostavi na stranu, zbog nedostatka akutnog materijala koji bi policiju odveo dalje u istrazi.

Stavio je papir na svoj sto i odlučio da ga u ponedjeljak ujutru preda Bjorku i Anet Brolin.

Subotu i nedelju je proveu u Bornholmu. Bilo je vetrovito i kišovito, a povrh svega toga imao je i mučninu od nečega što je pojeo na brodu. Nedelju uveče je proveo u krevetu. U podjednakim razmacima je morao da ustaje da bi povraćao.

Kada se probudio u ponedjeljak ujutru osećao se bolje. Ipak, nije bio siguran da li da ostane u krevetu ili ne.

Konačno je ipak ustao i otišao. Nešto pre devet bio je u svojoj kancelariji. Pošto je Ebi bio rođendan, u trpezariji jela torta. Bilo je skoro deset sati kada je Kurt Valander konačno mogao da pročita svoj podsetnik za Bjorka. Upravo je hteo da ustane i da ga preda kada je zazvonio telefon.

Bila je to Brita-Lena Boden.

Zvučala je kao da šapuće.

- Vratili su se. Požurite!

- Vratili su se? - reče Kurt Valander.

- Oni što su menjali novac. Zar ne razumete?

U hodniku je naleteo na Norena koji je upravo ušao posle jedne saobraćajne kontrole.

- Pođi sa mnom! - vikao je Kurt Valander.

- Šta je bilo, do đavola? - reče Noren dok je žvakao sendvič.

- Ne pitaj. Pođi!

Kada su stigli ispred banke Noren je i dalje u ruci držao polupojedeni sendvič. Na putu do tamo, Kurt Valander je prošao kroz crveno svetlo i preko travnjaka. Automobil je ostavio pored bandera na trgu ispred gradske većnice. Ali su ipak zakasnili. Muškarci su već uspeli da nestanu. Brita-Lena Boden je bila toliko šokirana što ih ponovo vidi da se nije setila da zamoli nekoga da ih prati.

Uprkos tome, bila je dovoljno prisebna da uključi kameru.

Kurt Valander je prostudirao potpis na račun. I dalje je bio nečitak. Ali je to bio isti potpis. Ni ovaj put nije bilo nikakve adrese.

- Dobro - reče Kurt Valander Briti-Leni Boden, koja se tresla u kancelariji Šefa banke. - Šta si rekla kada si otišla da telefoniraš?

- Da treba da uzmem pečat.

- Da li misliš da su njih dvojica nešto posumnjali? Odmahnula je glavom.

- Dobro - reče Kurt Valander ponovo. - Učinila si pravu stvar.

- Je li mislite da ćete ih sada uhvatiti? - upitala je.

- Da - reče Kurt Valander. - Ovaj put ćemo ih uhvatiti.

Video snimak sa kamere u banci pokazao je dvojicu muškaraca koji teško da su izgledali naročito južnjački. Jedan je imao kratku plavu kosu, a drugi je bio ćelav. U policijskom žargonu su ih odmah krstili u Luciju i Ćelavca.

Brita-Lena Boden je odslušala razne testove zvučanja jezika i konačno stala kod toga da su muškarci između sebe prozborili nekoliko reci na češkom ili bugarskom. Novčanica od pedeset dolara, koju su zamenili, odmah je poslata na ispitivanje kriminalističke tehnike.

Bjork je sazvao sastanak u svojoj kancelariji.

- Posle pola godine ponovo se pojavljuju - reče Kurt Valander. - Zašto odlaze u istu malu poslovnicu banke? Kao prvo, sigurno žive negde ovde u blizini. Kao drugo, jednom su imali uspešan ulov posle jedne od poseta banci. Ovaj put nisu imali sreće. Čovek koji je stajao u redu ispred njih plaćao je nešto, nije podizao novac. Ali je bio stariji čovek poput Johanesa Levgrana. Možda misle da stariji ljudi koji izgledaju kao zemljoradnici uvek podižu velike svote novca?

- Česi - reče Bjork. - Ili Bugari?

- Nismo sasvim sigurni - odgovorio je Kurt Valander. - Možda je devojka pogrešila. Ali to bi moglo da ide uz izgled.

Video snimak su pogledali još četiri puta i odlučili su koje slike da se iskopiraju i uvećaju.

- Treba pretražiti svakog istočnog evropljanina u gradu i okolini - reče Bjork. - To je neprijatno i biće shvaćeno kao neovlašćena diskriminacija. Ali za to će baš da nas bude briga. Negde moraju da postoje. Obaviću razgovor sa načelnicima okružnih policija u Malmeu i Kristijanstadu da čujem šta oni misle da treba da uradimo na nivou okruga.

- Neka sve patrole vide video snimak - reče Hanson. -Mogli bi da iskrsnu na ulici.

Kurt Valander se seti kuće u kojoj je počinjen pokolj.

- Posle onoga što su učinili u Lenarpu, moramo da ih smatramo za opasne - reče.

- Ako su to bili oni - ispravi ga Bjork. - Još uvek ne znamo.

- Tačno je - reče Kurt Valander. - Ali u svakom slučaju.

- Sada idemo za ozbiljno - reče Bjork. - Kurt će upravljati i razdeljivati dužnosti kako on smatra da je najbolje. Sve što ne mora odmah da se uradi neka se ostavi na stranu. Ja ću pozvati javnog tužioca i obradovati je da se nešto događa.

Ali ništa se nije dogodilo.

Uprkos ogromnom ulaganju policije i tome što je grad bio mali, muškarci su nestali.

Utorak i sreda su prošli bez nekih rezultata. Dvojica okružnih načelnika policije dali su određene ruke za specijalno dejstvovanje u oba svoja regiona. Video snimak je kopiran i distribuiran. Kurt Valander je do kraja bio nesiguran u to da li slike treba dati novinama. Plašio se da bi njih dvojica postali još nevidljiviji ako bi se za njima tragalo. Pitao je Ridberga za savet i on se nije slagao sa njim.

- Lisice treba isterati - rekao je. - Sačekaj nekoliko dana. Ali potom objavi slike.

Dugo je sedeo i posmatrao kopije koje je Valander doneo sa sobom.

- Nema toga što se zove lice ubice - reče. - Čovek zamišlja nešto, profil, frizuru, položaj zuba. Ali nikada nije tako.

Utorak, 24. juli je bio vetrovit u Skoneu. Rascepani oblaci su plutali po nebu, a vetar je dostigao jačinu oluje. Kurt Valander je dugo sedeo i slušao vetar kada se probudio u svitanje. Kada je u kupatilu stao na vagu uvideo je da je smršao još jedan kilogram. To ga je toliko podstaklo da nije osetio neraspoloženje koje ga je u poslednje vreme obuzimalo kada bi skrenuo na parking ispred policijske stanice.

Ova istraga zločina će postati lični neuspeh, mislio je. Lovim svoje kolege, ali se konačno ponovo nalazimo u praznom prostoru.

Ali negde mora da postoje, pomislio je ljutito kada je zatvorio vrata automobila. Negde, ali gde?

Na recepciji je zastao i razmenio nekoliko reči sa Ebom. Primetio je da je pored telefona stajala staromodna muzička kutijica.

- Ima li takvih i dalje? - reče. - Gde si je nabavila?

- Kupila sam je na štandu na buvljaku u Sebou - odgovorila je. - Ponekad može da se pronade nešto zanimljivo među svim tim glupostima.

Kurt Valander se nasmeja i ode dalje. Na putu ka svojoj kancelariji promolio je glavu kod Hansona i Martinsona i zamolio ih da dođu kod njega.

I dalje nisu imali nikakvih tragova od Čelavca i Lucije.

- Još dva dana - reče Kurt Valander. - Ako ne budemo imali ništa do četvrtka, sazvaćemo konferenciju za štampu i pustiti slike.

- Trebalo je to odmah da uradimo - reče Hanson. Kurt Valander nije odgovorio.

Ponovo su prošli plan. Martinson je trebalo da nastavi sa organizovanjem pretresa raznih kampova, gde su dva čoveka mogla da se kriju.

- Omladinska prenoćišta - reče Kurt Valander. - I sve privatne sobe koje se izdaju tokom leta.

- Bilo je lakše ranije - reče Martinson. - Narod nigde nije odlazio preko leta. Sada je jebeno ludilo.

Hanson je trebalo da nastavi da istražuje po nekim manje strogim građevinskim preduzećima koja su bila poznata po unajmljivanju radnika na crno iz raznih istočnoevropskih zemalja.

Kurt Valander će se otisnuti u zemlju jagoda{3}. Nije mogao da zanemari mogućnost da su se dvojica muškaraca krila kod nekog od velikih uzgajivača jagoda.

Ali trud je bio bez rezultata.

Kada su se ponovo videli kasno posle podne imali su negativne vesti.

- Pronašao sam alžirskog vodoinstalatera - reče Hanson. - Dva kurdska zidara i nebrojeno mnogo poljskih radnika grubih poslova. Mogu da napišem Bjorku o ovome. Da nemamo ovo proketo dvostruko ubistvo, mogli smo da pročistimo po ovom mulju. Imaju iste plate kao i deca koja rade preko leta. Nemaju nikakvo

osiguranje. Ako se dogodi neka nesreća, građevinari će reći da su se oni neovlašćeno našli na radnim mestima.

Ni Martinson nije imao dobre vesti.

- Ja sam pronašao jednog ćelavog Bugarina - reče. - Uz malo dobre volje mogao bi biti Ćelavac. Ali je on lekar u bolnici u Marijestadu i sasvim lako je mogao da pokaže alibi.

U prostoriji je bilo zagušljivo. Kurt Valander ustade i otvori prozor. Iznenada se setio Ebine muzičke kutije. Iako nije čuo njenu melodiju, ceo dan mu je svirala u podsvesti.

- Buvljaci - reče i okrenu se. - Njih bi trebalo da istražimo. Koji je sledeći otvoren?

I Hanson i Martinson su znali odgovor. U Kiviku.

- Otvara se danas - reče Hanson. - I zatvara sutra.

- Onda ću se odvesti tamo sutra - reče Kurt Valander.

- Velik je - dodade Hanson. - Trebalo bi da povedeš nekoga sa sobom.

- Krenuću ja - reče Martinson.

Hanson je delovao zadovoljno što neće morati to da radi. Kurt Valander je pomislio da je u sredu uveče verovatno bilo konjskih trka.

Završili su sastanak, pozdravili se, i razišli. Kurt Valander je ostao da sedi za svojim stolom i sortirao je jednu gomilu papirića sa telefonskim pozivima. Sortirao ih je za sutrašnji dan i pripremio se da krene. Iznenada je primetio jedan papirić koji je pao ispod stola. Sagao se, podigao ga i video da ga je zvao upravnik jednog izbegličkog kampa.

Okrenuo je broj. Pustio je da zvoni deset puta i upravo je nameravao da prekine vezu kada je neko podigao slušalicu.

- Ovde Valander iz istadske policije. Tražim nekoga ko se preziva Modin.

- Ja sam taj.

- Vi ste zvali?

- Mislim da imam da vam kažem nešto važno. Kurt Valander zadržu dah.

- Radi se o dvojici muškaraca za kojima tragate. Danas sam se vratio sa godišnjeg odmora. Fotografije koje je policija poslala ležale

su na mom stolu. Prepoznao sam ovu dvojicu. Oni su neko vreme boravili u ovom kampu.

- Dolazim - reče Kurt Valander. - Sačekajte me u kancelariji dok ne stignem.

Izbeglički kamp se nalazio izvan Skurupa. Kurtu Valanderu je trebalo devetnaest minuta da se odveze do tamo. Kamp je bio u okviru jedne zatvorene crkve i koristio se samo kao improvizacija kada su svi stalni kampovi bili puni.

Upravnik koji se preživao Modin bio je niskog rasta i imao je blizu šezdeset godina. Stajao je u dvorištu i čekao kada je Kurt Valander stigao zanošeći automobilom.

- Kamp je trenutno pazan - reče Modin. - Ali očekujemo neke Rumune sledeće nedelje.

Ušli su u njegovu malu kancelariju.

- Ispričajte mi iz početka - reče Kurt Valander.

- Živeli su ovde između decembra prošle godine i sredine februara - reče Modin i prelista neke papire. - Potom su prebačeni u Malme. Tačnije u Celziusgorden.

Modin pokaza na fotografiju Čelavca.

- Zove se Lotar Kraftčik. On je češki državljanin i tražio je politički azil pošto smatra da ga uhode jer pripada etničkoj manjini u zemlji.

- Ima li manjina u Čehoslovačkoj? - zanimao se Kurt Valander.

- Mislim da on smatra da je Ciganin.

- Smatra?

Modin slegnu ramenima.

- Ne verujem u to - reče. - Izbeglice koje znaju da imaju loše argumente da ostanu u Švedskoj, brzo se nauče da je izvanredan način za poboljšanje svojih mogućnosti da tvrde da su Cigani.

Modin uze u ruku fotografiju Lucije.

- Andreas Has - reče. - Takođe Čeh. Koji su mu bili razlozi da zatraži azil, zapravo ne znam. Njegovi papiri su otišli sa njim u Celziusgorden.

- I sigurni ste da fotografije predstavljaju te ljude?

- Da. Siguran sam.

- Nastavite, reče Kurt Valander. Ispričajte mi..

- O čemu?

- Kakvi su bili? Da li se dogodilo nešto naročito dok su boravili ovde? Da li su imali dosta novca? Sve čega možete da se setite.

- Pokušao sam da se setim - reče Modin. - Držali su se prilično za sebe. Trebalo bi da znate da je život u izbegličkom kampu najopterećujući za nervni sistem. Igrali su šah. Iz dana u dan.

- Da li su imali novca?

- Ne, koliko mogu da se setim.

- Kakvi su bili?

- Veoma rezervisani. Ali ne neobični.

- Još nešto?

Kurt Valander primeti da je Modin odugovlačio sa odgovorom.

- Na šta mislite? - pitao je.

- Ovo je mali kamp - reče Modin. - Ni ja, niti bilo ko drugi ne boravi ovde tokom noći. U pojedinim danima je ovde bilo potpuno bez nadzora. Ako zanemarimo kuvaricu koja je spremala hranu. Imali smo običaj da imamo parkiran jedan automobil ovde. Ključevi su zaključani u kancelariji. Ali ponekad kada bih došao ujutru imao bih osećaj da je neko koristio automobil. Kao da je neko ušao u kancelariju, uzeo ključeve i potom se odvezao automobilom.

- I sumnjao si u ovu dvojicu? Modin klimnu glavom.

- Ne znam zašto - reče. - Bio je to samo osećaj. Kurt Valander razmisli.

- Noću - reče. - Tada nikoga nije bilo ovde. Čak i tokom pojedinih dana. Da li je bilo tako?

- Da.

- U petak 5. januara, reče Kurt Valander. Pre više od pola godine. Da li možete da se setite da tokom tog dana ovde nije bilo nikoga?

Modin prelista svoj kalendar na stolu.

- Tada sam bio na kriznom sastanku u Malmeu - reče. - Bio je takav priliv izbeglica da smo morali da pronalazimo improvizovane kampove.

Kurtu Valanderu je počelo da gori pod nogama. Plan je zaživeo. Sada mu se obraćala.

- Nikoga, dakle, nije bilo ovde toga dana?

- Samo kuvarica. Ali se kuhinja nalazi sa zadnje strane. Ona nije obavezno morala da primeti da li je neko koristio automobil.

- Niko od izbeglica vam nije došapnuo?

- Izbeglice ne došaptavaju. Oni su uplašeni. I jedni od drugih. Kurt Valander ustade.

Iznenada mu se žurilo.

- Pozovite vašeg kolegu iz Celziusgordena i recite mu da dolazim - reče. - Ali, nemojte da kažete ništa o njima dvojici. Samo uredite da mogu da se vidim sa upravnikom.

Modin ga pogleda.

- Zašto želite da ih pronađete? - pitao je.

- Moguće je da su počinili jedan zločin. Težak zločin.

- Ono ubistvo u Lenarpu? Da li na to mislite?

Kurt Valander iznenada ne vide nikakav razlog da ne odgovori.

- Da - reče. - Mislimo da su to oni.

Stigao je u Celziusgorden u centru Malmea nešto posle sedam sati uveče. Parkirao se u jednoj poprečnoj ulici i otišao do glavnog ulaza koji je nadgledalo obezbeđenje. Posle nekoliko minuta došao je jedan čovek i pokupio ga. Zvao se Larson, bio je mornar, i oko njega se razlegao nepogrešivi miris pilsa.

- Has i Kraftčik - reče Kurt Valander kada su seli u Larsonovoj kancelariji. - Dva češka azilanta.

Odgovor čoveka koji je mirisao na pils, došao je istog časa.

- Šahisti - reče. - Oni žive ovde.

Do đavola, pomislio je Kurt Valander. Do đavola.

- Ovde su u kući?

- Da - reče Larson. - To jest, ne.

- Ne?

- Oni žive ovde. Ali nisu ovde.

- Šta mislite time?

- Da oni nisu ovde.

- Pa gde su onda, do đavola?

- Zapravo, ne znam.

- Ali oni žive ovde?

- Pobegli su.

- Pobegli?

- Veoma često se događa da ljudi pobegnu odavde.

- Ali oni traže azil?

- Ipak pobegnu.

- Šta vi onda radite?

- Mi to, naravno prijavimo.
- I šta se događa?
- Najčešće ništa.
- Ništa? Narod koji čeka na odgovor da li može da ostane ovde u zemlji, ili će biti izručen, beži. I nikoga nije briga za to?
- Policija bi mogla da pokuša da ih pronađe.
- Ovo je potpuna besmislica. Kada su nestali?
- Otišli su u maju. Obojica su, valjda počela da sumnjaju da će biti odbijeni za izdavanje azila.
- Gde su mogli da odu? Larson ispruži ruke.
- Kada biste samo znali koliko u ovoj zemlji boravi onih bez dozvole za boravak - reče. - Ima ih koliko god hoćete. Žive jedni kod drugih, falsifikuju svoja dokumenta, menjaju imena jedni sa drugim, rade na crno. Možeš da proživiš pola svog života u Švedskoj, a da niko ne pita za tebe. U to niko ne veruje. Ali, tako je.

Kurt Valander je bio bez cilja.

- To nije normalno - reče. - To, zaboga, nije normalno.
  - Slažem se. Ali tako je kako je. Kurt Valander zaječa.
  - Potrebna su mi sva dokumenta koja imate o ovoj dvojici.
  - Njih ne mogu da odajem tek tako. Kurt Valander je eksplodirao.
  - Ta dvojica su počinili ubistvo - drao se. - Dvostruko ubistvo.
  - U svakom slučaju ne mogu da vam izdam papire. Kurt Valander ustade.
  - Sutra će papiri biti izdati. Čak i ako lično šef državne policije bude morao da dođe po njih.
  - Tako je kako je. Ja ne mogu da menjam pravila. Kurt Valander se odvezao natrag u Istad. U petnaest do devet pozvonio je na vrata Bjorkovog stana. Brzo je ispričao šta se dogodilo.
  - Sutra ćemo započeti potragu - reče. Bjork je klimnuo glavom.
  - Sazvaću konferenciju za štampu u dva sata - rekao je. - Pre podne imam sastanak sa ostalim načelnicima policije. Ali ću se postarati da dobijemo papire iz tog kampa.
- Kurt Valander se odvezao do Ridbergove kuće. Sedeo je u polumraku na svom balkonu.
- Iznenada je u video da je Ridberg bio u bolovima.
- Ridberg, koji mu je, činilo se, čitao misli, reče kako stoje stvari:

- Verovatno neću ovo pregurati. Možda ću živeti do Božića, možda i ne. Kurt Valander nije znao šta da kaže.

- Mora da se izdrži - reče Ridberg. - Ali, reci mi, zašto si došao.

Kurt Valander mu ispriča. Na pomrčini je slabo razaznavao Ridbergovo lice.

Potom su sedeli u tišini.

Veče je bilo prohladno. Ali činilo se da Ridberg to nije primećivao sedeći tu u svojoj staroj kućnoj haljini, sa papučama na nogama.

- Možda su se iskrali iz zemlje - reče Kurt Valander. -Možda ih nikada nećemo uhvatiti?

- U tom slučaju ćemo morati da živimo sa saznanjem da bar znamo istinu - reče Ridberg. - Pravna sigurnost ne znači samo da se ljudi koji su počinili zločin kažnjavaju. Ona podjednako podrazumeva da se nikada ne predajemo.

Ridberg ustade uz napor i uze flašu konjaka. Drhtavom rukom je napunio dve čaše.

- Ima starih policajaca koji umiru, koji mrmljaju o starim nerešenim slučajevima - reče. - Ja, eto, nisam takav.

- Da li si se nekada pokajao što si bio policajac? - pitao ga je Kurt Valander.

- Nikada. Nikada, ni jednog jedinog dana.

Pili su konjak. Razgovarali su, pa onda sedeli u tišini. Tek oko ponoći Kurt Valander je ustao i otišao. Obećao je da će ponovo doći sledeće večeri. Kada je otišao, Ridberg je i dalje sedeo na balkonu u polumraku.

U sredu ujutru, 25. jula, Kurt Valander je sa Hansonom i Martinsonom prošao kroz sve što se dogodilo posle njihovog sastanka prethodnog dana. Pošto se konferencija za štampu neće održati pre poslepodneva, odlučili su da, uprkos svemu, posete buvljak u Kiviku. Hanson je na sebe preuzeo da zajedno sa Bjorkom napiše izjavu za štampu. Kurt Valander je računao da će se on i Martinson vratiti najkasnije do dvanaest sati.

Prevezli su se preko Tomelile i zapali u dugačku kolonu automobila južno od Kivika. Skrenuli su i parkirali se na jednoj livadi, kada im je kratkovidi vlasnik zemljišta zatražio da plate dvadeset kruna.

Baš kada su stigli do buvljaka, koji se prostirao sa pogledom na more, počela je da pada kiša. Neodlučno su po-smatrali gomile

šandova i ljudi. Urlalo je sa zvučnika, pijana omladina tumarala je okolo i ćuškali su ih napred i nazad u toj gužvi.

- Pokušajmo da se sretnemo negde na sredini - reče Kurt Valander.

- Trebalo je da sa sobom ponesemo voki-toki, za slučaj da se nešto dogodi - reče Martinson.

- Ništa se neće dogoditi - reče Kurt Valander. - Naći ćemo se za sat vremena.

Video je Martinsona kako se udaljava i nestaje u gužvi. Podigao je kragu jakne i počeo da ide u suprotnom smeru.

Posle oko sat vremena ponovo su se sreli. Obojica su bili mokri do gole kože i iziritirani gužvom i ćuškanjem.

- Sada će da nas boli dupe za sve ovo - reče Martinson. - Idemo negde da popijemo kafu.

Kurt Valander pokaza na jedan šator ispred njih pod kojim se izvodio kabare.

- Jesi li bio unutra? - pitao je. Martinson napravi grimasu.

- Tamo je neka mesnata koja se skida - reče. - Publika je balavila kao da je seks-bomba. Do đavola.

- Idemo oko šatora - reče Kurt Valander. - Mislim da i tamo ima nekih šandova. Onda idemo.

Šljapkali su po blatu i probijali se između prikolice i zardalih šatorskih kočeva.

Tamo je bilo nekoliko prodajnih šandova. Svi su izgledali podjednako, crveno obojene ćelićne šipke su držale nadstrešnice.

Kurt Valander i Martinson istovremeno videše dvojicu muškaraca.

Stajali su za jednim šandom koji je bio pun kožnih jakni. Na jednoj tabli je pisala cena i Kurt Valander je stigao da pomisli kako su jakne bile neverovatno jeftine.

Iza tezge su stajala ona dva ćoveka. Blenuli su u dvojicu policajaca.

Isviše kasno je Kurt Valander shvatio da su ga prepoznali. Njegovo lice se toliko često moglo videti na slikama u novinama ili na televiziji. Lićni opis policajca Kurta Valandera raširio se po ćitavoj zemlji.

Potom se sve odigralo veoma brzo.

Jedan od muškaraca, onaj koga su nazvali Lucija, podvukao je ruku pod koćne jakne koje su se nalazile na tezgi i izvadio pištolj. I

Martinson i Valander su se bacili u stranu. Martinson se upetljao u neke šatorske konopce, dok je Valander udario glavu o ivicu prikolice. Čovek iza tezge je pucao na Valandera. Pucnji su se jedva čuli u buci koju je u šatoru pravio „konjanik smrti“ koji se na svojim motociklima vozio u krug. Metak je udario u prikolicu, samo nekoliko decimetara od Valanderove glave. U sledećem momentu je otkrio da je Martinson u ruci imao pištolj. Dok je Kurt Valander bio nenaoružan, Martinson je, dakle, sa sobom nosio svoj službeni pištolj.

Martinson je zapucao. Kurt Valander vide da se Lucija trgao i uhvatio za rame. Pištolj mu je izleteo iz ruke i dospeo ispred tezge. Uz viku Martinson se oslobodio šatorskih konopaca i bacio se preko tezge, pravo na ranjenog čoveka.

Tezga se sklopila i Martinson se našao na zemlji u gomili kožnih jakni. U međuvremenu je Kurt Valander pohitao i uzeo oružje koje je ležalo u blatu. Istovremeno je video kako Čelavac beži i nestaje u gomili ljudi. Činilo se da niko nije shvatio da je došlo do pucnjave. Prodavci na okolnim štandovima iznenađeno su posmatrali Martinsona kada je izveo skok tigra.

- Prati onog drugog - vikao je Martinson iz gomile kožnih jakni. - Ovoga ću ja srediti.

Kurt Valander je trčao sa pištoljem u ruci. Negde u gomili bio je Čelavac. Preplašeni ljudi su se bacali u stranu kada bi on naišao trčeći, blatnjavog lica i s pištoljem u ruci. Pomislio je da ga je izgubio iz vidokruga kada ga iznenada ponovo ugleda, u divljem i bezobzirnom begu kroz posetioce buvljaka. Udario je jednu stariju ženu koja mu se našla na putu tako da se ova spotakla o jedan štand na kom su se prodavali kolači. Kurt Valander je posrtao kroz gužvu, prevrnuo jedna kolica za prodaju karamela, i pratio ga.

Izenada je čovek nestao.

Do đavola, pomislio je Kurt Valander. Do đavola.

Potom ga je ponovo video. Trčao je ka izlazu iz buvljaka, ka strmoj obali. Kurt Valander ga je pratio. Ka njemu je potrčalo nekoliko čuvara reda, ali su poskočili u stranu kada je zavrteo oružjem i povikao im da se drže po strani. Jedan od redara se spotakao i pao na šator u kojem se služilo pivo, dok je drugi oborio štand sa ručno izrađenim abažurima.

Kurt Valander je trčao. Srce mu je u grudima lupalo poput biča.

Iznenada nestade čovek iza strme ivice. Kurt Valander je bio oko trideset metara iza njega. Kada je stigao do ivice, spotakao se i pao kotrljajući se niz padinu. Ispalo mu je oružje. Na trenutak je razmislio da li da ostane i potraži ga. Potom ugleda Čelavca kako trči duž obale, i poče da ga prati. Lov se završio kada ni jedan od njih dvojice više nije mogao da izdrži dalje da trči. Čelavac se nagnuo nad čamcem premazanim katranom koji je na plaži stajao naopačke. Kurt Valander je stajao deset metara od njega i toliko je ostao bez daha da je mislio da će izgubiti svest.

Tada vide da je Čelavac izvadio nož i prilazio mu.

Tim nožem je odsekao nos Johanesu Levgrenu, pomislio je. Tim nožem ga je primorao da mu otkrije gde je sakrio novac.

Pogledao je oko sebe tražeći neki zaklon. Jedino što je bilo tu bilo je jedno polomljeno veslo.

Čelavac zamahnu nožem. Kurt Valander mu odgovori dugim veslom. Sledeći put kada je čovek zamahnuo nožem, Valander ga je udario. Veslo ga je udarilo u ključnu kost. Kurt Valander je mogao da čuje kako se polomila. Čovek posrnu, Kurt Valander ispusti veslo i udari ga u bradu pesnicom. Osetio je kako ga je zbolelo.

Ali je čovek posustao.

Kurt Valander pade na vlažni pesak. Odmah potom dotrča Martinson. Kiša je odjednom počela da pljušti.

- Uхватili smo ih - reče Martinson.

- Da - reče Kurt Valander. - Naravno da jesmo.

Otišao je do obale i umio se. U daljini je video kamion koji je vozio na jug.

Pomislio je kako ga je veselilo da Ridbergu može preneti dobre vesti, usred njegovog očaja.

Dva dana kasnije, čovek po imenu Andreas Has priznao je da su njih dvojica izvršili ubistvo. Priznao je, ali je krivio drugog čoveka. Kada se Lotar Kraftčik suočio sa priznanjem i on se predao. Ali je on za nasilje optuživao Andreasa Hasa.

Sve se odigralo kako je Kurt Valander zamišljao. Ova dvojica su u više navrata odlazili u razne poslovnice banaka da bi zamenili novac i pokušali da odaberu mušteriju koja je podigla dosta novca. Pratili su kada je odžačar Lundin odvezao Johanesa Levarena kući. Pratili

su ga duž kolskog puta, i dve noći kasnije vratili su se u automobilu izbegličkog kampa.

- Zanima me jedna stvar, reče Kurt Valander koji je vodio saslušanje Lotara Kraftčika. Zašto ste konju dali sena?

Čovek ga je iznenađeno pogledao.

- Novac je bio sakriven u senu - reče. - Možda smo konju bacili seno dok smo tražili torbicu?

Kurt Valander klimnu glavom. Tako je jednostavno, dakle, bilo rešenje zagonetke oko nahranjenog konja.

- Još nešto - reče Kurt Valander. - Omča?

Nije dobio nikakav odgovor. Ni jedan od njih dvojice nije želeo da prizna da je stajao iza tog bezumnog nasilja. Ponovio je pitanje, ali na njega nikada nije dobio odgovor.

Èeška policija je, pak, mogla da ih obavesti da su i Has i Kraftčik u svojoj domovini bili osuđivani zbog nasilja.

Iznajmili su jednu trošnu kuću izvan Hoera pošto su pobjegli iz izbegličkog kampa. Kožne jakne koje su prodavali došle su od pljačke jednog trgovca kožom u Tranosu.

Pritvor im je dodeljen za samo nekoliko minuta.

Niko nije sumnjao u to da će ih dokazi povezivati sa zločinom, iako su njih dvojica optuživali jedan drugoga.

Kurt Valander je sedeo u sudnici i posmatrao ta dva čoveka koja je toliko dugo lovio. Setio se ranog jutra u januaru kada je ušao u kuću u Lenarpu. Čak iako je dvostruko ubistvo sada bilo razrešeno i prekršiocu će biti kažnjeni, bio je nezadovoljan. Zašto su stavili omču oko vrata Marije Levgren? Zašto toliki zločin zločina radi?

Protresao se. Nije imao odgovor. I to ga je uznemiravalo.

Kasno uveče u subotu, 4. avgusta, uzeo je Kurt Valander flašu viskija i odvezao se Ridbergovoj kući. Sledećeg dana je Anet Brolin trebalo da sa njim ide u posetu njegovom ocu.

Kurt Valander je mislio na ono pitanje koje joj je postavio. Da li bi mogla da zamisli da se razvede zbog njega. Naravno da je odgovorila da ne bi.

Ali je znao da nije loše shvatila njegovo pitanje.

Dok se vozio ka Ridbergovoj kući na kasetofonu je slušao Mariju Kalas. Uzeo je slobodnu narednu nedelju za sve prekovremene sate koje je radio. Trebalo je da se odveze u Lund i da poseti Hermana

Mboju koji se vratio iz Kenije. Ostatak vremena će posvetiti krečenju svoga stana.

Možda će ipak potrošiti pare i sebi kupiti novu muzičku liniju. Parkirao se ispred kuće u kojoj je živeo Ridberg.

Jedan žuti oblak je prešao preko njegove glave. Osetio je da je počinjala jesen.

Ridberg je kao i obično sedeo na balkonu u polumraku.

Kurt Valander napuni dve čaše viskijem.

- Da li se sećaš kako smo sedeli i brinuli se šta je Marija Levgren prošaputala? - reče Ridberg. - Da ćemo morati da tražimo neke strance? Kada se kasnije Erik Magnuson pojavio, bio je najtraženiji ubica koji se mogao zamisliti. Ali to nije bio on. Sada smo ipak uhvatili neke strance. I jedan jadni Somalijac, koji je bespotrebno umro.

- Ti si to znao sve vreme - reče Kurt Valander. - Zar ne? Ti si sve vreme bio siguran u to da su stranci?

- Nisam znao - reče Ridberg izbegavajući da odgovori. - Ali sam mislio. Polako su razgovarali o toku istrage, kao da je ona već bila sećanje iz prošlosti.

- Napravili smo mnogo grešaka - reče Kurt Valander zamišljeno. - Ja sam napravio mnogo grešaka.

- Ti si dobar policajac - reče Ridberg brižno. - Možda ti to nikada nisam rekao. Ali ja smatram da si ti đavolski dobar policajac.

- Napravio sam previše grešaka - odgovorio je Kurt Valander.

- Nastavljao si - reče Ridberg. - Nikada se nisi predao. Želeo si da uhvatiš one koji su počinili ubistvo u Lenarpu. To je ono što je važno.

Razgovor je polako zamro.

Sedim sa čovekom koji umire, pomislio je Kurt Valander nejasno. Ja zapravo nisam razumeo da Ridberg umire.

Setio se onog puta kada je u mladosti bio uboden nožem.

Setio se i da je pre nepunih pola godine vozio automobil u pijanom stanju. Zapravo bi trebalo da je suspendovani policajac.

Zašto ne bih to ispričao Ridbergu, pomislio je. Zašto mu ništa ne govorim? Ili on to, zapravo već zna?

U glavi je prolazio kroz muke. Živeti i umre ti u pravo vreme.

- Kako ti je? - pitao je pažljivo. Ridbergovo lice nije se videlo u mraku.

- Trenutno me ništa ne boli - odgovorio je. - Ali će sutra ponovo početi. Ili prekosutra.

Bilo je skoro dva sata posle ponoći kada je Kurt Valander napustio Ridberga, koji je ostao da i dalje sedi na svom balkonu.

Kurt Valander je ostavio automobil i prošetao do kuće. Mesec je nestao u senci oblaka.

S vremena na vreme bi napravio korak u stranu. U glavi mu je bila melodija Marije Kalas.

Neko vreme je u svom stanu ležao otvorenih očiju, pre nego što je zaspao. Ponovo je razmišljao o bezumnom nasilju. O novom vremenu koje je možda zahtevalo nove policajce.

Živimo u vreme omći, pomislio je. Nemir će se povećati pod nebom. Potom se primorao da odagna te misli i pokuša da traga za obojenom ženom u svojim snovima.

Istraga je bila završena.

Sada je konačno mogao da se odmori.

Beleška o piscu

Hening Mankel je rođen 1948. godine u severnoj Švedskoj. Kasnije se preselio na jug i 1970. godine postao dramaturg. Prvi roman objavio je 1973. godine. Njegovi romani za decu i mlade dobitnici su brojnih nagrada. U međuvremenu je postao jedan od najizvođenijih dramaturga. Živeo je u Africi, a neko vreme je proveo između Švedske i Mozambika, gde je radio kao direktor teatra „Avenida“.

Posle velikog uspeha švedskih pisaca Maja Šjevala i Pera Valea, dve decenije su u području krimi-romana pisci pokušavali da dostignu njihovu popularnost. Sada se konačno svi kritičaru slažu da je Hening Mankel uspeo to sa svojim junakom Kurtom Valanderom. Njegove knjige su postigle veliki uspeh u Evropi (najčitaniji je evropski pisac ovog žanra), a u Švedskoj su prve na listi bestselera.

Po njegovim romanima snimljeni su filmovi za televiziju, uglavnom u saradnji sa nemačkom televizijom ZDF.

U svojim delima opisuje ne samo brutalna ubistva, već i kulturu koja se pred našim očima raspada i ustupa mesto rasizmu, ksenofobiji i paranoičnom strahu.

Priredili: ibs,kika,BABAC

{1} Vrsta kolača od lisnatog testa. - Prim. prev

{2} Švedska novinska agencija

{3} Kraj u Švedskoj gde se uzgajaju jagode. - Prim. prev

Table of Contents

[1](#)

[2](#)

[3](#)

[4](#)

[5](#)

[6](#)

[7](#)

[8](#)

[9](#)

[10](#)

[11](#)

[12](#)

[13](#)

[14](#)

[15](#)

[Beleška o piscu](#)